

קובץ גליונות

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

קובץ גליונות חלק ב' קובץ זכרון

לע"נ מרן רשכבה"ג שר התורה
הגר"ה קניבסקי זצוק"ל
עובדות חדשות בפרסום ראשון
מהמקורבים ביותר!

לעילוי נשמת

ישראל זלמן ב"ר שלמה הכהן

ז"ל פרסט

גלב"ע ד' סיון

תנצב"ה

לרפואת

מרדכי דוד בן חיה פערל

קובץ גליונות חלק א' פרשת נשא והג השבועות

שהשמחה במעונם

ברכת מזל טוב שלוחה
לידידינו הנעלים כמוהר"ר
ר' מרדכי עקיבא הכהן ומלכי כהן
שיחיו מליקוואוד, נוא דזערזי
לרגל שמחת הנישואין של בתם
הכלה שירה איטא תח'י
עב"ג החתן חיים נ"י
בן הר"ר יעקב יצחק
ומרים וולגלרנטר שיחיו
מליקוואוד, נוא דזערזי
זכות הלימוד בקובץ
מוקדש להצלחת הזוג הצעיר
ברוח ובגשם
ושיזכו לכל הברכות
הכתובות בתורה

שהשמה במענם

משפחת נויבירט - ברכפלד

להכנס הבן לעול תורה ומצוות

הודעה ובקשה!

ב"ה מדי שבוע מחולקים בבתי החולים ברחבי הארץ "קובץ גליונות" עבור החולים והסועדים אותם.

חלוקה זו מתבצעת ע"י תרומות מנדיבי לב, ולצערנו **הביקוש הולך וגדל מדי שבוע לחלוקות נוספות.**

זכות גדולה להיות שותף בחלוקה זו ע"י תרומה חד פעמית או קבועה, ניתן להקדיש חלוקות לע"נ וכד'.

לתרומות: 053-3145900

בברכת "והסירותי מחלה מקרבך"
מערכת "קובץ גליונות"

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת
משבתות השנה, ותהיו שותפים בזיכוי הרבים
הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

• יב סיון בהעלתך	• ט אב דברים
• יט סיון שלח	• ז אלול שופטים
• כו סיון קרח	• יד אלול כי תצא
• ג תמוז חקת	• כא אלול כי תבא
• י תמוז בלק	• כח אלול נצבים ר"ה
• יז תמוז פינחס	• ו תשרי וילך יו"כ
• כד תמוז מטות	• ב אב מסעי
	• חג הסוכות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף
ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,
חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

כי תקדמנו ברכות טוב תשית לראשו עמרת פז

הר"ר אברהם שליט"א מביא לרבינו ספר תורה מיוחד הקטן ביותר בעולם, רבינו קבלו בחביבות גדולה ומיד אמר זה ספר תורה שמתאים למלך שהרי כתוב שיהיה ספר תורה בידו ובירכו רבינו שיזכה להביא ספר מיוחד זה למלך המשיח וכשאמר לרבינו ביחד עם רבנו אמר "עוד נראה"

ישא ברכה מאת ה' הנדיב הדגול והנעלה,
איש האשכולות, רודף צדקה וחסד ורב פעלים
לתורה,

מוה"ר **אברהם ישעיהו שטרן** שליט"א
אשר זכה לקרבה יתירה אצל רבינו מרן שר התורה
זי"ע

אשר נשאו לבו ונדבה רוחו אותו בחכמה "חכם לב
יקח מצוות", להיות פטרון וליטול את הזכות בזיכוי
הרבים הגדול בהדפסת קובץ זכרון מיוחד זה לעילוי
נשמתו הטהורה של רבינו זי"ע

יה"ר שזכות זו תעמוד לו לעד ולנצח נצחים, ויתברך
בכל טוב ברוחניות ובגשמיות, ורוב נחת דקדושה
מכל יוצ"ח.

יהי רצון שכל הברכות שרבינו ברכו בחיי חיותו הן
בכתב והן בע"פ יתקיימו ויעמדו לעד

יעמדו על הברכה השותפים בהוצאת קובץ זכרון מיוחד זה:

לזכות

משה שמואל בן פעריל
לשידוך הגון בקרוב

לעילוי נשמת

הורי אלדד בן משה ז"ל
צילה בת משה ע"ה
ודודה - יהודית (ג'ודי)
בת אליעזר ליטמן

לעילוי נשמת

מרן אהבת ישראל מויזניץ הרה"ק ישראל זי"ע בן הרה"ק ברוך זצוק"ל
נלב"ע ב' סיון
וכל קהילת הקודש בגרויסוורדיין שנספו בימים אלו על קידוש ד'

לעילוי נשמת

אמו"ר העניא רחל ב"ר משה

להצלחה

בכל העניינים ובמיוחד בלימוד התורה
לילדים: אברהם ישעיהו, שמואל, חיים,
אלעזר מנחם, ואיתמר, בני נעמה

לעילוי נשמת

רוזה שושנה בת רחל ע"ה,
עמרם בן אסתר ושלמה בן סולונז'.

לע"נ

הרב ישראל מאיר בן הר"ר יעקב יצחק
זללה"ה

לעילוי נשמת

הר"ר יהודה צבי ב"ר דוד דונט
נלב"ע י"ז בטבת תשנ"א
ואשתו מרת מרים ב"ר אורי שרגא ע"ה
נלב"ע א' באב תש"ע
תנצב"ה

ברכת מזל טוב לידידנו

הרה"ג ר' אליהו סנדומירסקי שליט"א
מרבני ישיבת אור שמואל
לרגל הכנס בנו מאיר שמחה נ"י
לעול תורה ומצוות

לעילוי נשמת

אהרן ב"ר יצחק אייזיק

נודב על ידי

י. מ. ג. לע"נ מרן רבינו זצוק"ל

גיליון מס' 475 פרשת נשא-שבועות
תשפ"ב שנה עשירית

לע"נ מרן רבינו שמריהו יוסף חיים
בן מרן רבי יעקב ישראל זצוק"ל
לזכות חיים ברוך בן שרה פעשא
לברכה והצלחה
וסייעתא דשמיא בכל הענינים

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מקור שי"ח

וחישוב עם קונוה
לכבוד חג מתן תורתנו נחרוג מעט ונדבר על קנייני התורה של רבינו זללה"ה, והנה ניתוקו המוחלט של רבינו זיע"א מכל ענייני העוה"ז ידועה לכל צורב מתחיל, ואינה צריכה לפנים, דומה שבענין זה היה חד בדרא מהרבה דורות שלפנינו, הוא הרחיב את דברי התו' כתובות (ק"ד א') שעד שמתפלל אדם שייכנסו דברי תורה לתוך מעיו, יתפלל שלא ייכנסו מעדנים לתוך מעיו, עד הקצה האחרון והיא שעמדה לו לשלול בכל מכמני התורה כשר לפני המלך.

אמנם בדברים שרבינו הרגיש שיש מהם תועלת לתורה לא חסך רבינו מאומה, [בעלי אוצר החכמה מתהדרים שהוא היה האדם הפרטי הראשון להכניס את ספריו ביד נדיבה לתוכנה] ומתחילה כשהיו שואלים אותו בעניינים דיגטליים היה מושך את ידו שאינו יודע מה מדובר, אבל כשהחל השימוש להיות רווח יותר ונידונים הלכתיים שונים כמחיקת השם, ושימוש בשבת וכיו"ב צצו ועלו כבר שינה טעמו ואמר שלפי מה שהסבירו לו זה פועל כך וכך, אז הנידון הוא' וכו', ושמעתי מנינו הרה"ג ר"י הוניגסברג שליט"א שבא אליו בילדותו ושאלו אם מותר להכניס ידיים לתוך אבני הכותל, והשיב רבינו שהאבני נזר (סי' ת"ג) דן בזה מצד ביאה במקצת, ואז נינו שלף תמונה שלו מאחת מועדות הצדקה בעודו מכניס ידיו בין אבני הכותל, רבינו זצ"ל ישר השיב: 'הם חישובו את זה'... (פוטו מונטז' בלע"ז).

שאלתי מרבינו אם להכניס מחשב הביתה, ורבינו זצ"ל השיב באריכות ובחדות: 'יש דברים שמותר, יש דברים שאסור, לא הכל מותר ולא כל אסור, תשאל מר' נסים [קרליץ]'. בפקחותו לא נתן להשאיר פירצה דחוקה להסתמך עליה, זאת ועוד אחרת, כל עוד חיו זקני גדולי ישראל שלפניו, רבינו הרחיק עצמו מאד מכל פעילות ציבורית בהסתמכו באופן מוחלט על גדולי ישראל שנטלו ע"ע את עול ההנהגה ותמיד דאג להדגיש את הכרת הטוב על כך שפטרו אותו מעול זה, ובכלל זה סירב לחתום על כל דבר הנוגע להנהגת הציבור, אא"כ נתבקש באופן חריג ע"י גדו"י לחרוג ממנהגו. המכתב הציבורי הראשון שבו צירף רבינו ז"ל חתימתו אף שלא

להתפלל

מתוך ספרו של רבינו
"אורחות ישר"

ה. גדולה תפלה יותר מן הקרבנות ויותר ממעשים טובים (ברכות ל"ב ב') וי"א אף יותר מתלמוד תורה (מגילה כ"ז א') ואין לך דבר גדול מן התפלה (תנחומא מקץ סי' ט') וכתב חזו"א באגרת, התפלה אם אמנם היא מצוה מעשית אצלנו כו' הנה אמנם מצוה עיונית וכל שלא יצא חובתו מצד הלב לא עשה גם במעשה מאומה שאין תפלה אלא עבודה בלבד של אדם כמו שאמרו (תענית ב' א') ולעבדו בכל לבבכם איזו היא עבודה כו', היסכנו תפלותיו, אוצר של מלים צפופות הפה הזה מצות תפלה, לכבד בפה והלב רחוק הלא יספות חטא על פשע כו' עכ"ל, וכ"ש הבא בתחילה בכונה באופן שלא יוכל להתפלל רק במהירות עצומה שא"א לכוין כלל.

דעת נוטה

"דעת נוטה" על כל חומש במדבר, מעל 700 עמ' מלאים מהמיטב שענה רבינו לשואלים
מחיר: בסך 45 ₪ בלבד
ניתן להזמין ע"י
מערכת "קובץ גליונות" במס':
053-3145900
k.gilyonot@gmail.com

סגולות חיים

סגולות ועובדות לזש"ק
מרבינו מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל
מלווה במעל 100 תמונות מרבינו
נייר כרומו משובח בצבע מלא
225 עמודים בכריכה קשה
נתקבל סבסוד עבור ספר זה
במחיר בסך 10 ₪ בלבד
ניתן להזמין ע"י
מערכת "קובץ גליונות"
במס': 053-3145900
k.gilyonot@gmail.com

"קובץ גליונות" - "קובץ זכרון"

הופיע ויצא לאור השבוע קובץ גליונות מורחב ובו מצורף קובץ זכרון על רבינו זיע"א עובדות והנהגות בפרסום ראשון מהמקורבים ביותר לרבינו
ניתן להשיגו במוקדי ההפצה ברחבי הארץ
לברור על מוקדי ההפצה במייל:
k.gilyonot@gmail.com
וכן ניתן לשלוח בקשה להצטרפות לקבלת הקובץ במייל מדי שבוע

בקרוב: ספר "דברי שי"ח"

בס"ד נמצאים אנו בשלבי עריכה מתקדמים של כרך א' של הספר "דברי שי"ח ובו עובדות מאלפיות והנהגות, חידושי הלכה, ומאמרי אגדה, מסודר לפי ענינים מתוך מה שהובא במשך 10 שנים בגליונות דברי שי"ח (מעל 700 עמ')

אנו פונים לנדיבי עם וההפצים לפרסם תורת רבינו שיעמדו לימינו בהוצאה זו.

נוכל לקבל הנצחות על רבינו זצוק"ל
או על אחרים ז"ל

ניתן להנציח את כל הספר

וכן ניתן להנציח פרקים מתוך הספר

ניתן לפנות למס' 053-3145900

בברכת התורה

יצחק גולדשטון

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com
ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"ג, לרפואה ולהצלחה וכו', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"י

פרשת שלח - הגאון הגדול רבי גדליה נדל (ט"ז סיון)

פרשת קרח הגאון הגדול רבי ראובן פיין (כ"ה סיון)

פרשת חוקת - מרן הגרמ"י לפקוביץ (כ"ז סיון)

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להג"ל

הגאון הגדול רבי זלמן רוטברג זצוק"ל

על פי החזון איש

את רבי זלמן רוטברג הכיר רבינו עוד מהשנים בהם למד בפתח תקוה בישיבת לומז'א, כשרבי זלמן היה מהחשובים והמבוגרים בישיבה, ולימים אף נשא את אחייניתו של מרן החזון איש, בתו של רבי מאיר קרליץ, ורבינו שמר עמו על קשרי משפחה וכיבדו מאוד. בערוב ימיו כשחלה רבי זלמן נכנס רבינו לבקרו ולעודדו.

בהזדמנות סיפר רבינו עובדא אודות השידוך של רבינו זלמן, ועל כך שמרן החזון איש היה מעורב בכל השידוך שלה עד לגמר הטוב.

רבי זלמן היה נוהג לכתוב את רבינו

עולה תמימה, כיון שהוא כולו להשם (מפי בנו רבי צבי).

רבי זלמן רוטברג זצ"ל

ישיבת בית מאיר

לעיתים, בעיקר בימי הקיץ החמים, היה מגיע רבינו לחצר ישיבת 'בית

מאיר' ברחוב דבורה הנביאה, הסמוכה למעונו של רבינו, שם היה יושב ולומד בערבי שבת או בשבתות באין הפרעה.

סיפר תלמיד הישיבה, רבי מרדכי אריאל, גבאי בית המדרש לדרמן כיום, שבשנים ההם, תלמידי הישיבה היו נהנים לעקוב אחריו ולראות את הספק הלימודים שלו. פעם אחת הגיע בערב שבת לקרוא את 'שנים מקרא' של שבת 'מטות מסעי', ואחד הבחורים נדהם לראות שכעבור זמן לא ארוך, סיים רבינו את כל שני הפרשות, בריכוז מלא ובהבנה עמוקה.

תמונה נדירה

רבי ישיבת 'תפארת ציון' בשנותיה הראשונות, קיצוני מימין לשמאל: רבי צבי כגן, רבי זלמן רוטברג, רבי אברהם הורביץ, רבי אהרן וינשטין, רבי יעקב שניידמן, רבי משה זלמן הוניגסברג

ישיבת אור התורה

בשלב מסוים הקים רבי זלמן את ישיבת 'אור התורה' לבני תורה ספרדים, והעמיד בראשותה את רבי צבי סימן טוב ואת רבי דוד מלנובסקי

(לימים מחותנו של רבינו).

הישיבה שכנה ברחוב רב אסי הסמוך, ומכיון שהיתה ממוקמת על מקום גבוה, נשב שם אויר נעים, ובימי הקיץ הלוהטים כאשר בביתו של רבינו לא היתה תאורה ומאורר, הוא היה מגיע כמעט בכל שבוע ויושב ולומד שם במשך שעות באין מפריע.

'טוב שכן טוב' שאין לו בעולמו אלא תורה

סח הגר"ש שטינמן: רבי זלמן וישיבתו 'בית מאיר' דרו בסמיכות ממש למגורי רבינו, ואביו של רבינו מרן בעל הקהילות יעקב ז"ע אף התפלל תפילת

שחרית כל בוקר במשך כעשר שנים בישיבה, והיה לו חיבה מיוחדת לתלמידי הישיבה ורבניה.

והנה ביובל השנים ויותר, שבהם דרו בסמיכות, ערכה הישיבה מעמדות ואירועים שונים, הן של הכנסת ספר תורה, וטקס הוספת מבנה לישיבה והרחבת היכל נוסף וכדומה, ורבינו מעולם לא השתתף בשום אחד מהם.

והסיבה לזה פשוטה - מעולם לא השתתף בשום כינוס ציבורי, ואין זה משנה מה המרחק מביתו, כי לא היה לו בעולמו אלא ד' אמות של תורה ויראת שמים. ורק בשנים האחרונות לא היתה לו ברירה, אבל מעבר לכך התנגד וסירב להשתתף בשום מקום מעבר למה שהיה מוכרח.

משתעשע בדברי תורה עם רבי זלמן זצ"ל

הרבנית שרה רוטברג ע"ה

רעיתו של רבי זלמן, הרבנית שרה ע"ה היתה בתו של רבי מאיר קרליץ זצ"ל אחיו של מרן החזון איש. בתו, היתה איפה בת דודתו של רבינו, כשאמו של רבינו ואביה היו אחים.

ומכיון שהיתה מבוגרת מרבינו בכחמש עשרה שנים, אף שמרה

והשגיחה עליו בילדותו, ורבינו כיבד אותה ושמר לה טובה כל הימים.

כשהיה לה צורך לשאול את רבינו שאלה או להתברך ממנו, היתה ממתינה לו בבית אחותו הרבנית ברום תח' בשעה הקבועה שהיה מגיע לשם, ושם שוחחו (מפי הר"י אפשטין).

לימוד תורה לבנות

הרבנית רוטברג ע"ה מסרה בשם החזון איש שיש ללמד את הבנות בבית ספר יסודי חומש עם רש"י בלבד, ושאלו את רבינו האריך לנהוג לענין לימודי קודש בסמינר.

והשיב כי לימוד 'רמב"ן' אין זה שיק לנשים, ואי אפשר ללמוד רמב"ן כסדר, אבל אם המורה בר דעת ויודעת מה להעביר (איבער זאגען) יכולה לומר קצת מהרמב"ן, אבל לא ללמוד רמב"ן כסדר, אפשר לה להעביר גם דברים מעוד ראשונים, רק לדעת מה להעביר (דרך שיחה ח"א פרשת וירא עמוד פ"ג).

רבינו מנחם אבליים בביתו של רבי זלמן רוטברג, לצידו רבי חיים סרנא

בן זהב מרן

הפריש בערב שבועות 104 ש"ה

לועד הרבנים - לכלל הישועות

מוקד 104 שע"י ועד הרבנים לעניני צדקה: 1-800-22-36-36

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

שהזכרנו מהדברים שהתורה נקנית בהם, שהם גם כן עשרים וארבע ועוד עשרים וארבע, וכפי הנראה זוהי שלמות מיוחדת של עשרים וארבע.

ואולי יש לזה שייכות גם עם מה שיש עשרים וארבעה ספרים של תורה נביאים וכתובים [ועיין תענית דף ח' רב אדא מסדר מתני' עשרין וארבע זמנין כנגד תורה נביאים וכתובים], והנה מנין השבטים הוא י"ב, ועשרים וארבע הוא פעמיים מנין י"ב שבטים, ויתכן שיש קשר בזה, וצריך עיון.

תפילה מועילה רק עם הקניינים

עוד יש להתבונן בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, שלא הוזכר שם תפילה, והרי צריכים גם תפילה להצלחה בתורה, ומדוע לא הוזכרה התפילה בין קנייני התורה.

ומצינו בגמרא (נדה ע, ב) ששאלו את רבי יהושע בן חנניה מה יעשה אדם ויחכם, מה הדרך לזכות להצלחה בתורה, ואמר ירבה בשיבה, דהיינו ללמוד בהתמדה ובישיבה בתוך ציבור שעוסקים בתורה, ושאלו שהרי הרבה עשו כן ולא הועיל להם, הרבה למדו בהתמדה בישיבה ולא הצליחו, והשיב רבי יהושע שצריכים גם לבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, והיינו להתפלל על הצלחה בתורה. הרי מפורש שלא מספיק עסק התורה, אלא צריכים גם תפילה, ומדוע לא הוזכרה התפילה בדברים שהתורה נקנית בהם?

והנה בהמשך הגמרא שם הקשו מה חידוש רבי יהושע, ותיצרו דהא בלא הא לא סגי, והיינו שחידש שצריכים גם תפילה וגם ירבה בשיבה, ולא מספיק רק אחד משניהם, ומבואר ברש"י שם שיעקר החידוש הוא שצריך גם להרבות בשיבה, אך מה שצריכים תפילה זהו דבר פשוט ואינו חידוש כלל, כי בודאי ברחמים הדבר תלוי, ואם אדם אינו מבקש רחמים למה שיקבל, הרי הוא לא מבקש, ואם אינו מבקש לא מגיע לו, כי אם אינו מבקש זה לא אכפת לו, או שחושב שיצליח בכוחות עצמו, והרי זה תלוי בסייעתא דשמיא והכל בידי שמים, וצריך לבקש! ואם אינו מבקש לא יקבל.

לכן פשיטא שצריך תפילה, והחידוש הוא שצריך גם להרבות בשיבה, שלא נחשוב שאחרי שכבר יש תפילה ויש סייעתא דשמיא על ידי התפילה למה צריך כל כך ירבה בשיבה, ויכול להצליח בתורה גם אם לא ילמד בהתמדה כל היום או שלא ילמד בישיבה בציבור, וחידש רבי יהושע שאין הדבר כן, אלא הא בלא הא לא סגי, ועם תפילה צריך גם לעשות את הפעולות הנצרכות להצלחה בתורה, ירבה בשיבה וכל הארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, ובלי זה התפילה לא תעזור! כי תפילה עוזרת רק אחרי שיש כבר את הפעולות עם הזכויות, כל קנייני התורה, שהם הסיבות והזכויות להצלחה בתורה, ואחרי שיש קניינים אזי התפילה יכולה להוסיף הצלחה עוד יותר, וצריך לבקש תפילה, אבל צריך גם קניינים, ותפילה בלי הקניינים לא שייך.

וכעין זה יש מרבי ישראל סלנטר (עיין אור ישראל מכתב יד) שמלבד התפילה על רוחניות צריך גם לעשות פעולות, שילמד ספרי מוסר ויחזק את עצמו, כמו שאמרו (ברכות לב, ב) ארבעה צריכים חיזוק ואלו הן תורה ומעשים טובים וכו' ופירש רש"י שיתחזק אדם בהם תמיד ובכל כוחו, ואם אדם מתחזק ועושה את כל מה שצריך אזי התפילה יכולה לעזור, אבל אם אינו עושה, ורוצה שהתפילה תיתן לו הצלחה בתורה בלי כל האמצעים לכן, הרי זה כמו שירצה לראות בלי עיניים, וכי אפשר לראות בלי עיניים? הרי זה גזל הטבע, ותפילה לא מועילה על מעשה נסים כזה, כי יש טבע ורוחני, וצריך קודם לעשות את האמצעים הרוחניים, ואז שייך תפילה וסייעתא דשמיא, ובלי זה לא שייך תפילה.

ולכן לא הוזכרה תפילה בתוך הארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, כי תפילה אינה מעשה הקנין, ורק אחרי שיש כבר את כל המעשים והאמצעים הטבעיים הרוחניים, אז התפילה יכולה לעזור, וצריך גם תפילה, אבל התפילה לבד היא כלום, ולא שייך שתפילה תועיל בלי ההשתדלות המעשית, כי זה גזל הטבע.

היצר הרע מפתה בעיקר נגד תורה

והנה ידוע וכן מובא בשם החפץ חיים (קובץ הערות בדוגמאות לביאורי אגדות ע"ד הפשט סימן ו') שהיצר הרע בעיקר רוצה שלא יעסקו בתורה, ומפתה את האדם בכל מיני פיתויים ובהם גם שיעשה מצוות ומעשים טובים – והעיקר

קנייני התורה זכויות להצלחה

כל דבר צריך זכות, וגם הצלחה בתורה צריכה זכויות, והזכויות הם הארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, המבוארים באבות פרק ששי.

והנה בארבעים ושמונה דברים רואים דבר מיוחד, שיש שם עשרים וארבעה דברים שמתחילים באות ב"ת, והם העשרים וארבעה דברים הראשונים, בתלמוד, בשמיעת האזון, בעריכת שפתיים, בבינת הלב וכו', עד בקבלת הייסורים, ואחר כך יש עוד עשרים וארבעה דברים שמתחילים באות ה"א, המכיר את מקומו, השמח בחלקו וכו', והם בדיוק חצי כנגד חצי, עשרים וארבעה ועשרים וארבעה, וצריך להבין מה הענין בזה.

ובמדרש שמואל כתב לבאר, כי אכן יש הבדל, שהעשרים וארבעה דברים הראשונים המתחילים בב"ת, שייכים לצורת הלימוד בשעת הלימוד, אך לומדים: בתלמוד, בשמיעת האזון וכו', והם דברים השייכים ללימוד עצמו, ואחריהם באים עוד עשרים וארבעה דברים המתחילים בה"א שהם דברים כלליים על מזהות האדם גם שלא בשעת הלימוד, מה צריכה להיות מזהותו וכיצד צריכה להיות ההתנהגות, בלב או במעשים, שיהיה אדם כזה שמכיר את מקומו ושמן בחלקו וכו', עם כל שאר הדברים המוזכרים שם.

וכגון מה שהוזכר 'השמח בחלקו', הרי גם בעשרים וארבעה דברים הראשונים כתוב 'בשמחה', אך הם באמת שני עניינים נפרדים, כי בשמחה פירושו שהוא לומד מתוך שמחה, שהלימוד עצמו משמח אותו, ואילו השמח בחלקו זה אפילו אחרי הלימוד, שגם כשאינו לומד הוא שמח בחלקו במה שלמד, ושמח ברוחניות ובכל קנייני התורה הראשונים שהיו לו בשעת הלימוד.

וכך גם שאר הדברים המוזכרים שם בעשרים וארבעה דברים האחרונים, הם כולם עניינים כלליים השייכים למזהות האדם, שבזה נהיה אדם השלם המוכשר להצלחה בתורה, כגון העושה סייג לדבריו, ואינו מחזיק טובה לעצמו, אוהב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות וכו'.

ויש בהם דברים לא פשוטים שהם מדרגות, כגון מתרחק מן הכבוד, והיינו לא רק שאינו אוהב כבוד, אלא שמתרחק מזה! ובורח מן הכבוד ואינו רוצה שיכבדוהו, ויש טבע כזה, כפי שראיתי בעצמי אדם כזה, שקשה לו לסבול כשמכבדים אותו, וזו טהרת הנפש ומדרגה מיוחדת שקשה לסבול את הכבוד, ולא נוה לו כשמכבדים אותו. וכך יש הרבה דברים, עשרים וארבעה בצורת הלימוד, ועוד עשרים וארבעה בהנהגה ובמזהות האדם.

וכמוכן כל הדברים האלו שהתורה נקנית בהם, אינם רק דרכים טבעיות להצלחה, אלא הם זכויות! כגון בתלמוד בשמיעת האזון וכל הדברים שבצורת הלימוד, הם זכויות להצלחה בתורה, וכך גם הדברים שאחרי הלימוד, כגון השמח בחלקו, וכמו שאמרנו שיש שני עניינים בזה, תחילה צריך שמחה בשעת הלימוד עצמו, כי הלימוד משמח אותו, וגם שמח בחלקו אחרי הלימוד, שמח במה שלמד כבר, וכל השמחה היא ברוחניות, שהוא רוצה רוחניות ושמח ברוחניות, וזו זכות להצלחה בתורה.

עשרים וארבע – שלמות מיוחדת

ונתבאר כי ישנם עשרים וארבעה ועוד עשרים וארבעה דברים, ונסתפקתי בענין המספר עשרים וארבע, שמצינו עוד בגמרא (ב"מ פד, א) מעשה ברבי יוחנן וריש לקיש, שרבי יוחנן היה לומד עם ריש לקיש, וכשנפטרו ריש לקיש, בכה רבי יוחנן וזעק היכן ריש לקיש, כי היה צריך את ריש לקיש ללמוד איתו ולא היה יכול לחיות בלעדיו, וביקשו חכמים להרגיעו, ושלחו אליו את רבי אלעזר, שהיה מרא דארעא דישראל אחרי רבי יוחנן, ועל כל הלכה שאמר רבי יוחנן היה רבי אלעזר מביא ראייה, והתאונן רבי יוחנן וכי אני צריך שתביא לי ראייה, הרי אני בטוח שזה נכון, ואילו ריש לקיש היה שואל על כל דבר עשרים וארבע קושיות ואני הייתי מתיר עשרים וארבעה תירוצים, ועל ידי כל הקושיות והתירוצים היה תענוג ורווחא שמעתתא! והצטער רבי יוחנן צער גדול מזה, עד שנעקרה דעתו, כי היה חסר לו החיים, וחסר לו מה שמחיה אותו.

ועל כל פנים מוזכר כאן המספר עשרים וארבע קושיות ועשרים וארבעה תירוצים [ועיין גם בשבת דף ל"ג שרבי שמעון כשיצא מהמערה היה מתיר עשרים וארבעה תירוצים לכל קושיא של רבי פינחס בן יאיר], ויתכן שיש לזה קשר עם מה

שלא ילמד! כי אם לא לומדים אזי היצר הרע שולט על האדם, כי התורה היא התבלין ליצר הרע, וכמו שכתב במסילת ישרים פרק ה' שהתבלין הוא 'רק' תורה, ולכן היצר הרע מפתה שלא ללמוד, ומוצא כל מיני תירוצים לאדם שיעשה את זה ויעשה את זה ויעשה את זה, כדי שלא ילמד.

ולפעמים היצר מפתה בטענת פרנסה, ואומר לאדם, הרי אתה צריך פרנסה, ולכן תלך ותעבוד ותעסוק בפרנסה, אבל מה הסוף? **ידוע לי מאנשים שבאים ומדברים איתי על זה, שבזמן שעסקו בתורה, גם הפרנסה הייתה מצויה להם כפי הצורך, ואחרי שהתחילו לעסוק בפרנסה וביקשו להרוויח קצת יותר, אין להם כלום!** זוהי המציאות, וכמו שאמרו חז"ל (אבות ג, ה) כל המקבל עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, אם יש לאדם עול תורה אזי אין שום קשיים אחרים, כי הוא עסוק ודובק בתורה, וכל הקשיים האחרים יורדים, אין עול מלכות ודרך ארץ, והכל טוב, אבל הפורק עול תורה רח"ל, שאינו ממשיך את העול תורה ואינו עוסק בתורה, אזי נותנים עליו עול מלכות ועול דרך ארץ, ובאים עליו כל מיני קשיים אחרים. זה הכלל.

וכך גם במצוות, אם אדם עוסק במצוה, אבל זה קשה לו ואינו רוצה את הקושי ומפסיק לעסוק במצוה, באים עליו קשיים אחרים יותר גדולים, ואני יודע מעשים שהיו, שאדם היה עסוק במצוה, אפילו לא תורה, כגון שלא היה יכול ללמוד ועסק במעשים טובים אחרים, אבל זה היה קשה לו והוריד את המעשים הטובים, ובאו עליו קשיים אחרים יותר גדולים.

ועול תורה ממש הוא יותר מהכל, אך גם עול מה ששייך לתורה, מצוות ומעשים טובים שהתורה מחייבת, זה בכלל עול תורה, ומונע קשיים אחרים, ואם אדם עוסק בתורה ועושה מה שהוא חייב אזי אין קשיים אחרים, אבל אם מורק עול ח"ו באים קשיים אחרים יותר גדולים.

התורה 'תבלין' עם טעם נגד היצר

ולכן אמרו חז"ל (קידושין ל, ב) שהקב"ה ברא את התורה 'תבלין', והיינו כמו תבלין שנותן טעם באוכל, כך גם התורה יש בה טעם מיוחד, והטעם של התורה הוא נגד היצר הרע.

וכידוע שכל דבר שהוא חיוני לאדם יש בו טעם, כגון מזון, שהגוף צריך מזון, ולכן נברא המזון טעים, ומתחשק לאכול, כי אם לא היה טעם בזה, ואדם היה צריך לאכול רק מפני שידע שזה נותן כוח כמו תרופה, הוא לא היה אוכל, כי בתרופה כשהוא חולה הוא מוכרח לקחת את התרופה, אבל כשאנו מרגיש כלום ומרגיש טוב – אם אין תאוות האכילה הוא לא יאכל, ויחלש, ולכן ברא הקב"ה את המזון טעים, כדי שאדם יאכל ויהיה בריא, וכן כל מה שהגוף צריך והוא חיוני לגוף יש בו טעם, כדי שהגוף יהיה בריא.

וכך גם כל מה שהנפש צריכה, מה שנצרך לחיי הנפש שהם חיי נצח, יש בזה גם טעם, ומאחר שהתורה היא חיי הנצח, לכן ברא הקב"ה את התורה עם טעם, שלימוד התורה מעניין ומושך, ויש הרבה טעמים בתורה, שנמשלה לליין ולחלב ולדבש ולמים, דבש וחלב תחת לשונך (שה"ש ד, יא), כל מיני טעמים יש בתורה, מפני שהנפש צריכה את עסק התורה ולכן יש בזה טעם מיוחד.

ויש עוד דבר שגם הוא עסק התורה, והוא תבלין אפילו יותר משאר דברי תורה, עסק לימוד המוסר. וכן הביא המשנה ברורה סימן א' בשם קדמונים שהתבלין ליצר הרע הוא לימוד ספרי המוסר, וכך כתב גם רבי ישראל סלנטר באגרת המוסר, שלימוד המוסר הוא יותר תבלין, כי בזה משפיע באופן ישיר נגד היצר הרע. וזה גם כן 'תבלין' עם טעם, כי ספרי המוסר מעניינים, ואמנם זה לא שווה לכל אחד, אבל בדרך כלל ספרי המוסר מעניינים, ויש הרבה חלקים בספרי המוסר, וכל אחד לפי טבעו מה שמעניין ומשפיע עליו זה תבלין עם טעם, וזהו התבלין הכי חזק נגד היצר הרע.

ולכן אם לומדים ספר מוסר שלא מעניין זה לא משפיע כלום, אך כאמור בדרך כלל ספרי המוסר מעניינים, ויש בספרי המוסר הרבה חלקים, הרבה פרקים והרבה ספרים שמעניינים, וכל אחד יכול לבחור את החלק או הספר שמעניין אותו, ויש הרבה ספרי מוסר, וארבעת ספרי המוסר הידועים הם: מסילת ישרים, חובות הלבבות, שערי תשובה, וארחות צדיקים, ויש עוד ספרים, כגון פלא יועץ, שהוא ספר מיוחד שמשפיע מאד, וכהנה יש עוד ספרי מוסר שמשפיעים, והם התורה ותבלין.

ברוך השם שיש לנו נגד היצר הרע את התבלין של תורה ממש ותורת המוסר, שהם תבלין עם טעם לצורך חיי הנפש, ומי שפורק עול תורה ח"ו... אבל מי שמקבל עול תורה אזי מן השמים מעבירים ממנו את כל הקשיים האחרים, וזוכה לחיי נצח וגם לחיים מאושרים בעולם הזה.

מיעוט תענוג ומיעוט שיחה

ואמרו חז"ל (אבות ו, ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה וכי ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה, ופת במלח היינו מיעוט תענוג, שזה גם אחד מהארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, במיעוט תענוג, וכן במיעוט שינה ומיעוט שיחה.

ולגבי מיעוט שיחה ידוע מהגר"א שאין הכוונה למעט בשיחה לגמרי, אלא צריך קצת 'מיעוט' שיחה של דברים בטלים ליישוב הדעת, ומעשה שהיה באחד מבני הישיבה שהתחיל להיזהר שלא לדבר דברים בטלים כלל, וכעבור זמן קצר ראה שאינו יכול ואינו מחזיק מעמד בזה, כי צריך מיעוט שיחה.

אבל יש קושיא, שהרי כתוב (תהלים קיט, צא) 'כל היום היא שיחתי', ואם כן מפורש ששייך שתהא שיחתו של אדם כל היום רק בדברי תורה, ואין צריך מיעוט שיחה של דברים בטלים.

אכן התשובה מבוארת באותו הפסוק גופא, שהקדים ואמר "מה אהבתי תורתך", והיינו שצריך לזה אהבת תורה גדולה מאד, מה אהבתי תורתך, לא רק 'אהבתי', אלא 'מה אהבתי', ועם אהבה גדולה כזו אזי התורה היא השיחה ומקיים את ה'מיעוט שיחה' בדברי התורה עצמם, ואינו זקוק עוד למיעוט שיחה של דברים אחרים, אבל זה תלוי אם 'מה אהבתי', וזוהי מדרגה, ואלמלא המדרגה הזו אין ברירה ומוכרחים גם למיעוט שיחה כדברי הגר"א.

ועל כל פנים דרכה של תורה הוא במיעוט תענוג, עם פת במלח ומים במשורה, ואין הכוונה שצריך דווקא פת במלח וכו', אלא כל אחד לפי מצבו, שלא יחפש את תענוגי העולם הזה, וכבר כתב באגרת הגר"א שכל הנאות העולם הזה יהפכו בקבר למרה והם גיהנום, ויש ליהנות רק לפי הצורך, כמה שצריך לפי הבריאות, לצורך קיום הגוף, אבל סתם הנאה יותר ממה שצריך, הנאה לשם העולם הזה, היא גיהנום.

האוסר בחיים הוא רק עם עמל התורה

והמשיך התנא שם, פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, והיינו ארבעה מיני קשיים: פת במלח, ומים במשורה, ושינה על הארץ, ועוד חיי צער חוץ מזה, ובתורה אתה עמל, היינו עוד קושי חמישי של עמל התורה, ואז אשריך בעולם הזה, ולכאורה כיצד יתכן כן, עם כל כך הרבה קשיים להיות מאושר? אבל זוהי המציאות!

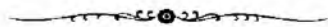
וכפי שכבר דיברנו על זה בעבר, שגם אם אוכל רק פת במלח, אבל הוא כבר שבע ואינו רעב, וכן כששותה מים במשורה, סוף סוף הוא שותה כדי צרכו ואינו צמא, וכן כשישן על הארץ, זוהי אמנם שינה לא נוחה כל כך, אבל הוא ישן כמה שצריך, והוא כבר ערני ואינו עייף, וגם אם יש עוד חיי צער, שאכפת לו משהו, מכל מקום הוא שוכח מכל הצער, כי הוא עמל בתורה! ועמל אין הכוונה יותר מכוחו, אלא לפי כוחו, ועל די זה אשריך בעולם הזה.

וחיים אלו הם החיים הכי מאושרים, ואין בעולם הזה אושר יותר גדול מזה, רק בעולם הבא יש, אבל בעולם הזה **אשריך הוא רק על ידי בתורה אתה עמל עם ניצול הכוחות**, לפי הכוחות ולא יותר מכוחו, אבל לפי הכוחות לצלל את כל הכוחות לתורה, ואז אשריך בעולם הזה, הוא מאושר, וזהו האושר הכי גדול בעולם, כך היא דרכה של תורה.

אך דא עקא שהיצר הרע מפתה ומפרע לזה, ולכן העצה היא עסק המוסר, שזה התבלין, ולכן היצר הרע 'מתלבש' נגד סדר המוסר, סדר המוסר שבישיבות אינו מידת חסידות אלא הוא דבר חיוני לכל הרוחניות, והיצר הרע מפתה שאין צורך בזה, מפני שזה התבלין החזק כנגדו.

וגם בעלי משפחה שאינם בחורים, צריכים ללמוד מוסר בכל יום ויום, ומרן הגרא"י שטיינמן זצ"ל אמר פעם, שאם לומדים אפילו רק חמש דקות מסילת ישרים בכל יום, זה כבר משפיע שנהיה אדם אחר וחי חיים מאושרים, וכבר סיפרתי מעשים שהיו בבעלי משפחה, שהתחילו ללמוד מוסר והשתנו לגמרי, ומעשה באחד שאשתו שאלה אותו מה קרה איתך שהשתנית ונעשית מאושר כזה, והתברר כי התחיל ללמוד מוסר בכל יום, אפילו רק חמש דקות! זה לא משפיע חיים אחרים, חיים מאושרים, עם אווירה נעימה בבית.

ובזה אשרינו מה טוב חלקנו, אשריך בעולם הזה, בעזרת השם נזכה כל כלל ישראל לסייעתא דשמיא בכל הדברים האלה הנצרכים לאשריך בעולם הזה.

לעילוי נשמת הגאון רבי מרדכי שמואל קרול זצ"ל בהר"ר ישראל דוב זצ"ל נלב"ע ע"ח סיון תש"ח - תנצב"ה	לעילוי נשמת מרת מינה בת יהושע ע"ה נלב"ע כ"ה באייר תנצב"ה	לע"נ האשה הצדקנית מרת לאה ב"ר יעקב מליק הי"ד נלב"ע כ"ח אייר תנצב"ה	לעילוי נשמת מרת חיה ב"ר מרדכי ע"ה נלב"ע כ"ו אייר תשס"ז תנצב"ה	לעילוי נשמת רבי בן ציון בהג"ר בנימין מובשוביץ זצ"ל מייסד ומקים ישיבת השרון נלב"ע כ"ו אייר תשע"ח - תנצב"ה
--	---	---	--	---

הודעה משמחת! בעקבות לימוד מסכת קידושין בימים אלו בהיכלי ישיבות רבות, ניתן להשיג את ספרו החדש של רבינו שליט"א "הערות וביאורים" וכן את ספר השיעורים "ממגד גרש ירחים" (מהדורה חדשה) על מסכת קידושין במוקד המכירות בכניסה לבית רבינו שליט"א ובישיבת פוניבז' להזמנות: **הערות וביאורים** - 0556785132 **ממגד גרש ירחים** - 036195379

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

'פיקודי ה' ישרים מזמחי לב' –
אימותי הן ישרים כזיוצאין מפי ישר
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל
בילקוט תהלים)

חג השבועות שנת שמיטה תשפ"ב לפ"ק * גליון 102 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

חג השבועות

לעמל תורה נברא

'תורה דיליה' - על ידי החפץ והיגיעה

בילקוט סוף מלאכי איתא על הפסוק "זכרו תורת משה עבדי" - "והלא תורת ה' היא שנאמר תורת ה' תמימה, אלא לפי שנתן נפשו עליה נקראת על שמו, והיכן מצינו שנתן נפשו על התורה שנאמר והי שם עם ה' ארבעים יום וגו' ואשב בהר ארבעים יום, הא לפי שנתן נפשו עליה נקראת על שמו, עיין שם. והיינו שמשה רבינו מסר נפשו על התורה בזה שעלה להר סיני לקבל את התורה ולא אכל ולא שתה ארבעים יום, ומפני שמסר נפשו על התורה נקראת על שמו.

ובאמת מצינו שאמרו חז"ל (שמות רבה מז, ה) לחם לא אכל אבל לחמה של תורה אכל, ומים לא שתה אבל מימיה של תורה שתה, והיינו שתורה היא המזון לנפש, ומשה רבינו כשעלה למרום ארבעים יום היה גופו מזוכך כל כך, שנעשה כמו מלאך שמציאותו רוחנית, ומזונו היה מזון רוחני ולחמו הוא תורה, ואם כן מדוע זה נקרא שמסר נפשו. ויש לפרש כי עצם הענין שנפשו הייתה מסורה לרוחניות עד כדי כך שהגוף נעשה רוחני, זה נקרא שמסר את נפשו, ולפי שמסר נפשו על התורה נקראת על שמו, היינו שבזכותו זכו כלל ישראל לתורה, לא בזכות עצמם, אלא בזכות משה רבינו שמסר נפשו עליה.

וממשיך הילקוט שם 'אם חפצת בתורה סופך שתיקרא על שמך, אמר רבי יודן 'בתורת ה' אין כתוב כאן אלא 'ובתורתו' יהגה - שתהא נקראת על שמו', והוא על פי הכתוב בתחילת תהלים "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה", שבתחילה התורה נקראת 'תורת ה', אבל לאחר שזהו 'חפצו', זה כבר נקרא 'תורתו' של הלומד, ונעשה 'תורה דיליה' על ידי מה שהוא חפץ ורוצה בתורה.

אמנם הרי כולנו חפצים בתורה, וכי יש מי שאינו רוצה ללמוד תורה?

אלא ממשיך הילקוט שם - 'כגון משנתו של רבי חייא ושל בר קפרא ושל רב אושעיא וכיוצא בהם, למה? שג'עו בהם', והיינו כי כל הש"ס מלא בברייתות של רבי חייא ורבי אושעיא, ונקראו הברייתות על שמם מפני שנתייגעו בהם.

מבואר שלא מספיק החפץ והרצון בתורה לבד, אלא צריך גם עמל ויגיעה, שהיגיעה באה מתוך החפץ והרצון, וכפי חפצו ורצונו של האדם בדבר מסוים כך יגיעתו בו עצומה יותר, וכמו שאם אדם רוצה להרוויח כסף הרי הוא מתאמץ עבור זה, כך גם מי שבתורת ה' חפצו, ממילא הוא מתאמץ ויגע בתורה, ועל ידי זה זוכה שנעשה תורה דיליה, [וענין זה מצינו גם בגמרא (קידושין לב, א) שתלמיד חכם שמחל על כבודו כבודו מחול, מפני שתורה דיליה היא].

והענין בזה שמי שנפשו מסורה לתורה, הנפש היא נפש של תורה, ומהות הנפש היא אחרת!

*

עמל התורה מחזק את הנפש

כתיב (איוב ה, ז) "אדם לעמל יולד", ופשוטו של מקרא קאי על גוף האדם שצריך להתעמל, ואם לא יתעמל הוא עלול להתנוון כמו שכתב הרמב"ם (הלכות דעות ד, טו) "כל מי שהוא יושב לבטח ואינו מתעמל וכו' אפילו אכל מאכלות טובים ושמר עצמו על פי הרפואה כל ימיו יהיו מכאובים", זהו טבע גוף האדם שצריך להתעמל.

אכן בגמרא (סנהדרין צט, ב) דרשו פסוק זה על עמל התורה, "כל אדם לעמל נברא שנאמר כי אדם לעמל יולד, איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נברא, ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפך הוי אומר לעמל תורה נברא", ע"כ.

והיינו שעמל הגוף הוא משל לעמל התורה, וכמו שפעילות גופנית מחזקת את הגוף, כך פעילות של תורה מחזקת את הנשמה, וככל שאדם לומד יותר תורה, ודבוק יותר בתורה, כך הנפש מתחזקת יותר, ומקבלת כוחות חדשים להתגבר על המשיכה לדברים אחרים.

המשיכה לדברים בטלים הוא חולי הנפש, יש בימינו כל מיני מכשירים חדשים שמושכים ומבטלים את אהבת התורה, ויש כאלה שנמשכים לערוך טיולים שונים, צריכים לדעת כי המשיכה לכל הדברים האלה זהו חולי הנפש, וידוע שהנאות הגוף הם סתירה לנפש, וכמו שכתב בחובת הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג חשבון כ"ה) כי תאוות העולם הזה ותאוות העולם הבא הם סתירה, כמו שתי נשים הצרות זו לזו.

אי אפשר להשיג בריאות הנפש אלא על ידי תורה ומצוות ומעשים טובים, על ידי ההתמדה והרציפות בתורה, וכבר אמרו (ספרי דברים יא, כב) אם תעזבני יום יומיים אעזבך, וכך מי שבטל מן התורה חודש שלם, התורה עוזבת אותו חודשיים, [ולכך נועדה ישיבת בין הזמנים שלא יעבור חודש שלם בבטלה], ואפילו מי שבטל שעה אחת מן התורה מפסיד כנגד זה שעתיים, ואם בטל חצי שעה מפסיד שעה!

*

יגיעת התורה חשובה במקום יסורים

לימדנו חז"ל (ברכות ה, א) כי תורה אינה נקנית אלא על ידי יסורים, ובלא יסורים אין הצלחה בתורה, וצריך להבין, וכי אכן כך הוא שכל הצדיקים יש להם יסורים, הרי אף כי בודאי צדיקים רבים יש להם יסורים, אך ישנם גם צדיקים אחרים שלא סבלו יסורים, הן למשל רבנו הקדוש, באו עליו יסורים רק בעקבות מעשה שהיה (כדאיתא ב"מ פה, א), אך לולי זה לא שמענו שסבל יסורים, וכיצד אפשר להצליח בתורה ללא היסורים.

ויש לפרש על פי מה שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ד, יא) "כי ישית עמלו בתורה וטרחו בה ואשר תידד שנתו מעיניו יעלה במקום יסורים, כמו שאמרו רבותינו זיכרונם לברכה (סנהדרין צט, ב) כל הגופים לעמל יולדו, אשרי מי שהיגיעה שלו בתורה, ואמרו (שם כו, ב)

למה נקרא שמה תושייה? שמתשת כוחו של אדם", עכ"ד. והיינו כי אדם העמל בתורה בכל כוחו, זה עצמו עולה לו במקום יסורים.

נמצא, כי על ידי החיזוק בתורה בכל כוחו [לא יותר מכוחו, כי זה אסור, אלא בהתאם לכוחותיו], זוכה בזה להצלחה בתורה, כמו שהיו לו יסורים. אם כן לא מוכרחים ליסורים אחרים, אלא עמל התורה זהו גופא היסורים. אמנם מי שאינו לומד תורה בכל כוחו, שוב הוא צריך לייסורים כדי להצליח בתורה, רק בזכות לימוד התורה בכל כוחו, שהוא לומד כמה שהוא יכול, אזי אינו מוכרח ליסורים אחרים.

אך לפעמים גם מי שהוא עמל בתורה בכל כוחו, נותנים לו מן השמים יסורים וקשיים, כדי לרוממו ולתת לו הצלחה יותר גדולה בתורה. וכפי שהזכרנו כמה פעמים את דברי הגמרא בגיטין (ז, א) במר עוקבא שסבל יסורים מחמת המציק, ואמר לו רבי אלעזר השכם והערב עליהם לבית המדרש והן כלין מאיליהן, כי על ידי העמידה בניסיון והחיזוק בתורה עוברים הקשיים, שכל עניין ניסיון הוא מלשון 'הרימו נס' - לרומם את האדם, וכאשר יתרומם ויתחזק בתורה כראוי שוב לא יהיה צריך ליסורים.

*

מהי יגיעת התורה?

אמרו חז"ל במגילה (ו, ב) "יגעת ומצאתי תאמין", היינו שעל ידי יגיעה זוכים להצלחה בתורה. מה היא היגיעה? יש כאלה שחושבים שצריכים להתאמץ מאד וללמוד מתוך מתח, אבל באמת ידוע שמי שמתאמץ יותר מכוחותיו אינו מצליח, כל גדולי הדור יגיעים בתורה לפי כוחותיהם, ושרויים תמיד בשמחה ובמצב רוח טוב בלי שום דאגות, ולא רק עכשיו, אלא כבר מצעירותם היו תמיד עם הנהגה כזאת בלי שום שינוי, ישנים בזמן ואוכלים בזמן ונחים בזמן.

אם כן מה נקרא "יגעת"? יגיעה היינו התמדה בתורה לפי כוחו של כל אחד ואחד, וניצול הזמן בשלמות ובלי בטלה, ודבר זה הוא נגד הטבע מפני שיש יצר הרע שמפריע, והאדם בטבעו רוצה לנוח ולטייל ולדבר דברים בטלים, וקשה מאד להתגבר כנגד הטבע, ומי שמצליח להתגבר על כל הדברים האלו מתוך שלווה הנפש, ולהיות דבוק בתורה עם כל ריכוז המחשבה בדברי תורה, לא מתוך מתח אלא מפני שהתורה מעניינת ומושכת אותו, זה נקרא יגיעה בתורה!

והדברים אינם סותרים למה שהובא בהקדמת הגר"ח מוואלוז'ין לביאור הגר"א לספרא דצניעותא, שכתב על רבו הגר"א שלפעמים היה צריך לעמול ביגיעה על הבנת איזה דבר מן התורה עד כי חשך משחור תארו, משום שפשוט שלא היה עושה כן מתוך מתח, אלא מרוב אהבת וחשקת התורה, וכמו שאם חסר לאדם דבר שהוא מאד אוהב, הרי חסרונו מצער אותו מאד, וכאשר מצינו באברהם אבינו שנצטער מאד על חוסר האפשרות לעשות חסד, כך היה הגר"א מצטער על הבנת דברי התורה, מתוך שאיפתו להבין את הדברים האהובים עליו, לא מתוך מתח.

[במק"א אמר רבינו שליט"א: מה שאמרו 'יגעת ומצאתי תאמין' היינו יגיעה לפי טבעו של אדם, ואז - 'מצאתי', אבל יגיעה בתורה שלא לפי טבעו אינה בגדר 'יגעת' כלל...]

ואמנם צריך שיתייגע בתורה בכל כוחו, כי אדם שאינו עושה כל מה שהוא יכול בכוחות עצמו אינו זוכה לסייעתא דשמיא, וכפי שכבר הזכרנו מה שאמרו חז"ל (קידושין ל, ב) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, וביאור הגר"א והמסילת ישרים כי דווקא בזמן שאדם עשה כל מה שהוא יכול, וכבר הגיע למצב שאלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, אז זוכה לסייעתא דשמיא, אבל אם יכול להשתדל עוד בכוחות עצמו ואינו משתדל, אינו זוכה לסייעתא דשמיא.

*

לימוד מתוך יופי ומתיקות

צורת הלימוד צריכה להיות בצורה כזאת שמרגישים את היופי והמתיקות שבתורה, שני חלקים אלו ישנם בתורה, יופי ומתיקות, היופי הוא בחשבונות יפים מאד ומדויקים כל כך, ויש גם מתיקות כמו שנאמר (תהלים יט, יא) "מתוקים מדבש ונופת צופים", ומי שעוסק בתורה רואה כי יש מתיקות במילים הפשוטות, ואפשר לראות אפילו בעלי בתים, וכל שכן בני ישיבות, שלומדים את דברי הגמרא כפשוטם ונהנים ממתיקות הדברים, עד שאינם יכולים להפסיק מרוב מתיקות, זה מושך וקשה להפסיק!

ומעשה שהיה לפני שנים רבות בתלמיד אחד, שקיבל תכנית של חזרות מהמשגיח בישיבתו, ולמד בהתמדה ובפשטות על פי אותה תכנית, ונהנה כל כך עד שלא היה יכול להפסיק מרוב מתיקות התורה, כי זה מושך ומעניין מאד! ומרוב עמל ויגיעה נחלש מאד, והיה צריך לנסוע כמה שבועות לבית הבראה בצפת כדי להתאושש ולחזור לעצמו, עד כדי כך גדולה מתיקות התורה!

יגעת ומצאתי תאמין

לא אמרו יגעת וקיבלתי, כי אם - יגעת ומצאתי, היינו כמו מציאה שבאה בהיסח הדעת ואינה בדרך הטבע, כך גם מי שיגע בתורה זוכה להצלחה למעלה מדרך הטבע, יותר מהכישרונות ויותר מהטבע שלו, ובזכות היגיעה זוכה למצוא הצלחה בתורה יותר ממה שחשב ותיאר לעצמו...

מנחת דבר

**הערות ועיונים מחידושי רבנו הגאון רבי דוב לנדו שליט"א
נלקטו מספר "מנחת חינוך" עם הערות "מנחת דבר" מרבנו שליט"א**

באיסור ללמד תורה בשכר

כתב הרמ"א יו"ד סי' רמ"ו ס"ה דכל חידושי סופרים
דהיינו מה שנתקן מדרבנן מותר ליטול שכר ללמוד.

וא"כ מותר ללמוד מסכת ידים ומגילה ודמאי בשכר
[ומיהו עירובין אית בה דיני דאורייתא ועי' לרמב"ם דתחום
י"ב מילין מן התורה, ולענין מגילה יל"ע דהוה דברי קבלה,
ודו"ק, ועי' עוד דיני קדושת בית הכנסת שם אי הוה מן
התורה], וכן מסכתות אחרות מותר ליטול שכר עבור לימוד
דיני הדרבנן שם, [מיהו ללמוד אם דין זה הוה דרבנן או
דאורייתא לא שייך] ועי' בכל זה.

ועיין בשו"ת מהר"ם פדאוה סי' מ' בשם הגהות
מרדכי ארוך [והוא דבר הנוגע ג"כ למעשה בענין לימוד
בשכר] – יש לעיין מחנ"א סוף ה' שכירות פועלים.

עוד באיסור נטילת שכר דלימוד תורה

יש לדון אם מותר ללמד תורה לאשה בשכר כיון
שאינה מצווה ללמוד תורה. וללמד תורה לגוי בשכר ודאי
שרי. והיכי דמי שיהי' מותר ללמד תורה לגוי, הרי אסור
ללמד תורה לגוי, י"ל למש"כ בתשו' הרמב"ם דמותר ללמד
מקרא לגוי, יעו"ש דלנוצרים מותר ללמד ולא לישמעאלים.
והמהרש"ל לא ראה דברי הרמב"ם ולכן כתב ביש"ש ב"ק
ספ"ד דאסור ללמד יעו"ש.

נטילת שכר על לימוד תורה י"ל דאסור אפי' נטילת שאר
טובת הנאה אף שאינו נוטל ממון ממש, וכמש"כ בחזו"א פרה
גבי נטילת שכר על מעשה פרה שאסור ליטול אפי' שאר
טובת הנאה, וה"ה גבי לימוד תורה בשכר אסור, חדא דגם זה

חשיב שכר שנותן לו טובה וכיו"ב, ועוד דטובת הנאה שווה
ממון ואפשר לקדש אשה בההיא הנאה. – אע"פ שאסור
ליטול שכר על לימוד תורה, מ"מ אם פסק שכר על לימוד
תורה חל החיוב ולא אמרינן אי עביד לא מהני, אלא דאפשר
שיש איסור אח"כ ליטול את השכר.

חייב תשלומין במלמד תורה לבנו

בשו"ע חו"מ סי' פ"א ברמ"א כ' דמי שאמר לחתנו העשיר
(שאינ צריך לפרנסו מדין צדקה) תלמוד עם בנך ואני משלם
לך פטור דיכול לומר משטה אני בך, ובנתיבות שם סק"ב
הביא דבתומים וקצוה"ח כתבו דחייב לו מדין שכירות וליתא
כיון שהוא מחויב בעצמו ללמד בנו אין זה שכירות דהוי
כאומר לו עשה לך סוכה ותפילין לעצמך דלית בי' שכירות.

ולכאור' לא דמי כ"כ דבמלמד את בנו עושה לטובת אחר
נמי, וכל שיש לתלות שבלא הבטחת שכר לא הי' עושה מה
שנתחייב לעשות לטובת האחר הו"ל שכירות ונתחייב
לשלם. ויעוי' בשו"ת מהרי"ל דיסקין (בפסקים הקצרים
בחזו"מ סי' רל"ב) שנסתפק במי שאמר לחבירו קנה לך חפץ
זה ואני אתן לך כך וכך והלך וקנה, אם נתחייב הלה בכך, מי
מצי אמר לי' לקונה מאי אפסדתיך או מצי אמר לי' הקונה לא
הי' רצוני לסחור בזה, וכן אם הי' טובה להמצוה בקנין זה
מהו שיתחייב לו בתורת פועל או יאמר לו משטה אני בך.
[ובזה נראה דודאי חייב אבל בגוונא דלעיל צ"ע], עכ"ד.
ויל"ע בנתיבות של"ב ט"ו ובחזו"א ב"ב כ"ג ע"ב ועי' גוב"י
תנינא דאיתי הפ"ת סי' קנ"ח לענין פסיקה על הנאה
דתרוויהו, וצ"ע שם.

ניתן לקבל גליונות חזו"ת דאורייתא על המועדים בכתובת d7080@013net.net

מי שיש בידו מכתבי חידו"ת וכתבים מרבנו שליט"א ורוצה לזכות את הרבים יפנה ל- A0777164926@gmail.com

ובקרא דכתיב הילכי [שלך] וכו' והינקהו לי ואני אתן את שכרך, יל"ע בחיוב לשלם שכר על הנקתו שהרי ה' זה בנה שמוטל עלי' בלא"ה להניקו בחינם, ומבואר כהתומים והקצוה"ח דאיכא חיוב תשלומין בכה"ג ודלא כהנתיבות.

בדין שומע כעונה בתלמוד תורה

לא מצינו דין שומע כעונה רק באמירות שתכנן וענינן הוא מילי דשמיא כגון תפילה והודאה וכיוב"ז. וכן מצינו שומע כעונה לענין תורה, עי' סוכה ל"ח ב' מנין לשומע כעונה דכתיב את הדברים אשר קרא יאשיהו וכי יאשיהו קראן והלא שפן קראן דכתיב ויקראהו שפן וגו' לפני המלך אלא מכאן לשומע כעונה, יעו"ש. והעירוני לחת"ס ח"ו סי' י"ט ד"ה וענין. ואייתו בזה מדברי תוס' ברכות כ' ב' ד"ה דאשכחן בסיני, דהיה שם דבור והיו צריכין לטבול ואע"פ שהיו שותקין שומע כעונה.

ונפ"מ אי בתורה הוה נמי שומע כעונה לענין מילי טובא דהרהור בדברי תורה מותר בהם ודיבור אסור, כגון ללמוד לפני ברכת התורה לדעת השו"ע דשרי בהרהור, ובשומע כעונה אסור וכמתבאר בשע"ת סי' מ"ז סק"ה בשם הלק"ט דלשומע ד"ת לפני ברכות התורה אסור דעדיף מהרהור. וכן בערום ולפני ערוה דשרו להרהר בד"ת יש לדון שומע כעונה מאי, ותליא בהג"ל. ועי' בזה בתבו"ש סי' א' ס"ק ס"ט, ובביאור הלכה סי' ע"ג בהקדמה אות ה' (ויל"ע בלשונו במ"ב סי' ע"ה ס"ק כ"ט), ועטו"א מגילה כ"ד ב' ד"ה קטן מש"כ שם לענין ציבור. והעירוני לענין הנידון דלעיל למנ"ח מצות וידוי מעשר. וצ"ע שם. ועי' צל"ח ברכות כ"א ב' לענין שומע כעונה בנדרים.

וכן נפ"מ בדין צריך לנקביו ואין ידיו נקיות דשרו בהרהור. ויש לעיין בבאור הלכה סו"ס ק"ד וצ"ת שם ובפמ"ג.

ולכא' תקשה בהא דב"ק י"ז א', אזלינא בהדי דריו"ח למישאל שמעתתא כי הוה עייל לביה"כ והוה בעינא מיני' מילתא ולא פשיט לן עד דמשי ידי'. והיאך שאלוהו ד"ת, והרי בצריך לנקביו אסור בד"ת כמבואר ברמ"א סי' צ"ב ס"א, ואי שומע כעונה בהא נמי ליתסר לשומע ד"ת. וכן לגירסת השאלות המובאת במסורת הש"ס שם, כי הוה

נפיק, היאך שאלוהו והא דילמא ידיו אינם נקיות ואסור בדברי תורה. וצ"ת. (ומיהו בהרהור שרי מי שאין ידיו נקיות עי' ביאור הלכה סי' צ"ב ס"ז ד"ה ולכן. ועי' במסילת ישרים פ' י"ט, שלא לעסוק אפילו בהרהור וכו' ולא בידיים שאין נקיות. וצ"ע).

ובכל ענינים אלו יתכן דרך בכוונת המשמיע להשמיע לשומע הוא דאסור ולא בשמיעת דברי תורה בעלמא, ותליא בסוגיא דר"ה כ"ח ב' ובשי' קמאי שם. וכן יש לדון מגדרי דין בר חיובא בזה.

בדין כפי' בממוץ במקום ביטול תורה

ברמ"א חו"מ רצ"ב ס"כ איתא וז"ל ובמקום

בטול תורה שאין ספרים יכולין בית דין לכופ' לאחד להשאיל ספריו ללמוד מהן ובלבד שישלמו לו מה שיתקלקלו הספרים.

ובביאור הגר"א שם קודם לכן ס"ק מ"ו נראה דשרי לת"ח שהפקידו אצלו ספרים לקרות ולהעתיק מהם אפילו בידוע שמקפיד והיינו במקום ביטול תורה, וכתב עלה הגר"א "כמש"ו", והכוונה לדין כופין בבית דין להשאיל ספרים שנכתב אח"כ, והרי כאן איירי ביחיד ולא בבית דין ומבואר דגם יחיד יכול לכפות. ונחלקו בזה אחרונים ז"ל אי כפי' על המצוות בעי בית דין או כל אחד ואחד יכול לכפות, יעוין במשובב נתיבות לקצוה"ח סו"ס ג', וס"ל להגר"א כשיטת הנתיבות דלא בעי בית דין לזה, וי"ל. [ויל"ע רמ"א או"ח סו"ס י"ד, אבל אסור ללמוד מספרים של חברו בלא דעתו דחיישינן שמא יקרע אותם בלמודו. וצ"ב]. והנה להראב"ד לכא' לא שייך היתר בזה רק בפניו.

ולפי זה כשצריך לספר יכול כל אחד ליקח ספר זולתו, אך יש לשקול גדר הענין מה קרוי בזה ביטול תורה, דהרי יכול ללמוד בספר אחר, מיהו צריך לאותו ענין אפשר כביטול תורה הוי. ועוד כשיש צורך לפסק, או צורך רבים, או צריך מסירת ידיעה בתורה לאחר, [והליכה למקום אחר להשיג הספר יתכן דהוה כביטול תורה]. [וחזינן דשייך כפי' בממונו גם שלא מידיעתו וי"ל בזה במקום אחר].

הלכות והנהגות

ממרן פוסק הדור רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת נשא תשפ"ב | גליון ד'

הלכות הנעור כל הלילה

נטילת ידיים לניעור כל הלילה

דעת השו"ע שהנעור קודם עלות השחר נוטל ידיו שוב בעלות השחר מחשש שהזמן גורם את הרוח רעה, ודעת האריז"ל והרמ"ז ששינה גורמת את הרוח רעה ולא זמן עלות השחר, אבל הסכמת הפוסקים לחשוש לכך שהזמן גורם וצריך ליטול ידיו פעם שנית בעלוה"ש, ואף שהוא עדיין לילה כיון שעלה השחר אין הדינים בתוקף כ"כ ולכן מועיל אז כבר נט"י. (תשובות והנהגות ח"א סי' ד', ח"ג סי' נ"ו).

יש ו' זמנים לעלות השחר כי יש מחלוקת אם זמן עלות השחר הוא תשעים דקות קודם הנה"ח או שבעים ושנים, ויש מחלוקת בזמנים אלו אם זה לפי שעות זמניות או רגילות או לפי האופק, ונראה שאי"צ להחמיר ליטול ידיו כמה פעמים אלא די בפעם אחת בזמן המאוחר יותר, חזא שלענין זה יש לסמוך על המקובלים שהשינה גורמת רור"ר ולא עלות השחר, ועוד שאין איסור להשהות טומאה זו שזמנה גורם ורק על טומאה דשינה נאמר האיסור לשהותה על ידיו, ועוד שעיקר זמן ההיטהרות הוא בהנה"ח שהרי בשמים אין משמעות לזמן עלות השחר וכמש"כ הגר"א שהמשמרות מתחלפות בנה"ח, וע"כ אם מאחר צריך לזוהר שלא לאחר ליטול ידיו אחר הנה"ח. (תשובות והנהגות ח"א סי' ד').

הניעור קודם עלות השחר ועוסק בתורה אי"צ להפסיק ברגע של עלות השחר כדי ליטול ידיו וכ"מ בדעת תורה, וכן נהגו גדולי ישראל שלא הפסיקו הסליחות ליטול הידים, והטעם שכשעוסק בתורה אין לחוש שיחולק עליו רע, אבל המפסיק מתורתו והולך להתפלל הרי הוא כמשנה מעבודה לעבודה ויטול ידיו אם כבר עבר עמוה"ש, ובלא"ה קודם התפילה צריך ליטול ידיו, ולהרמב"ם אפי' צריך לברך על כך. (תשובות והנהגות ח"א סי' ד, ח"ב סי' ב).

אף שכתבנו שאי"צ להפסיק לימודו בעת עמוה"ש כדי ליטול ידיו אם המשיך ללמוד והגיע זמן הנה"ח ראוי להחמיר ליטול ידיו קודם זמן זה. (תשובות והנהגות ח"ב סי' ב).

בשו"ע מסתפק בנעור כל הלילה אם צריך ליטול ידיו שחרית דאם טעם הנטילה משום בריה חדשה צריך לברך שהרי נעשה בריה חדשה, אבל אם טעם הנטילה משום נגיעה במקום מטונף כיון שהיה ניעור אין לחוש ואי"צ ליטול ידיו, ומסיק הרמ"א ליטול בלא ברכה ולהגר"א מברך שלא גריע מנט"י למנחה וערבית, ואם עשה צרכיו סמוך לתפילה לכו"ע צריך

לברך שגם לרא"ש כה"ג ליטול בברכה, ולהאריז"ל צריך דווקא שיישן כדי שיתחייב כבריה חדשה וע"כ לדעתו מברך אף בקם בחצות הלילה ולכן אין מועיל שעושה צרכיו לדעתו, וראוי לחוש לדעתו שאפי' בעושה צרכיו לא יברך, ולכן בליל שבועות וכדומה ראוי לצאת יד"ח ברכת ענט"י מאחר ולא יברך בעצמו, לצאת דעת הקדוש האריז"ל. (הלכות הגר"א ומנהגיו סי' ד).

נטילת ידיים לישן ביום

הגר"א מוכיח מהזוה"ק שהישן ביום חייב בנט"י משום רוח רעה, וכ"כ הברכ"י בשם מהרר"י אבל בס' דברי שלום ס"ל שאין רור"ר ביום כלל, ובכ"פ החיים נקט כדעתו שאפי' ישן בלילה קודם חצות אין רור"ר כלל, אבל מנהגינו להחמיר כהגר"א וליטול ידיים ג"פ לסירוגין בישן ביום אבל אי"צ להחמיר שלא לילך ד' אמות בלא נט"י, וממילא אין מכינין מים ליד המיטה לפי שביום הוא רור"ר לחוד דומה לביה"כ שאין צריך ד' אמות, ובלילה חמור טפי. (תשובות והנהגות ח"א סי' ד, הלכות הגר"א ומנהגיו סי' ד).

ברכת התורה

נחלקו הראשונים אם חובת ברכת התורה פעם אחת ביום, משום שהוא כברכת השבח וכן הוא דעת האריז"ל, או שהוא ברכת המצוות וכיון שבירך חלה עליו הברכה עד שיעשה היסח הדעת גמור, ונפק"מ בישן ביום, ובמשנ"ב מביא בזה מחלוקת האחרונים ודעת הגר"א לברך [ויש בזה סתירות איך היה נוהג], ובמקו"ח כתב שאם ישן ב' ג' שעות ופשוט מלבושיו חייב בברכה, ומסיק המשנ"ב דהמברך

לא הפסיד, ולא נהגו כן, וראוי לכוון אם ישן ביום לכוון בברכת אהבת עולם לצאת ידי חובת ברכת התורה ואומר פסוקי ברכת כהנים ומשנת אלו דברים מיד אחר שמו"ע, ובעל הפרדס כתב שיכוון בבוקר להדיא שיועיל עד בוקר שני. (תשובות והנהגות ח"א סי' י"ד-ט"ז).

הניעור כל הלילה מפורש במעשר"ר שאינו מברך ברכה"ת, והיינו לשי' שברכת התורה היא ברכת המצוות אבל אם היא ברכת השבח י"ל כהרמב"ם שתקנו לברך בכל יום בין ישן בין לא ישן, ולהאריז"ל הוא כברכות השחר שמברך בכל יום והיינו דהוא ברכת השבח, וכן נוסחה על דברי תורה, וכן מפורש בשער הכוונות שמברך ברכה"ת כבכל יום. (הלכות הגר"א ומנהגיו סי' ז).

הישן מעט בלילה ושוב חוזר לישון ביום את עיקר שנתו, לא יברך ברכה"ת אחר השינה המועטת שישן בלילה אלא אחר השינה ביום שהיא עיקר שנתו. (תשובות והנהגות ח"א סי' ק"ס).

מלשכת הגזית

נשאל רבינו בדבר בחור ממשפחה חלשה שמציעים לו שידוך עם נערה כמותו שהיא בת למשפחה של בעלי תשובה, והשידוך נראה מתאים מכל הבחינות, אך בעוד שהורי הבחור היו מסורתיים ושמרו על טהרת הבית, הרי מאידך הורי הנערה לא שמרו על טהרת הבית, ומכאן נתעורר השאלה אם ראוי לגשת לשידוך זה בשעה שהיא נולדה להורים שלא שמרו על טהרת הבית.

והשיב רבינו שכבר כתב החזו"א שלימוד התורה מלבן ומגעיל את הטומאה שנבלע בנפש הפגומים שנולדו להורים שלא שמרו על טהרת המשפחה, וכשם שלימוד התורה מלבן ומגעיל, כך גם קיום המצוות יש בכוחו לטהר ולנקות את הנפש, והסמך על זה הלשון "אשר קידשנו במצוותיו", והרי שהמצוות מקדשים ומטהרים את הנפש.

אולם הוסיף רבינו שמצד אחר יש לבדוק, עד כמה הנערה הזאת קשורה בהוריה ובבני משפחתה, כי אם היא קשורה בהם מאוד - והם חופשיים, עלול הבחור להיות מושפע מהם לרעה.

הדרכות והנהגות

שנאמר ע"י מרן רבינו שליט"א לבני הישיבה הק' - ולדמ"ם ומחנכים

בשבועות הקודמים הבאנו במדור זה הדרכות והוראות בעניין העמדת הישיבות, ובע"ה ובל"ג בשבועות הקרובים יעסוק מדור זה בהדרכות בענייני העמדת הכוללים.

הדרכות לכולל הלכה

הורה רבינו לבני ישיבות שהלכו ללמוד בכוללי הלכה לאחר הנישואין, שיניחו הדגש ללמוד הלכה מתוך מקור הדבר מהגמ' והראשונים ולא רק מהמשנה ברורה, שזהו עיקר דרך הלימוד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

אמנם מאידך, עובדא הוי שפעם אחת נכנסו לפני רבינו קבוצת עסקנים וביקשו להחתימו על קול קורא לאברכים צעירים הלומדים הלכה שלא ילמדו ההלכה דרך המשנה ברורה וספרי הפוסקים אלא הכל רק דרך לימוד הש"ס עד אליבא דהלכתא, וסירב רבינו לחתום ואמר יש כאלו שגודלים וצומחים דווקא באופן זה, ולא שייך להכריח כולם ללימוד בדרך המובחרת דווקא.

הדרך הראויה להמשיך זכויות לנצח - למי שלא זכה לבנים שומרי תורה ומצוות
רבינו עורר כמה פעמים בשיחותיו שמי שלא זכה לבן צדיק יראה להעמיד כולל או ישיבה שילמדו בה תורה לאחר מותו. ולאחרונה נכנס יהודי בעל תשובה לשאול שאין לו כסף להשקיע בפתיחת כולל או ישיבה, ולגודל צערו אין לו בן חרדי שימשיכו לאחר מותו, וא"כ מי יירשנו וימשיך דרכו לאחר מותו להעמיד לו זכויות בעולם העליון, והשיב לו רבינו שיתמוך בבן תורה עני שקושי פרנסתו טורדו מלימודו, ובכך יזכה להעמיד בן תורה בעולם התורה, וזהו זכות שתעמוד לו לנצח.

אם ראש כולל עובר ב'בל תלין'

נשאל רבינו מראש כולל אחד שאין בידו כדי לשלם לאברכים בסוף החודש בזמן, ומאחר את התשלומין לאברכים, אם עובר בכך באיסור 'בל תלין'. והשיב רבינו שהדבר תלוי, דאם הוא בעל הבית גמור של הכולל, והיינו שהוא

עובדות והנהגות

מעשה רב - והנהגות מרן שליט"א

מרן רבינו שליט"א שימש כראש כולל במשך עשרות בשנים, החל משנת תשכ"ד אז נקרא על ידי הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל לשמש כראש כולל בראש העין, ואח"כ בשנת תשמ"א החל לשמש כראש כולל ביוהנסבורג שבדרום אפריקה, ואח"כ כשחזר לירושלים עיה"ק שימש כראש כולל בבית מדרשו - מרכז התורה הגר"א בהר נוף ומסר שם שיעורים עשרות בשנים עד פתיחת הישיבה לפני כעשור. הכולל נמשך ב"ה עד היום הזה ולומדים בו בני תורה מופלגים, ובזמן קיץ האחרון אף הוקם כולל חדש 'כולל תשובות והנהגות' מיסודו של מרן שליט"א בבית מדרשו.

במסגרת הקצרה להלן יובא בע"ה בשבועות הבעל"ט מעט הנהגות ממסגרת פעולותיו של מרן שליט"א להעמדת הכוללים, והשבוע בע"ה יובאו מעט דברים אודות הקמת הכולל בראש העין.

בשנת תשכ"ד בעת שלמד מרן שליט"א בכולל בבני ברק, קרא לו הגר"י אברמסקי ואמר לו שכעת הוא פותח כולל לתימנים בראש העין, וברצונו שיבוא להיות ראש כולל שם. רבינו חקך בדעתו אם לקבל המשרה בשעה שהדבר יטרוד את המשך לימודיו וכתביבת ספריו, והגר"י אברמסקי זצ"ל דחק בו והביא משמיה דהחפץ חיים שביאר מש"כ (דברים ו' ה') "ואהבת את ה' אלוהיך וגו' בכל מאודך" שהכוונה לדבר שאדם אוהב מאוד מאוד - וזהו הרוחניות של אדם שהוא הדבר החשוב ביותר לאדם, אשר גם על זה צריך האדם לוותר כדי להרבות כבוד שמים, ועוד הוסיף להביא את דברי הרמב"ם בספר המצוות (מצוות עשה ג') שבכלל מצוות "ואהבת את ה' אלוהיך" הוא לקרב יהודים לקב"ה - וכלשונו "אהבהו על הבריות", שהאהבה את הקב"ה הרי הוא משתדל בכל כוחו שכולם יעבדו את הקב"ה.

יצויין כי באותו הזמן קיבל רבינו שליט"א הצעה נפלאה מאת אשת חבר להגאון רבי שמואל רבינוב זצ"ל שנתאלמנה זה לא מכבר מבעלה הגדול זיע"א, והיה בדעתה לפתוח כולל בבני ברק לע"נ בעלה, ופנתה בבקשה לרבינו שליט"א שהיה מגדולי מקורבי בעלה הגדול זיע"א, שיעמוד בראשות הכולל, והיא תקבל על עצמה את החזקת העול הכספי של הכולל, ובאותו הזמן המושג "כולל" עדיין לא היה מפותח כזמנינו, ובקושי רב נמצאו כמה כוללים בודדים בכל עיר התורה בני ברק, ועפ"י התכנית אם היה נפתח הכולל, היו רצים לשם כל טובי הלומדים המובחרים בעיר התורה בני ברק, וכעת עמדו לפני רבינו שליט"א שני הצעות, או לשמש כראש כולל במקום נידה - ראש העין ולהרביץ שם תורה ויראה לאנשים שאין להם השגה בדרך הלימוד הישיבתית, או לשמש כראש כולל לטובי האברכים הלומדים שבעיר התורה בני ברק.

רבינו שליט"א לא היסס לרגע, ובידעו את המצב הנורא של הידרדרות יהדות תימן, רתם עצמו למשימה הגדולה להפיח רוח חיים בשממת יהדות תימן, והלך לראש העין, והקים שם מפעלים גדולים לתורה ויראה.

וראשית דבר - מיד עם בואו של רבינו שליט"א לעיר ראש העין, הקים שם כולל שיהווה מגדלור רוחני שישפיע תורה ויראה על כל העיר. ובין החלוצים מאברכי הכולל היו הגה"צ ר' אריה שכטר זצ"ל, הגאון רבי אליעזר גולדברג זצ"ל, והגאון רבי זרח גרנט זצ"ל. ואי"ה בשבועות הבאים יובאו עוד דברים אודות הקמת הכולל בראש העין.

פריחת עולם התורה והכוללים בזמנינו

שח רבינו: "ריבוי תורה כמו היום, לא היה מחורבן בית המקדש בעם ישראל, שהישיבות והכוללים פורחים לתפארת בכל עיר ועיר, ומזמן חורבן בית המקדש לא היה דבר כזה שכולם מתחנכים לשבת וללמוד כל ימי חייהם ולהיות שקועים באוהלה של תורה, עד כי בחור שאינו יושב ולומד כל היום, קשה לו למצוא שידוך, והמהפך בזה התחיל לאחר המלחמה, כי לפני המלחמה היה להפך - שדווקא בחורי הישיבות ההוגים על תלמודם כסדר, התקשו מאוד למצוא שידוך. [ואחד הטעמים שבחורי הישיבות היו בעבר נושאים אשה בגיל מאוחר, היה פשוט מפני לא מצאו שידוך מקודם לזה, כי בנות ישראל לא הסכימו להינשא לבחורי ישיבות].

אמנם בעוה"ר, בכל התחומים חוץ מלימוד התורה - והיינו בפנימיות ויראת שמים יש ירידה גדולה באופן שלא היה כן בדורות הקודמים, ושורש הדבר שהתחילו להתגשם בתאוות ולחפש תפנוקים ומזה התגשמו במודרנציה וירדו פלאים ביראת שמים.

משא חיזוק והתעוררות

מרבנו הגדול מרן ראש הישיבה

הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א

אחדות כלל ישראל - הכנה לקבלת התורה

ימי ספירת העומר הם תקופת ההכנה לקבלת התורה. ימים אלו הם גם ימי אבלות על פטירת תלמידי רבי עקיבא, שהגורם לה היה מה שלא נהגו כבוד זה בזה. יש ללמוד מזה שאין אפשרות להגיע למתן תורה בלי אחדות של כלל ישראל, בלי "ויחן שם ישראל נגד ההר". כך דרשו חז"ל (סנהדרין כ.). עה"פ "שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל" (משלי לא, א): "שקר החן" - זה דורו של משה ויהושע, "והבל היופי" - זה דורו של חזקיה, "יראת ה' היא תתהלל" - זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי, אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה". האחדות שהיתה בקרב כלל ישראל בדורו של רבי יהודה ברבי אילעאי גרמה לדורו להיות "היא תתהלל" יותר מהדורות של משה וחזקיה, וכמו שביאר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל שדור זה היה השיא של ה"ויחן שם ישראל".

ונראה להרחיב בביאור ענין זה, כיצד האחדות של הכלל ישראל מכשירה אותם לקבל את התורה.

כתוב בתורה "ונתתי את הכפורת על הארון מלמעלה, ולארון תתן את העדות אשר אתן אליך" (שמות כה, כא) וברש"י שם כתב, "לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר 'ונתתי אל הארון את העדות'. ויש לומר שבא ללמד שבעודו ארון לבדו בלא כפורת יתן תחלה העדות לתוכו, ואחר כך יתן את הכפורת עליו. וכן מצינו כשהקים את המשכן נאמר 'ויתן את העדות אל הארון' ואחר כך 'ויתן את הכפורת על הארון מלמעלה'".

דברי רש"י טעונים ביאור. מה החידוש בכך שצריך לשים את לוחות הברית בארון לפני שמכסים את הארון עם הכפורת, הרי לאחר שישימו את הכפורת ממילא אין כל אפשרות להכניס את הלוחות בתוך הארון, ואם כן פשוט הדבר מבחינה מעשית שצריך קודם כל לשים את הלוחות ורק אחר כך לכסות עם הכפורת. מה בא איפוא רש"י לחדש?

על כרחך צריכים לבאר, שאין המדובר בסדר הזמנים של צורת הנחת הארון במשכן, אלא זה הוא דין מיוחד שנאמר על הארון, שאף קודם הנחתו במשכן, ואפילו בזמן עשייתו, אין להניח ולו לרגע את הכפורת על הארון מבלי שהלוחות נמצאים בתוכו.

וצ"ב מה הטעם לציווי זה? מה הפסול בכך שהכפורת תהיה מונחת באופן זמני על הארון ללא הלוחות?

"ופניהם איש אל אחיו אל הכפרת יהיו פני הכרובים" (שמות כה, כב) בתורה מבוארת שתי בחינות שהיו באופן עמידת הכרובים. הבחינה הראשונה היא "ופניהם איש אל אחיו", והבחינה השנייה היא "אל הכפורת יהיו פני הכרובים". ולכאורה אינו מובן, האם היו פניהם זה כלפי זה, או שהיו פניהם אל הכפורת שהיתה מתחתם.

והנה, בביאור הבחינה הראשונה, של "פניהם איש אל אחיו" כתב בעל הטורים (שמות כה, יח): "כמו שני חברים שנושאים ונותנים בדברי תורה". ובביאור הבחינה השנייה של "אל הכפורת יהיו פני הכרובים", כתב הנצי"ב: "ללמדנו דהבסת הקב"ה וישראל יחד אל התורה שבארון, וזה מבואר דקוב"ה וישראל ואורייתא חד הוא". מדברי בעה"ט והנצי"ב יש ללמוד שאופן עמידת הכרובים היה כמו שנים שלומדים ביחד ומביטים אל הספר הנמצא למטה מהם. והנה הכרובים היו עשויים בצורת זכר ונקבה, הזכר היה כנגד הקב"ה והנקבה כנגד ישראל. זהו שאומר הנצי"ב, שאופן עמידת הכרובים מרמז כביכול שהקב"ה וישראל עוסקים יחד בתורה, וזהו ביטוי לכך שקוב"ה ישראל ואורייתא חד הם.

בדברים אלו יש רמז מיוחד. כל הענין של "ופניהם איש אל אחיו", כל הענין שכלל ישראל נחשבים מקושרים ומדובקים לקב"ה, הוא רק ע"י התורה. לכן היתה כאן בחינה משותפת של "ופניהם איש אל אחיו" ו"אל הכפורת יהיו פני הכרובים". על פי דברים אלו יש להבין את הדין המיוחד שנאמר בעשיית הארון, שאין להניח את הכפורת עם הכרובים על הארון בזמן שהלוחות אינן נמצאות בתוכו. כיון שהכרובים הרי היו עשויים באופן של "ופניהם איש אל אחיו", וכמו שנים הלומדים ביחד את התורה הנמצאת מתחתם, ואין כל אפשרות להיות במצב זה בלי שהלוחות יהיו מתחתם, בתוך הארון. הדרך היחידה להגיע לדבקות של "ופניהם איש אל אחיו" היא ע"י התורה. מובן איפוא הדין המיוחד שנאמר בכרובים, שאפילו בזמן עשיית הארון אסור להניח את הכפורת על הארון לפני הנחת הלוחות, כיון שמצב זה, שבו אין תורה מתחתם, הוא סתירה לכל מהותם של הכרובים.

ענין זה, שכל חשיבותו ומעלתו של הארון היתה מכח הלוחות שהיו בו, מובא גם בפרשת פקודי: "ויקם משה את המשכן וגו' ויקח ויתן את העדת אל הארון וישם את הבדים על הארון ויתן את הכפרת על הארון מלמעלה" (שמות מ, יח-כ)

מה פשר כפילות הלשון - "ויקח ויתן"? כתב הרמב"ן: "וטעם 'ויקח ויתן' את העדות, שלקח הלוחות מארון עץ שהיו שם בתוך אהל משה והביא אותם אל המשכן". וצ"ב, מדוע יש צורך להאריך בתיאור האופן שבו הניח מרע"ה את הלוחות בארון, ומאי נפק"מ היכן הלוחות היו מונחים לפני כן.

ביאור הדבר נראה על פי דברי הגר"א בספר אדרת אליהו בפרשת וזאת הברכה. הגר"א מבאר שהקב"ה נתן לישראל שתי קדושות, קדושת המשכן וקדושת הכהנים. בפרשת תרומה יש את קדושת המשכן, ובפרשת תצוה, בפירוט בגדי הכהונה, יש את קדושת הכהנים. את המשכן קידש הקב"ה ע"י הלוחות שנתן מן השמים. ואת הכהנים קדשו באורים ותומים שהיו גם כן מעשה שמים, אלו תו"ד הגר"א. והיינו שקדושת המקום נתקדש ע"י הלוחות שהיו מעשה שמים, והיו בקדש הקדשים בתוך הארון, ומזה נתפשטה כל קדושת המקום. וקדושת ישראל, שהדרגה העליונה שלה היא קדושת הכהן גדול, נתקדשה ע"י האורים ותומים שנמסרו מן השמים למשה לשימם בכפלי החושן.

ונראה דצורת התפשטות הקדושה בשתי קדושות אלו היא דומה. דהנה בקדושת המקומות מצינו במשנה בריש כלים שיש עשר דרגות של קדושה, זו למעלה מזו, והדרגה העליונה היא קדושת קודש הקדשים שבבהמ"ק. קדושת קה"ק היתה ממתנת שמים שנתן הקב"ה ע"י ששמו את הלוחות בארון, ומשם נתפשטה הקדושה, כשכל דרגה משפיעה אל הדרגה שמתחתיה. כך היא גם צורת התפשטות הקדושה באנשים, שהרי מצינו במשנה בקידושין (סו.) שעשרה יוחסין עלו מבבל, והדרגה העליונה מכולם היא כהן, ולמעלה ממנו

1. כאן מדובר רק לגבי הלוחות ולא לס"ת, כיון שגם למ"ד בגמ' (ב"ב יד.) שהס"ת היה מונח בתוך הארון, זה היה רק בסוף הארבעים שנה, שאז כתב מרע"ה שלושה עשר ספרי תורה, ס"ת אחד נתן לכל שבט ואחד הניח בארון, אך בשעת עשיית הארון היו מונחים בתוכו רק הלוחות.

נמצא הכהן גדול. קדושת הכה"ג היתה ממתנת שמים שניתנה ע"י הקב"ה דרך האורים ותומים (וכמו שפרש"י (שמות כה, ל): "את האורים ואת התומים - הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן"). קדושה זו ניתנה לכה"ג, ומשם נתפשטה אל הדרגות שמתחת לכה"ג.

חז"ל (במדב"ר יד, ב) לומדים את אופן הנחת הלוחות בארון, מהפסוק בשיר השירים (ג, ט-י): "אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון. עמודיו עשה כסף, רפידתו זהב, מרכבו ארגמן, תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים". "עמודיו עשה כסף" - שמו בארון שני עמודים מכסף. "רפידתו זהב" - החלק הפנימי של הארון היה עשוי מזהב ("מבית ומחוץ תצפנו"), "מרכבו ארגמן" - זו הפרוכת, "תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים" - פנים הארון היה מרוצף באהבה של כנסת ישראל אחד לשני, בין אדם לחבירו. זה היה פנים הפנימיות של הארון. בדיוק כמו שקדושת האנשים היתה מתנת שמים של שם המפורש שניתנה על לב אהרן, על הלב שראה בגדולת אחיו ושמה (עיין רש"י שמות ד, יד), כך הוא גם יסוד קדושת המקום שהיה מרוצף בבין אדם לחבירו.

אך עדיין יש להבין מה הכוונה ב"תוכו רצוף אהבה", מי "ריצף" את פנים הארון והכשיר אותו לקבל אהבה זו? הא ניחא אצל אהרן, שם אנו יודעים מי עשה זאת - לבו הגדול של אהרן שהיה מלא וגדוש באהבת ישראל ובבין אדם לחבירו. אך מי הכשיר את הארון לכך? התשובה טמונה בלשון הפסוק דלעיל - "ויקח ויתן". מרע"ה הוא הוא שהכניס בתוך הארון את ה"תוכו רצוף אהבה". כשמרע"ה, האוהב ישראל הגדול שמסר נפשו למען כלל ישראל, האוהב הגדול של ישראל, ריצף את הארון באהבה של בין אדם לחבירו, לקח ועטף בידי את הלוחות והכניסם לארון, במעשה ידיו הוא החדיר בארון את הנדיבות ואת האהבה הגדולה של בין אדם לחבירו. אהבה זו הכשירה את הארון לקבל מהקב"ה את הקדושה העליונה ביותר.

והנה התעוררתי מדברי הגמ' (ב"ב ה:): "מצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד" אלו גבאי צדקה. במתניא תנא וכו' אלו מלמדי תינוקות". לכאורה הפירוש המילולי של המושג "מצדיקי הרבים" הוא אנשים הגורמים לאחרים לעשות מעשי צדקה, ולכן גבאי צדקה - שעל ידם אנשים אחרים עושים צדקה - נחשבים ל"מצדיקי הרבים". והוא הדין אצל מלמדי תינוקות, שכיון שהתורה היא צדק ומשפט, והם עושים שהתינוקות ילמדו תורה, לכן נחשבים הם ל"מצדיקי הרבים". אך ברש"י רואים שהמשמעות היא אחרת, וז"ל: "מלמדי תינוקות - מצדיקי רבים הן, שמלמדין ומחנכין אותן בדרך טובה". "מצדיק הרבים" הוא לא מי שמלמד תורה, אלא מי שמחנך את התינוקות ללכת בדרך טובה. "דרך טובה" הוא הבסיס לתורה. למי שלא הולך בדרך טובה אין כל אפשרות להדבק בתורה. מה היא אותה "דרך טובה" המהווה בסיס לקבלת התורה? יש ללמוד זאת מהגמ' ב"מ (פג): "רבה בר בר חנן תברו ליה הנהו שקולאי חביאתא דחמרא. שקל לגלימיהו, אתו אמרו לרב אמר ליה הב להו גלימיהו. אמר ליה דינא הכי? אמר ליה אין, 'למען תלך בדרך טובים', יהיב להו גלימיהו. אמרו ליה עניי אנן וטרחינן כולה יומא וכפינן ולית לן מידי, אמר ליה זיל הב אגרייהו. אמר ליה דינא הכי? אמר ליה אין, 'וארחות צדיקים תשמור'. בביאור הפס' 'למען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים תשמור' (משלי ב, כ) ביאר הגר"א שהחזרת הגלימה לפועלים והיותו על הנזק שעשו, זהו "דרך טובה", כי "דרך" הוא מקום הילוך לרבים, והנהגה זו שלא לחייב את הפועלים היא הנהגה שהרבים צריכים לנהוג בה. אך לשלם על כך שכר עבודה, זהו כבר "ארחות צדיקים". "אורח" הוא כעין סמטה, מקום שבו רק מעטים הולכים. כי כאן מדובר במעלה המתאימה רק לצדיקים. אך נדיבות הלב לוותר על נזק שנעשה בשוגג, צריכה להיות בטבע של כל אחד. נדיבות לב זו, הנדרשת מכל אחד, היא אותה "דרך טובה" המהווה בסיס לקבלת התורה.

וכך כותב הרמב"ם בהל' תלמוד תורה (ד, א): "אין מלמדין תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו, או לתם. אבל אם היה הולך בדרך לא טובה מחזירין אותו למוטב וכו' ואחר כך מכניסין אותו לבית המדרש ומלמדין אותו. אמרו חכמים כל השונה לתלמיד שאינו הגון כאילו זרק אבן למרקוליס". אין ללמד תורה למי שאינו הולך בדרך טובה, כי הוא נקרא תלמיד שאינו הגון, וללמד תלמיד כזה הוא כזריקת אבן למרקוליס. זהו שביאר רש"י, שאלו מלמדים ומחנכים את התינוקות בדרך טובה הם "מצדיקי הרבים", כיון שהם אלו שמכשירים את התינוקות ללמוד ולקבל תורה.

* * *

דברים אלו הינם היסוד של כלל ישראל, של "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". גוים יש הרבה, אך רק על כלל ישראל נאמר שהם "גוי אחד". כל יסוד הכלל ישראל הוא באחדות שלו, ואם אין אחדות, אם יש פגם בבין אדם לחבירו, זהו מקור כל הצרות. וכן מצינו במדרש (ילקוט שמות רמז קס"ז) על מרע"ה: "היה משה מהרהר מה ראה הקב"ה לשעבד ישראל יותר מכל האומות, עד שבאו דתן ואבירם שעשו בו דלטוריא". כשהגיעו דתן ואבירם ומסרו את מרע"ה לפרעה, או אז הבין מרע"ה מה מקור הצרות של כלל ישראל. נורא נוראות. דילטור הוא סם המות נורא, עד שדי בכך שיש שני דילטורים כדי להבין את כל הצרות והשעבוד של כלל ישראל במצרים. הסיבה לכך היא משום שכלל ישראל הם "גוי אחד", וכיון שהם גוף אחד ממילא אפילו אם יש רק דילטור אחד זה כבר יכול לקלקל את הכל. כשמתקרבים לימים של קבלת התורה יש לדעת שהיסוד והשורש של קבלת התורה הוא ה"דרך טובה", האחדות של כלל ישראל. אם נתחזק כולנו באחדות של הכלל, ובבין אדם לחבירו, ע"י כך נזכה בעזר ה' ל"תוכו רצוף אהבה", שמזה נובעת כל קדושת הכלל ישראל, אותה קדושה שהגיעה ע"י מרע"ה ב"ויקח ויתן", כשעטף את הלוחות עם הנדיבות ועם המסירות נפש לכלל ישראל. וכשנזכה להגיע ל"תוכו רצוף אהבה", נוכל להיות ראויים לקבלת התורה.

(נכתב ונערך ע"י א' השומעים והי' למראה עיני מרן שליט"א)

2. בביאור המושג "תם" כתב בלחם משנה: "פ"י תם ר"ל שאינו ידוע לנו אם הוא טוב או רע. ונלמד כן מ'פ' תפלת השחר דאמרין התם (ברכות כה). תנא אותו היום סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס וכו' שהיה ר"ג מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כבדו וכו'. ונראה ודאי ששומר הפתח היה שם מפני שלא היה מניח ליכנס לשום תלמיד אלא א"כ היו בודקים אותו תחילה אם היה תוכו כבדו. לא היה תוכו כבדו, לא היה נכנס, שזה נקרא נתעב וכו'. ואותו היום סלקוהו לשומר הפתח והיו נכנסים התלמידים בלא בדיקה ואע"ג דלא ידעינן ביה אי תוכו כבדו ואי לא, וא"כ למדנו משם דלתם מלמדין". כלומר שגם אותו "תם" שצריכים ללמדו הוא מי שמבחוץ נראה שהולך בדרך טובה, רק שלא בדקו אם גם תוכו כבדו, וזה מה שהתחילו לנהוג בזמן שמינו את רבי אלעזר בן עזריה, שאפשר לסמוך על חזקה שמסתמא הולך בדרך טובה ואין צריך לבדקו. אך מי שכלפי חוץ אינו הולך בדרך טובה, אסור ללמדו.

3. דבר זה נראה לכאורה תמוה, כי גם אם אין ללמד תלמיד כזה, מדוע נחשב הדבר לע"ז? הרי סוף סוף מדובר בלימוד תורה?

מקור דברי הרמב"ם הוא בגמ' בחולין (קלג): "אמר רבי זירא אמר רב כל השונה לתלמיד שאינו הגון כזורק אבן למרקוליס", וביאר המהרש"א: "הדמיון בזה, כי התורה נמשלה לאבן יקרה והיצה"ר אשר בתלמיד שאינו הגון הוא נקרא אבן מכשול ואבן מרקוליס. ואמר כי הזורק אבן למרקוליס, אף שאין דעתו רק לבזיון, הנה הוא מוסיף כבוד ע"ז כיון דעבודתה בכך, ונעשה גם אבן הזזה אבן שיקוף לע"ז. כן השונה התורה שהיא אבן יקרה לאינו הגון, הנה הוא הוסיף אבני מכשול בו, שאינו לומדה אלא לתכלית וכוונה רעה, כמאמרם הלומד תורה שלא לשמה טוב לו שלא נברא". המלמד תורה לתלמיד שאינו הגון עושה את התורה אצלו לסם המוות, ולכן נחשב כזורק אבן למרקוליס.

"ממעין החיים"

מאמרי מוסר מהמשגיח הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א

תורה – יישות רוחנית עצמית

המלאכים אמרו: 'מה לילוד אשה בינינו' 'מה לאנוש כי תזכרנו', וכן כל החילופי דברים שם. עד שסוף כל סוף משה רבינו זכה לקבלה וגם להצליח להוריד את התורה מן השמים - היה צריך לעבור הרבה קשיים ושכנועים. ובדיוק על זה אומר ר' ירוחם: "הרי מתבאר לנו יסוד הנ"ל שקבלת התורה וכן רכישת כל מעלה ומעלה אינו תלוי רק ברצון האדם ודעתו לחוד, אלא שהתורה וכן כל המעלות הינן בעלים על עצמם, וקשה הוא עד מאוד שיסכימו לרדת אל האדם".

ה"שם משמאל" מביא בכמה מקומות בשם אביו ה"אבני נזר". שבזוה"ק כתוב (הקדמה ד"ד ע"ב): "כמה אית ליה לבר נש לאשתדלא באורייתא יממא וליליא". ומבאר על זה האבני נזר, ש"לאשתדלא" זה מלשון פיתוי כמו "וכי יפתה איש בתולה", וכפי שהתרגום כותב שם: "וארי ישדל גבר בתולתא" - כמו אונס ומפתה, כך צריך לפתות את התורה ולפייס אותה, כי האדם צריך למצוא חן בעיניה. ולתורה יש לה דעה שלה והיא לא מוכנה לרדת ולהיכנס אצל כל אדם - ולכך צריך להיות מושלם מוכן וראוי שהתורה תרצה לבוא אליך. זה לא תלוי רק בך ולא רק אתה קובע, יש כאן גם - "נשאלה את פי הנערה". וזה מה שהיה מתבטא ר' ירוחם ואומר: "אדם הולך אל התורה אבל מי אמר שהתורה מוכנה ללכת אליו". וזאת צריך לדעת כי התורה היא אישיות רוחנית, וצריכים אנו לדעת כיצד למשוך אותה.

כאשר הגאון ר' חיים שמואלביץ זצ"ל התחתן בעיירה במיר הגיעו כל הראשי ישיבות לחתונה וביניהם הגיע ר' אלחנן וסרמן זצ"ל. ובסעודה שלישית היו ריקודים וכל אחד רקד עם מישהו - והציעו לר' אלחנן גם לרקוד ולא רצה. עד שהציעו לו לרקוד ביחד עם ר' ישראל יעקב לובשנסקי, המשגיח מברנובץ' שהיה דוד של ר' חיים שמואלביץ וחתן של הסבא מנובהרדוק - אז הוא הסכים ורקדו כמה דקות עד שר' אלחנן עזב אותו ור' ישראל יעקב לובשנסקי הסתובב לבדו, הגיע ר' אלחנן והרים חלק מהפראק שלו ונישק את זה - זוהי ההערכה של ר' אלחנן שהיתה למשגיח ובגלל זה ורק בגלל זה הוא הסכים לרקוד איתו. **התורה יש לה דעה וצריך**

יש יסוד שהמיר' משגיח ר' ירוחם ליוואויץ זצ"ל היה מביא כל שנה בערב שבועות וכך קיבלתי מרבתי ששמעו אותו, והיסוד נכתב בדעת חכמה ומוסר [ח"ב מאמר ע'] וז"ל: "יזענה נגלה סוד ועיקר גדול שחייבים באמת לחנך על פיו תינוקות של בית רבן והיודעים אותו חייבים כל ימיהם לשנונו ולחזור עליו תמיד, והוא לבלתי לחשוב שקניית תורה תלוי אך במחשבת אדם ודעתו שאם אך ירצה האדם ללמוד ולקבל תורה אין מפריע בידו שאין כאן בעלים אחרים כלל, אלא שתורה הרי היא בעלים על עצמה ולא בנקל יזכה האדם לפייסה שתתרחצ תורה ללכת אליו", ע"כ. הנה מבואר כאן יסוד עיקרי בהכנה לזמן קבלת התורה, שתורה יש לה רצון משלה! וזה לא דבר כל כך פשוט וקל לשכנע את התורה שתתרחצ ללכת אל האדם. ור' ירוחם היה אומר באידיש: "אדם בא אל התורה אבל מי אמר שהתורה הולכת אל האדם".

ממשיך ר' ירוחם ומביא בדבריו: "נציע דברי חז"ל המורים על אמיתת יסוד זה, הפייטן יסד ביוצר ליום ב' דשבועות, והוא מדברי חז"ל - את כל ההסטוריה של קבלת התורה איך שהבורא יתברך רצה כמה פעמים להורידה לארץ וסירבה התורה, תיכף ביצירת אדם הראשון רצה הבורא יתברך לתת לו את התורה וכו' וגם ביעקב שלא היה עליו שום טענה אבל טרדותיו וצרותיו גרמו לו שלא נפלה תורה בגורלו עד שהגיע זמן משה רבינו שלא היה עליו שום טענה ומפריע עד שגם התורה בעצמה חמדה בו ורצתה לרדת". ע"כ.

ר' חיים שמואלביץ זצ"ל תמיד היה מביא על אותו ענין, שבפיוט כתוב: "יעקב אבינו לא שקט". והיה מחדד, לא שהיה תביעה ופגם במעשה שיעקב עשה - כי הרי הוא לא אשם שהיו לו הרבה צרות, אבל מכיון שהוא היה תמיד תחת לחץ של צרות זה גזל ממנו את "שקיטת הרוח". ואין בזה חלילה טענה אלא פשוט בשביל לקבל את התורה צריך מנוחה מושלמת, ואת זה היה חסר ליעקב אבינו על מנת לזכות לקבל את התורה במידה הנדרשת.

בחז"ל [שבת פח:] מבואר איך שכשהגיע משה רבינו לקבל את התורה, לא היה שום טענה עליו עד שאפילו התורה בעצמה חמדה בו ורצתה לרדת. וכשעלה משה רבינו למרום להביא את התורה

להיות ראוי ובעל מדרגה, ומלאים במידות - כל הדברים שבונים את התורה. כי תורה היא "מאן דאמר" בפני עצמו ולא בקלות אפשר לפתות אותה! וכפי שר' ירוחם היה מתבטא: "בחור שיוצא לשידוך הוא עושה הכל כדי למצוא חן בעיני המדוברת, תורה זה לא פחות".

מסופר על המשגיח הגאון ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל שהזמינו אותו ללון בשבת אצל אחד הבעלי בתים, ולפני שהוא הסכים לקבל את ההזמנה - הוא נכנס לבית ועבר על כל הספריה, וכאשר ראה למטה בספריה ספר של איזה משכיל אמר להם המשגיח: תוציאו את זה ורק אז אני מוכן לבוא לבית ולהתארח שבת, ככה אני לא מוכן! עד כדי כך הקפידו מאוד גדולי הדורות אצל מי להתאכסן ועם מי לרקוד, כדי להיות ראויים לתורה שבקרבם ושהתורה תרגיש בנוח עם סביבתם.

ולדעתי היסוד של כל זה הוא 'מידות טובות' - אחד שיש לו מידות טובות אנחנו יכולים לראות בעצמנו איך נמשכים אליו. עדינות, רגש, אמת, אלו מידות טובות. וזהו "מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם". פירוש הדבר: הדברים שהתורה רואה באדם זה את האישיות שלו, ולפי זה היא מחליטה אם היא רוצה להתחבר אליו או לא. "תורה היא בעלים על עצמה" - זה לא החלטה חד צדדית אלא שתי צדדים, בדיוק כמו בשידוך.

הגמ' בסנהדרין אומרת (צ"ט ב') "נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר". ופירש רש"י: "שמחזרת עליו ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסדרה, וכל כך למה, מפני ש"אכף" - שכפף פיהו על דברי תורה", ע"כ. כתוב כאן, שהתורה מחויבת בהכרת הטוב לבקש מהבורא שהוא יגלה את סודותיה, למי שעמל ומתאמץ ללמוד בה.

וכן מובא במנורת המאור בשם המדרש תנחומא [נר ג' כלל ח' ח"ג]: "מעשה נורא בחסיד אחד שהיה מתייחד במקום אחד, ולמד כל חייו מסכת חגיגה עד שהיתה שגורה על פיו, ולא ידע עוד מסכת מלבד מסכת חגיגה והיה שונה בה כל ימיו, כיון שנפטר מן העולם היה בביתו לבדו ולא היה שום אדם יודע על פטירתו באה דמות אשה אחת ועמדה עליו והרימה קולה בבכי וכו' עד אשר נתקבצו ההמון ותאמר להם סיפדו לחסיד הזה וקברוהו וכבדו את ארונו ותזכו לחיי עולם הבא שזה כיבדני כל ימיו ולא הייתי עזובה ולא שכוחה וכו' אמרו לה מה שמך ואמרה להם חגיגה שמי כיון שנקבר אותו חסיד נעלמה אותה אשה מן העין - מיד ידעו שמסכת חגיגה היתה שנראית בצורת אשה". ע"כ. רואים אנו גם מסיפור זה באופן מוחשי ממש, שאם הוא 'עמל במקום זה' אז 'תורתו

עומלת לו במקום אחר', כשכל חייו השקיע בתורה במסכת 'חגיגה', היא עצמה הגיעה לדאוג לו - לא רק לגלות רזי תורה אלא גם לקברו, 'עומלת לו במקום אחר' תרתי משמע.

ואי אפשר לסיים בלא להעביר את מה שסיפר מו"ר ראש ישיבת טעלו הגאון רבי מרדכי גיפטר זצ"ל, לפני עשרות שנים במעמד סיום הש"ס בניו יורק. שכאשר הוא היה בישיבת טעלו (בעיירת טעלו) בחג השבועות - הם למדו לילה יום ולילה ברציפות, ולקראת סוף היום השני הרגיש שהוא הולך להתמוטט, והחליט יחד עם החברותא 'לטייל קצת'. הם עברו ליד בית כנסת הבעלי בתים של טעלו, וניגש אליהם אחד מהבעלי בתים ושאלם: "להיכן אתם הולכים?"!! וענה לו ר' מרדכי גיפטר: 'שפצירעין' - לטייל. אותו יהודי הסתכל עליהם בתמיהה: "שבועות!! שפצירעין!! אין כזה דבר!!"!! היי אנחנו כבר נופלים? אמר להם אותו יהודי: "האם ראיתם פעם שיכור שאומר: די! מספיק!! לא, כי שיכור שותה ושותה עד שהוא מתמוטט". והיה מתבטא על זה ר' מרדכי גיפטר: "ש"בטעלו היו שיכורים ללימוד" - כי ללמוד וללמוד דקה ועוד דקה עד שמתמוטטים זהו שבועות, להיות שיכור!! אבל לא מיין אלא מלימוד. והכל הוא חלק מההשתוקקות וצורת 'לאשתדל באורייתא'.

נשארו לנו כמה ימים - אנחנו פשוט במצב חירום ערב שבועות, האם אתה מוכן!! לא בחולצה עניבה ומקווה - אלא ב'מידות' עדינות רגש ומידת האמת, אלו הדברים שמפייסים בהם את התורה, שמשדלים אותה כדי שהיא תסכים לבוא אלינו. וכפי שרש"י ייסד לנו: כי האדם שלומד תורה - התורה באה בעצמה ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסודותיה! אנחנו עמלים בתורה וממילא תורה מחזרת על אכסניא שלה - אבל אכסניה צריכה להיות נקיה טהורה ומבריקה. זוהי כל העבודה שלנו בערב שבועות, לעשות את עצמנו אכסניה לתורה, כדי שהתורה תסכים לבוא ולהתאכסן אצלנו. ואז נזכה שגם התורה תהיה 'עומלת לו במקום אחר'.

[נכתב ע"פ הבנת השומע ובאחריותו]

העלון לחודש תמוז
בעז"ה יצא לקראת שבוע פרשת פנחס

ניתן להוריד עלונים ולקבל תוכן נוסף באתר 'ממעין החיים':
www.memavan.com

- מוקדש לרגל השמחות השרויות במעוזנו של מורנו המשגיח שליט"א -
נישואי החתן אריאל גרוסברד עב"ג הי"ו - ולנכדיו משה ואהרן וואלקין עב"ג הי"ו
יהי רצון שיזכו להקים את בתייהם על אדני התורה והיראה ויזכו לכל שפע הברכות הכתובות בתורה, אמן!
לקבלת העלון במייל - בעברית, אנגלית, ובספרדית, ולהפצה באזורים ניתן לכתוב ל: memavan7@gmail.com

עטרת צבי

ממרץ ראש ישיבת גרודנא הגאון הגדול רבי צבי הרבקיץ שליט"א

גליון 04

מאמר שנמסר קמי בני הישיבה במעמד נעילת החג - שבועות תשפ"א
(נכתב ע"י מרן שליט"א לתועלת בני הישיבה"ק)

ג' בחינות בקבלת התורה

הפסוק בתהלים (ס"ח י"ט) "עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם ואף סוררים לשכון י-ה אלקים". כתב השפת אמת (תרומה תרנ"ב) שג' מדריגות וג' בחינות בקבלת התורה נאמרו כאן, שבי מתנה, ולקחה, "לקיחה" זו הבחינה שנתקיימה כשהקדימו נעשה לנשמע ושמעו שתי הדברות מפי הגבורה, וזו היא בחינה שלמעלה מהטבע כמ"ש רז שמלאכי השרת משתמשים בו, בחינת "מתנה" היא אחר שאמרו ב"י קרב אתה ושמע וכו' ואל ידבר עמנו אלקים ובזה נאמר (שמות כ"ד י"ב) "ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם". וכן (שם ל"א יח) "ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העדת לחת אבן כתבים באצבע אלוקים", ואחר חטא העגל הלוחות שניות הוי בחינת "שבי" עי"ש.

נבאר בעזה"ת את הג' בחינות הללו.

"שבי" זו בחינה שהתורה יכולה כביכול להיות שבויה אצל האדם, כאילו נלקחה בכח ונמצאת שלא במקומה, וזו היא דרגת לימוד התורה שלא לשמה.

"מתנה" זו תורה שאדם זוכה לה שלא מכח עצמו אלא במתנה ובסייעתא דשמיא כמבואר במגילה ו: "ה"מ לחדודא אבל לאוקמיה גירסא סייעתא מן שמיא".

ובחינת "מקח" זו היא בחינה עליונה מאד שע"ז אמרו במדרש ריש תרומה "ויש מקח שמי שמכרו נמכר עמו אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה".

והנה להשיג תורה בבחינת שבי הדרך היא יגיעה, ובזה נאמר בגמ' במגילה שם "יגעת ולא מצאת אל תאמין", שכך היא נתינת התורה שע"י יגיעה ועמל יוכלו להשיגה וגם בלומד שלא לשמה ומתוך שלא לשמה יבוא לשמה, ועל בחינה זו נאמר בפסוק 'ואף סוררים לשכון י-ה'.

ולהשיג תורה בבחינת מתנה, זה ע"י הסיעתא דשמיא שבויה הוא משיג מעבר למה שיגיעה יכולה להביא, אלא זה מתנת חסד משמים, ושני דרכים יש בזה דרך אחת היא מדה כנגד מדה כשהאדם הוא בעל חסד ומתחסד עם אחרים ואינו שומר התורה לעצמו אלא משתף בה גם אחרים עמו זה הגורם שהקב"ה עושה עמו חסד ונותן לו תורה במתנת חסד, וזה הוא שאמרו במדרש פ' יתרו "אמר הקב"ה למשה לא ניתנה לך תורה אלא בזכות אברהם שנאמר לקחת מתנות באדם ואין אדם האמור כאן אלא אברהם שנאמר האדם הגדול בענקים" והיינו שבזכות מדת החסד של אברהם זכו כלל ישראל למתנה של תורה.

והדרך השניה היא תפילה וכדאיתא בגמ' נדה ע' ב' "מה יעשה אדם ויחכם אמר להן ירבה בשיבה וימעט בסחורה אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם אלא יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה" שע"י התפילה זוכים לסיעתא דשמיא ולתורה בבחינת מתנה.

ביאור ענין נעשה ונשמע

ועתה נבאר ענין קבלת התורה בדרך מקח, מצינו שבשעת מתן תורה הקדימו ישראל נעשה לנשמע, ואמרו חז"ל "יצאה בת קול ואמרה להן מי גילה רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו דכתיב גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, ברישא עושי דברו והדר לשמוע" ע"כ, וי"ל בביאור הדבר שכן מלאך כל מציאותו היא שליחות וכל מעשיו הם מכח הצווי והשליחות שלו, ולא שייך כלל רצון ואפשרות לשנות משליחותו, ונמצא שכל פעולותיו הם מכח דבר ה' ורצון ה' שיעשה כן, משא"כ האדם שהוא בעל בחירה הרי שכל מעשיו נפעלים אחר רצונו והחלטתו שיעשה כן, ולכן אצל האדם קודמת השמיעה לעשייה כי השמיעה היא קבלת הדברים שהאדם מחליט לעשותם, משא"כ אצל מלאך אין ענין זה, ואין בין הצווי והעשייה שום שלב נוסף, ולכן מלאכים נקראים 'עושי דברו' כי דבר ה' מפעילים ישירות וגם שמיעתם אינה אלא"כ יש רצון וצווי שישמעו, משא"כ האדם לעולם קודם שומע את דבר ה', כי אין דבר ה' פועל בו ישירות אלא זה עובר קודם לכן את בחירתו.

והנה מהות הבחירה היא הסתר המציאות האמתית שדבר ה' ורצונו הם המה הפועלים בכל הבריאה, כמ"ש בדבר ה' שמים נעשו כי הוא אמר ויהי הוא ציוה ויעמוד ואין עוד מלבדו, אלא שהקב"ה הסתיר מציאות זו ונתן מקום לבחירה שהאדם בוחר את מעשיו לפי רצונו החפשי, אמנם עבודתו של האדם היא לבטל ממנו הסתר זה ולעשות עצמו מוכרח, כמו שנאמר (דברים יב יז) 'לא תוכל לאכול בשעריך' ותרגם התרגום אונקלוס 'לית לך רשו', וזו היא עבודת האדם ההתבטלות שחייב אדם לבטל עצמו כלפי רצונו ית', והיה שייך שהאדם יגיע בדרגת התבטלותו למצב שתינטל ממנו הבחירה ויחזור למצב האמיתי שרצון ה' ודברו פועלים בו ומניעים את כל מעשיו, [ועיין במשך חכמה ריש פר' שמות שכתב שמשה רבינו הגיע במצב התבטלותו למצב שיצא מכלל הבחירה והוא מוכרח בכל מעשיו ע"י דבר ורצון ה'].

וזה הוא הרז שהשתמשו בו ישראל בעת שאמרו נעשה ונשמע, שהגיעו לדרגת התבטלות כזו שמעשיהם יהיו נפעלים בלא שלב הבחירה אלא מעצם המציאות של הצווי ורצון ה', וזה הוא הנעשה קודם לנשמע כמלאכים ובדרגה זו קבלת התורה היא באופן שונה מאשר בדרגת בוחר, שבדרגה זו שרצון ה' פועל במעשיו הרי שרצון ה' ודבר ה' שתהא תורה נתונה לישראל, וכאמור 'מגיד דבריו ליעקב', וממילא יש בו תורה שכן מאמר ה' היא מציאות וכל שאין הסתר הבחירה קיים הרי שהמציאות הזו קיימת, נמצא שהבוחר שצריך לקבל תורה חייב לקבל תורה מבחון אם ע"י יגיעה אם ע"י מתנה, אבל מי שמתבטל כלפי רצונו ית' יש בו תורה ממילא.

ונראה שזה הענין במה שעובר במעי אמו מלמדים לו את כל התורה כולה, שכ"ז שאין לו בחירה הרי שיש רצון ה' שתהא תורה בנשמתן של ישראל, ורק כאשר נעשה לבוחר עליו לקבל מחדש תורה ע"י בחירתו, וכאשר מגיע שוב למצב ההתבטלות שנעשה למוכרח זוכה לתורה מכח עצם מציאות רצון ה' על נתינת תורה לישראל, ומצינו אצל אאע"ה שנעשו ב' כליותיו כב' מעינות וידע כל התורה כולה (מדרש תנחומא סוף ויגש) שכן אאע"ה הגיע לדרגת התבטלות של ואנכי עפר ואפר וממילא יש בו תורה.

קבלת התורה בדרך מקח ע"י התבטלות לרצון ה'

וזו היא קבלת התורה בדרך מקח שכביכול הקב"ה נמכר עמה, שכיון שכל מעשיו של אדם זה נפעלים מכח רצון ה' וציוויו באופן ישיר ללא השלב של הבחירה וההסכמה שמצד האדם, וכל התורה כולה נמצאת בו הרי שכולו תורה ומעשיו תורה ומהם מתגלה רצון ה', הרי שעליו יש לומר מה שנאמר על התורה שכולה שמותיו של הקב"ה, כי ענין השם הא גלוי והתורה היא גלוי רצונו יתברך והוא ורצונו חד הם, ולכן האדם שכולו תורה ומעשיו תורה ונפעלים מכח רצון ה' הרי כביכול שם ה' נקרא עליו, וע"ז כתב שם המשך חכמה שהאדם שנתבטל ממנו הבחירה נעשה כלי חזיון בכבוד ה', וזהו הכביכול נמכר הקב"ה עם התורה ודו"ק.

ומה שהשגת תורה באופן זה נקרא מקח יש לומר משום שהדבר היחידי ששייך שיהיה האדם נותן משלו בעבור תורה זה הבחירה, שכן כל מה שיעשה האדם בעד תורה אין זה משלו אלא משל הקב"ה הוא אם זה יגיעה או חסד הכל מידו ית' ומשלו נתנו לו, ולכן אין זה חשיב מקח, אכן הבחירה זה הדבר שניתן לאדם וכשאדם נותן את הבחירה שלו זה נקרא שנותן ומשלם משלו והתורה שזוכה בגין כך היא תורה שזכה בה במקח.

אלו הם הג' דרכים שבקבלת תורה שבי בעמל ויגיעה, מתנה בתפילה ובחסד, וקנין תורה בהתבטלות לרצון השם, וכנגד זה הם הג' ברכות לעסוק בדברי תורה כנגד השבי, בחר בנו ונתן לנו את תורתו כנגד מתנה, וחיי עולם נטע בתוכנו זהו קנין תורה.

ביאור ענין 'נשמע'

ועדיין צריך לבאר מהו הנעשה ונשמע הרי לפי מה שנתבאר יש רק נעשה בלי נשמע שכן נשמע ונעשה זה ענין נשמע ונבחר ואז נעשה, אבל בבחינת מלאכים הכל הוא נעשה ע"פ רצונו יתברך בלי נשמע כלל, וצ"ל שהנשמע שנאמר אחר הנעשה אינו כלל הנשמע של בחירה, אלא גם הנשמע הוא נעשה אלא שהנשמע הוא כנגד תורה שיזכו בה והנעשה הוא כנגד המעשים שיופעלו ע"י רצונו ית'.

ובספר פרי צדיק לשבועות כתב בענין ב' הכתרים שזכו ישראל במעמד הר סיני אחד כנגד הנעשה ואחד כנגד הנשמע, כלי הגוף מוכנים לבחינת העשיה כלי הנפש מוכנים לבחינת נשמע שהוא שמיעה והבנה, ובמדרש (שיר השירים רבה פ"א פט"ו) "בשעה ששמעו ישראל אנכי נתקע תלמוד תורה בלבם, בשעה ששמעו לא יהיה נעקר יצר הרע מלבם", והיינו כנ"ל שבשמיעת ב' הדברות זכו לכתרים ונתקיימו ב' העניינים של הנעשה ונשמע, נתקעו ד"ת בלבם כנגד הנשמע ונעקר יצה"ר מלבם ונעשו למוכרחים כנגד הנעשה, ושם במדרש "ולעתיד לבא ואת רוחי אתן בקרבכם (בחינת נשמע) ועשיתי אשר בחוקי תלכו" (בחינת נעשה).

והנה במדרש יתרו פכ"ז "אמר הקב"ה ב' כוסות מזגתם לפני בסיני נעשה ונשמע שברתם נעשה עשיתם לפני עגל הזהירו בנשמע, הוי שמעו דבר ה' בית יעקב". ע"כ. ומבואר בזה שלאחר חטא העגל שוב לא שייכת מדרגת הנעשה ולא שייך שתתבטל הבחירה מהאדם ואין יצה"ר נעקר מהאדם עד לעתיד לבוא, אכן הבחינת נשמע שיכול אדם לזכות לתורה ע"י מדת התבטלות כלפי רצונו זה עדיין קיים והוזהרנו ע"ז שמעו דבר ה' בית יעקב.

וא"כ גם לנו לפי מדרגתנו קיימים הג' אופנים של השגת תורה, ע"י עמל ויגיעה וזה גם כשנעשה שלא לשמה ומתוך שלא לשמה יבוא הלשמה, וענין ב' השגת תורה ע"י סיעתא דשמיא של תפילה וחסד, וענין נוסף כאשר האדם מבטל את עצמיותו וממית עצמו על דברי תורה ואין לו בעולמו אלא תורה הרי שזוכה לתורה בבחינת מגיד דבריו ליעקב וזו היא בחינת המקח שכביכול הקב"ה נמכר עמה ונעשה האדם לכלי חזיון לכבוד ה', יזכנו השי"ת שיפתח לבנו בתורתו וישים בלבנו אהבתו ויראתו.

הדרך לזכיה בתורה בבחינת מתנה בתיקון המידות ועשיית חסד

והנה בהתבונן בדברים יוצא לנו מבט אחר על חדר אוכל שבישיבה, שכן אמנם כדי לקנות תורה ע"י היגיעת ומצאת המקום הוא הבית מדרש שכן שם הוא מקום היגיעה, אבל כדי לזכות לסייעתא דשמיא ומתנה של תורה, שזה בא כמדה במידה למידת החסד שאנו עושים ומקיימים עם זולתנו, הרי שמקום העבודה הזה הוא חדר האוכל שכן שם הוא המקום שיכול לבוא לידי ביטוי מידת החסד שבנו.

ולדוגמא מצוי בחדר האוכל שישנם בחורים שחסר להם מקום ישיבה, ומצוי שישנם שולחנות שחסרים בהם בחורים, כאשר הבחורים שיושבים בשולחן שחסרים בו בחורים נותנים את המנות המיותרות לבחורים שחסר להם מקום הרי זו מידת חסד, שכן סביר לומר שמה שנותן בשולחן זכו חברי השולחן האחרים, ולבחורים שחסר

מקום שידאגו אלו שצריכים לדאוג להם וזה לא עניינם של הבחורים הזוכים בשירים, וכאשר בכ"ז מתגברים ונותנים לאחרים הרי זה חסד וזוכים לסיעתא דשמיא, וכשהבחור המתחסד עולה לבית המדרש, והשאר סוגיא עמומה ובלתי מובנת, וכאשר בשובו מחדר האוכל מתיישב ללמוד שוב סוגיא זו, והנה לפלא כי הסוגיא נהירה לו מובנת ומשנתו סדורה, הוא מתפלא מנין לו זאת, והתשובה כי ניתנה לך מתנה בזכות החסד שעשית עם חבריך, בחדר האוכל.

וכמו"כ חדר האוכל הוא גם מקום שאפשר לזכות בו למקח של תורה בביטול עצמיתו לרצון הבורא, ולדוגמה כאשר יש שולחן שיושבים בו רק ארבעה בחורים לפי סדר ישיבת הועדים, והנה מסתובב בחור צעיר שאין לו מקום ישיבה, פונים אליו הבחורים בקריאה של חיבה בחור'ל בחור'ל הנה יש כאן מקום 'הצטרף נא עמנו' ומקבלים פניו בסבר פנים יפות ומדברים על לבו דברי חיזוק ועידוד, בחורים אלו ויתרו על מעמדם אע"פ שנולדו שנתיים לפני הבחור הצעיר ומעמדם שונה וגבוה ממנו בכ"ז לא התחשבו בנגיעותיהם וחישבו רק מה רצונו של הקב"ה וביטלו עצמם כלפי רצונו של הבורא, הרי שהקב"ה מזכה להם תורה שנתקעת בלבם שלא בדרך הטבע, והקב"ה מלמד להם תורה ומפיו זוכים לדעת ותבונה, וכשבחור זה שב לבית המדרש ומתחיל ללמוד והנה הוא מרגיש שמוחו נפתח, הוא מקשה ומתרץ בונה וסותר והוא כולו תמיה מי ילד לי את כל זאת התשובה מה שבטלת רצונך מפני רצונו ית' בחדר האוכל זה הביא עליך את הברכה הזו.

וא"כ ההתייחסות לחדר אוכל צריכה להיות כבית מדרש כמקום שזוכים בו לתורה, ואולי יש בו עדיפות מבחינה מסוימת על הבית מדרש, שהרי מצינו המנורה שהאירה בבית המקדש אור של תורה אור של חכמה, ובכ"ז ההלכה שהדלקה לאו עבודה היא ואילו דישון המנורה והטבת הנרות עבודה גמורה היא, ואיתא בתו"י יומא שטעמא דמילתא הוי שכן השלהבת עולה מאליה את האור לא עושה האדם משא"כ את ניקוי הנרות וההכנה של השמן והפתילות זו מלאכתו שלו והיא עבודת הקודש, וכמו"כ חדר האוכל מהוה מקום של הדישון וההטבה של האדם שיוכל לזכות לתורה בבחינת שלהבת עולה מאליה, בבית המדרש.

זכינו אמש לחזות שלהבת של תורה בבית מדרשנו, ראינו בכבודה והדרה של תורה, זה היה מהשפעת היום טוב של מתן תורה, אם ברצוננו ששלהבת זו תתמיד בבית המדרש עלינו לעשות את חדר האוכל למקום הדישון וההטבה של מידות האדם, תהא ההנהגה של הבני תורה כהנהגה של אפרתים ואז נזכה שתהא שלהבת עולה מאליה.

מערכי תורה

חג השבועות

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

מגלת רות

ותאמר אליז מדוע מצאתי חן בעיניך להכירני ואנוכי נכריה ויען בועז ויאמר לה הוגד הוגד לי. (ב' י"א). ובתרגום איתא שאמרה לו דהלא היא נכריה מבנות מואב מעם שלא הותר לבוא בקהל, ועל זה השיב בועז שקיבל מהחכמים דנקיבות מותרות בקהל. וצריך ביאור מה אמר לה בועז שעל זה השיבה ואמרה לו שאסורה לבא בקהל, הרי לא אמר לה בועז מאומה בענין איסור דעמוני לקהל, ועל מה באו דבריה. ויש לומר דהנה כתיב לא תדרוש שלומם וטובתם, ונכלל בזה איסור דרישת שלום וטובה, ואיסור על כל גמילות חסד עם כל אחד מעמון ומואב. אכן ביראים איתא שכל זה הוא רק בזכרים אבל בנקיבות ליכא ללאו זה, וכמו שדרשינן מואבי ולא מואבית לענין איסור דקהל, ה"ג גם הלאו דלא תדרוש שלומם וטובתם אינו אלא בזכרים ולא בנקיבות. ומעתה הרי כל מה שאמר לה בועז הלא שמעת בתי, ענין בשדה וצמית. הלא כל זה הוא דרישת שלום וקירוב וגמילות חסד ועשיית טובות עמה, וזהו שאמרה לו דאיך עושה כן, ומדוע מצאתי חן בעיניך להכירני, היינו הכרת פנים לטובה ולחסד, והלא מואבית היא ואסורה בקהל, וממילא גם לדרוש שלומה וטובתה אסור, ולזה ענה לה בועז שיש בידו הקבלה דמואבי ולא מואבית, ונקיבות אינן בכלל אזהרות אלו, ועל כן שפיר דורש בשלומה וגומל חסד עמה.

ישלם ה' פעלך ותהי משכרתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו. (ב' י"ב). והנה לכאורה הוא כפל דברים, ישלם פעלך ומשכרתך שלמה. ונראה לבאר בזה דהמה תרי מילי וקאי אתרי ענינים דלעיל מיניה כתיב ויען בעז ויאמר לה הגד הגד לי כל אשר עשית את חמותך אחרי מות אישך ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשם, ומבואר דתרי ענינים אמר לה בועז, האחד על החסד שעשתה עם חמותה, וכדאיתא בתרגום (לעיל א', ח') שרות פרנסה אותה, ובמדרש איתא שויתרה לה כתובתה. ועוד אמר לה על שבאה לחסות תחת כנפי השכינה ועזבה מולדתה וכו'. ולפי זה יש לומר דכנגד זה אמר לה בועז תרי מילי, ישלם ה' פעלך ותהי משכרתך שלמה, דישראל פעלך קאי על החסד שעשתה עם נעמי, ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלקי ישראל קאי על מה שבאה להתגייר, וכמו שהוסיף אשר באת לחסות תחת כנפיו, פירוש על אשר באת לחסות.

ובזה מדויק היטב מה שבתחילה אמר לה ישלם ה' פעלך ולא אמר ה' אלקי ישראל, משום דענין החסד לא שייטא כלל לישראל, ואולם על מה שנתגיירה דזה שייך להצטרפותה עם כלל ישראל, על זה אמר ה' אלקי ישראל. וזהו שאמר לה ישלם ה' פעלך, וחדש לה שעוד בעולם הזה ישולם לה, שהרי זה מכלל גמילות חסדים שאוכל פירותיהן בעולם הזה, ואולם לענין שבאה להתגייר לא אמר ישלם אלא ותהי משכרתך שלמה, ומשום דמשכורתה יהיה בעולם הבא, דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

ויאמר אל יודע כי באה האשה הגורן. (ג' י"ד). ופירש רש"י דמפני כבודו הוא דזרזה, שלא יחשד. עוד יש לומר בזה, דהא עתיד היה לעלות השערה ולדרוש ולגלות ההלכה דעמוני ולא עמונית, וביבמות דף ע"ח ע"א איתא דת"ח המורה ובא רק אם קודם מעשה אמרה שומעין לו אבל לאחר מעשה אין שומעין לו. ולפי זה נראה דאילו ידעו כי באה האשה הגורן והיו אומרים דכבר לאחר מעשה הוא, ושוב לא היו שומעין לו ההלכה דעמוני ולא עמונית, ולכן רצה שלא יודע כלל כי באה אל הגורן, שלא יאמרו דכבר לאחר מעשה הוא, כדי שישמעו ויקבלו ממנו קבלתו דעמוני ולא עמונית.

וימד שש שעורים וישת עליה. (ג' ט"ו). וכתב רש"י אי אפשר לומר שש סאין, שאין דרכה של אשה לשאת כמשאוי זה, אלא שש שעורים ממש. אמנם בתרגום איתא, שהיה שש סאין. ובישוב קושיית רש"י שאין דרכה של אשה לשאת כמשאוי הזה, יש לומר, דהנה בגמ' בסוטה פרק שביעי איתא דגמירי דכשאחרים נותנין את המשא על גב הנושא, יכול לשאת פי שלוש ממה שנושא כשנושא מעצמו. ולפי זה יש לומר, דהנה נאמר בקרא וימד שש שעורים וישת עליה, ומבואר דהוא נתן המשא על גבה, ואם כן י"ל דאמנם אין דרכה של אשה לשאת משאוי כזה, אבל הכא שהוא נתן על גבה, יכולה היא לשאת פי שלוש מדרכה.

ותבוא אל חמותה וגו' ותאמר שש השעורים האלה נתן לי כי אמר אל תבואי ריקם אל חמותך. (ג' ט"ז י"ז). ומבואר דבזה שהביאה את שש השעורים נתקיימה שליחותה ולא שבה ריקם אל חמותה. וצריך ביאור דהרי חמותה לא שלחה אותה בשביל שתביא תבואה אלא שלחה אותה בשביל שישאנה לאשה, ואם כן איך על ידי שש שעורים נחשב הדבר שלא שבה ריקם אל חמותה.

ונראה לבאר עפ"י רש"י שש השעורים הוא רמז שרמז לה שעתיד לצאת ממנה בן שמתברך בשש ברכות, רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה', ולפי זה י"ל דזה מועיל השש שעורים שלא שבה אל חמותה ריקם, שבישר לה שאמנם כן עתיד לצאת ממנה מלך המשיח.

ויאמר סורה שבה פה פלוני אלמוני ויסר וישב. (ד, א). וברש"י פלוני אלמוני, מתורגם בנביאים כסי וטמיר, פלוני מכוסה ונעלם לשון כי יפלא, היפלא מה' דבר. אלמוני, שהיה אלמן מדברי תורה, שהיה לו לדרוש עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, והוא אמר פן אשחית את נחלתי. והנה צריך ביאור מה שכינהו בשני הכינויים פלוני אלמוני, וגם לפירוש רש"י דקאי על שהיה אלמן מדברי תורה עדיין צריך ביאור מה הם ב' הכינויים פלוני אלמוני.

ויש לומר דהנה א"ז מרן הגרי"ז זצ"ל מבאר דדין עמוני ולא עמונית להתירה בקהל, נלמד משתי מקורות, האחד הוא בדרשא דדרשינן הקרא דעמוני, למעוטי עמונית, אכן מלבד זאת עוד נתקבלה ההלכה למשה מסיני דרך עמוני אסור ולא עמונית. [ועיי"ש הנפק"מ מההלכה למשה מסיני ולא סגי בדרשא, דאין ב"ד אחר יכול לחלוק ע"ז]. והנה הגואל לא רצה לגאול משום דטעה בעמוני ולא עמונית. נמצא דטעה בתרתי גם דלא היה בידו ההלכה למשה מסיני דעמוני ולא עמונית, וגם לא דרש עמוני ולא עמונית. ומעתה נראה דעל זה שלא ידע ההלכה למשה מסיני כינהו פלוני, שזה מלשון מכוסה ונעלם כדפירש רש"י היינו שנעלמה ממנו ההלכה, וזה אין שייך לדרשא אלא רק שמכוסה מן ההלכה, כיון שלא קיבלה. ועל מה שלא דרש עמוני ולא עמונית לזה כינהו אלמוני דהא זה כבר יכול לדרוש מעצמו, ומשום שלא דרש הרי הוא אלמן מדברי תורה, שאינו יכול לדרוש כדבעי. וזהו פלוני אלמוני כנגד הדרשא וכנגד ההלכה למשה מסיני.

'בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים'

מתוך דברים שנאמרו בכולל שע"י 'ישיבת חברת אהבת שלום', טבריה - ער"ח סיון תשפ"א

בברכת אהבה רבה אומרים 'אבינו מלכנו בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים כן תחננו ותלמדנו'. מבואר דאבותינו זכו לקבלת התורה בזכות ועל ידי מידת וענין הבטחון. וצריך תלמוד מה ענין מידת הבטחון לקבלת התורה, והיכן מצינו ענין בטחון בקבלת התורה. ויש לומר, דהכונה למה שבטחו ישראל בהקב"ה, והלכו אחר משה ואהרן ויצאו מארץ נושבת למדבר ואין צידה לדרך, כי האמינו בהקב"ה, כמו שכתוב בירמיה 'זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה', והרי התורה צריכה הייתה להנתן במדבר דוקא, וא"כ על ידי שהלכו למדבר בבטחון אחר משה ואהרן, הוא שקיבלו את התורה, ונמצא דקבלת התורה הייתה ע"י מידת הביטחון. אכן נראה לפרש בזה דהבטחון הוא בקבלת התורה גופא, שעצם קבלת התורה היה על ידי בטחון בהקב"ה, והוא על פי מה דאיתא בגמ' בשבת דף פ"ח ע"א ההוא צדוקי דחזייה לרבא כו', אמר ליה עמא פזיזא דקדמיתו פומיכו לאודניכו אכתי בפחזותיכו קיימיתו, ברישא איבעיא למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא לא קבליתו, א"ל אנן דסגינן בשלימותא כתיב בן תומת ישרים תנחם, הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו וסלף בוגדים ישרם. וברש"י מפרש דסגינן בשלימותא התהלכנו עמו בתום לב, כדרך העושים מאהבה, וסמכנו עליו שלא יטענו בדבר שלא נוכל לעמוד בו. הנה הצדוקי טען שקודם היה להם לישראל לומר נשמע ואחרי שישמענו ידעו אם יכולים לקבל את התורה או לא, ומה שהקדימו נעשה לנשמע הוא פזיזות. והשיבו לו רבא שהקדמת נעשה לנשמע היה כדרך העושים מאהבה, שסמכנו עליו שלא יטענו בדבר שלא נוכל לעמוד בו.

הרי מבואר דזה גופא שהסכימו לקבל התורה והקדימו נעשה לנשמע היה זה ממידת הביטחון, דהסכמתם לקבל התורה מבלי לשמוע תחילה אם קשה לקיימה אם לאו, הוא ממידת הביטחון שבטחו בקב"ה, ובאופן זה של בטחון הוא דניתנה תורה. אשר לפי זה מבואר היטב דקבלת התורה היה על ידי מדת הבטחון, וזהו שאומרים בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם.

להראות שנוה ומקובל לישראל יום שנתנה בו תורה

מתוך שיחה לתלמידי 'ישיבת אור אלחנן', טבריה - ער"ח סיון תשפ"א

בכל יו"ט יש מחלוקת אם יש דין לכם, אבל על חג השבועות אומרת הגמרא בפסחים 'הכל מודים בעצרת דבעינן לכם, מאי טעמא יום שניתנה בו תורה'. ולמה אם ניתנה בו תורה זהו טעם שיהא דין לכם ביו"ט, מפרש רש"י שישמח בו במאכל ומשתה להראות שנוה לו ומקובל יום זה לישראל שנתנה בו תורה. כתוב ברש"י שצריך 'לכם' כי בזה מראים שקבלת התורה הוא דבר נוח ומקובל עלינו. הרי מבואר שיש ענין להראות שהתורה רצויה לנו ונוחה לנו. וזהו אחד מהפרטים של העבודה שיש לנו בימים אלו שהם ערב חג השבועות, והם ימי ההכנה לקבלת התורה, שנכין את עצמנו שנוכל לשמוח ולהיות שריים בשמחה, ולחוש ולהרגיש שמחה מקבלת התורה, על ידי שנתבונן בגודל המעלה שזכינו לקבלת התורה, שהקב"ה נתן לנו את התורה שעל ידה אנו זוכים לדבקות בקוב"ה, ולחיי נצח, וגם בעולם הזה זוכים לברכה ואושר על כל צעד ושעל, ולא שם חלקנו לקום בבוקר וללכת לעבוד ולעמול בעניינים של עולם הזה שהם עניינים של הבל וריק, שאין מהם שום שארית וזכר, ולבזבז את ימיו ושנותיו בתוהו ובוהו, רק זכינו להיות מיושבי בית המדרש, מעמלי התורה, שדבוקים בקוב"ה יומם ולילה, וללמוד במלא החשק והשמחה, בצורה כזו שיהיה נראה מזה כמה אנחנו מרוצים בתורה, וכמה אנחנו שמחים עם קבלת התורה.

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמרו בישיה"ק

הדרך לזכות לידיעת התורה - "הרחב פיך ואמלאהו"

(ועד משנים קודמות, לא מונה)

אנו עומדים ימים ספורים לפני היום הגדול, זמן מתן תורתנו. מי מאיתנו אינו רוצה לדעת את התורה, רבים שואלים את עצמם 'איך נהיים גדול בתורה'. והנה אי בגמ' (כתובות ס"ג.) שאחרי שכלבא שבוע הדיר את בתו מכל נכסיו, ר' עקיבא שאל אותו 'אדעתא דגברא רבה מי נדרת'. והק' התוס' דהא קי"ל דאין פותחין בנולד, שהרי ר"ע בזמן הנדר עדיין היה רועה צאן ומה שאח"כ נהיה גברא רבה זהו נולד. ות' התוס' שזה אינו נחשב נולד, משום ש'דרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול'. יש על התוס' הזה עשרות אלפי קושיות - יעוי' ברישומים של 'ועד הישיבות'... הלא כולנו מכירים כ"כ הרבה אנשים ש'הולכים ללמוד', אך לא 'נעשים אדם גדול'.

בישיבות ישנם בחורים רבים, שקדנים עצומים ומתמידים מצויינים. היה מצופה שאחרי כמה שנים יהיו בכוללים מאות גדולי תורה. הם היו מצויינים בישיבה קטנה ובישיבה גדולה, ולכא' בכוללים ג"כ ממשיכים לעשות שטייגען. אבל, לא עלינו ולא עליכם - לא רואים את זה במציאות... להיכן נעלמים כל המצויינים שהיו בישיבות, למה לא רואים אותם צומחים לגדולי תורה.

התשובה היא פשוטה, כל בחור באמת יש לו רצון להיות ת"ח, לעלות ולהתעלות בתורה וביר"ש. אבל, כל שנה נוספת שעוברת הוא מגלה שהעסק יותר מדי גדול ורחב... בשביל להיות ת"ח צריך לדעת 60 מסכתות וארבעה חלקי שו"ע, ולדעת לא הכוונה לדקלם אלא להבין ולזכור, ולומדים עוד שנה ועוד שנה ורואים שהשנה הספקתי לשכוח עוד מסכת, והנה הוכחה שאני לא שווה כלום ולא יצא ממני שום דבר, ואם כן חבל להתאמץ. וכך לאט לאט ההרגשה הזו חודרת יותר ויותר, ככל שממשיכים ללמוד ומגלים שלא יוצא מזה שום דבר - הייאוש הולך ומתעצם. והטענה הזו לכא' נראית צודקת. התורה כנראה ניתנה לעילויים המיוחדים, לבעלי כשרונות, בשבילי זה לא אפשרי...

אך הנה הגמ' בשבת אומרת שמי שרחים רבנן הוו ליה בנין רבנן, דמוקיר רבנן הוו ליה חתנים רבנן, דדחיל מרבנן הוא גופיה הוי צורבא מרבנן, ואי לאו בר הכי הוא משתמען מיליה כצורבא מרבנן. מה זה לאו בר הכי, בפשטות הכוונה היא לרוב האנשים. הרי לא כל אחד יכול להיות רבנן. אך רש"י כ' שם, לאו בר הכי - 'שאינו רגיל לעסוק בתורה'. ומבואר, שמי שרגיל לעסוק בתורה - לא שייך שהוא לאו בר הכי. כל אחד שעוסק בתורה הוא בר הכי להיות רבנן.

בתנב"א אי' שאליהו הנביא מספר "פעם אחת הייתי מהלך ממקום למקום, ומצאני אדם אחד שלא היה בו לא מקרא ולא משנה והיה מתלוצץ ומלעיג בדברים ובא כנגדי. ואמרתי לו: "בני, מה אתה משיב לאביך שבשמים ליום הדין". ואמר לי "רבי יש לי דברים שאני משיבו בינה ודעת לא נתנו לי מן השמים שאקרא ואשנה". ואמרתי לו: בני מה מלאכתך, ואמר לי ציד אני. ואמרתי לו: "בני מי למדך ואמר ליך שתביא פשתן ותארגהו מצודות ותשליכהו לים ותעלה הדגים מן הים". ואמר לי רבי בזה נתנו לי בינה ודעת מן השמים. ואמרתי לו "ומה להביא פשתן ולארוג מצודות ולהשליך לים ולהעלות דגים מן הים נתנו לך בינה ודעה מן השמים - לדברי תורה שכתוב בה כי קרוב אליך הדבר מאד בפיק ובלבבך לעשותו לא נתנו לך בינה ודעה מן השמים". מיד היה מרים קולו ובוכה ומתאנח - היה לו תירוץ מוכן לומר ביום הדין, וברגע אחד הוא פרץ לו את זה... ואמרתי לו "בני אל ירע לך אלא כל שאר בני אדם באי עולם הן משיבין תשובה זו על אותו ענין שהן עוסקין בו אבל מעשיהן מוכיחין עליהן". עכ"ד.

כלומר, כל אדם שמגיע לשמיים ואומר שלא למד תורה כי לא היה לו דעה בינה והשכל, אומרים לו: מה המקצוע שלך - מחלק עיתונים - א"כ קל וחומר - אם לחלק עיתונים היה לך שכל, כ"ש שהיה לך שכל לדעת ש"ס... מעולם לא שמענו ק"ו פריכא כזה... מה ביאור דברי המדרש.

כ' בפסוק "עמי מה הלאתיך" - מה הלאתי אתכם, וביאר המדרש שהקב"ה אומר, מה כבר ציוויתי עליכם - להביא כבש לקרבן, לא הטרחתי אתכם. וצ"ב, וכי זו המצווה היחידה, להביא קרבן? הרי יש עוד כמה מצוות, לדוגמא 'ידיעת התורה'... זה הרי נוהגת גם בזמן הזה... נו, לדעת ש"ס בע"פ זה כלום?

אך כתוב כאן שאכן זה כלום, לדעת את התורה זה כלל לא בידיים שלנו, זה תלוי בידי הקב"ה. "לא בשמיים היא ולא מעבר לים היא כי קרוב אליך הדבר מאד בפיק ובלבבך לעשותו", להיות מחלק עיתונים צריך ללכת, להתאמץ. אך התורה היא בפיק ובלבבך. איך יתכן.

הירושלמי בריש חלה אומר שהאימהות שאינן לוקחות את ילדיהם ללמוד משום שאומרות שאם נגזר עליו להיות ת"ח הוא יגדל גם בלא זה - אינן צודקות, משום שנא' 'ויסרו למשפט, אלקיו יורנו' - קודם צריך שיהיה 'יסרו למשפט' ואח"כ 'אלקיו יורנו', משמע שהיה צד שבאמת לא צריך ללכת ללמוד והם ידעו את התורה לבד משום שקב"ה ואורייתא וישראל חד, וא"כ בעצם היה צריך להיות שכל יהודי יקבל את כל התורה מעצמו ממילא, אך מחדש הירושלמי שא"ז כך, ולמה, משום שכדי לדעת את התורה יש תנאי, צריך שיהיה 'ויסרו', כמה שיש יותר 'יסרו' כך יש אלקיו יורנו - רק אם האדם יהיה 'יסרו', אם הוא יעמול וישקיע בלימוד - אז הוא יהיה אחד עם התורה ודבוק לתורה, ורק אז התורה תהיה אחד איתו. אך כמה שהאדם פחות דבוק בתורה כך הוא פחות 'חד' עם התורה, ולכן יש פחות אלקיו יורנו.

מבואר שהתורה נקנית על ידי שהקב"ה נותן אותה, רק צריך "הרחב פיך" ועל ידי זה זוכים ל"אמלאהו". העיקר זה שיהיה 'ביקוש', שיהיה רצון, כדי לקבל את התורה מהקב"ה יש תנאי, שיהיה רצון. הקב"ה טבע בבריאה שכל דבר כפי מידת הצורך בו כך הוא יותר מזומן לבני אדם. אוויר שנצרך מאד מצוי בכל מקום, מים נצרכים מאד אך פחות מזומנים כמעט בכל מקום, וכך לשאר הדברים, המזון מזומן פחות, עד

אבנים טובות ומרגליות שזהו כמעט לא מצוי. ואותו הדבר הוא בתורה, **ככל שהאדם יראה את התורה כדבר יותר נצרך כך היא תהיה יותר מצויה בידו**, אם ידיעת הש"ס תהיה בעיניו דבר מוכרח כמו אוויר אז הוא יוכל לזכות לזה, אך אם זה יהיה מופרך כאבנים נדירות - לא יזכה לכך.

כשהחזו"א נפטר הספידוהו ואמרו, שהוא זכה להיות חזו"א מכיוון שלמד את התורה לשמה. אמר על כך מרן הגרי"ז - הרי מניין להם שהוא למד לשמה, הלא זהו דבר המסור ללב ולשמים ואיננו יכולים לידע אם היה זה לשמה או לא. אלא משום שלמספידים הציקה השאלה - הוא ישב ולמד ואנחנו ישבנו ולמדנו, וא"כ למה הוא נהיה גדול בתורה ואנחנו לא, אלא ודאי הוא למד תורה לשמה. אמר הגרי"ז, לי יש תשובה יותר טובה: **"הוא למד ואתם לא"**. הוא לא אמר את זה על דרשנים, המספידים שם היו אנשים גדולים, אך ודאי שהוא נתכוון לאותן חמש דקות שאנחנו לא לומדים, ואצל החזו"א היו מנוצלות היטב.

א' בגמ' (סנהדרין ס"ח) שבשעת פטירתו של ר' אליעזר הוא אמר 'אילמלא נעשים כל האילנות קולמסים וכל הימים דיו לא היו מספיקין לכתוב כל מה שדרשתי וכו' אך בכ"א לא חיסרתי מרבתי אלא ככלב המלקק מן הים'. הנה כזו ידיעת התורה שכל העולם לא יספיקו לכתוב - זהו דבר אין-סופי, ובכ"א הפער בינו לבין רבותיו הוא ככלב המלקק מן הים שגם זה פער אין סופי, וא"כ הדברים צ"ב, שהרי אם לר"א היתה כזו סייעתא דשמיא לדעת כל כך הרבה תורה שא"א להקיפה ע"י כל הקולמוסים וכו', איך יתכן שלרבותיו היה כל כך הרבה יותר עד כדי שזה ככלב המלקק מן הים, מה שייך כזה פער אם יש כ"כ ס"ד, הדברים צ"ב.

החת"ס אמר שהסיבה שהוא התעלה על כל בני דורו היא חמש דקות, כל אותן חמש דקות שמבזבזות אצל כולם - לפני התפילה ואחריה וכדו', את זה ניצלתי ועי"ז יצאתי חת"ס. נו, בחמש דק' אפשר באמת להשיג יותר, אך איך יתכן שבכזה פער עצום מכל בני דורו.

אך ההסבר הוא פשוט, ידיעת התורה נקנית על ידי דביקות בתורה, על ידי שנעשים 'חד' עם התורה, והרי באופן טבעי ישראל ואורייתא חד הוא, אבל - ה'חד הוא' אינו בא ממילא, האדם צריך לרצות ולבקש, ועל ידי כך הוא זוכה לידיעת התורה. יתכן שהפער בהתמדה בין ר"א לרבותיו לא היה כל כך גדול, אמנם, הפער בידיעת התורה נוצר על ידי שהם היו דבוקים בתורה מעט יותר מאשר ר"א (שזה נובע מהבדלים דקים כאמור), וא"כ הם קיבלו את התורה יותר, משום שהתורה הוא דבר אין סופי ואפי' מעט יותר שדבוקים בתורה יכול לגרום לפער עצום בידיעת התורה באופן של ככלב המלקק מן הים, משום שכל מעט דביקות יותר משמעותה הרבה יותר תורה, חכמתו של הקב"ה זהו דבר שאין לו סוף, וכל כמה שדבוקים בה - אפי' רק מעט יותר, זה פער עצום באופן שאין לו סוף. החת"ס ישב ולמד רק חמש דק' יותר, אבל עי"ז הוא היה יותר דבוק, וכל כמה שדבוקים בתורה זה הרבה יותר תורה בלא גבול ומידה.

לדעת תורה בדרך הטבע - זה דבר מופרך. לא שייך. הדרך היחידה היא לקבל אותה ישר מהקב"ה. 'מה יעשה אדם ויחכם - ירבה בישיבה ויבקש רחמים', מבואר שהעיקר זה הביקוש, לבקש אפשר על ידי תפילה, אך כדי לבקש צריך גם להראות את גודל הרצון. כל דקה שאדם יושב ולומד הוא בעצם מבקש להבין מה שהוא לומד, כל דקה הוא מבקש, ואם הוא מתחיל את הסדר עשר דקות לפני חברו זה לא עשר דקות של יותר לימוד, זה עוד עשר דקות של ביקוש, וממילא נפתחים לו שערי שמייים בפער אין סופי.

מי שמבקש מקבל, ככל שאדם יותר מבקש הוא יותר מקבל. בסידור יש הרבה תפילות, מתפללים על הרבה דברים. אך כדי לדעת מהי חשיבות הבקשה יש להבחין מהו נוסח הבקשה. הרי אדם שיבוא לחבירו ויבקש ממנו לעשות לו טובה - הוא לא ידע מהי גודל הבקשה. ואם הוא יאמר לו "שמעתי עליך שאתה בעל מידות גדול ולכן אני מבקש" הרי שהוא יבין שכנראה זוהי בקשה רצינית ולכן הוא מקדים הקדמות, ואם הוא יוסיף "הרי אתה יודע שיש ביננו ידידות עצומה, וכבר יש ביננו כמה דורות של ידידות" וכו' וכו', הרי שכנראה זוהי בקשה נוראה וחשובה. בתפילה ישנן בקשות רבות, מבקשים על תשובה 'השיבנו' ועל רפואה 'רפאנו' וכן על שאר הדברים, אך יש בקשה אחת שפותחת עם כ"כ הרבה מילות הקדמה, **'אהבה רבה אהבתנו, חמלה גדולה, ויתרה, חמלת עלינו, אבינו מלכנו, בעבור אבותינו, אבינו, האב, הרחמן, המרחם, רחם עלינו'**, כמדומה שהבקשה ה'היסטורית' ביותר בסידור זו הבקשה על ידיעת התורה. והסיבה היא כנ"ל, הדרך היחידה לדעת את התורה זה רק על ידי הבקשה, ה'יבקש רחמים', כך קונים את התורה, אין דרך אחרת. כפי שנבקש יותר נקבל יותר.

הדרך העיקרית לזכות לתורה היא ע"י רצון ושאיפה אמיתית. אך יש לדעת, ששאיפה אין זה מספיק שיהיה רצון כלשהו, אלא יש להעמיד יעדים לדבר ששואפים אליו. צריך להחליט מתי נגמור כל מסכת, שהשאיפות תהיינה ברורות ומוגדרות. כל אחד צריך להחליט - מתי הוא ידע ש"ס, ובאיזה אופן, כמה הוא לומד כל יום שחלילה לא יפחת מזה בשום צורה ואופן, לא משנה מה יהיה, יתהפך העולם - את זה אני אלמד כל יום, ועל ידי זה בעז"ה בנקל שייך לקנות את ידיעת התורה, כמובן כל אחד צריך לבדוק לפי כוחותיו שח"ו לא יהיה מעבר לזה, אבל מה שאפשר צריך לקבוע במסמרות של ברזל, כמה אלמד כל יום, צריך לחיות עם קביעות, חומה, ובכך מבקשים את התורה והקב"ה נותן. אלה שצומחים ונהיים תלמידי חכמים אינם הבעלי כשרונות הרבים שנמצאים בישיבות, אלא אותם אלו שהשקיעו ועמדו במחייבים שהעמידו לעצמם, שידעו שאת מה שהם החליטו הם יקיימו, וצריך לדעת, הקושי בקביעות הוא רק בהתחלה, וכמש"כ רש"י 'כל ההתחלות קשות מכאן ואילך יערב לכם', למה אנו לא מרגישים את ה'מכאן ואילך יערב לכם' - משום שאנו עדיין עומדים ב'התחלות קשות', כי כל הזמן מתחילים מחדש, אם עושים קביעות אז הכל נהיה חיים עם התורה ביחד, וממילא רק ההתחלה קשה ואח"כ יערב לכם.

'ירבה בישיבה ויבקש ממי שהחכמה שלו' זו הדרך היחידה לזכות לתורה, הקב"ה נותן את התורה לכל מאן דבעי, למי שרוצה באמת, למי שמבקש. זה דבר הכי קל שיכול להיות, למה בבא קמא אתה יודע יותר טוב מאהלות - כי ב"ק זו מסכת שביקשת אותה ולכן הקב"ה נותן לך, מה שאתה מבקש אתה מקבל, אך אהלות לא ביקשת אז למה שתקבל, אם היית רוצה לדעת אהלות זה היה בהישג יד. צריך רק לבקש מהקב"ה, וכשמבקשים ורוצים - מקבלים. הרחב פייך, ואמלאהו.

הכנה למתן תורה

בארבעים יום! (שהרי עולם ומלואו נברא בששה ימים, והתורה נתנה ב-40 יום!).

ממשיך המדרש: לחם לא אכל, אבל מלחמה של תורה - אכל, מים לא שתה אבל ממים של תורה - שתה, והיה לומד תורה ביום, ופושט אותה בינו לבין עצמו בלילה. ולמה היה עושה כך? מה זה למה, פשוט, הוא רצה לדעת...! לא לא לא... ללמד את ישראל שיהיו יגיעים בתורה ביום ובלילה.

ואנחנו שואלים, מה הקשר?... מים לא שתה אבל מים של תורה כן, בשביל ללמד את ישראל. מה הפשט בזה?

היסוד שקבלנו לאורך כל הדרך, נפש עמל, עמלה לו - פירוש, התורה דואגת לנו! כשהגמרא אומרת לחם לא אכל אבל לחמה של תורה אכל אז הפשט הוא, זה לא איזה מין לשון מליצית... אלא הוא נהיה שבע באמת!!!

וידוע מה שאמר המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין, שאומרים על הגאון מוילנה שהוא היה מאד שמן. אמר המשגיח ר' יחזקאל, ממה הוא היה שמן?... הוא בקושי אכל משהו, כמה כזיתות בלבד... ובקושי ישן, רק מה, התורה השביעה אותו!

וזו גמרא מפורשת בירושלמי (שקלים יג, א) הגמ' מביאה שרבי יונה פסק שיוצאין יד"ח ד' כוסות בין מבושל, ור' יונה לטעמיה שהיה כואב ראשו מיין רגיל, ראתה אותו מטרוניתא - אשה אחת משרי ארמיי - שפניו מאירים אמרה לו, אחד משלשה דברים הללו יש בך, או ששתיית יין, או מלוח בריבית - שאין לו דאגת פרנסה או מגדל חזירים - שמרויח הרבה, אמר תיפח רוחא דההיא אתתא, ג' דברים הללו אסורין לנו, אלא שתלמודי מצוי בידך, ומצוי לו לחדש דברים בתורה, ולכך מאירין פניו דהכי כתיב "חכמת אדם תאיר פניו". אדם שמונח בלימוד - מספיק לו פחות. הוא מסתדר בפחות.

כפרשיי - אוכל קמעה ומתברך במעיו, אבל זו דרכה של תורה, מי שמונח בתורה - התורה דואגת לו! ומשביעה אותו שלא יחסר לו. כאשר רבי יוחנן אמר לרבי חייא מכרתי דבר שנברא בששה ימים, וקניתי דבר שנברא בארבעים יום, הוא לא התכוון להגיד לו סתם ש"בכלל מאתיים מנה". אלא מה שיש בעולם הזה - יש בתורה, התורה דואגת ללומדיה, "ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם". התורה דואגת לכל דבר והיא לא תשאיר אותי רעב. וכמובן, כל אחד זוכה לכך לפי הדרגות שלו בתורה.

המקבל עליו עול תורה

ונתחיל לראות דבר לדבר:

על מה בכה רבי חייא? שלא הנחת לזקנותך כלום! אמר מרן רה"י זיע"א, הגמרא מספרת בתענית (כא, א) על אילפא ורבי יוחנן שהיו עוסקים בתורה, עד שפרנסתם נהייתה דחוקה מאד, ואמרו בא נעשה עיסקא ונקיים בעצמנו את הפסוק, "אפס כי לא יהיה בך אביון".

הלכו והתיישבו תחת כותל רעוע, ואכלו לחם. באו שני מלאכי השרת, שמע רבי יוחנן שאמר אחד לחברו בא ונפיל עליהם את הכותל הזה מפני שהם מניחים חיי עולם הבא ועוסקים בחיי שעה, אמר לו חברו, שבקינהו, כי יש בהם אחד שעתיד להתגדל ואין זמנו למות. רבי יוחנן שמע ואילפא לא שמע. אמר לו ר' יוחנן לאילפא, שמע מר מידי?... אמר לו לא. אמר מדשמעי אנא ואילפא לא שמע, שמע מינה לדידי קיימא לי שעתא - הבין רבי יוחנן שהשעה עומדת לו - אם כן אחזור לתלמודי, ואקיים "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ".

נשאלת השאלה, אם אילפא לא שמע, למה רבי יוחנן לא אמר לו

נפש עמל, עמלה לו

אנחנו לאט לאט מתקרבים לחג השבועות. מקובל שהרי יש ארבעים ותשעה יום ויש מ"ח קנייני תורה, כל יום היו עובדים על קנין אחד, וביום האחרון חוזרים על כל הקניינים יחד. מ"ח קנייני תורה קנין ליום.

והנה ידועה השאלה ששואלים, למה בכל קנייני תורה אין קנין שנקרא "עמל התורה"?... אם בחוקתי לכו - **שתהיו עמלים בתורה**, זה ה-אליף ב"ת"!!! וגם אם זה לא בכל המ"ח קניינים, אז יש יום אחד מיותר, אז לפחות את היום הזה נקדיש אותו לעמל התורה... למה עמל התורה נעלם מהסוגיה פה?!! אלא שמ"ח קניינים זה איך לקנות את התורה, ועמל תורה, זה התורה עצמה.

מרן רה"י זיע"א מסתפק, האם כשלומדים תורה בלי עמל עוברים על איסור ביטול תורה, [אבל לא מהדין של ביטול תורה באיכות, זה עוד סוגיה של של ביטול באיכות], אלא בגלל שזה לא מטבע של תורה.

הסטיפלער כותב בקה"י לי הזוהר, כל פטופטי דאורייתא טב. הגם שמכלל פטופטי דאורייתא לא נפקי, אבל **תורה** - זה עם עמל. וכמשי"כ "שתהיו עמלים בתורה. וממילא אחד שלומד בלי עמל, הרה"י מסתפק אם הוא עובר על איסור ביטול תורה.

וכעת נראה קצת מה זוכה האדם ע"י העמל, הגמרא אומרת בסנהדרין (צט, ב) "נפש עמל, עמלה לו", הוא עמל במקום אחד, והתורה עומלת לו במקום אחר. מסביר רש"י, **עומלת לו אצל קונה, למסור לו טעמי תורה**.

אז קודם כל, רואים מפה שיתורה' - זו מציאות. וכמו שכבר מביא רבי אהרן קוטלר, מכך שהתורה **מבקשת** מאת קונה, רואים שתורה היא מציאות. מציאות שבאה לקב"ה ומבקשת!!! גם בסליחות אנחנו אומרים "תורה הקדושה התחנני בבקשה", למי בדיוק אני פונה?... מי תתחנן?... אז יש כזו מציאות שנקראת תורה, והיא באה לקב"ה ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסדריה.

אבל נשים לב!!! נפש עמל - **עמלה לו**. התורה צריכה **לעמול** לבקש שימסרו לו טעמי תורה. אנחנו חושבים... כשאני עמל בתורה, מיד התורה מבקשת בשבילי ומקבלת, אך התורה צריכה **לעמול** לבקש בשבילי כדי שאני אזכה ואקבל. אדם עמל פה, והתורה **עומלת** לו במקום אחר, היא עומלת לו, היא צריכה לעשות את זה בעמל.

למה מגיע לך שימסרו לך טעמי תורה לזכות לגלות צפונתיה?... יש כאלו שרק מתחילים ללמוד, וכבר עומדים ותמהים למה אני לא כמו רבי חיים קנייבסקי?... זה לא בא בקלות... נפש עמל, עמלה לו.

ואז גם התורה צריכה **לעמול** ולבקש ולהתחנן לקב"ה. והיא עושה את זה! אתה עמלת עליה, היא תעמול בשבילך שימסרו לך טעמי תורה וסדריה. זה היסוד שאנחנו רואים פה בכל הנפש עמל, עמלה לו, שהתורה מלווה את הבן אדם ומוסקת עצמה עבורו.

התורה דואגת ללומדיה

כעת אנחנו רוצים לראות פה יסוד פשוט, את ההתחלה של המדרש הזה ראינו בשבוע שעבר, ונחזור על הדברים:

המדרש (שמות רבה, מז, ה) "מעשה ברבי יוחנן שהיה הולך מטבריא לצפורי ורבי חייא תלמידו אצלו. והיה רבי יוחנן רואה כרם, אמר לו לרבי חייא, הן אתה רואה כרם זה שהיה שלי ומכרתיהו בכך וכך, ללמוד תורה. אותה שעה בכה רבי חייא בר אבא ואמר לו, רבי, לא הנחת לזקנותך כלום! אמר לו, וכי קלה היא בעיניך שמכרתי דבר שנברא בששה ימים וקניתי דבר שנברא

את מה שהוא שמע? התירוץ הוא, מזה שר' יוחנן שמע ואילפא לא, הוא הבין שמדברים רק אליו ולא לאילפא - ומדוע באמת? אמר על זה הרה"י, כי רבי יוחנן מכר את כל מה שיש לו בשביל ללמוד, אז התורה דואגת לו בכל מצב שלא יפול, אך אילפא לא היתה לו את המסירות נפש הזו בשביל ללמוד - ולכן לא זכה לס"ד המיוחד הזאת, ורש"י מביא, שמינו אותו לראש ישיבה, ומי שהוא ראש ישיבה - היו מגדלין אותו משלהן, ומעשירין אותו. וכמו שכתוב בכהן גדול, והכהן הגדול מאחיו - גדלוהו משל אחיו.

אומר הרה"י, אתה דאגת לתורה - התורה תדאג לך. נפש עמל, עמלה לו, זה לאורך כל החיים!!! התורה אומרת - אין לך מה לדאוג! אתה לא צריך לעשות חשבונות מה הנחתי לזקנותי ומה לא הנחתי לזקנותי?!... מה שצריך בשביל תורה - תעשה ואתה לא תפסיד כלום. אנחנו רואים שאע"פ שאילפא היה יותר גדול מרבי יוחנן, וכמבואר שם בגמ' שאמרו לו אם אתה היית נשאר, היו ממנים אותך לראש ישיבה, מ"מ ר' יוחנן זכה גם להיות ראש ישיבה וגם להיות עשיר, ולא חסר לו כלום.

סיפרנו פעם, שהיה אברך חשוב מהישיבה, מצויין, ומתמיד גדול, והתקשר אלי שיש לו בעיה. הוא לומד בכולל שמקבלים בו אלף דולר (שזה סכום יפה!) אבל הוא מרגיש שהוא לא עושה את השטייגען שלו, דהיינו הוא יכול להתעלות יותר. ואם הוא יעבור לכולל של מיר - הוא ילמד הרבה יותר טוב ויעשה את השטייגען שלו. הבעיה, שבמיר אין שם כ"כ הרבה כסף... ובדיוק אשתו היתה אחרי לידה שהפסיקה לעבוד, ולא היה לה עבודה חדשה, והוא צריך גם לשלם משכנתא, ואינו יודע מה לעשות, אך מצד שני - זה לא השטייגען שלו...

היה זה כשמרן רה"י זע"א היה בחיים, שאלתי אותו, והראש ישיבה ענה לי ככה ברוגע: יש משנה (אבות ג, ה), כל המקבל עליו עול תורה - מעבירין ממנו עול דרך ארץ. אם הוא יקבל עליו עול תורה - תסתדר לו הפרנסה. איך, אני לא יודע... אבל זה המשנה אומרת, אני מאמין למשנה. ואם הוא לא יקבל עליו עול תורה - אז זה לא יסתדר לו, ואז לא תהיה לו ברירה.

תגיד לו שהוא ייכנס למיר, כעת זמן קיץ, שילמד שם שלשה חדשים, ואם הוא רואה שהפרנסה הסתדרה לו, סימן שהוא קיבל עול תורה, שימשיך שם. אך אם הוא רואה שהפרנסה לא הסתדרה לו, סימן שהוא לא קיבל ע"ע עול תורה, ואז אין לו ברירה...

ההוא היה אברך רציני, כעבור שבועיים הוא מתקשר אלי, נכנסתי למיר, ב"ה פנו לאשתי וסידרו לה עבודה, הכל מסודר, והוא מאושר עם השטייגען שלו... התורה דואגת לו! נפש עמל, עמלה לו. היא דואגת גם לפרנסה, וגם לשאר דברים, זה לא סתם בכלל מאתיים מנה, אלא כל מה שיש לעולם הזה להציע...

שאלו פעם את מרן שה"ת ר' חיים קנייבסקי זצ"ל, היום יש אנשים שמפחדים מכל מיני ערבים שמסתובבים ברחוב... כל אחד שעובר לידך, אולי הוא מחבל... ועוד כל מיני פחדים מפה ומשם...

אמר רבי חיים יש עצה, כתוב באבות דרבי נתן (פרק כ) "כל הנותן דברי תורה על לבו מעבירין הימנו הרהורי חרב".

מה זה 'הרהורי'? פחדים אז כל הפחדים האלו - נעלמים! איך זה נעלם? כי התורה דואגת לו שהוא יוכל ללמוד. וכי אפשר ללמוד בכל כוחו אם יש לו פחדים כל הזמן?!... נעבאך, הוא לא יכול להיות מרוכז! אדם שלומד טוב ומשים דברי תורה על לבו - מעבירין הימנו - זה נעלם והכל מסתדר.

שדה משובחת בלי לעבוד

ישנו בבני ברק, יהודי יקר רבי דוד גוטליב. אשתו היא נכדה של רבי אליעזר ליפמן פרינס מאמסטרדם (מופיע באחרית דבר, בסוף ש"ס וילנא) ויש לו מכתב, שאלה שהוא שלח לרבי חיים ברלין. הוא שאל אותו על פרשת בהר: הפרשה מתחילה עם ענייני שמיטה, שש שנים תזרע שדך וכו' ובשנה השביעית שנת שבתון יהיה לארץ וכו', אח"כ על היובל. כך שלשה עשר פסוקים עד שני. מעליית שני מתחילים ענייני חושן משפט, וכי תמכרו ממכר וכו' לפי רוב השנים תרבה מקנתו, ולפי מעוט השנים תמעיט מקנתו וכו' וכי ימוך אחיך ועוד...

עד עליית שלישי, אח"כ חוזרים לשמיטה, "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וכו' וצוית את ברכתי וזרעתם את הארץ - - - עד רביעי. מרביעי עד סוף הפרשה - ממשיכים ענייני חושן משפט, ובין אדם לחבירו. שאל רבי אליעזר ליפמן מאמסטרדם את הגאון ר' חיים ברלין, למה נכנסה פרשת שמיטה פעם שניה באמצע ענייני חושן משפט?...

אמר לו רבי חיים ברלין, לא כך קוראים את הפסוקים... מעליית שני - הכל זה חושן משפט. רק לכאורה יש בעיה: כתוב פה בהלכות אונאה, שאם אני מוכר קרקע ורוצה אח"כ גם לקנות אותה אני צריך לחשב כמה שנים נשאר עד היובל ואני מחלק את המחיר לארבעים ותשע, לפי רוב השנים תרבה מקנתו ולפי מעוט השנים תמעיט מקנתו. לכאורה זה לא נכון ולא צודק!!! למה אם רוצים לפדות מחלקים את התשלום לארבעים ותשע, הרי צריך להוריד שבע שמיטות, כי הרי בשמיטה לא עובדים ואין לי שום תועלת מהשדה שלך, אם כן מכרת לי שדה לארבעים ושתיים שנה, אז למה מחשבים גם את שנות השמיטה?...

עונה על זה התורה, וצוית את ברכתי. אתה טועה!... אני מכרתי לך שדה לארבעים ותשע שנים! רק זו שדה כל כך טובה שיש שנה אחת שיש לך תבואה בלי לעבוד! תארו לכם שדה בלי לעבוד... היו משלמים עליה פי חמש! וצוית את ברכתי, אתה לא תפסיד כלום! יש לך תבואות לארבעים ותשע שנים. נכון... שנה אחת אתה מקבל בחינם מה לא טוב!... ממילא אמר ר' חיים ברלין זה שייך לחושן משפט! אתה צריך להוריד כסף!... להיפך...

התורה מסדרת לך את החיים

לפעמים אנחנו חושבים שכאילו יש עולם הזה, ומי שחשקה נפשו בתורה צריך לוותר על כל מה שצריך בעולם, לא לאכול... לא לישון... אין דירה... אין יישוב... לא נכון. תקבל מתנות!

כיום כל זוג ברחוב שמתחתן צריכים לעבור עשרים שנה עד שהם משלמים על הדירה, ואחרי שהם גומרים לשלם על הדירה, צריכים כבר להתחיל לחתן ילדים, אז כל החיים הם בחובות...

בחורי ישיבה מתחתן, ברוך ה' מקבלים די יפה, לא נכנסים להרבה חובות, ומסתדרים יפה מאד! רוב הישיבע בוחרים גרים יפה, ומסתדרים עם הילדים, ומחתנים ילדים... איך זה? אתה מקבל מתנות בלי לעבוד. יש לך הבטחה של וצוית את ברכתי. פשוט מאד! וכן הוא ברש"י בבשלח (טז, לב) שה' צוה למשה להניח צנצנת המן לדורותיכם ופרש"י בימי ירמיהו כשהיה כשהיה ירמיהו מוכיחם למה לא עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן ואמר להם אתם ראו דבר ה', שמעו לא נאמר אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו.

זה תורה. יש לך הכל, ולא הפסדת כלום.

ויותר עמוק: כתוב בחז"ל אם בחוקותי תלכו - אמר דוד אני מצטרף ללכת למקום פלוני, ולעיר פלונית, והיו רגלי מוליכות אותי לבית המדרש. מה ההסבר בזה?... הרי אתה צריך ללכת!!! יש בזה כל מיני הסברים, אבל ההסבר הוא פשוט: בבית מדרש - זה יסתדר! אם תתחיל לסדר סידורים - לא תגמור. אם תשב ותלמד - הכל יסתדר לך לבד.

אחד מגדולי הת"ח שב"ב - שלמד בזמנו בכולל פוניבז' כאשר הוא נצרך לחתן אחת מבנותיו, הוא רצה לברר אצלי על בחור מחברון, הייתי אז בחור צעיר, והוא נסע אלי במיוחד! (אני מאד נפעמתי מכך!) הוא היה סגנון מעניין, ודיבר כביכול על עצמו, הוא אמר לי, אם הייתי לומד בעמל התורה כמו שצריך, הייתי יושב בכולל פוניבז' השדכן היה בא אלי ואומר לו הרי יש לך בת, יש לי שידוך טוב בשבילך! ואני אומר לו, אל תבלבל אותי, אני רוצה ללמוד! והוא ממשיך תפסיק, בא... יש לי שידוך מעולה, וגם כסף לא צריך הרבה... אני רוצה ללמוד!!! אני משיב לו, זה לא יעזור לך... הוא עונה לעומתי. טוב... הוא מנדנד לי ומנדנד לי, בליט ברירה - הסכמתי, ביררתי, זה היה שידוך טוב, נגמר בשמחה, והמשכתי ללמוד.

אבל הקב"ה אומר, אתה הרי לא לומד כמו שאתה יכול... אז תסע לירושלים, תטרח, כעת תשלם ביוקר... נו... אז לא היה כדאי לי ללמוד?!... היה שואל בחיך.

כמובן, זה רק לשון מושאלת בשבילנו, אך עבורנו זה האמת. אדם צריך לדעת - התורה מסדרת לך את החיים!!! שב ותלמד, ואל תדאג. [כמובן, לא הכוונה אם אדם מוכרח לסדר דברים שלא יעשה - לא מדברים שכן אדם חולה והוא יישאר למות... על זה לא דברנו]. אך באופן כללי, תשב ותלמד ותראה איך שהתורה מסדרת לך את כל החיים! איך היום האברכים מחתנים את הילדים שלהם?... לחילונים יש ילד וכלב, אך לאברכים - יש עשרה ילדים ועשרים, ובי"ה מחתנים בכבוד, ויש נכדים ויש נחת. איך?... התורה מחתנת אותם! הרי איך הם יכולים לחתן בכלל...

ובלומדעיס... הרי בעצם בכלל לא היו צריכים לעשות שום דבר בשביל פרנסה. הכל זה קנס של "בועת אפיך תאכל לחם"! את הבני תורה הקב"ה אוהב, והוא לא קונס אותם. לילדים טובים - לא נותנים קנסות.

יהודי יושב ולומד - הכל מסתדר לו, כמובן כ"א לפי הדרגות שלו. והתורה ממשיכה ללוות אותו בלי הפסק, וכמאמר הפסוק במשלי (ו, כב) וכמבואר באבות (ו, ח) בהתהלךך תנחה אתך - בעולם הזה, בשכבך תשמור עליך - בקבר, והקיצות היא תשיחך - לעולם הבא.

כבוד התורה, התורה מרוממת!

והנה התחלנו לדבר בשבוע שעבר דמבואר בסוף סוטה במשנה, משמת רבי עקיבא בטל כבוד התורה. ואומר רש"י למה? שהיה דורש על כל תג ותג ועל כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות. וכמבואר במנחות (כט, ב) ולהראות שאין דבר אחד בתורה לבטלה. הגאון ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל אמר, למה מתאבלים כל כך הרבה בימי הספירה על תלמידי רבי עקיבא שמתו?... הרי עיקר האבילות היא על כך שחסרה תורה של עשרים וארבעה אלף תלמידים, והרי הגמ' ביבמות (סב, ב) אומרת שהיה העולם שמם עד שבאו חמשה תלמידים ור"ע לימד אותם, והם העמידו את העולם. אז אמנם ודאי, צריך להתאבל, אבל היו עוד הרבה גזירות בעם ישראל ל"ע שנפטרו הרבה חכמים, ובאף מקום לא מצינו אבילות כ"כ גדולה לדורות... אלא מה, אבלים על התורה שנחסרה? אבל הרי היו חמשה תלמידים שהם העמידו את העולם! אז למה כ"כ מתאבלים?

אמר הרב אברמסקי, את החכמה הזאת לדרוש על כל תג ותג - רבי עקיבא לימד. הוא לא שמר אותה לעצמו, אלא הוא לימד אותה לכ"ד אלף תלמידים, ואלו מתו. והוא לא הספיק ללמד את החכמה הזו לחמשה תלמידים החדשים. את החלק הזה של התורה - אין לנו! ובוזה בטל כבוד התורה, ועל זה מתאבלים. על כל תג ותג ועל כל קוץ וקוץ.

ובמיניה וביה, יש לנו פה עוד כבוד התורה גדול ללמוד... מר' עקיבא!

כבוד התורה אחד - הזכרנו, רואים איך שתורה מרוממת! איך שתורה יכולה להרים בן אדם כזה שחמיו לא האמין עליו שהוא יכול ללמוד אפילו משנה אחת (!) עד כדי כך שהוא נהיה כ"כ ענק! גדול הדור ומשה רבינו חלשה דעתו, וכמבואר במנחות שם. גדול הדור! ענק הדורות, שהוא היה בעשרה הרוגי מלכות כביכול כפרה על הבורא יתברך. אנחנו לא מבינים בזה.

אבל מאיפה?... מאשפות ירים אביון! סלסלה ותרוממך, לראות מה תורה יכולה לעשות.

היה איוה ראש ישיבה אחד עילוי גדול והיה עמו בישיבה עוד תלמיד חכם גדול. פעם הוא אמר בעידן חדותא, תראו, לי מגיע גן עדן, לראש ישיבה השני - לא מגיע כלום... למה? כי אני - כולם יודעים שאני עילוי, אם אני לא הייתי הולך ללמוד - הייתי מנהל בנק, או מנהל חברת בניה והייתי מליונר! ויתרתי על הכל למען תורה ולכן מגיע לי גן עדן. השני, אני זוכר אותו כשהוא היה צעיר... הוא היה מסוגל לכל היותר להיות פקיד בבנק... **התורה** עשתה אותו אדם גדול. והיום הוא גאון! הוא צריך לשלם לתורה... מה, התורה עוד

תשלם לו?!... אם הוא לא היה לומד, הוא היה בקושי פקיד זוטרי בבנק. היום אנחנו ביחד...

זה כבוד התורה, היא יכולה לקחת בחור פשוט ולהרים אותו! והרי כמה וכמה מגדולי ישראל ענקי הרוח שבדור האחרון שמענו עליהם כהאי גוונא, בספרו של רבי חיים קמיל בהקדמה מביא סיפורים מופלאים - מאיפה התחיל - ומה שזכה. הרב וואזנר סיפר על עצמו, הרב שך סיפר על עצמו. שמעתי מהגאון ר' יאיר ישראל זצ"ל שהרב שך אמר לו בבר מצוה, כשהייתי ילד קטן צחקו עלי בחיידר. רק הייתי פותח את הפה לשאול שאלה את הרבי בחיידר כולם כבר היו מחייכים, כי כבר ידעו מראש שזו שאלה שיהיה על מה לצחוק... אבל בכל זאת למדתי כי אהבתי את התורה, ולא הסתכלתי על זה, ובי"ה שהצלחתי.

וזה אחד מההיקרא דאורייתא שר' עקיבא אומר לנו, בא תראה מה זה כבודה של תורה. יכול להוציא מאבנים מים!! מלב אבן יכול לצאת גדול הדור!

בתורה - הטבע הוא אחר!

יש עוד כבודה של תורה בר' עקיבא הרי כשהוא התחיל, הוא היה עני ואביון לא בתור בן תורה, אבל הוא היה עני ואביון. הגמרא מספרת שאלהו הנביא בא כמו עני ובקש מהם קצת קש, והיה להם, אז הוא אמר לרחל אשתו, בואי תראי כמה אנחנו מאושרים!!! הם חיו בדחקות נוראה! אחרי זה, ר' עקיבא נהיה גביר גדול. והגמרא (שבת נט, א-ב) מספרת שהוא עשה לאשתו תכשיט ירושלים של זהב. ובכתובות (סג, א) שכלבא שבוע נתן לה חצי מרכושו.

התורה מגדלת, מרוממת, אתה רק נכנס לתורה והיא דואגת לך להכל. וזה כבודה של תורה. ההנהגה של תורה זה הארון נושא את נושאו. זה דברים ידועים, יש על זה הרבה סיפורים, ולא כעת הזמן.

הגאון ר' שמואל בירנבוים שואל, כתוב בפסוק "ועץ השדה יתן פרי" אומר רש"י, הם אילני סרק ועתידים לעשות פירות. שואל ר' שמואל בירנבוים, לשם מה עושים מופתים לחינם? מה הענין שאילני סרק יטענו פירות? שיהיו פירות באופן טבעי ורגיל, למה צריך את זה?... אומר ר' שמואל בירנבוים, זה לא "ניסים" שעושים, אלא לתורה יש הנהגה אחרת!!! תורה זו לא הנהגה רגילה!!! הארון נושא את נושאו ומקום ארון אינו מן המניין. זה לא ניסים, **בתורה זה טבע אחר!!!**

הזכרנו פעם את החז"ל במדרש תנחומא בתרומה, שמשה רבינו שואל את הקב"ה, אתה אומר לי לעשות מזבח עץ, ואש תמיד תוקד, אפשר אש על גבי עצים ולא מכלה אותם?! אמר לו, אש שלך שורפת, אש שלי לא שורפת. אדרבה, מתים נכנסים לפני, ויוצאים כשהם חיים.

והוא מביא לכך שתי ראיות, א. שפרח מטה אהרן, ב. ארזי הלבנון ששלח חירם מלך צור - היו עצים יבשים, וכאשר נכנס ארון הקודש - התחילו נותנים פירות ומהם פרנסה גדולה לפרחי כהונה. בתורה - הטבע הוא אחר בכלל! כמו שיש שני מקומות עם שני אקלימים, מה שבאקלים הזה שייך גם בזה?... כל מה שאנחנו מכירים בהנהגת הטבע בעולם - זה לכל בני העולם. אבל בני תורה!... כל הטבע משתנה. הטבע הוא אחר! בן תורה הוא אדם אחר בכלל!!! זה **טבע** אחר באמת.

הבריאה כפופה לתורה

כתוב באור החיים בבשלח, וישב הים לאיתנו - לתנאו הראשון, שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית שיהיו כפופים לתורה וללומדיה. ומסביר האוה"ח, שמשה אמר לים להיקרע - כי יש לו דין של בן תורה.

וכמו שמביא האלשיך הקדוש את הגמ' בחולין (ז, א) על רבי פינחס בן יאיר שהנהר נקרע בשבילו שלשה פעמים, נמצא כחו גדול ממשה רבינו. איך זה יכול להיות?... כי זה אחרי מתן תורה, ואחרי מתן תורה - זה לא דבר חריג, הקב"ה רק חידש שיש למשה רבינו דין של בן תורה גם קודם מתן תורה. **הבריאה כפופה לתורה!**

וזה מה שהיה בדור שלנו מרן שה"ת רבי חיים קנייבסקי זצ"ל.
הבריאה היתה כפופה לו. הוא שיחק עם הבריאה!

הסיפורים עליו לא נגמרים... הרופאים אמרו כל מיני דברים, ורבי חיים מחייך ואומר הפוך. בכלל... רופא אצלו זה לא מילה שמחייבת את הבריאה... אז הוא אמר, מה יש... זה כמו שעם הארץ יגיד פשוט בגמרא נו, אז מה... מי הרופא הזה שמצווה בריאה... הבני תורה מנהיגים את הבריאה!

פעם לימדתי בישיבת נתיבות עולם פעם בשבוע. כל פעם שהם היו מקבלים צו גיוס מהצבא הם אמרו, כעת נלך לקבל שחרור מהמפקד. והיו הולכים לר' חיים... זה היה הלשון שמה, נלך למפקד לקבל שחרור... רבי חיים אמר זה יהיה בסדר, וכך הוה! זה כבודה של תורה.

דרך אגב, יש לנו חיבור בין פרשת במדבר לספירת העומר ורבי חיים קנייבסקי...

רבי חיים כותב ב"טעמא דקרא" בפרשת השבוע, שבמנין השבטים - כל המספרים הם עגולים, כי התורה עיגלה את המספרים. מלבד שבט א' שמספרו מדויק, אך שאר השבטים היה המנין קרוב לעגול והתורה עיגלה את זה. ובסך הכל זה יצא אותו דבר.

ואחד כתב מכתב לגר"ח, ילמדנו רבינו, היכן נשמע כדבר הזה שהתורה לא מדייקת ומעגלת?... רבי חיים כתב לו בשורה א', עיין רא"ש שלהי פסחים אות מ'. מה כתוב שם?... הוא מביא שיש שואלים על ספירת העומר, שבתורה כתוב "תספרו חמישים יום", והרי זה לא חמישים אלא ארבעים ותשע! ומנסים לומר כל מיני תירוצים. אומר הרא"ש, מה צריך תירוץ? התורה עיגלה! והראיה, "ארבעים יכנו לא יוסיף" - ולוקים רק ל"ט. בשבעים נפש ירדו אבותינו למצרים, והיו רק שישים ותשע - רואים שהתורה מעגלת! כ"כ הרא"ש.

והנה יש לנו חיבור בין פרשת השבוע, ספירת העומר, ורבי חיים קנייבסקי, הכל יחד!...

לנצל כל רגע!

ה"כבודה של תורה" של ר"ע הוא שאין בה דבר אחד לבטלה. אבל ה"כבודה של תורה" שהיה אצל רבי חיים, שאין רגע אחד לבטלה, להראות שחבל על כל רגע! זה דבר מאד מעניין... הרי כל העולם הפריעו לו, אך מיד כשמישהו הלך, הוא כבר שקוע בגמרא בחזקה. לא היתה לו שניה פנויה.

סיפר לי חתנו הגר"ר דוד אפשטיין שפעם דברו בבית על איזה רחוב מסויים, היה זה רחוב שהגר"ח עבר שם מידי יום ביומו בדרכו לכולל. ורבי חיים שואל, איפה זה?... אמרו לו, אבא, הרי אתה עובר שם כל יום! אז מאיפה שאלו איך קוראים לזה?... תמה ר' חיים. אמרו לו, והרי רואים מה כתוב את שם הרחוב! אמר ר' חיים, במקום להרים את הראש לראות את שם הרחוב - אני לומד עוד משנה! מה זה משנה לי איך קוראים לרחוב...

ואצל רבי חיים ראו מה יוצא מלנצל כל דקה!

רבי ברוך בער הביא בשם רבי חיים מבריסק שהוא היה אומר, "תאהבון ריק תבקשו כזב סלה". יש בן אדם שאיבד מליון דולר וזה אוכל לו את הנשמה... הוא עצוב וטרוד... אבל יש אחד שכל כך שמח מזה, הוא מאושר ורוקד... מקומו לא בין אנשים ברי דעה. יש בשבילו מקום מיוחד לרפואה...

תאהבון ריק!! תאהבון ריק, אתה אוהב את זה?!... אתה מבטל את הזמן ואתה עוד נהנה מזה?!... מה אתה הולך לקרוא עיתון? יש לי ספק האם לקרוא עיתון זה תאהבון ריק או תבקשו כזב... אולי זה שניהם ביחד... אתה אוהב את הכזב?! מבקש אותו, מחפש אותו?!... בזבזת חיים, שרפת מליון, לכל הפחות תצטער!!! אתה עוד נהנה מזה?!...

בחור יכול להגיד שהוא מפטפט שעותיים בלילה, ולחייך. מה אתה מחייך, תבכה על החיים שלך!!! אתה כל יום מפסיד מליונים... זה לא תופעה של אדם הבריא בנפשו.

כורתיים ברית אהבה לתורה

רבי אהרן קוטלר שואל (במשנת ר' אהרן) שאלה עצומה: הרי לנס יציאת מצרים עושים זכר בסוכה, כי בסוכות הושבתי, וכן אוכלים מצה, משום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ. יש קדושה בכורות - כי הקב"ה לא הרג את בכורות עם ישראל. וכן תפילין, ועוד הרבה מצוות הנעשות זכר לנס יציאת מצרים.

בהר סיני - היו ניסים כאלו גדולים, אם כן למה לא עושים לכך שום זכר?...

אומר ר' אהרן (את היסוד, בתוספת נופך משלנו) הניסים של מעמד הר סיני - ממשיכים גם היום! העולם של תורה - קיים בנס, ארון נושא את נושאו ומקום ארון אינו מן המניין... אין צורך לעשות זכרונות, הכל נמצא עד היום.

ולכן, כל בר דעת צריך לדעת - מתעסקים ביהלומים! החיים שלנו זה יהלומים. מי שלא מנצל את זמנו, הוא שובר לו בידים את היהלומים שלו! הוא מאבד את החיים שלו!

השנים בישיבה הם היסוד לכל החיים!!! בקונטרס של תלמידי החזו"א מביאים מהגאון ר' מאיר גריינמן שאמר בשם החזו"א, בחור בישיבה - שלא יחפש מצוות. יש לו רק מצוה אחת, לא להתבטל מהלימוד. ולכן היצר הרע יותר עובד על זה, כמו שידוע מגדולי הדורות שיצר הרע מוכן שתקיים את כל המצוות ותהיה בעל חסד גדול, העיקר אל תלמד.

כעת זה לפני יום דין של תורה, וכעת כורתיים ברית אהבה לתורה. בהקדמה לברכת שמואל כותב חתנו הגר"ר ראובן גרוזובסקי, שרבי"ה היה אומר שהתורה אוהבת מי שאוהב רק אותה.

האור החיים הקדוש בפרשת וזאת הברכה מביא שכתוב שהקב"ה חיזר וסבב על כל העמים אם הם רוצים לקבל את התורה, ולא רצו, רק אנחנו הקב"ה היה נותן את התורה לגויים - הוא היה נותן להם אבל בלי כזו אהבה וחיבה.

כאשר הוא נתן לעם ישראל - - - ישקני מנשיקות פיהו!!! נפשי יצאה בדבור... כזו אהבה של אבא לבן... כמה חיבה וכמה אהבה נמצאים בתורה של הקב"ה, אהבה רבה ואהבת עולם!...

וכמו שאנו אומרים בסליחות "אנה אעזר אהבתך הישנה", זה תלוי בנו. אנחנו צריכים להתחיל לאהוב את התורה ולשמוח עם התורה, ואז נזכה באמת שהתורה תחזיר לנו, ותעלה לבקש מאת קונה לגלות לנו טעמי תורה וסדריה.

לרפואת האשה הצדקנית

יונה בת מרים תחי'

לרפואה שלימה

בתוך שאר חולי ישראל

זכות לימוד התורה בגיליון זה

לע"נ המחנכת הדגולה הרבנית

מרת רחל שושנה ב"ר יצחק בלוקה ע"ה

נלב"ע י"ח מר חשוון תשפ"ב

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגיליון במייל: 4166058@gmail.com

רשימות תלמידים

משיעורי מרן הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת 'בית יהודא'

פרשת נשא תשפ"ב

ומשמרתם ביד איתמר וגו' [ד', כ"ה]

הנה בפירוש רש"י בסוף פרשת במדבר, על הפסוק ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקמורת הסמים ושמן המשחה, פקודת כל המושכן וכל אשר בו בקודש ובכליו, כתב וזה לשונו – 'פקודת כל המושכן, ועוד היה ממונה על משא בני קהת, לצוות איש איש על עבודתו ועל משאו, והוא המושכן וכל אשר בו, כל הסדורים למעלה בפרשה זו, אבל משא בני גרשון ומררי, שאינה מקודש הקדשים, על פי איתמר היה, כמו שכתוב בפרשת נשא, עכ"ל. והמבואר מדברי רש"י, דאלעזר היה ממונה רק על משא בני קהת, ואילו איתמר היה ממונה על משא בני גרשון ועל משא בני מררי. ואשר לפי זה צ"ע בהא דכתיב לעיל בפרשת במדבר ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן אהרן הכהן [ג', ל"ב], דהא אלעזר לא היה ממונה על כל נשיאי הלוי, שהרי איתמר היה ממונה על נשיאי בני גרשון ובני מררי, ואלעזר היה ממונה רק על נשיא בני קהת, ואם כן למה נקרא אלעזר 'נשיא נשיאי הלוי'.

אמנם בפירוש הרמב"ן כאן (פסוק כ"ז) כתב בתוך דבריו, דאלעזר היה 'אמרכל' על כל שלשת הנשיאים, ואיתמר היה 'גזבר' על גרשון ומררי, ולפי זה אתי שפיר הא דנקרא אלעזר 'נשיא נשיאי הלוי', דהא מלבד מינויו בתורת 'גזבר' על בני קהת, עוד היה 'אמרכל' על כל שלשת הנשיאים, ולכן נקרא 'נשיא נשיאי הלוי'. וכן הוא מפורש בתרגום אונקלוס על הפסוק 'נשיא נשיאי הלוי' – ואמרכלא דממנא על רברבי לואי, ע"כ. הרי להדיא דאלעזר היה 'אמרכל' על כל שלשת הנשיאים, והוא שנקרא 'נשיא נשיאי הלוי'.

אלא הדוקשה לי, דאם כן למה הזכיר הכתוב ענין נשיאותו של אלעזר על כל נשיאי הלוי אחר שהזכיר את משמרת בני קהת, הא מינויו בתורת 'אמרכל' נוגע לכל המשמרות דבני לוי, ולא דוקא למשמרת בני קהת.

שוב ראיתי בפירוש הרמב"ן בסוף פרשת במדבר שכתב, שפקודות איתמר במשכן ובכליו היתה ביד איתמר לבדו, ולא היה אלעזר עמו, ופקודות אלעזר היתה רק 'בקודש ובכליו', וכתב שם, וזה לשונו – וכן אמר למעלה 'נשיא נשיאי הלוי אלעזר בן אהרן הכהן פקודת שומרי משמרת הקודש', כלומר, נשיא פקודת משמרת הקודש, שהם הנתונים ביד בני קהת, ע"כ. והנראה מדברי הרמב"ן אלו, דעיקר קרא ד'נשיא נשיאי הלוי אלעזר בן אהרן הכהן פקודת שומרי משמרת הקודש' מיירי במינויו של אלעזר בתורת 'גזבר' על משמרת בני קהת, ולכן נזכר ענין נשיאותו של אלעזר אחר משמרת בני קהת, ורק דאגב אורחא מזכיר הכתוב את אלעזר בתואר 'נשיא נשיאי הלוי', לפי שהוא היה גם 'אמרכל' על שלשת הנשיאים, והוא שיעור הכתוב שם, דאלעזר בן אהרן הכהן, שהוא נשיא נשיאי הלוי, היה נשיא פקודת משמרת הקודש, שהיא פקודת משמרת בני קהת.

והנה במדרש במדבר רבה פ"ג סימן י"א איתא, 'נשיא נשיאי הלוי וגו', למה חשב בבני קהת שני נשיאים, לפי שמקתה יצאו כהנים ולוים, מעמרם יצאו משה ואהרן, בני משה היו לוים, ובני אהרן כהנים. ולכן חשב אלעזר, שהיה מן הכהנים, והוא מבואר שאלעזר היה 'אמרכל' של בני קהת, וזה לכאורה דלא כמו שכתב הרמב"ן שהיה אמרכל על כל שלשת נשיאי בני לוי. ונראה מדברי המדרש שם, דנשיא נשיאי הלוי, קאי על נשיאותו על בני קהת, ע"ש. ולפי זה פשוט מה הזכיר הכתוב ענין נשיאותו של אלעזר על נשיאי הלוי גבי משמרת בני קהת, שהרי באמת לא היה אלעזר נשיא על כל נשיאי בני לוי, אלא רק על נשיאי הלויים של בני קהת.

צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זכ וכל טמא לנפש [ח', כ']

עיין בפירוש רש"י, דפרשה זו נאמרה ביום שהוקם המשכן, ושמונה פרשיות נאמרו בו ביום, כדאיתא במסכת גיטין (דף ס' ע"א).

והנה בפרשת שמיני, גבי מיתת נדב ואביהוא, כתיב ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן בני עוזיאל דוד אהרן, ויאמר אליהם, קרבו ונא את אחיכם מאת פני הקודש אל מחוץ למחנה. ופירש רש"י שם, וזה לשונו – 'נא את אחיכם' וגו', כאדם האומר לחבירו, העבר את המת מלפני הכלה, שלא לערבב את השמחה, עכ"ל. ומכבר נתקשיתי, למה היה צריך למעמא ד'שלא לערבב את השמחה', תיפוק ליה דצריך להוציאם אל מחוץ למחנה מלתא דדין 'שילוח טמאים' האמור בפרשה כאן.

אכן הראוני ב'זית רענן' על הילקוט בפרשה זו שכתב, דצריך לומר, דהפרשה דטומאת מת נאמרה באותה שעה שנשאם, אחר שכבר הוציאם מבפנים, דבלאו הכי

הרי איטמאו להו כלי אוהל מועד, ע"ש. וכן כתב הצ"ח בפסחים דף צ' ע"ב. ולפי הנחה זו מיושבת קושיתנו, דהא דלא כתב רש"י דהוצרכו להוציאם מלתא דדין 'שילוח טמאים', הוא משום דבאותה שעה שמתו בה נדב ואביהוא, קודם שהוציאם מישאל ואלצפן, עדיין לא נאמרה הפרשה דטמאים. אלא דהעירה, דב'תורת כהנים' לעיל שם (הלכה כ"ז) מבואר, דהא דלא אמר משה לאלעזר ולאיתמר להוציא את נדב ואביהוא, הוא משום דכהנים הוו, ומוזהרים על הטומאה. הרי דבשעת ציוויו של משה על הוצאת נדב ואביהוא מאת פני הקודש, כבר נאמרה פרשת טומאת מת, ואם כן הדרא קושיין לדוכתה. אם לא שנחדש לומר, דאף דפרשת 'טומאת מת' נאמרה קודם הוצאת נדב ואביהוא, אבל פרשת 'שילוח טמאים' האמורה בפרשה כאן, נאמרה רק אחר הוצאתם.

שוב ראיתי בפירוש הרמב"ן בפרשת שמיני שם, דצוה משה להוציא אותם אל מחוץ למחנה, ונראה דכוונתו כמו שכתבנו, דההוצאה היתה מלתא דשילוח טמאים מחוץ למחנה.

איש כי תשטה אשתו וגו' [ה', י"ב]

עיין בפירוש רש"י, וזה לשונו – שנו רבותינו, אין המנאפין נואפין, עד שתכנס בהן רוח שטות, דכתיב 'כי תשטה', וכתוב בו 'נואף אשה חסר לב', עכ"ל. ומקורו במדרש תנחומא כאן סימן ח'.

והנה בסוטה דף ג' ע"א אמר ריש לקיש, אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות, שנאמר 'איש איש כי תשטה אשתו', ו'תשטה' כתיב, ע"כ. ומלשון הנמ' דאין אדם חוטא, לכאורה משמע דבכל 'חטא' הוא כן, ולא דוקא בחטא של זנות. אמנם מדברי המדרש ורש"י כאן, דילוף לה מדכתיב 'נואף אשה חסר לב', משמע דהוא ענין מיוחד בחטא של זנות, שאין אדם חוטא בו אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות. ולכאורה מוכח כן, דאם איתא דבכל 'חטא' הוא כן, למה נרמז ענין זה בפרשת סוטה דוקא.

והוסיפו, שכן מוכח מדברי המדרש במדבר רבה פ"ט סימן ו', דמיייתי שם ילפותא מיוחדת על האישי המנאף, וילפותא מיוחדת על האשה המנאפת, דשניהם אינם חוטאים אלא אם כן נכנסה בהם רוח שטות, ומבואר מזה, דלאו כללא הוא בכל חטא דאין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות, אלא רק בחטא של זנות הוא דאמרינן הכי, ולכן צריך ילפותא בין על האישי המנאף ובין על האשה המנאפת.

ופרע את ראש האשה, ונתן על כפיה את מנחת הזכרון וגו', וכיד הכהן יהיו מי המרים הקאָררים [ח', י"ח]

ומבואר, שיש דין מסוים שבשעת פריעת ראש האשה ונתינת מנחת הקנאות על כפיה, יהיו מי המרים הקאָררים ביד הכהן. וכן הוא ברמב"ם פ"ג מסוטה הי"ד – ובכל הזמן שפורע ראשה ונותן העשרון על ידיה, יהיו המים בכלי ביד הכהן, ונרצא אותה את המים, שנאמר 'וכיד הכהן יהיו מי המרים הקאָררים', ע"כ.

והנה בדברי הרמב"ם מבואר, דצריך ש'נרצא אותה את המים'. ומקור דברי הרמב"ם בזה הוא בירושלמי סוטה פ"ב ה"א – כתיב 'וכיד הכהן יהיו מי המרים המאורים', מעתה כדי לינעה, אלא כדי להטיל אימה עליה. וב'קרבן העדה' שם כתב, דיש לגרום 'מעטה כדי לינעה', והכי פירושו, בתמיה, וכי כדי לינע הכהן היו עושים, אלא כדי להטיל אימה עליה היו נותנים המים ביד הכהן. והוא שהוסיף הרמב"ם דצריך ש'נרצא אותה את המים', דכיון דמעט הדין שיהיו המים ביד הכהן, הוא כדי להטיל אימה עליה, לא שני בזה שהמים בידו לחוד, אלא צריך שיראה לה אותם. שוב הראוני שכן הוא מפורש במדרש במדבר רבה פ"ט סימן ל"ג – 'וכיד הכהן יהיו מי המרים המאורים', ונרצא אותה המים כדי להטיל אימה עליה, ע"כ.

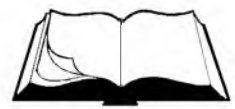
ונקה האיש מעון וגו' [ח', ל"א]

עיין בפירוש רש"י, וזה לשונו – משישקנה תהא אצלו בחותר, ונקח מעון שהסוטה אסורה לבעלה, עכ"ל.

ויש לומר הביאור בזה, על פי דברי א"ז הנרי"ז זצ"ל, דההשקאה אינה רק בירור שלא זינתה, אלא דההשקאה היא 'מתיר' על האיסור של קינוי וסתירה, והוכיח כן, ממה שכתב הרמב"ם בפ"ג מסוטה ה"ב, דסוטה שהיה לה זכות שתולה לה, אינה מתה לשעתה, אלא נמוקת והולכת, והלאים כבדים באים עליה, עד שתמות אחר שנה או שנים או שלש לפי זכותה, והיא מתה בצביית בטן ובנפילת איברים, ומכל מקום כיון ששתת מי המרים, אף על פי שהתחילו ההלאים לבוא עליה, וליכא שום בירור שלא זינתה, מכל מקום מותרת היא לבעלה, ואינה אסורה עליו מחמת קינוי וסתירה, ורק

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 470

סיון תשפ"ב

מדיני יו"ט שחל במוצש"ק, מהלכות יו"ט

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

ה"כתב סופר" דיש להדליק הנר במקום שאוכל, ואז מותר להדליקו אפילו ביו"ט דמוסיף אורה בחדר ("ביאור הלכה" סימן תקי"ד ד"ה נר), ועדיף להדליקו בביהכ"נ.

הבדלה בתפילה

בליל יו"ט אומרים הבדלה בתפילת "ותודיענו", ואם שכח, אם כבר התחיל לומר "ותתן לנו ד' אלוהינו", כל זמן שלא סיים הברכה חוזר ל"ותודיענו" (בעל "שבט הלוי" זצ"ל, דמש"כ ה"מטה אפרים" דלא יחזור הוא לשיטתו בסי' תקפ"ב סעיף י' כע"ז, אבל המשנ"ב שם ס"ק ט"ז פליג), ואם אמר בסיום הברכה "ברוך אתה ד"י אינו חוזר (שו"ע) סי' רצ"ד סעיף ד וביה"ל סעיף א ד"ה ואם טעה).

קידוש והבדלה (יקנה"ז)

מבדילים על הכוס ביחד עם קידוש (יקנה"ז). אבל אין צריך למלא את הכוס על כל גדולתו כמו בכל מוצאי שבת ("שולחן שלמה").

גם אלו הנוהגים לעמוד בשעת הבדלה בכל מוצש"ק (רמ"א רצ"ו סעיף ו') כיון שעושים עכשיו קידוש והבדלה ביחד, אם מנהגם לשבת בשעת הקידוש, גם ברכת הבדלה יאמרו בשיבה (משנ"ב שם ס"ק כ"ח, סי' תע"ג ס"ק ג').

אין מברכים על בשמים במוצש"ק שהוא יו"ט, אבל מברכין על הנר ברכת "מאורי האש", ואם טעה וברך על הבשמים אין הברכה נחשבת להפסק בין ברכת היין לשתיה (הגרש"ז אויערבך זצ"ל, וע"ע "ביאור הלכה" סי' רצ"ח סעיף ה' ד"ה אין ואולי יש לחלק, וע"ע שש"כ פרק ס"ב ס"ק מ"ט).

כשמברך על הנר יחזיק שני נרות כדי שיהא אבוקה ("אלף המגן" שב"מטה אפרים" סי' ת"ר ס"ק ג'), ויש נוהגים שלא יגעו הנרות זה בזה, דכשמפרידן אח"כ יש בו איסור כיבוי ("ויגד משה" סי' ט"ו אות ט' בשם כמה פוסקים, עפ"י הרמ"א סי' תק"ב סעיף ב' ומשנ"ב ס"ק כ'). ולבני ספרד מותר (ע"י שו"ע שם ומשנ"ב ס"ק י"ט).

ול"ע אם מותר ביו"ט להדליק נר לצורך הבדלה (הגרש"ז אויערבך זצ"ל). ויש שמתירין כיון שמדליקו לשם מצוה ולא גרע מנר של מילה ("יחוט שני" יו"ט פרק י"ג ס"ק ג' אות ד'). ועדיף לקחת נרות יו"ט שהדליקם לכבוד יו"ט. ולמעשה ראינו אצל אבותינו ורבותינו שבירכו ברכת האש על נרות יו"ט, בלי להצמידם (וכן נהג הגר"ש אלישיב זצ"ל, בעל "שבט הלוי" זצ"ל, ספר "דרכי יוסף צבי", וכן נוהג הגר"נ קרליץ זצ"ל).

נוסח ההבדלה שונה במוצש"ק שהוא יו"ט, מהנוסח של כל מוצש"ק, וכמו שמודפס בסידורי התפילה.

הבדלה בנרונים

אין לברך על נר כשהוא בתוך פנס (שהוא כלי שנותן בו הנר שלא יכבה) (שו"ע סי' רצ"ז ט"ו). ויש סוברים שדוקא בפנס שהוא של ברזל, אף שיש בו נקבים אין רואה את השלהבת בהדא, אבל בשל זכוכית יכול לברך עליו כשהוא בסמוך לו (מג"א ושאר פוסקים). וכמה פוסקים מחמירים אפילו בזכוכית, ולשיטתם הוא ברכה לבטלה, לכן לכתחילה יש להחמיר בעת הברכה שייקח את הזכוכית למעלה (משנ"ב ס"ק ל"ז ו"ביאור הלכה" סוד"ה או בתוך). ולפ"ז בנרונים שלנו שהם בתוך כלי זכוכית, כשמברך עליו "מאורי האש" יש להסתכל מלמעלה לתוכו.

אמר "בין קודש לחול"

כשמבדילין על הכוס (יקנה"ז) מסיימים "ברוך וכו' המבדיל בין קודש לקודש", ואם שכח ואמר "המבדיל בין קודש לחול" לא יצא ("שבט הלוי" ח"ח תש" קי"ח, וכן נוטה דעת בעל ה"קהילות יעקב" זצ"ל, "ארחות רבינו" ח"ב עמ' קי"א). אבל א"צ לחזור על ברכת בפ"ה" (ע"י "שבט הלוי" שם).

יקנה"ז על פת

יו"ט שחל במוצש"ק יכול לומר קידוש והבדלה על הפת, אע"פ שאין מבדילין כלל על הפת, אבל בזה מכין שעושים קידוש על הפת אפשר גם להבדיל עליו, ומ"מ אם יש לו יין יקדש ויבדיל עליו, אפילו אם הלחם חביב עליו מן היין (שו"ע סי' רצ"ו, סעי' ב', ומשנ"ב ס"ק ט"ו).

נער בר מצוה

נער שהוא בן י"ג שנה ויום אחד לכתחילה לא יוציא גדול ביקנה"ז מפני שיש בו הבדלה (ד"א שהבדלה דאורייתא, וכעין מש"כ המשנ"ב

לע"נ מרן שר התורה

רבינו שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוקל"ה
נלב"ע ט"ו אדר שני תשפ"ב

יו"ט שחל במוצש"ק

עירוב חצרות

נוהגין שלא לעשות עירוב חצירות בערב יו"ט, ואם מערבים עבור שבת יכלול גם יו"ט, ויאמר שעירוב זה יהא לשבת וליו"ט. וכשיש עירוב מותר להוציא לחצירות אפילו שלא לצורך היום כלל (משנ"ב סי' תקי"ח ס"ק י' ורמ"א סוס"א).

הקזת דם

ערב שבת זה דינו כערב יו"ט שאסור להקזי בו דם ("כף החיים" סוף סי' תס"ח).

סעודה שלישית

בשבת שהוא ערב יו"ט יש להיזהר לכתחילה לאכול סעודה שלישית חצי שעה לפני זמן מנחה קטנה כדי שיאכל סעודת הלילה לתיאבון. ובדיעבד אם לא אכל קודם מנחה קטנה, לכתחילה יזהר לאכול רק מעט פת, ויכול לאכול גם יותר מזה רק שלא יהא כרגילותו בחול (משנ"ב סי' תקכ"ט ס"ק ח' ושע"ה צ"ס ס"ק י').

הרבה נוהגים לחלק את סעודת שבת לשניים ומברכים ברכת המזון, עושים קצת הפסק ונוטלים ידיים עוד פעם לאחר שהגיע זמן מנחה ("שערים מצוינים בהלכה" סי' קי"ג, "קונטרס אחרון" סעיף ב' עפ"י שו"ת הרא"ש סי' כ"ב סעיף ד' ומג"א סו"ס רט"ו דאין לחוש בזה משום ברכה שאינה צריכה, כיון שעושה כן משום חיוב ג' סעודות), ויש מקפידים לקיים סעודה שלישית דווקא אחרי תפילת מנחה על פי הזהרה הקדוש והאריז"ל ("כף החיים" ס"ק ט"ז).

הכנה משבת ליו"ט

לא יאמר אדם בשבת ערב שבועות, אלך לישון כדי שיהיה לי כוח ללמוד בליל שבועות אבל מותר לחשוב כן (משנ"ב סימן ר"צ).

מותר לבעל קורא להכין את הקריאה של חג השבועות ומגילת רות משום שנחשב צורך שבת שגם עכשיו לומד (הגרש"ז אויערבך זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל).

בגדי יו"ט

בגדי יו"ט יהיו מהודרים יותר משל שבת. וכשחל יו"ט במוצש"ק, לא ילבש בגדי יו"ט בשבת סמוך לחשיכה משום שנראה כמכין משבת ליו"ט, וגם לזול בשבת, אלא ילבשם מבעוד יום, ויכוון בהם גם לכבוד שבת או שלא ילבשם עד שיהיה ודאי לילה ("כף החיים" סי' תקכ"ט ס"ק כ"ג). ועדיף ללבוש בגדי יו"ט כבר מתחילת השבת (בכדי לא לזלזל בכבוד שבת).

עשיית מלאכה לפני הבדלה

אסור לעשות שום מלאכה קודם שהבדיל. ואם לא הבדיל בתפילה, וכגון נשים המתחילות להכין לפני שהתפללו, יאמרו "ברוך המבדיל בין קודש לקודש", אבל אסור לאכול עד שיקדש ויבדיל על הכוס (משנ"ב סי' רצ"ט ס"ק ל"ו).

חייסום מאכלים על הפלטה או על הפח

היות שבכל שבת מניחים על הפלטה או על הפח מאכלי בשר, ונשפך על הפח, יש להיזהר בשבועות שמחממים מאכלי חלב, לא להניחו על גבי הפח שיש בו שיירי בשר, ולכתחילה לכסות את הפלטה או הפח עם נייר כסף (שתי שכבות), לפני שמניחים עליהם את הסיר החלבי.

הדלקת נרות

אם לא הכין נרות יו"ט לפני שבת, יזהר לא לחמם הנרות ביו"ט, כדי להדביקם לפמוט, דיש בזה איסור ממחך (משנ"ב סי' תקי"ד ס"ק י"ח). לאחר שהדליק לא יזרוק גפרור בווער, אלא יניחנו בזהירות, כדי שלא יעבור על כיבוי.

נר נשמה

מי שיש לו יארצייט ביו"ט (בשאר יו"ט מדליקו מערב יו"ט), או שמדליק נר נשמה עבור תפילת "זיכור", לכתחילה בודאי עדיף להדליק מערב שבת נר שדולק ארבעים ושמונה שעות, ואם זה לא אפשרי, כתב

סי' רע"א ס"ק ג' לענין קידוש ליל שבת).

נשים

נשים הגרות לבדן, אע"פ שבכל השנה מקפידות לכתחילה לא להבדיל בעצמן, אעפ"כ ביקנה"ז, שזה עם קידוש, יכולות לעשות בעצמן (וכן מבואר בשו"ת "באר משה" ח"ו קל"ו).

שכח להבדיל על הכוס

שכח להבדיל על הכוס ונזכר באמצע סעודתו, יפסיק מיד ויבדיל על הכוס, וברכת הנה, וברוך אתה כו' המבדיל בין קודש לקודש (משנ"ב סי' תע"ג ס"ק ה'), ואם לא היה בדעתו לשתות עוד יין בתוך הסעודה, צריך לברך גם בורא פרי הגפן (משנ"ב שם).

ואם נזכר רק למחר שלא הבדיל, יבדיל על הכוס בלי נר, דאין מברכים על הנה רק בלילה (שו"ע סי' רצ"ט סעיף ו'). ואם לא נזכר עד לאחר יו"ט, יבדיל כמו הבדלה רגילה "המבדיל בין קודש לחול" ועולה גם משום הבדלת מוצש"ק (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

שכח להבדיל גם בתפילה

שכח לומר בתפילת ערבית "ותודיענו", וגם שכח להבדיל בשעת קידוש והתחיל לשתות או לאכול, חייב לחזור ולהתפלל שמו"ע ("ביאור הלכה" סי' רצ"ד א' ד"ה ואם טעה). ואפילו אם טעם רק כלשהו ("שו"ע הרב" שם, ועי' "שלמי תודה" ה' יו"ט) ואם נזכר רק למחרת, יתפלל פעמיים תפילת שחרית, ותפילה שניה משום תשלומין, ויזכיר "ותודיענו" בתפילה שניה (משנ"ב שם ס"ק ב').

מתי להתפלל

וצריך להתפלל שנית קודם שיבדיל על הכוס כמו בכל מוצאי שבת ("שולחן שלמה" הגר"ש"י אויערבך זצ"ל, ועי' "ביאור הלכה" ד"ה צריך בשם פמ"ג מ"ז ס"ק ב' שדוקא אם עדיין לא הבדיל על הכוס, אבל אם עבר והבדיל על הכוס שוב אין צריך לחזור ולהבדיל בתפילה, וב"דרך החיים" סתם דאין חילוק, עי' שם. וא"כ הוי ספק ברכות, לכן יתפלל מיד לפני ההבדלה, עי' "שלמי תודה" ה' יו"ט סי' כ' אות ב').

מה יעשו השומעים

ולפ"ז אם המקדש טעם לאחר קידוש, ונזכר מיד שלא הבדיל חייב להתפלל מיד, ושאר המסובים שלא טעמו (או אשתו ובנותיו אפילו שטעמו) יכולים לעשות הבדלה מיד בלעדיו, והוא יבדיל לאחר תפילתו.

אשה ששכחה להבדיל

אשה שהתפללה ושכחה להבדיל בתפילה ובקידוש אינה צריכה לחזור ולהתפלל (הגר"ש"י ישראלזון זצ"ל בשם חמיו הגר"ש"י אלישיב זצ"ל, מכיון שבפעם אינה חייבת במעריב, מסתבר שלא קנסוה).

לא הבדיל במוצאי יו"ט

שכח להבדיל במוצאי יו"ט יש לו תשלומין ביום שלאחריו בלבד, אבל בלילה שלאחריו שוב אינו יכול להבדיל (הכרעת המשנ"ב סי' רצ"ט ס"ק ט"ז). אם אפשר טוב שישמע בלילה הבדלה מן חו"ל שאצלו עכשיו הוא מוצאי יו"ט שני.

שכח להבדיל בשבת ויו"ט

אם שכח להבדיל גם במוצש"ק וגם במוצאי יו"ט, הבדלת שבת ודאי יכול להבדיל עד יום ג' משום שבת, ואינו יכול לצאת מהבדלה של בן חו"ל, כיון שמבדיל רק משום יו"ט ("שלמי תודה" שם).

קבלת קדושת יו"ט לפני צאת השבת

שאלה: חג השבועות הבעל"ט במוצש"ק האם יכולים לקבל יו"ט ולעשות קידוש לפני צאת הכוכבים כמו בשבת אחרי יו"ט או שמא קדושת שבת החמורה יכולה לחול על יו"ט הקל אבל לא שייך קדושת יו"ט הקל על קדושת שבת החמורה, ומה בנוגע לזקנים וחולים בבתי חולים שצריכים להאכיל קודם?

תשובה: מצאנו בשו"ע (סי' רצ"ג) שמתפלל של מוצש"ק בשבת ואפילו מבדיל מיד, הרי דהותר לעשות חול בתפילה ואפילו לומר "המבדיל בין קודש לחול" ויוצא מפלג המנחה ואילך, ומ"מ כתבו שם גדולי הפוסקים כי אין לעשות כן בדבר תמוה לרבים, וגם שמא יבואו להקל במלאכה, וברט"ב בלי שבו"ע משום "תמימות", כמבואר במג"א (סימן תצ"ב). ולפ"ז ה"נ בנד"כ שמא יבואו לעשות מלאכה אוכל נפש דאסור בשבת, ע"כ רק בשעת הדחק לזקנים וחלשים בכה"ג אפשר להתיר, ובלבד שישגיחו עליהם שלא יבואו לכלל מלאכה (שו"ת "שבט הלוי" ח"ח תש" קי"ט). ויכולים להתפלל ערבית עם "ותודיענו" מפלג המנחה, ולקדש יק"ה"ז, אבל לא יברכו על הנה (אף אם יש נר הדלוק ואין מטלטלין אותו), ויאכלו סעודת יו"ט, ואם הם ערים בלילה יברכו אז ברכת "מאורי האש".

קשירת נעלים

קשר רגל של נעליים שהוא עניבה ע"ג קשר מותר לקשור בשבת וביו"ט לכו"ע. כ"ז שהוא ליום אחד, אבל הקושר עניבה ע"ג קשר לכ"ד שעות י"א שדינו קשר של קיימא ואסור (משנ"ב סי' ש"ז ס"ק כ"ט). ולפ"ז הקושרים הנעלים בשבת בבוקר ובדעתם ללכת עם הנעלים עד שבו"ע בבוקר יש להם לפתוח את הקשר באמצע היממה דא"כ הוי קשר של קיימא.

מדיני מלאכת יו"ט

מאכל שאפשר לבשלו מערב יו"ט ולא יפגם

אף שהותר לבשל לצורך יו"ט מ"מ מאכל שאינו נפגם כלל אף אם

יבשלו אותו בערב יו"ט, לא הותר לבשלו ביו"ט (רמ"א סי' תצ"ה א'). ואם שכח לבשלו מערב יו"ט אין היתר לבשלו ביו"ט רק ע"י שינוי במלאכת בישול כגון שיכסה האש ע"י טס וכמו שעושים בשבת (שם). ולכן מאכל של פירות מבושלים לקינוח הסעודה שבדרך כלל אינו נפגם כלל אם יבשלו בערב יו"ט, יש להזהר לבשלו מערב יו"ט.

חינוך מרק קפוא על האש

אף שקי"ל שבשבת אין היתר להפשיר קרח משום איסור מוליד, דדומה למלאכה שבורא מים אלו, מ"מ ביו"ט שהתירו לבשל, כ"ש שלא חששו בזה משום איסור מוליד שקל יותר וגם בשבת הותר במקום צורך (כמש"כ הרמ"א סי' ש"ח סעיף ט"ז, עי' שם). ועכ"פ מי שרוצה לצאת מכל החשש יכול להוסיף על המרק קצת מים כדי שיפשיר מיד בתוך המים, ואין בזה חשש כלל (בעל "שבט הלוי" זצ"ל, "קובץ מבית לוי" חלק י"ב).

החלפת בלון גז ביו"ט

נגמר לו שני בלוני גז ביו"ט, נחלקו הפוסקים אם התירו להחליף בלון ע"י הברגה ביו"ט ולקחת בלון מבית חברו, ולכתחילה חוששים להחמיר (שעה"צ סי' תקי"ט ס"ק י"ב), ובמקום הדחק אפשר להקל ע"י נכרי (שו"ת "שבט הלוי" חלק י' תש"פ).

הדלקת אש באמצעות קיסם

מי שרוצה להדליק את הגז ביו"ט מנר דולק, לכתחילה יש להדליקו ישר מהנר בלי אמצעי של קיסם, כיון שיש בזה חשש נר של בטלה בהדלקת קיסם חינוס.

אבל אם יש בו צורך כגון שלוקח אש משכינו שיש בו טרחא גדולה (או לפעמים לא שייך כגון מנרונים וכדומה) יכול להדליק ע"י קיסם כמבואר בפמ"ג (סי' תקי"ד מש"ז ס"ק ח'), שכשיש טורח בדבר מותר להדליק נר כדי שידלק ממנו אש, עי' שם.

לתחוב נר בפמוט

מותר לתחוב נר עבה לתוך פמוט אפילו שע"ז נשחק ונחתך חלק מהשערה (הגר"ש"י אויערבך זצ"ל, ו"חוט שני" יו"ט פרק א' ס"ק ב'), וכן אין בו משום עשיית כלי, שצורת הנר נעשה כלאחר יד.

להוציא פתילה ודיסק

מותר להוציא הפתילה מן הנר כדי שיוכל להכניס פתילה חדשה (הגהת רע"א סי' תקי"א, עפ"י רמ"א סי' תקי"ז, שמותר לטלטל מוקצה לצורך אוכל נפש).

וכן מותר להוציא את הדיסקית של הנרונים מכוסית וזכוכית כדי לתת בה נרן חדש, ורצוי להוציאה עם סכין או כפית וכיו"ב אם אפשר (הגר"ש"י אויערבך זצ"ל, הגר"ש"י אלישיב זצ"ל, בעל "שבט הלוי" זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל). אם נותן קצת שמן מערב שבת בכוסית בכה"ג לא תדבק הדיסקית ויוכל לעצרה כלאחר יד.

הוצאת שקית תה מהכוס

מותר להוציא ביו"ט שקית תה מהכוס אע"פ שזה בורר בכלי, ובשבת חייב חטאת. מ"מ ביו"ט מותר כיון שזו הדרך לעשותו רק לפי שעה (הגר"ש"י אלישיב זצ"ל, עי' "ביאור הלכה" סי' תקי"ט סעיף ד'). אבל יש להזהר לא לסחוט את השקית, מכיון שמלאכת סחיטה לא הותרה ביו"ט כמבואר בשו"ע (סי' תצ"ה ב').

קילוף פירות

וכן מותר לקלף פירות וירקות ביו"ט עם קלפן, כיון שהדרך לעשות בכלי זה רק לצורך אותו יום (הגר"ש"י אויערבך זצ"ל עפ"י דברי "ביאור הלכה" סי' תקי"ט סעיף ד').

ריסוק ירקות או תפוא"א ביו"ט

מותר לחתוך ביו"ט ירקות דק דק בלי שינוי משום שאם יעשו כן מערב יו"ט, מפיגין טעמן הרבה, והקלו בזה. (משנ"ב סי' תקי"ד ס"ק י"ט), וזה דמי לשום ובצל ושחליים שלכו"ע מותר לטחון ביו"ט (שעה"צ שם, ובשו"ע סעיף א' משנ"ב ס"ק א'). ומ"מ יעשו ע"י שינוי קצת, ולא בכלי המיוחד לכך (רמ"א שם, ומשנ"ב י"א). וכן מותר לרסק תפוא"א ביו"ט (כנ"ל דמסתמת לישום משמע כל ירקות). אבל פירות או תבלין שידוע שאין מפיגין טעם הרבה, יש לעשות ע"י שינוי (משנ"ב ס"ק י"א).

ערוב ביצים עם שמן

מותר לערבב סלט ביצים עם שמן או מיוונו וכדומה כיוון שמלאכת לישה מותרת ביו"ט.

לברור סכ"ס

וכמו כן כשיש ערימה של סכ"ס, מותר ביו"ט להפרידם לצורך יו"ט כל אחד למקומו, אפילו לצורך מאוחר יותר כיוון שבורר כזה מותר ביו"ט, ויש אוסרים.

הדחת כלים

כאשר מדיחים כלים ביו"ט אסור להשתמש בספוג, כמו בשבת (שו"ע סי' תצ"ה סעיף ב').

הטמנה

מותר להטמין סיר ביו"ט, ואפילו בדבר המוסיף הבל, ולכן מותר לכסות סיר העומד ע"ג האש במנבת (רק בשבת יש גזירה שמא יבוא לבשל, עי' שו"ע סי' רנ"ט).

שואלין ודורשי

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בני ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

כל הלומד תורה לשמה, זוכה לדברים הרבה

הכנה לזמן מתן תורתנו בשילוב דברי חיזוק אחר מיטתו של
הגאון הגדול רבי שמחה הכהן קוק זצ"ל, רב ואב"ד רחובות

"כל מי שאהוב למטה בידוע שהוא אהוב למעלה"

(רע"ב אבות ג')

בזמן בו מתקדשים ומיטהרים לקראת זמן מתן תורתנו, שומה עלינו להעמיק בשבחי וגדלות לומד התורה לשמה כמבואר בארוכה בפרק ו' באבות. "שנו חכמים בלשון המושג רבי מאיר אומר כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה" (שם א'). מאריכה המשנה ומונה חמש עשרה מעלות להן זוכה ופותחת ב"נקרא אהוב, אהב את המקום אהב את הבריות".

מיהו הלומד תורה 'לשמה' אין לנו השגה בדיוק. אך התבוננות בדמותו של דודי הגאון רבי שמחה הכהן קוק זצוק"ל רב ואב"ד רחובות, מלמדת כי לפי השגתו אכן זכה לרבות מהמעלות המובאות במשנה זו.

היה רגיל להביא בשמחות נישואין על ברכת חתנים "שמח תשמח רעים האהובים" את ביאור הגר"ח מזולאזין (רוח חיים אבות שם) נקרא אהוב - שלא די במה שהאדם אהב את הקב"ה, אלא צריך להשתדל שגם ה' יאהבנו. וכך חתן וכלה צריכים לדאוג לא רק לאהוב אחד את השני, אלא להיות אהובים אחד על השני. וכדברי רוח חיים: "הם נקראים רעים האהובים כי כל זמן שהם יותר ביחד, האהבה מתחזקת ביניהם. וכן העוסק בתורה, כל זמן שהאדם עוסק בה יותר בתמידות גם התורה מתדבקת בו יותר... אבל אם כוונתו לשם כבוד או פרנסה, בוודאי הוא אהב את התורה כי היא פרנסתו, אך התורה אינה אהבת אותו".

אכן מעלה גדולה היא לזכות להיות אהוב ה' "ואהבת את ה' אלוך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך" (דברים י, ה), אך לא די בזה. נדרש מהאדם לעלות עוד מעבר לזה - להיות אהוב כלפי שמיא עד שהלומד תורה לשמה "נקרא אהוב עד שמפני מידותיו הוא נאהב על הכל"

(תפארת ישראל אבות שם).

הרי שהאהבה לה זוכה הלומד תורה לשמה, היא אהבה הן אצל הקב"ה והן אצל הבריות. וזה הדוד זצ"ל שהיה ניכר שקטנים כגדולים, קרובים כרחוקים, לא רק שהוא אהב אותם, אלא העריצו את דמותו ואהבוהו בכל לבם. הדרך בה זכה להיות אהוב על כולם, מפני ששידר לכל סובביו אהבה וכבוד, והם השיבוהו אהבה כפליים.

אחד הרבנים ההנכבדים ביישיבת 'מאור התלמוד' ברחובות שעמדה לתפארה תחת נשיאותו, נכנס להתייצק עם מרן הגראמ"מ ש' האם לעזוב את הישיבה ולפנות להצעה נכבדה יותר. ענה מרן "שם ביישיבה ר' שמחה הוא שותף עם מידות טובות, ולא כדאי לעזוב מקום שיש בו שותף שכזה".

ואכן כיון שהמידות הטובות היו חלק מכל אישיותו הרוממה, אף כשניהל מערכות מלחמה על קדשי ישראל בקנאות עזה, מעולם לא קידש מלחמה אישית, אלא רק עמידה כנגד באופן 'ענייני'.

אחד מראשי העיר ברחובות שכמוסע הבחירות פרסם שיבטל את חוק העזר העירוני ופתח ר"ל בתי עסק ובילויים בשבת קודש, אף שלחם מלחמת חורמה בתכניותיו, כיבדו ואף השתתף בשמחות בני משפחתו.

משוחד לגבי בני תורה

ואף שאהב כל אשר בשם ישראל יכונה ודאג לטובת כל איש מישראל, אך גברה אהבתו העזה ללומדי התורה ויושבים על מדן.

וכפי שהעיד על עצמו בצוואה שכתב בשנת תשמ"ג: "תמיד היתה ותיהא אהבתי לישיבות אהבת נפש ממש, וכמעט שניתן לומר שאני משוחד לגבי בני תורה לצדד ליכותו". ענין שהשתבה רבא בעצמו (שבת קט"ו, ב) שכשמגיע צורבא דרבנן לדין אינני מניח את ראשי על הכר עד שאני מהפך בזכותו. ומר בר רב אשי אמר שאני פסול לדין תלמיד חכם, משום שאני משוחד לטובתו, ואין אדם ראה חובה לעצמו".

ומסיים את צוואתו: "אנא בני הישיבה שיקדישו זמן ללמוד עבור נשמה כה אהבת את לומדי התורה ודורשיה".

עוד כתב שם בצוואה "שנות הנחת וההתעלות שלי היו בין כתלי בית המדרש, כמעט כל שנות הסתופפותי בכותלי הישיבות היו לי למשיב נפש". ואכן פעמים רבות הביע את צערו על שלא המשיך עוד שנים רבות בלימודיו בכולל. וזאת למרות שאף בשנותיו הצעירות בעת לימודיו בכולל, מסר שיעורים לרבים והאהיב את התורה על כל שומעיו והעמיד מהם תלמידים רבים.

סיפר לי הגאון רבי שילה רפאל זצ"ל, אשר לימים כיהן כאב"ד ירושלים, שבנערותו בעת לימודיו בתיכון שמע מהדוד, שהיה אז אברך כולל, שיעורים בגמרא. הדוד החדיר בהם מוסר במהות חובת האדם בעולמו, ובתוך שיעור גמרא הצליח לסיים עם בני הכיתה ספר 'מסילת ישרים'.

ומתוך האמת שבערה בקרבו באהבת התורה ויראת ה' שהחדיר בהם, החליט הרב שילה בסוף השנה יחד עם חבר נוסף מהכיתה - הגאון רבי אליהו בקשי דורון אשר לימים כיהן כראשון לציון - לעזוב את התיכון ולעבור ללמוד ביישיבה.

אהבת התורה שבערה בקרבו השפיעה על כל סובביו, עד ששכניו בכל המקומות בהם התגורר, אף אלו שהיו

שו"ת הלכה למעשה

משולחן ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

נפנוף מנגל ביום טוב

שאלה האם מותר ביום טוב לנפנף מעל גבי הגחלים במנגל, שהרי הנפנוף מכבה ומבעיר להבה גדולה יותר.

תשובה מותר לנפנף מעל גבי המנגל כיון שזו דרך הבערתו ועוסק בהדלקת האש לצורך אוכל נפש ולא בכיבוי. כמבואר במשנה ברורה (תקכ"ו) בשם הח"י אדם שהתיר לנפנף על האש בבגד או בנצות. והו' ממש כמבואר במסכת ביצה (כ"א, א') שמוותר להניח בישראל אגומרי על גבי גחלים.

שכח להבדיל בתפילה וטעה בהבדלה

שאלה מי ששכח להבדיל בתפילה במוצ"ש ליל יום טוב ולא אמר 'ותודיענו', ובהבדלה בברכת 'קנה' טעה וחתם כהרגלו 'המבדיל בין קודש לחול' במקום 'בין קודש לקודש' ושתה מהיין. האם צריך לחזור ולהתפלל ערבית שהרי סוף סוף הבדיל ורק טעה בחתימה.

תשובה אינו צריך לחזור ולהתפלל. ואף שפסק השולחן ערוך (רצ"א, א') שבכל שבוע מי שלא הבדיל בתפילה וטעה קודם הבדלה, צריך לשוב ולהתפלל. אך בהבדלה זו למרות שטעה, כיון שאמירת "המבדיל בין קודש לחול" שייכת להבדלת שבת ויו"ט וגם שאינו משנה ממשטע ברכה יצא בדיעבד, וממילא נחשב שהבדיל ואינו חוזר לא תפילתו ולא ההבדלה. וכן פסק הגר"צ אבא שאול.

הכנה משבת ליום טוב - הנהגה למעשה

יש לעורר את בני הבית ובעיקר את נשות ישראל קודם שמתחילות במלאכות האסורות בשבת, חייבות להקדים ולומר את ברכת המבדיל בין קודש לקודש (רצ"ט, י' בהג"ה). ולכתחילה יש לומר את כל נוסח ברכת ההבדלה (כלא שם ומלכות, כיון שאינה על המוס) "ברוך המבדיל בין קודש לחול... בין קדושת שבת לקדושת יום הבדלה... ברוך המבדיל בין קודש לקודש".

מכאן האליה רבה (רצ"ט, ט') והביאו בפרי מגדים (א"א רצ"ט, י') שצריך לומר בדווקא את כל נוסח הברכה, ולא מספיק שיאמר ברוך המבדיל בין קודש לקודש. אכן אם אינה

שו"ת הלכה למעשה

»»»

אינם 'מים' אלא נקראים 'קרח' ולכן אין לרסק שלג בשבת משום 'נולד', בשונה ממרק שאף כשהוא קפוא נחשב כמרק. הנמכת האש שלא ייחד התבשיל

שאלה המבשל על גבי גז ביום טוב, האם יכול להנמיך את האש בכירים כדי שלא ייחד התבשיל.

תשובה עדיף להדליק אש אחרת נמוכה, מאשר להנמיך את הלהבה הגדולה. אך כשאין לו אפשרות יכול להקל בדיעבד ולהנמיך לצורך התבשיל. כיון שכיבוי יותר חמור מהבערה

כמבואר בביתור הלכה (תקן, ד"ה כך) שלר"י לא הותר לכבות לצורך אוכל נפש (וכן הורה בשמירת שבת כהלכתה י, הערה מט).

זמן התפילה בליל שבועות

שאלה גבאי בית כנסת חדש מתחבטים, מתי הוא הזמן המועדף להתפלל ערבית בליל שבועות, בלא שיחסר מהשלמות "שבע שבתות תמימות".

תשובה בבית מדרשו של מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל התפללו חצי שעה לאחר השקיעה, ככלל תפילת ערבית.

יקנה"ז - נר עם ב' פתילות

שאלה האם ניתן להכניס לתוך נרנית חד פעמית פתילה נוספת, וכך ייחשב כאבוקה בנר עם ב' שלהבות.

תשובה אם הפתילות צמודות ויוצאות ממקום אחד, לא נחשבות לאבוקה אלא כלהבה גדולה, כיון שאין שנייה מפרידה בין הלהבות כמבואר במשנה ברורה (רצ"ה, ח), אך אם שובר מעט מהנר ומכניס הפתילה הנוספת בריחוק מעט כששעווה ביניהם הרי זה נידון כאבוקה.

ידעת את הנוסח ואין סידור לפניה לקרוא ממנו, יכולה לסמוך על המשנה ברורה (רצ"ה, לו) ולומר ברוך המבדיל בן קודש לקדש.

חימום אוכל לצורך יו"ט

שאלה האם מותר להכין בשבת לצורך יום טוב - כגון להוציא מהמקפיא חלות ותבשילים, להכניס למקרר בקבוקי שתיה וכן לחמם אוכל לצורך סעודת הלילה באופן המותר בשבת כגון להניח מאכלים על גבי קדרה מלאה.

תשובה כל פעולה קטנה שאין בה טרחה מותרת, כגון הכנסת מעט בקבוקי שתיה למקרר והוצאת אוכל ממוקפיא בבית פרטי, אמנם בחדר אוכל מוסדי כשישיבה זכדי שטרחה גדולה היא, הוצאת האוכל מהמקפיא אסורה.

יש להוסיף את אזהרת הח"י אדם (קלו, י) שאף כשמוותר להכין זהו רק בעוד היום גדול ולא סמוך לחשכה שמוכח שעושה לצורך הלילה. ויש לדון בכל דבר לגופו האם ישנה אפשרות ליהנות עוד בשבת מהפעולה, וכגון הוצאת חלה מהמקפיא שרק לאחר כמה שעות, מפשייה וראויה לאכילה. אמנם שמעתי ממרן הגר"ש אלישיב שלא הותר לחמם מאכל אף באופן המותר בשבת, משום שעצם חימום והכנת האוכל נאסרה.

הפשרת מרק קפוא

שאלה האם מותר ביום טוב להפשיר מרק וכן רסק פירות קפואים.

תשובה מותר להפשיר ואין בזה איסור 'נולד' וביאר מרן הגר"ש אלישיב שהוא משום שמים קפואים

בעצם, שהרי לא עוסק בתאווה וקטנויות, אלא בדברים נעלים ומרוממים.

הגדלות הפנימית שחי בה, ניכרה בכל תחנות החיים, הן כשכיהן כראש ישיבה בבית וגן ובנתניה, והן אחר כך כרבה של רחובות וכשהקים את ישיבת מאור התלמוד לתפארת. הכל חי בגדלות, ומתוך שימת לב והקרנת אהבה וחשיבות לכל אחד.

ומחמת כן אף תפילותיו המשתפכות היו בגדלות עצומה וביתר שאת כאשר היה בעל תפילה בימים נוראים בישיבה הקדושה ובשאר מועדות או בסתם יום של חול, כשהתחנן מעומק לבו שייבנה המקדש מתוך ציפה לגדלות פנימית אמתית בביאת משיח.

תפקיד הרב כאוניה בלב ים

באגרות רעק"א (אגרת ח) דימה תפקיד הרב לאוניה בלב ים, שלמרות שעברו בים כבר רבבות אוניות, כל אניה צריכה לפלס לעצמה נתיב חדש משלה. כך כל רב צריך לפלס לעצמו נתיב חדש ולהנהיג את רבנותו בהתאם לקהליו וכפי רוחו וכוחו.

ומכוח זה שחי בגדלות פנימית אמתית, החדיר 'רוממות' בכל דבר ולכל סובביו, ודמה בזה למלאך האומר 'גדל' לכל החוסים בצילו, עד שרבים רבים השיב מעון והעמידם במסילת הישרים בגדלות ה'.

ולכל זה זכה מתוך קביעותו בלימוד המוסר בצורה מעוררת השתאות. בשעה שלמד בישיבת סלבודקא הרבה להסתופף בצילו של המשגיח הגאון רבי יחזקאל לוונישטיין בישיבת פוניבז' ולשתות בצמא את דבריו. וכשאחיו 'בלחט"א ראש ישיבת מאור התלמוד הגיע ללימוד בישיבה התעניין המשגיח ושאלו: "האם אתה כמו אחיך? הוא היה שומע טוב, הוא היה מבקש".

על החובה בקביעות המוסר אמר לו מרן הרב שך כי רב שלא קובע לימוד מוסר פעם בשבוע, בעל כורחו הוא ישתבש, שהרי אם לכל אדם לימוד מוסר הוא הכרח, אצל רב הוא פיקוח נפש מחמת שנמצא בסביבת אנשים פחותים שכל מעייניהם הוא היפך התורה ועבודה.

יהי רצון שנוכח ולהפנים מדרכיו הרוממות ולגדול ולגדל את ארחותינו באורח חיים למעלה למשיביל למען סוד משאול מטה.

בתחילה רחוקים משמירת התורה והמצוות, הפכו לשומרי תורה ומצוות, מגדלים בניהם על ברכי התורה ביישיבות הקדושות.

עזיבת הקטנויות

תחושת החלל שהותיר בלב כל מכריז ואוהביו - "שר וגדול נפל בישראל" (שמואל ב, ג, לח) וכפי שהארץ לבאר דודי הגאון רבי יעקב כ"ץ בהספדו שאדם 'גדול' הוא מי שכל הלך חייו - בגדלות. ניתן למצוא אנשים שונים הנושאים את אותה משרה תורנית רבנית, אך קיים הבדל עצום בין כל אחד מהם בצורה בה הוא חי.

מי שחי בגדלות, ממילא לא רק שכל פעולותיו נעשות גדולות, אלא אף כל המושגים שלו גדולים, וכל עבודתו היא לגדל אחרים, וממילא אף הפירות היוצאים ממנו נעשים גדולים.

אך מי שחי בקטנות לא רק שהמושגים והמעשים קטנים, אלא אף הפירות יוצאים ממנו בהתאם.

הובא בירושלמי (בכורים ג, א) לשלושה מוחלין על כל עוונותיהם - לגר שנתגייר, לחתן, ולנשיא העולה לגדולה. המהר"ל (חידושי אגדות סנהדרין י, א) שנמחלים עוונותיהם מפני ששלשה אלו יצאו משורש החטא, וכשאדם מתנתק מסיבת החטא, ממילא אין סיבה להשאיר עליו את החטא אחר ששב מחטאו ולא ישוב לזה החטא לעולם, וממילא נמחלים עוונותיו.

והקשה מו"ר המושגי הגר"ש וולבה זצ"ל: בשלמה מוזן מדוע גר שנתגייר יצא משורש החטא, שכן בגוי יש טומאה המביאה לידי חטא ומשנתגייר נטהר מטומאה זו ויצא משורש החטא. וכן רווקות זו סיבה לחטא ומשנשא אשה עוזב בזה את רווקותו. אך מדוע נשיא העולה לגדולה נחשב שעוזב את "שורש החטא".

הוא מותיב לה והוא מפרק לה: מוכח מכאן שקטנות היא אם כל חטאת, כל החטאים נובעים מקטנויות, תאווה הם קטנויות לכעס, מידות רעות הם קטנויות להקפיד על זוטות ולעוד חטאים רבים.

ולכן אמר רבי אלעזר אין אדם עולה לגדולה אלא אם כן מוחלין לו על כל עוונותיו - כי בזה שעלה לגדולה מתעלה מפחיתות החומר, ובה מסולק החטא ממנו. הרי שעצם זה שמתעלה, כבר החטא מסולק ממנו

בית הוראה הכללי ירושלים

בראשתו הרב ר' יצחק מרדכי קוק שליט"א

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

נדרים

לתרומה להנצחה בגיליון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

חקרי לב

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

גליון מס' 52

פרשת נשא תשפ"ב

האש הגדולה - קדושת התורה ורוחניותה

א כבר עמדנו במקו"א על האריכות שמאריכה התורה על מעמד הר סיני שהוא "קול ה'", וכעת נבוא לבאר את מה שהדגישה התורה בכל המקומות ההם, שהקול אלקים הזה בא 'מתוך האש'. וצריך להבין, מה המשמעות של קול ה' שניתן 'מתוך האש'.

ויותר, שמצינו בזה כפילות בפסוק, שמתחילה כתוב מן השמים השמיעך את "קולו" ועל הארץ הראך את אשו הגדולה, והתורה מסיימת וכופלת "ודבריו שמעת מתוך האש", מהו הכפילות וההדגשה שקול ה' היה מתוך האש.

והנה הטור (ס' מ"ז) בהלכות ברכת התורה כתב פירוש הברכות, ועל ברכה שלישית אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, כתב הטור וז"ל, "ויכון בברכתו על מעמד הר סיני, אשר בחר בנו מכל הגוים, וקרבתו לפני הר סיני, והשמיענו דבריו 'מתוך האש' עכ"ל. מבואר בזה שבכוונה של נותן התורה צריך להדגיש שנתנת התורה היתה מתוך האש, וצריך להבין מה הענין בזה להדגיש דוקא שנתנת התורה היתה מתוך האש.

ב ונראה שיש בזה יסוד נפלא, והדברים מבוארים בב"ח על דברי הטור שראינו לעיל, שברכת אשר בחר בנו היא ברכה על מעמד הר סיני שהשמיענו דבריו 'מתוך האש'. אומר הב"ח "ברכה זו השניה אינה כי אם ההודאה ושבח על מה שנתן לנו תורתו כלי חמדנו 'מתוך האש' "להורות על קדושתה ורוחניותה".

ביאור הדברים, שבאו להורות לנו שתורה אינה חכמה חיצונית גרידא, אלא התורה היא 'אש'! היינו דבר נשגב, דבר נעלם קדוש ורוחני. וכמו שאומרים לפני קריאת התורה 'ברוך שנתן תורה לעמו ישראל בקדושתו'. שהתורה זה לא חכמה שכלית, אלא זה חלק מאצילותו יתברך, וזהו מתוך האש להורות על קדושתה ורוחניותה.

ובדרך עין החיים (לבעל המסילת ישרים) אומר, שלכך נמשלה התורה לאש, כמו שנאמר "הלא כה דברי כאש נאום ה'", כי אש הוא משל להארה וההשפעה הכי גבוהה שיש מקדושתו יתברך. "כי התורה אינה כחכמות הנוכריות וידעיות החול שאינם אלא ידיעת דבר מה אשר ישיג השכל בתוכה, אך התורה הנה קודש הוא אשר לה מציאות גבוהה בגניז מרומים, וכאשר יעסוק בה האדם למטה אור היא אשר תאירי בנשמתו בדרך הארה ופועלה חזקה אשר היא פועלת עליו".

ומבאר הרמח"ל מה שנאמר במשלי "כי נד מצוה ותורה אור", כי התורה היא אור ממש כפשוטו, כי כשהקדוש ברוך הוא ברא את העולם הוא השפיע מאצילותו יתברך הארה אחת שהיא התורה. "והנה הנשמה חצובה מתחת כסא הכבוד והיא שלהבת י-ה, והבורא יתברך ברא את הנשמה שהיא תפעיל את התורה, ונמצא שהנשמה גופא זה הארה והשפעה מאיתו יתברך ועל זה היא להשפיע את התורה שתאיר את הנשמה וכמו שאומר הרמח"ל בדרך ה' שהתורה זה ההשפעה הכי גבוהה שיש ולכן היא נקראת הארה ואש".

וזה הענין שהדגישה התורה שקול זה של מתן תורה היה מתוך האש שאין זה סתם קול של דבר גשמי אלא הקול הזה הוא דבר ה' הוא הארה מהארתו יתברך שמו להורות על קדושתה ורוחניותה.

ג ואמנם יש בזה דבר נוסף. שכתוב "בהעלותך את הנרות", ומפרש רש"י למה להדליק נקרא "להעלות", על שם שהלהב עולה כתיב בהדלקתן לשון עליה. והוא "בהעלותך את הנרות", שצריך להדליק עד שתהא השלהבת עולה מאליה. ומבואר בזה שאש הוא במצב של עולה, כי אף על פי שלכאורה זה הוא דומם אבל מאידך גיסא הוא כל הזמן במצב של עולה ויורד.

ומבאר הרמח"ל, "כי בדקדוק גדול נמשלה התורה לאש, כי כאשר תראה הגחלת שאינה מלווה, השלהבת היא בתוכה כמוסה וסגורה, אשר בהפיח בה אז תתפשט ותתלהב ותצא מתרחבת והולכת, ובשלהבת תראה נראים כמה מיני גוונים מה שלא נראה בתחילה בגחלת. כן התורה הזאת אשר לפנינו, כי כל מילותיה ואותיותיה כמו גחלת הם, אשר בהצית אותן כן כאשר הן לא יאה כי אם גחלים וגם כמעט עמומות, ומי שישתדל לעסוק בה אז תתלהב מכל אות שלהבת גדולה ממלואה בכמה גוונים".

ביאור הדברים, כמו שגחלת שיש בכוחה אש ממש, מכל מקום אם נניח לה נחלשת, כמו שאמרנו בב"ק 'גחלת כמה דשיק לה מעמיא עמיא ואזלא', וצריך כל הזמן לנפוח בה ולהלהיב אותה ולהלהיט אותה כדי שתצא בה השלהבת מהכח אל הפועל. וכן הוא התורה ממש. שבעצמותה היא אש, אבל הוא כמו גחלת כמוסה, וצריך להפיח בה שתתלהב ותתלהב לשלהבת.

וכיצד מפיחים בה? על ידי הדיבור של האדם! שבדיבורו של האדם בתורה הוא מלבה את האש, וכמו שנתבאר שהתורה בעצמותה היא דיבור של הקב"ה. ועל דיבור זה נאמר קול גדול ולא סף, שקול זה לא מפסיק דהיינו שהשפעת התורה לא נפסקת, אלא ממשיכה והולכת. והוא על ידי הדיבור של האדם. שהנשמה של האדם זה אור מקדושתו יתברך, חצובה מתחת כסא הכבוד, ועל ידי הדיבור שלו בתורה הוא מגביר ומעלה את האור והאש של התורה.

ובשעה שהאדם מעיין בתורה, הוא מאיר את דברי תורה יותר, ומחזק ומגביר את השפעת התורה עליו ובעולם כולו. ומכל אות ואות שבתורה יוצא שלהבת גדול. וזהו כל הסברות וכל ההלכות שהאדם מוציא מהתורה בכוח עיונו ושכלו ומוציא אותם לפועל על ידי הדיבור, הנה זה ממש הארה ממנו יתברך, שהיתה צפונה ומוסתרת בתורה, והוא ממשיך ומאיר בעולם את ההארה הזו של השפעת התורה.

ומעתה יש לנו להבין, האין היא הדרך להלהיב ולהלהיט את האור שבתורה? על זה ממשיך הרמח"ל שם ואומר: "אך כשמשדל האדם להבין, וקורא וחוזר וקורא ומתחזק להתבונן, הנה כך מתלהטים האורות ההם ויוצאים כמו שלהבת מן הגחלת". ומבואר בזה היסוד שאמרנו, שהאדם צריך עמל גדול על זה, שבתחילה צריך להשתדל האדם להבין ולהשקיע את שכלו, ואחר כך שיוציא את זה בדיבור.

ולא די בדיבור אחד, אלא 'קורא וחוזר וקורא' פעם אחר פעם, [כלשון הרמח"ל]. מה אומרת הגמרא, מה כתוב במשנה, מה תוס' אומר, פעם ראשונה עדיין הוא לא מבין וחוזר וקורא ובדיבור דוקא ואז מתחזק להתבונן ולהבין ולהשכיל עומק התורה שבזה אז מתלהטים כל האורות ויוצאים כמו שלהבת מן הגחלת.

כי התורה בעצמותה היא אש, שניתנת מתוך האש. ולכן צריך להלהיט אותה ולהלהיב אותה, וזה דוקא על ידי דיבור של האדם כי התורה בעצמותה הוא דיבור קול כמו שנתבאר, והאדם עוד נשמתו בדיבורו כשקורא וחוזר וקורא מלהיב את האש של התורה וממשיך את השפעת התורה בעולם.

וזה שאמרנו במשנה באבות 'הפוך בה והפוך בה דכולא בה', שהעוסקים בתורה צריכים להיות הופכים בה והופכים עד שתתלהט וכמעשה האש ממש שנחפכת לכמה גונים כן בתורה יש כמה פנים לתורה שמתלהטים על ידי דיבור האדם. עיין שם עוד ברמח"ל אריכות דברים נוראים בזה.

ודבר זה אנו צריכים לקחת לתשומת ליבנו כי תורה מתוך האש זה מציאות אחרת. שהיא הארה מקדושתו יתברך אש ממש.

ודבר שני שצריך לדעת, שהתורה בעצמותה היא רק גחלת, שהאש כמוסה בתורה. וכמה שאנחנו בכוחות שלנו, על ידי הנשמה שלנו, נלהיב אותה ונגדיל אותה, כן יגדל כח והשפעת התורה. וכל זה על ידי דיבור דוקא שקורא וחוזר וקורא, כי הדיבור מלהיט את האורות וזה נותן את ההשפעה ואת ההארה ואת הכשרונות, לספוג את האור של התורה ולהבין את התורה. ואין, על ידי האותיות של התורה והתיבות של התורה בעצמה. התיבות של הפסוק, הדיבור של המשנה, הדיבור של הגמרא.

וכמו שראינו גדולי עולם כשלמדו, שהיו חוזרים על לשון הגמרא 'קורא וחוזר וקורא' את המילים של הגמרא בעצמם כמות שהם, לספוג את המילים, לראות מה כתוב פה, ולא לחפש מיד סברות עצמיות מה נראה לי, אלא מה כתוב פה במילים האלה.

כי הרי אני צריך לקבל את השפעת התורה מנותן התורה, וזה על ידי תיבות ודיבור התורה בעצמה, את הקול גדול שניתן בסיני שהם דיבור התורה. ועל ידי הדיבור שלנו בדיבור של תורה מתלהט האורות וכמו שאמרנו חז"ל כל הישג ועוסק בתורה הקדוש ברוך הוא יושב ושונה כנגדו שעל כל דיבור ודיבור של האדם יש בכיול דיבור מפיו יתברך שמלהיב ומגדיל את השפעת והארת התורה.

ד ועוד נקודה שרואים כאן. כתוב במכילתא בשמות: "למה נמשלה התורה לאש, מה אש אם הוא קרוב לה יותר מדאי, אם נוגע בה מיד הוא נכוה, ואינה עשויה אלא להתחמם לאורה, אף התורה כן". ובאר דבריהם, שמה שהתורה באה מתוך האש להורות לנו על קדושתה ורוחניותה של התורה וכמו שנתבאר, זה בא ללמד אותנו מה היחס שלנו לתורה! שעלינו לדעת שהתורה בעצמותה היא קדושה ורוחנית, ואני יכול רק להתחמם לאורה. אבל לא לנגוע בפנים.

ודאי שצריכים להבין וצריכים להשתדל להבין כמה שיותר, כי זה גופא ההתלהטות של האורות, וזה גופא התפקיד שלנו להשכיל ולהבין את התורה. אבל צריך לדעת 'כי התורה היא מסני תורה' אצילות ממנו יתברך. 'כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה'. התורה הוא הארה והשפעה היותר גדולה מאצילותו יתברך, והתפקיד שלי לנסות להבין. לא לנתח את התורה, ולא לייגוע בה. רק להשתדל כמה שאני מסוגל ויכול להבין ממנה ולהתחמם לאורה.

וכל זה הן בלימוד גמרא והן בלימוד ראשונים ואחרונים, רק לנסות כמה הארה מהאור הזה יכול להאיר עלי, על נשמת, כמה אני מסוגל להבין שבזה יאיר האור הזה על נשמתו ויתלהט האור והאש של התורה.

ובזה נזכה לקבל את התורה "פנים בפנים", כמו שתרגם אונקלוס דיבור עם דיבור, שעל ידי הדיבור שלנו בתורה הקדוש ברוך הוא ישפיע עלינו אור ואש מקדושתו יתברך ומאצילותו יתברך.

- - - נערך מכתבי תלמידים - - -

לתרומות ולהנצחה להפצת הגליון: נדרים פלוס < חיפוש מוסד > ישיבת קהילות יעקב < קטגורית "עלון חקרי לב"

או להשאיר הודעה ב"ק בית המדרש נפש החיים" במספר: 077-26-111-78, או במייל: ky6880427@gmail.com

לפניות, הערות והארות בכל נושא הגליון, וכן למסירת דברי תורה בכל נושא מרבינו שליט"א, ניתן ליצור קשר באופנים הנ"ל.

— כל שיעורי רבינו שליט"א ב"ק בית המדרש נפש החיים": 077-26-111-78 —

הגאון רבי אפרים וולך שליט"א

מנהל רוחני ישיבת ברכת אפרים

שיחה לחג השבועות

מבקשי החכמה

במדרש תנחומא (פ' תרומה ג') מובא מעשה בטרונסרופוס ששאל את רבי עקיבא מדוע הקב"ה שונא אותנו כמש"כ ואת עשו שנאתי - א"ל למחר אני משיבך. למחר א"ל תשובה עיי"ש וכן מובא בעוד מקומות שר' עקיבא דחה תשובה למחרת. וצריך להבין מדוע נמנע רבי עקיבא מלהשיבו במקום והרי ודאי ידע את התשובה מיד?

בדעת תורה (פ' תולדות) כתב: כשהתורה הקדושה מבארת ומציינת לנו את מהותם של יעקב ועשו, אין היא מספרת על מעשים היותר גדולים של יעקב ולא הזכירה גם את לימודיו התמדתו וידיעותיו, אלא הזכירה תורה רק אחת כי היה "יושב אוהל", ויונתן בן עוזיאל מתרגם: "תבע אולפן" הביאור של "תבע אולפן" היינו שהיה לו כח המבקש. גם על הפסוק "והיה כל מבקש ה'" מתרגם אונקלוס "כל תבע אולפן". "יושב אוהל" הרי הוא סיבה המביאה לכל דבר טוב וכשישנה הסיבה - הכח המביא, מובטח גם העתיד. כל גדלות רוחו של יעקב אבינו מונחת בתיאור זה. וכן בעשו מציינת אותו התורה כי היה "איש יודע ציד איש שדה" ותרגומו "גבר נחשירכן", וברש"י: "אדם בטל". לא הזכירה התורה כל מעשה תענוגיו של עשו מפני שכל מעשיו הלא תוצאות הם מהסבה של כח הבטלה - "גבר נחשירכן" אף טרם שעשה דבר כל עתידו היה כבר כלול בסיבה המביאה והיא כל מהותו.

יתבונן האדם להעריך החשיבות הגדולה של ענין הסיבה וכמה מן הזהירות יקדיש אדם להשמר מן הסיבות המביאות לחטאים כי אף אם עניני הסיבות יהיו בהיתר גמור הנה יש בהם כבר כל החומר כל הגיהנום כבר נגמר בהם וזהו באמת הענין של בן סורר ומורה שנידון על שם סופו. והנה מרובה מדה טובה פי כמה יתבונן האדם ויתן אל לבו להחשיב וליקר יותר מכל את אלה הדברים הנראים להיות סיבות לדברים טובים כי בהם ההשלמה. עכ"ל.

לומדים מכאן כי עיקר הצלחת האדם תלויה אם הוא בגדר "מבקש". וכן כתב הרמב"ם (בהלכ' רוצח פרק ז' ה"א): תלמיד שגלה לעיר מקלט מגלין רבו עמו שנאמר וחי, עשה לו כדי שיחיה וחי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה חשובין.

בגמרא בערובין (דף נ"ד ע"ב) איתא: רבי פרידא הוה ליה ההוא תלמידא דהוה תני ליה ד' מאה זימני וגמר. יומא חד בעייה לר"פ למלתא דמצוה תנא ליה ולא גמר. א"ל ר"פ האידנא מאי שנא א"ל מדההיא שעתא דא"ל למר איכא מילתא דמצוה אסחאי לדעתאי וכו' הדר תנא ליה ד' מאה זימני אחריני נפקא בת קלא ואמר ליה נחא לך דליפסוק לך ד' מאה שני או דתיזכו את ודרך לעלמא דאתי אמר ר' פרידא דניזכו אנא ודריי לעלמא דאתי אמר להן הקב"ה תנו לו זו וזו.

והנה בלמדנו גמרא זו נתפעל מאוד מעוצם סבלנותו של ר' פרידא שלימד את דברי הגמרא ארבע מאות פעמים ופעם אחת אפי' שמונה מאות פעמים. אולם יש להתפעל הרבה מאומץ רוחו של אותו תלמיד שלא נשבר ולא התייאש ולא החזיק עצמו כבלתי יכול להבין התורה, אמנם לא מצינו בגמ' מה שכרו של תלמיד זה.

אולם רואים אנו מזה כי אין שום חידוש בתלמיד זה שלמד כל גמרא ארבע מאות פעמים כי זה דבר פשוט שחייב לימוד תורה מוטל על כל אחד ואחד כדברי הרמב"ם (פ"ד מהלכ' יסודי התורה הלכ' י"ג) וזה לשונו: הוויות דאבוי ורבא אפשר שידעום הכל קטן וגדול איש ואישה בעל לב רחב ובעל לב קצר. אולם אנו רואים שתלמיד זה היה מבקש גדול!

במשנה באבות (פרק א' ד') איתא: "יוסי בן יועזר אומר יהי ביתך בית ועד לחכמים והוי מתאבק בעפר רגליהם והוי שותה בצמא את דבריהם". כלומר הבקשה לתורה צריכה להיות כאדם הצמא למים שמבקש להרוות צמאונו. ומדייק רבינו חיים מוולוז'ין זצ"ל שלא נאמר הוי שותה "כצמא את דבריהם" שהוא כ' הדמיון אלא "בצמא" שהוא ביקוש ממשי.

הגר"א זצ"ל במקום מביא את הפסוק בישעיה: "הוי כל צמא לכו למים", ויש לברר מהי התוספת שמביא הגאון על משנה זו שהרי כבר נאמר "הוי שותה בצמא את דבריהם"?

הגר"י הוטנר זצ"ל מסביר זאת ע"פ הלכה בשו"ע (סימן כ"ד ס' ז') דישנו הבדל בין שתית מים לשאר משקין: "השותה מים לצמאו מברך שהכל ולאחריו ב"נ רבות, אבל אם חנקתיה אומצא (-שעומד לו דבר אכילה בגרונו) שתה מים להעביר האומצא אינו מברך לא לפניו ולא לאחריו". ונפסק כדעת הראשונים דהוא דוקא בשתית מים אך בשתית שאר משקים אפי' באומצא מברך לפניו ולאחריו, ומבואר החילוק, שבמים נהנה דוקא כשצמא ולכן מברך, אך אם לא שותה לצמאו אינו מברך כיון שאינו נהנה מעצם המים, אך בשאר משקים אפי' כשלא צמא מברך, שעצם השתיה היא הנאה. ועפ"ז מסביר "הוי כל צמא לכו למים" שההנאה בשתית מים היא דוקא כשצמא, כך בתורה ההנאה מהלימוד היא דוקא כשצמא ומרגיש הצורך לזה שאל"כ אין לו הנאה מהתורה הדומה למים.

מובא במדרש שיר השירים: "מה מים אם אין אדם צמא אינה ערבה בגופו, כך התורה אם אין אדם עיף בה אינה ערבה בגופו". והוא תנאי בהנאה מלימוד התורה הק' שזוכה להנאה רוחנית דוקא אם צמא ומגיע לתלמודו עם חשק ללמוד, אך אם לומד מתוך חובה ובלו רצון, בזה מחסיר מ"והערב נא" שיכול לזכות לו.

החסיד יעב"ץ מסביר את המשנה "הוי שותה בצמא את דבריהם" - שאם יאמרו לו חידוש שכבר ידוע לו, יהיה שמח בו ויהנה ממנו כחדש משום שימצא עוד תוספת מהידוע לו ומאשר שמע.

וכך במדרש רבה (פר' ויחי) עה"פ "וידגו לרב בקרב הארץ": מה הדגים גדלין במים כיון שיורדת טיפה אחת מלמעלה מקבלין אותה בצמאון כמי שלא טעמו טעם מים מימיהן כך הן ישראל גדלין במים בתורה כיון שהן שומעים דבר חידוש מן התורה הן מקבלין אותו בצמאון כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהן". ויוצא לפי כל זה גודל החיוב להיות צמאים לדברי התורה ולעליה הרוחנית שבכך זוכה גם להנאה מכל תלמודו.

צריך להיות "מבקש" - מי שאינו מבקש אינו בגדר "הולך ללמוד", וא"כ יתכן שבמשך שנים ישב אדם באהלה של תורה אך גדלות בתורה תהיה ממנו והלאה אם אינו מבקש.

יסוד זה נלמד גם בגמרא נדה (דף ע"ב) מה יעשה האדם ויחכם אמר להן ירבה בישיבה וימעט בסחורה, אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו שנאמר כי ד' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה מאי קמ"ל דהא בלא הא לא סגיא. וברש"י למה לי למימר להו ירבה בישיבה הואיל וברחמים הדבר תלוי.

בספר ברכת פרץ על פ' לך לך כתב וז"ל: ויאמר ה' אל אברם לך לך אל הארץ אשר אראך ואמרו חז"ל במד"ר ולמה לא גילה לו מיד לאיזו ארץ ילך כדי לחבבה בעיניו וליתן לו שכר על כל פסיעה ופסיעה ע"ש. ומטעם הראשון שאמרו כדי לחבבה בעיניו למדנו שהדבר מתחבב על האדם כשמחפש אחריו ומשתוקק לו זמן רב קודם השגתו, ואילו ה' בא לו אותו דבר עצמו בהיסח הדעת וללא התשוקה להשגתו לא היתה חביבה בעיניו כ"כ, ולמדנו מכאן לענין לימוד התורה היר"ש ומשתוקק מאוד להבין אמיתות הדברים ויגע ומשתדל לחפש אחריהם כפי כוחו זמן רב, אז כשזוכה שהדברים מתבררים אצלו ומשיגם הם חביבים בעיניו למאוד, אבל מי שאינו משתוקק מאוד להשגתו והשיג הדבר בלא יגיעה וחיפוש אז חשיבות וחביבות הדבר נופלת מאוד בעיניו.

הנה במשלי (כ"ג י"ב) נאמר: "הביאה למוסר לבך" וכתב הגר"א ז"ל ע"ז: "כי כל דבר שאדם מתאוה ומגמת נפשו אליו אותו דבר מתקיים, משא"כ אם לא ייסר לבו לזה אף שיעשנה לא יתקיים, לכן אמר שלמוסר הביאה לבך למען ינוח בלבך ימים רבים וכן אזניך תטה שיתאיו לרוץ תמיד לשמוע אמרי דעת". עכ"ל.

בכתבי הסבא מקלם (חלק א' מאמר רנ"ו) הביא ראייה לדברי הגר"א מהא דאמרין "לעולם ילמד אדם מה שלבו חפץ בו" (ע"ז י"ט ע"א) וקשה אטו גם בלימוד שייכים התאוה והרצון? אלא אנו לומדים מכאן שהחפץ והרצון הוא המקיים.

ועיין שם שמביא מספר ראשית חכמה (שער אהבה פרק ד') שילמד אדם מפרשתו של אותו רשע - שכם, מהו כח התשוקה והרצון של האדם. שכם השתדל שכל בני מלכותו ימולו בשביל תשוקתו לדינה, האם יתכן שהאדם ישתדל בדבר רחוק כזה במצווה היותר גדולה ויגזור שבדאי לא יעלה בידו לפעול דבר רחוק לסכן כולם, ועכ"ז בשביל תשוקתו הבהמית עלה זה על דעתו וגם עלתה בידו. ובשיעור כזה צריך לעשות רצון השי"ת כרצונו בהשתדלותו רחוקה ובתשוקה כזאת יאהב חכמה ואז תתקיים בידו.

ובברכת פרץ הוסיף: והנה ידוע שהדבר שעושה על האדם רושם גדול של שמחה את זה הוא זוכר זמן רב שהדבר נשאר חקוק מאוד בזכרוננו אבל דבר שאינו משתוקק אליו והשגתו אינו משמחו, זה הדבר אינו עושה רושם עמוק בנפשו ובזמן קצר הוא משכחו, ע"ד שאחז"ל מילתא דלא רמיא עלי דאינש לאו אדעת'י. וממילא מכאן נלמד שהיכולת לזכור את תלמודו תלויה בלומד עצמו ולא רק בכשרון זכרוננו לפי ערך רוב תשוקתו והשתדלותו להשגת התורה ולפי רוב השמחה שיחוש בהשגת דבר מה מדברי תורה כן יזכה להשיג זכרון תלמודו.

בביאור הגר"א על הפסוק במשלי (כ"ה כ"ה): "מים קרים על נפש עיפה ושמועה טובה מארץ מרחק" כתב: "כמו שהוא נהנה מאוד משמועה טובה מארץ רחוקה כן ממש נהנה כשהוא עיף ובאים לו 'מים קרים', והענין שכאשר הנפש עיפה לידע סוד חכמה והשיג אותה הוא נהנה מאוד". ועל הפסוק "נפש שבעה תבוס נפת ונפש רעבה כל מר מתוק" (כ"ז ז') כתב: והענין כאשר לא יחפוץ האדם בהגיון התורה אז אינו טועם המתקנה ואז תבוס נופת, אך כאשר נפשו רעבה משתוקק ומתאוה לעסוק בתורה אפילו כל מר מתוק לו מחמת שיגע בו מאד וציער את עצמו עליה.

ועפ"י כל המבואר לעיל מובנת היטב השאלה שהעלנו בתחילת המאמר: מדוע ר' עקיבא לא ענה מיד לשואל? והתשובה היא, מכיון שרבי עקיבא רצה לדעת האם המין שלפניו משתוקק לדעת את האמת או שהוא סתם מופקר להכעיס ולתאבון שחפצו רק להקניט ולא ללמוד ולהחכים וממילא אין להכנס עמו בדברים, וכשראה ר"ע שהטריח את עצמו לבוא למחר סימן הוא שחפצו ללמוד לשמוע ולהבין באמת, וכן מצינו במספר מקומות בש"ס שלא השיבו החכמים מיד אלא הטריחו את התלמידים לחזור אליהם, עיין ב"ק דף כ' ע"ב כי רק אחרי שהתברר לו שהוא רוצה ללמוד וכדאי לו אפילו להטריח א"ע אזי אמר לו. [ועיין בספר "המאור שבתורה" (פ' חקת)].

במשנה באבות (פרק ד' משנה א'): בן זומא אומר איזהו חכם הלומד מכל אדם שנאמר מכל מלמדי השכלתי. וברבינו יונה כתב ע"ז: אמרו חכמי האומות, כי היודע כל החכמות, אם אינו אוהב את החכמה אינו חכם אלא טפש הוא אחר שאינו אוהב החכמה כי היא הדעת אך האוהב אותה ומתאוה אליה אע"פ שאינו יודע כלום הרי זה נקרא חכם שעל כל פנים ישיג אל החכמה אחר שחפצו ורצונו בה. ועל זה אמר בן זומא אי זהו חכם הלומד מכל אדם שכל כך אוהב החכמה ומתאוה אליה ששואל לכל אדם ואף ממי שאינו יודע אלא דבר אחד בלבד ילמד ממנו ואז יצליח את דרכיו וישכיל ועל זה נקרא חכם.

הנה רבנו יונה מחדש כי יתכן להיות חכם גם קודם שלמד וקודם שידע, כי "האוהב החכמה ומתאוה אליה אע"פ שאינה יודע כלום הרי זה נקרא חכם". ובאמת צריך להבין האיך יתכן להתקרא בתואר "חכם" קודם שידע?

כבר הזכרנו את דברי הרמב"ם על תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר וחי וכו' וחיי בעלי חכמה "ומבקשיה" בלא תלמוד כמיתה חשובין, הרי שהוסיף הרמב"ם בהגדרת החכם 'בעלי חכמה ומבקשיה' משום שעצם בקשת החכמה היא כבר הגדרה להיות במעמד אחר.

("אבינו האב הרחמן המרחם רחם עלינו": אנשי כנסת הגדולה תקנו לשון זו כפתיחה לבקשה, כאדם העומד ומתחנן על חייו הנתונים בסכנה גדולה, מפני שזו האמת כי חיים ללא תורה הם "חיים במקרה" כלשון המהר"ל (גור אריה סוף פר' ויחי), ואם זוכים לתורה נעשים החיים "חיים בעצם" ואנו מתחננים עליהם שלמרות שמצד מעשינו לא מגיעה לנו הזכות לכך, מכל מקום כיון שהוא אבינו אב הרחמן מבקשים אנו שבכ"ז ירחם עלינו.) להטעמת הענין יש להביא מה ששמעתי בשם מרן הגר"ד פוברסקי שליט"א ראש ישיבת פוניבז': דהנה בחילוק המינים דומם צומח חי ומדבר, הרי גם תינוק בן יומו אינו בגדר חי בלבד אלא בגדר מדבר למרות שעדיין אינו יודע לדבר כלל, אך מפני שהוא ממין המדבר ובכוחו לדבר לכן על אף שהוא עדיין צריך ללמוד כדי להוציא לפועל את כוח הדיבור, אך מ"מ בכלל מדבר הוא. ועד"ז נאמר גם בעולם החכמה כי כל המבקש חכמה הרי הוא כבר שייך למין החכמים וחיי חכם!

דיני חג השבועות שחל להיות במוצאי שבת (תשפ"ב)

חודש סיון

א. ער"ח סיון הוא עת רצון להתפלל האב והאם על הצלחת הבנים והבנות בתורה ובמצוות וזיווגים ולזרע כשר עד עולם, ואומרים יום כיפור קטן, וכתב השל"ה הק' יולבי אומר לי שעת רצון תפילה זו בערב ר"ח סיון הוא החודש שניתנה בו תורה וראוי לישב בתענית הוא ואשתו ויתעוררו בתשובה ויתקנו כל עניני הבית איסור והיתר וטומאה וטהרה ויתנו צדקה לעניים הגונים, ונוהגים לומר את תפילת השל"ה על הצלחת הבנים והבנות בער"ח סיון, וכתב השל"ה "תהיה תפילה זו בפי האב והאם להתפלל על זרעם שיהיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מידות טובות ויכוין במאוד על זה בברכת התורה ונהיה אנחנו וצאצאינו", (ובחת"ס עה"ת מובא שבער"ח סיון היה נוהג החת"ס ובני ישיבתו להתענות ולקרוא ויחל בבי מדרשא).

ב. מיום ר"ח סיון מותר בתספורת למנהג אי"י, ויש שנוהגים להסתפר רק בג' ימי הגבלה (עי' מ"ב ס"י תצ"ג סקט"ו), ואולם בר"ח עצמו אין נוהגין להסתפר משום צוואת ר"י החסיד (מג"א ריש ס"י ר"ס), ועל פי האריז"ל אין להסתפר כלל עד ערב שבועות, ואפילו לברית מילה (שע"ת סק"ד) ואפילו חתן למנהג האר"י ראוי שלא יסתפר עד שבועות (הגר"ש ואזנר זצ"ל), ומ"מ כשחל חג השבועות ביום ראשון כמו השנה אפילו להאר"י מותר להסתפר לכבוד שבת (כה"ח סק"ג).

ג. אין אומרים תחנון מר"ח סיון עד ח' בו דהיינו עד אחר אסרו חג (רמ"א ס"י תצ"ד סק"ג), והמנהג בארץ ישראל שלא לומר תחנון עד י"ב סיון מפני שקרבנות של חג יש להם תשלומים כל שבעה (מ"ב ס"י קל"א סק"ו), אולם יש נוהגים לומר תחנון מיד אחר אסרו חג (מרן החזו"א זצ"ל, וכך המנהג בביהכ"ס לדרמן), ואין מתענים בימים אלו (מ"ב שם סק"ז), אפילו תענית יארצי"ט (עי' רמ"א ס"י תקס"ח ס"ז), מלבד חתן ביום חופתו, ויש מקילין שבימים שאין אומרים בהם תחנון אין חתן וכלה מתענין בהם (מ"ב ס"י תקע"ג סק"ז), ואין מספידין בהם אלא לחכם בפניו (כה"ח שם סקמ"ה).

ג' ימי הגבלה

ד. מג' בסיון מתחילים שלושת ימי הגבלה שהם הכנה ליום מתן תורה שבשלושת ימי הגבלה מתנוצצת אותה הטהרה שהיתה בימים שלפני מתן תורה והם ימי סגולה ליטהר ולהשכיל ולהבין בתורה [ובכח"ח כתב שגם מי שאינו טובל בכל יום יראה לטבול בג' ימי הגבלה], ויש להתגבר ביתר שאת בלימוד התורה הקדושה כדי להכין עצמינו לקבלת התורה [ובישיבות הקדושות מגבירים את התמדת הלימוד במשנה מרץ כראוי להכנה נאותה למתן תורה].

מנהג קישוט בעשבים

ה. נוהגים לשטוח עשבים בשבועות בבית הכנסת ובבתים זכר למתן תורה שהיו שם עשבים סביב להר סיני (רמ"א ס"י תצ"ד ס"ג), [ובמנהגי החת"ס עמ' קנ"ד הובא שבשבועות היה בית הכנסת מעוטר בירק ועל מקומו נהגו לעשות כמין כילה מיוחדת מענפי אילן ומיני עשבים, ופעם אחת גבאי ביהכ"ס לא הניח לקיים המנהג, וכשהבחין בכך החת"ס הרע לו מאד על הגבאי ההוא ומצאה הקפידה מקום לחול עליו ולא השלים שנתו ר"ל, וסיפר מו"ר הגרא"ל שטיינמן זצ"ל שהיה ניכר בשבועות על כל בית בבריסק שהוא ירוק ומקושט לכבוד התורה והיו שרים (באידיש) שיר מיוחד על כך "על הר ירוק ניתנה תורה"].

ו. נוהגים להעמיד ענפי אילנות בבית הכנסת על עמוד התפילה ומסביב לבימה, וכן בבתים זכר שבעצרת נדונים על פירות האילן (מג"א שם סק"ה), והגר"א ביטל מנהג זה משום שהוא חוק העמים להעמיד אילנות בחג שלהם (מ"ב שם סק"י), ואולם ביטל רק את המנהג להעמיד אילנות אבל לא את המנהג לשטוח עשבים (שלמי מועד שבועות עמ' תנ"ט).

ז. השנה שחל שבועות במוצאי שבת אין לשטוח עשבים בשבת כיון שכוונתו לצורך יו"ט ואין שבת מכין ליו"ט אלא ישטחם בערב שבת או ביו"ט (מ"ב שם סק"ט).

ח. יש להתפלל על פירות האילן בשבועות (מ"א שם ושו"ע הרב סט"ו והמ"ב השמיט את "ויתפללו עליהם"), וי"א שמטעם זה יש להתפלל על האתרוג בשבועות ולא בט"ו בשבט כמנהג העולם (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

שבת ערב שבועות

ט. לכתחילה יש לאכול סעודה שלישית לפני תחילת שעה עשירית (שעה 4:11) (רמ"א ס"י תקכ"ט ס"א ועי' ביאורו"ל), ואם שכח או עבר ולא אכל יכול לאכול אח"כ רק מעט פת דהיינו יותר מכביצה פת שהוא שיעור סעודה שלישית כדי שיאכל בלילה לתאבון (מ"ב שם סק"ח), ובכל אופן שלא יאכל כשיעור קביעות סעודה כרגילותו בחול (שעה"צ שם סק"י), ולכן מן הראוי להקדים את תפילת מנחה בשבת זו כדי לאכול את סעודה שלישית מוקדם (פוסקים).

י. י"א שלא ילבש בגדי יו"ט סמוך לחשיכה משום מכין משבת ליו"ט אלא ילבשם מבעוד יום או שילבשם רק לאחר חשיכה (עי' כה"ח שם סק"ג), וי"א שאין בזה הכנה כיון שיש תועלת בלבישה מיד וכמו שמותר לטבול במקוה בשבת לצורך יו"ט כיון שיש בזה תועלת מיד (פוסקים), ומרן הסטיפלר הורה ללבוש את בגדי יו"ט בערב שבת שאם ילבשם רק ליו"ט יש בזה זלזול בשבת.

יא. אסור להכין משבת ליו"ט אפילו בלא מלאכה, ולכן אסור לרחוץ כלים, ולסדר השולחן לצורך הלילה, ולגלול את הס"ת בשבת למקום שיקראו בו ביו"ט (עי' מ"ב ס"י תרס"ז סק"ה), וכל זה בהכנה גמורה שיש בה טירחא אבל הכנה קלה להביא דבר או להכניס דבר לצורך יו"ט לא נחשב הכנה רק אם ניכר שעושה את זה לצורך יו"ט (הכרעת הח"א כלל קנ"ג אות ו' דלא נחשב הכנה בכח"ג וכמו שבחז"ל בשמיני עצרת מותר לפנות כלים מהסוכה לצורך שמחת תורה ומש"כ המ"א דאסור להביא יין מיו"ט לחבירו הוא רק סמוך לחשיכה ועי' שעה"צ ס"י תק"ג סק"ג ובמ"ב תרס"ז שם), ולכן יש להקל בשעת הדחק להביא יין לקידוש הלילה או להכניס משקים למקרר בעוד היום גדול ולא ניכר שעושה לצורך יו"ט, וכן להוציא אוכל מהמקפא בעוד היום גדול אך בתנאי שאין בזה איסור בורר שמצוי שבמקפא מעורבים מיני מאכלים יחד וכשמוציא מתוך התערובת יש חשש של איסור בורר דאורייתא.

יב. לא יאמר בשבת אלך לישון כדי שאוכל להיות ער בליל שבועות ולעסוק בתורה כל הלילה, אבל בלא אמירה מותר לישון אפילו בכוונה זו כיון שלא ניכר בכך מעשה ההכנה (מ"ב סי' ר"צ סק"ד).

יג. מותר לטבול במקוה בשבת לצורך יו"ט כיון שיש בזה תועלת מיד שנתקדש ונטהר, וכן מותר להכין את הקריאה של יו"ט ואת מגילת רות בשבת כיון שיש בזה תועלת מיד שידוע את הקריאה (הגרש"י אויערבך זצ"ל).

יד. השנה שחל יו"ט ביום ראשון, ידליקו בערב שבת נר נשמה או נר יארציט של 48 שעות כדי שישפיק לדלוק גם ביו"ט, אבל לא ידליקו ביו"ט עצמו שיש בזה חשש של הדלקת נר בטלה ביו"ט כיון שאינו נר של חובה, אמנם יכול להדליק הנר בבית הכנסת או במקום שאוכל דאז מותר להדליקו אפילו ביו"ט דמוסיף אורה (ביאה"ל סי' תקי"ד ס"ה ד"ה נר בסופו, ומ"מ כתב דבשעת הדחק אפשר דיש להתיר בכל גווני דהוי כעין נר שהוא לכבוד אבותיו).

תפילת ערבית

טו. מאחר להתפלל תפילת מעריב עד שיהיה ודאי לילה כדי שיהיו ימי הספירה תמימות (ט"ז רי"ש סי' תצ"ד), וי"א שעיקר הקפידא בזה בקידוש שאין לקדש עד שיהיה ודאי לילה ולא בתפילה (מ"א שם), וקפידה זו היא גם לנשים שאין סופרות ספירת העומר (שו"ת להורות נתן ח"ז סי' ל"א), ואולם השנה שחל יו"ט להיות במוצאי שבת שמעתי ממורי רבינו הגראי"ל שטיינמן זצ"ל שלא שייך תוספת יו"ט על שבת דחמירא וא"כ יהיה שייך להתפלל ערבית ולעשות קידוש מבעוד יום משום דסיבת הדבר שאם מתפלל ערבית ועושה קידוש מחסר בתמימות הוא משום שמקבל בכך קדושת יו"ט וכמוש"כ בשו"ע הגר"ז שם וזה לא שייך ביו"ט שחל להיות במוצ"ש שהרי לא שייך בו תוספת יו"ט, (עיי' שבט הלוי ח"ח או"ח סי' קי"ט דכמו דמותר להבדיל של מוצ"ש בשבת אעפ"י דעומד בעצמו של שבת מכ"ש מיום שבת ליו"ט), ואמנם מרבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל שמעתי ששייך תוספת יו"ט על שבת ונפק"מ לענין שמחה דשייך רק ביו"ט (והגראי"ל שטיינמן זצ"ל העיר על דברי הגר"ח קניבסקי זצ"ל מתוס' כתובות מ"ז ע"א דלא שייך תוספת יו"ט על שמחה ועיי' חת"ס עה"ת פר' אמור עה"פ תמימות תהינה).

טז. השנה שחל יו"ט במוצאי שבת אומרים בתפילת ערבית "ותודיענו" ב"אתה בחרתנו" (שו"ע סי' תצ"א ס"ב), ודינו כמו אתה חוננתנו שאם שכח ולא אמרו אינו חוזר (מ"ב שם סק"ד), ואם טעה והתחיל "אתה חונן" במקום "אתה בחרתנו" שצריך לסיים את הברכה יש להסתפק האם בכה"ג צריך לומר אתה חוננתנו או ותודיענו (עיי' ששי"כ פרק נ"ח הערה כ"ט).

יז. אשה שלא התפללה ערבית של יו"ט וא"כ לא הבדילה בתפילה או שהתפללה ושכחה לומר ותודיענו תאמר "ברוך המבדיל בין קודש לקודש" כדי שתוכל לעשות מלאכה קודם קידוש, ולהדליק הנרות.

יח. נרות יו"ט צריך להדליק קודם קידוש דבעינן "קידוש במקום נר" (עיי' שו"ע סו"ס רע"ג ומ"ב סק"ב), וכן כדי שיהיה נר להבדלה ולא יצטרכו להדליק נר לבטלה.

יקנה"ז

יט. בקידוש ליל יו"ט שחל במוצאי שבת כמו השנה, אומרים יקנה"ז יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן, (שו"ע סי' תע"ג), ואין מברכין על הבשמים (מ"ב שם סק"ג), וחוזתמים ברוך המבדיל בין קודש לקודש (מ"ב סי' רצ"ט סק"י).

כ. אם טעה וחתם המבדיל בין קודש לחול צריך לחזור ולהבדיל שנית לפי ששינה ממטבע שטבעו חכמים בברכות (שלמי תודה שם סי' כ' וכן הביא שם בס"י ט"ז שכן הורה מרן הסטייפלר זצ"ל), ואין צריך לחזור ולברך בורא פרי הגפן (עפ"י המ"א סי' רע"א וכפי שסתם המ"ב שם סק"ע"ח ושלא כרע"א).

כא. יש נוהגים שלא לקרב שני הנרות לעשותם אבוקה לצורך ברכת מאורי האש כדי שלא להכנס לחשש כיבוי בהפרדתם אלא יברך על נר אחד (עיי' מ"ב סי' תק"ב סק"כ), והיום יש נר חד פעמי של אבוקה הנקרא "אבוקלה" והוא פתרון נפלא שלא יצטרכו לחבר הנרות [ומרבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל שמעתי שנוהגים להדליק שני גפרורים ואחר הברכה אין מפרידין הגפרורים אלא מניחים אותם ביחד ונכבים מאלהם], ואולם יש הסוברים שאסור להדליק נר לצורך אבוקה דחשיב נר לבטלה כיון שאבוקה הוא רק מצוה מן המובחר, ולכן מברכין על נר יחיד מאותם הנרות שהודלקו לכבוד יו"ט (הוראת הגר"י קרליץ זצ"ל ועיי' שלמי תודה שם ועיי' חוט שני יו"ט עמ' קט"ז וצ"ע, ומורי רבינו הגראי"ל שטיינמן זצ"ל בירך על נרות יו"ט והיה שנה שהביאו לו "אבוקלה" וברך על זה).

סעודת הלילה

כב. יזהר האדם מאד למעט באכילתו בסעודת הלילה הזה בכל מה דאפשר כדי שיוכל לעסוק בלימוד בלילה הזה, ותיכף אחר ברכת המזון ילך בזריזות לבית המדרש ולא יבטל אף רגע אחד (יסוד ושורש העבודה שער הצאן פ"י).

כג. שכח יעלה ויבא בשתי סעודות ראשונות החייבות בפת צריך לחזור ולברך, אבל אם אכל סעודה נוספת שאינה חובה אינו חוזר (שו"ע סי' קפ"ח ס"ו), ואמנם מנהג הספרדים שאין צריך לחזור ביו"ט אלא בליל ראשון של פסח ושל סוכות (עיי' כה"ח שם סק"ד ובא"ח פ' חוקת אות כ"א, ויש להסתפק במה שמצוי כשחוזרים מותיקין מקדשים ואוכלים מזונות והולכים לנוח וכשקמים סועדים סעודת החג, באם שכח ההזכרה בברהמ"ז שלאחר הסעודה האם מחזירים אותו דיש כאן ס"ס להקל שמא יוצא ידי חובה גם בפת הבאה בכיסנין, ואת"ל דאינו יוצא מ"מ הלא סתם מזונות שלנו ספק פת וכבר יצא בזה ידי סעודה שניה, עיי' קה"י ברכות סי' כ"ה).

תיקון ליל שבועות

כד. נוהגים להיות ערים בליל שבועות כל הלילה עד עלות השחר ולעסוק בתורה (זה"ק מובא במ"ב סי' תצ"ד סק"א), והטעם כדי לתקן מה שישנו ישראל והוצרך הקב"ה להעירם לקבל התורה (מ"א שם) ועוד טעם משום דזהו יום הדין של תורה (תולעת יעקב).

כה. כתב האריז"ל "ודע כי מי שלא ישן בלילה זה ועוסק בתורה ולא יפסיק בשיחה בטילה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו כל נזק" (מ"א ומשנ"ב סי' תצ"ד סק"א), וכענין זה מובא בשער הכוונות (ענין חג השבועות דף פט:): "צריך האדם שלא לישון בלילה הזאת כלל אפילו רגע אחד, ולהיות כל הלילה ניעורים ועוסקים בתורה, והוראת חיי האדם בשנה ההיא תלויה בענין זה", ובבן איש חי (פרשת במדבר אות ג') כתב וז"ל: "ויתגבר כארי לישב על המשמר בעינים פקוחות לדחות את השינה ולא יתנמנם כלל, כי רבינו האריז"ל החמיר מאוד בענין השינה בזאת הלילה יותר מליל הושענא רבה" עכ"ל, ואמר רשב"י "כל המתקנין את התיקון בלילה הזה ושומחים בו כולם יהיו רשומים וכתובים בספר הזכרונות של הקב"ה והקב"ה מברך אותם בשבעים ברכות ומכתיר אותם בכתרים של העולם העליון" (הקדמת הזוהר ח' ע"א).

כו. צריך שמירה בלילה הזה שלא לדבר שיחת חולין כל הלילה, שכל שיש אסיפה מאנשים הרבה דרכו של היצה"ר להכשילם בדברי חול כי הלימוד בלילה זה עושה פרי גדול למעלה וממשיך לקדש את האדם בקדושה ובטהרה (בן איש חי שם, ושמעתי ממורי רבינו הגראי"ל שטיינמן זצ"ל דמן הראוי שלא לדבר כבר מתחילת הלילה ובשעת הסעודה והוא בכלל הבטחת האריז"ל הנ"ל).

כז. נוהגים לומר סדר תיקון ליל שבועות שתיקנו האריז"ל, ולימוד זה מזכך את הנשמה אף במה שלא מבינים (חיד"א), וגם ת"ח אין לבטל מלומר סדר התיקון, ויש אומרים שעיקר הלימוד בליל שבועות יהיה בתורה שבעל פה (עיי' ישועות יעקב שם סק"א ושו"ע הגר"ז שם סק"ג), ומרן החזו"א זצ"ל היו אנשים שאמר להם שיאמרו את התיקון והיו אנשים שאמר להם ללמוד (אורחות רבינו ח"ב עמ' צ"ב), ונשים לא תאמרנה סדר התיקון (בן איש חי שנה ראשונה וישלח אות ו'), ויכולות לומר תהילים (פוסקים), ובחורי ישיבה שלומדים כל הלילה בעומק העיון ימשיכו בזה כי היא המעלה הגדולה בלימוד התורה ועדיפה מאמירת התיקון (מקראי קודש פסח ח"ג סי' ל"ד), ובחור ישיבה שמנהגו היה לומר את התיקון ועתה בבואו לישיבה רוצה ללמוד תושבע"פ כמנהג הישיבה אין צריך לעשות עבור זה התרת נדרים (הגר"ח"פ שיינברג זצ"ל).

כח. מי שאינו יכול להיות ער בליל שבועות יראה לשבת וללמוד ביום חג השבועות דהמעלה הגדולה של לימוד בחג השבועות היא גם ביום (הגר"א"ל שטיינמן זצ"ל), ומ"מ אין ללכת לישון בלילה ולבטל את מנהג ישראל של לימוד ליל שבועות כדי שיוכל ללמוד למחרת ביום (הגר"ח קניבסקי זצ"ל), ומ"מ יוסיף אומץ ביום הקדוש הזה ואחר שינוח מעט ויסעוד סעודת הרגל ימצא מקום ללמוד איזה שעות ביום כי אם זכה להתקדש בלילה גם היום הנורא הזה אל ישליכנו ריקם מעסק התורה לדרוש ולתור בחכמה ולעסוק בתורת ה' תמימה ויומו כלילו לא ימיש מעשות פרי (חיד"א בס' שמחת הרגל וכה"ח סי' כ"ב אותיות ז' ו').

כט. קטנים שהגיעו לחינוך הרוצים ללמוד כל הלילה אין למנוע בעדם (הגר"ח קניבסקי זצ"ל), ומה טוב שילמד האב עם בניו בלילה קדוש זה ויחדיר בהם את חשקת התורה אפילו שיפסיד בכך חברותא לכל הלילה (הגר"א"ל שטיינמן זצ"ל).

חידושי תורה בשבועות

ל. ישתדל לחדש חידושי תורה בשבועות שהוא סימן טוב לחדש חידושים בכל ימות השנה (חיד"א עבודת הקודש סי' כ"ב אות ז' וכף החיים סי' תצ"ד סק"ה), ואם אינו בר הכי ישתדל ללמוד דבר חדש שלא למד כל השנה, ולכן נוהגים בכמה מקומות שהרבנים וראשי הישיבות אומרים שיעורים בליל שבועות לסימן טוב לכל השנה.

לא. נהגו בישיבות לערוך ריקודים בחג מתן תורה כמו בשמחת תורה ומנהג יפה הוא ואין לערער עליו כי כבודה של תורה שעוסקיה שמחים בה כיום שנתנה לנו הקב"ה בהר סיני, לפיכך מותר לרקוד בו אע"פ שהוא יו"ט (הליכות שלמה פ"ב אות י"ד).

טבילה במקוה אחר הלימוד

לב. יש נוהגים לטבול עפ"י הסוד לכשיאיר היום והפליגו בטבילה זו שעושה תיקון גדול, ובס' פלא יועץ ערך עצרת כתב וז"ל "ויאחז צדיק אורחות צדיקים לטבול במקוה טהרה באשמורת הבוקר כי סודה רם ונישא וקונה הארה וקדושה וטהרה לנפשו", וכן נהג מרן הסטיפלר זצ"ל ואף כשהיה חלש מאוד הקפיד על טבילה זו, והטובל ביו"ט צריך לזהר מסחיטת שיער, וכן צריך לזהר שלא לטבול במים חמים (מ"ב סי' תקי"א סק"ט).

לג. זמן הטבילה מובא בשו"ע האריז"ל ז"ל (שבועות סעי' ב') "וצריך לטבול באשמורת הבוקר" והוא מעט קודם עלות השחר וכמבואר בסידור האריז"ל לטבול קודם עלות השחר כמו חצי שעה (סדר חג השבועות סוד טבילת הבוקר), אך בשל"ה כתב דאין להפסיק בלימודו אפי' לצורך טבילה עד עלות השחר, וכ"כ בחק יעקב (סי' תצ"ד סק"א) "וטובלן כשיאיר היום".

ברכת ענט"י וברכת הציצית

לד. הניעור כל הלילה כשיגיע עלות השחר [שעה 4:08], יטול ידיו ג' פעמים משום ד"א שהרוח רעה שורה בעלות השחר ולא יברך על נטילה זו, ונכון שיביא עצמו לידי חיוב ברכה, שיעשה צרכיו ויגע בגופו במקומות המכוסים ויברך ענט"י ואשר יצר (מ"ב סי' ד' סק"ל), ובני ספרד אינם מברכים כלל ענט"י כשהיו ערים בלילה.

לה. מי שלבש טלית קטן כל הלילה יש דעות בין הפוסקים אם צריך לברך בבוקר ואין לברך מספק, על כן בלבישת הטלית גדול יכוון לפטור גם את הטלית קטן (מ"ב סי' ח' סקמ"ב), והבחורים שלא לובשים טלית גדול יצאו ידי חובת ברכה ממי שלובש טלית גדול ובשעת הברכה ימשמשו בציציות של הטלית קטן.

ברכות התורה וברכות השחר

לו. הניעור כל הלילה נחלקו הפוסקים אם יכול לברך ברכות התורה בבוקר וספק ברכות להקל, ועל כן יראה לשמוע הברכות מאחר (מ"ב סי' מ"ז סק"ח), ויאמר אחר כך איזה פסוקים שיהא נחשב לו במקום לימוד (שם סק"ח).

לז. אם ישן בערב שבועות שנת קבע והיה ער בליל שבועות יכול לברך בבוקר ברכות התורה (הגר"א"ל מובא במ"ב שם, וטעמו שבאופן זה חייב לברך ממ"נ דאם שנת קבע מחייבת הברכה הרי ישן ביום שנת קבע, ואם היום החדש מחייב הרי עכשיו הוא יום חדש, ושמעתי מרבינו הגר"א"ל שטיינמן זצ"ל שמרן הגר"א"ל זצ"ל פעמים רבות לא היה נרדם בלילה והיה סומך על דעת הגר"א"ל ומברך בבוקר ברכות התורה, ואולם י"א שאף אם ישן ביום שלפניו לא יברך, משום ששינת יום לעולם נחשבת לשינת עראי ורק שנת לילה היא שינת קבע המחייבת (מרן החזו"א זצ"ל), ולכן יראו הקהל לשמוע הברכות מאחד שישן בלילה לצאת ידי כל הדעות והספיקות, והמנהג בכל בתי הכנסת שמי שישן בלילה אפילו חצי שעה מוציא את הקהל ידי חובת הברכות הנ"ל.

לח. מנהג הספרדים כדעת האריז"ל שגם מי שהיה ער כל הלילה יברך את כל הברכות כולל ברכות התורה חוץ מענט"י כנ"ל, ולפי"ז יש עצה שכן ספרד יוציא את הקהל מבני אשכנז אף שלא ישן בלילה.

לט. יש לברך ברכות התורה מיד בעלות השחר, ואולם אם עלה עמוד השחר ואין מי שיוציאנו יכול להמשיך ללמוד ולא יבטל מלימודו שהרי מה שאסור ללמוד בלא ברכה הוא דרבנן וספק דרבנן לקולא (הגר"א"ל שטיינמן זצ"ל).

מ. הניעור כל הלילה יכול לברך ברכות השחר, ואולם ברכת "אלוקי נשמה" ו"המעביר שינה" יש ספק אם מברך, ויראה לשמוע מאחר שישן בלילה (מ"ב שם סק"ל), ומנהג הספרדים כדעת האריז"ל לברך גם ברכות אלו, וכן מנהג החסידים.

אמירת הלל

מא. אחר שחרית של יו"ט אומרים הלל השלם (שו"ע סי' תצ"ד ס"א), ואמירת הלל השלם הוא כמו מגילה דאם חיסר אפילו מילה אחת לא יצא (מ"ב סי' תפ"ח סק"ב ובשעה"צ שם סק"ב), ולכן צריך להזהר שאחרי שהיו נעורים כל הלילה ועייפים בתפילת שחרית שלא להחסיר שום מילה, ונשים פטורות מאמירת הלל זו (תוס' סוכה דף ל"ח ע"א).

מב. נהגו לקרות מגילת רות בחג השבועות, והטעם דשבועות הוא זמן מתן תורה ולמדך שלא ניתנה תורה אלא ע"י יסורים ועוני (ע"י מ"ב ס"י ת"צ סק"י), ועוד שחג השבועות הוא יום הולדתו של דוד שהרי דוד נפטר בשבועות והקב"ה משלים שנותיהם של צדיקים מיום ליום ודוד יצא מרות (שעה"ת ס"י תצ"ד).

מג. המנהג לקרותה אחר תפילת שחרית קודם קריאת התורה, ויש שקוראים אותה אחרי התפילה, אבל אין לקרותה בלילה קודם עלות השחר והוי כאילו קורא המגילה בעיו"ט (רבינו הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

מד. מנהג האשכנזים לקרוא מתוך מגילה כשרה על קלף ומברך הש"ץ על מקרא מגילה ושהחיינו, ואם אין מגילה כשרה אינו מברך על הקריאה (ע"י רמ"א ס"י ת"צ ס"ט ומ"ב סק"י), והחסידים נוהגים לקרוא מתוך חומש כל אחד לעצמו ובלא ברכה.

מה. בחו"ל קורין מגילת רות ביו"ט שני (פמ"ג שם א"א סק"ח וטעמו כי עיקר התורה ניתנה ב' בסיון, ועוד שביום א' ערים בלילה ומרבים בפיוטים) ולכן בן חו"ל הנמצא בא"י יקרא רות ביו"ט שני, ואם אינו מתפלל ביו"ט שני במנין של בני חו"ל יקרא רות עם בני א"י ביו"ט ראשון, ובן א"י הנמצא בחו"ל יקרא רות ביו"ט ראשון לאחר מוסף באופן שלא ירגישו בו ולמחרת אינו צריך לקרוא, ומ"מ מהיות טוב שלא יפרוש למחרת מן הציבור (ע"י אשי ישראל פמ"ג הערה מ"ח).

קריאת התורה

מו. בשעת הוצאת ס"ת אומרים י"ג מדות ורבש"ע (ולהגרא"א אין אומרים), ויכוין בתפילתו על הצלחה בתורה שהוא יום המסוגל לכתר תורה, ומוציאין שני ספרים וקורין בראשון חמשה קרואים ב' יתרו ואחד למפטיר.

מז. נוהגים לומר "אקדמות" קודם שמתחיל הכהן לברך על התורה (מ"ב ס"י תצ"ד סק"ב), ופיוט קדוש הוא (שחברו אחד מן הראשונים רבי מאיר ברבי יצחק שהיה בזמן רש"י הק'), ותוכנו קבלת רשות מהשי"ת לומר דבריו, ומכסים את הס"ת (פמ"ג שם סק"א), ובעל הקורא קורא את הפיוט בניגון מסורתי ידוע, וקורא שני חרוזים של הפיוט והקהל את שני החרוזים הבאים, ואת החרוז האחרון הש"ץ והקהל אומרים בקול יחד, והספרדים אין אומרים אקדמות.

מח. אם טעה הכהן ואמר ברכות התורה קודם אקדמות י"א שלא יאמרו אח"כ אקדמות (שולחן שלמה ס"י תצ"ד ס"ד), וי"א שיאמרו אקדמות קודם ברכת הלוי וימשיכו אח"כ את הקריאה כסדר (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

מט. נהגו הציבור לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות (שערי אפרים שער ז' סל"ז), ויכונו כאילו עומדים כעת במעמד הר סיני ושומעים הדברות מפי הקב"ה והוא סגולה גדולה לרפואה שהרי במעמד הר סיני נתרפאו כולם (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

תפילת יזכור

נ. בא"י אומרים יזכור ובחו"ל אומרים אותו ביו"ט שני, ונוהגים שמי שיש לו אב ואם יוצא מביהכ"ס (שער אפרים שער י' סו"ס ל"ב, והטעם דיש לחוש לעין הרע, ועוד דכשחלק מהציבור אומרים וחלק שותקים נראה כ"לא תתגדדו"), וכן אכל בשנה ראשונה שעלול לבוא לידו בכי יוצא מביהכ"ס, ומ"מ אם נשאר לומר יזכור על שאר קרוביו לא יזכיר את הנפטר בשנה זו (ע"י אשי ישראל פמ"א סקמ"א), וי"א שאכל אין אומר יזכור ואין יוצא מביהכ"ס שבאכל לא שייך עין הרע (דינים והנהגות פ"ח בשם מרן החזו"א זצ"ל).

נא. עיקר התועלת של הזכרת נשמות היא הצדקה שנודרים בעד הזכרת נשמותם, ואולם כיון שיש השוכחים לתת מה שהתחייבו יש לומר בפה מלא שמתחייב בלי נדר, ועדיף שיאמר "בעבור שבלי נדר אתן" ולא "בעבור שאתן בלי נדר" (הגרי"ש דבליצקי זצ"ל עפ"י הפת"ש ס"י רנ"ח סק"ז דהנדר לצדקה אינו יכול לחזור תוכ"ד דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיט, והגרי"ח גריינמן זצ"ל היה נותן צדקה בעריו"ט עבור הזכרת נשמות והיה אומר בעבור "שנתתי"), וגם כשאומר בלי נדר יש חיוב לקיימו רק שאין כאן איסור נדר (שו"ת שבה"ל ח"י ס"י קנ"ו ובשו"ת תשובות והנהגות ח"ב ס"י תע"ו שאף שאין בזה איסור נדר מ"מ יש בזה משום מוצא שפתין תשמור).

מאכלי חלב ודבש

נב. נוהגים לאכול מאכלי חלב בשבועות (רמ"א ס"י תצ"ד ס"ב), ומנהג אבותינו תורה היא (מ"א שם סק"ו), ומ"מ א"צ להרבות בזה ודי באכילת מאכל חלבי אחד (שו"ת אור לציון פ"ח אות י"א), וטעמים רבים נאמרו בזה, ואחד הטעמים מובא בשם הרבי רבי העשיל כי בעת שירדו מן ההר לביתם לא יכלו לאכול רק מאכלי חלב שהרי נצטוו על השחיטה וכלי הבשר נאסרו להם (מג"א שם וצ"ע דגם מאכלי חלב לא יכלו לאכול בכלים אפילו בצונן דהכלים צריכים טבילה ולא יכלו לטבול מיד שהרי צריכים קודם להגעיל ואח"כ לטבול שלא יהיה טובל ושרץ בידו ולהגעיל צריך לחכות מעת לעת ע"י שו"ע יור"ד ס"י קכ"א).

נג. נהגו לאכול גם דבש עם החלב (כל בו ס"י נ"ב, חק יעקב ס"י תצ"ד סק"ט ומ"ב שם סק"יג), והטעם לרמוז על תורתנו הקדושה שנמשלה לחלב ודבש כמו שנאמר "דבש וחלב תחת לשונך" (שיר השירים ד, יא).

נד. יש שנוהגים לאכול בלילה מאכלי חלב, ויש שנוהגים לאכול בבוקר, ולא יעשה את כל הסעודות מאכלי חלב דאין שמחה אלא בבשר ויין (והמנהג שהביא הרמ"א שם לחלק סעודה אחת לשניים בתחילתה מאכלי חלב ובסופה מאכלי בשר אינו נהוג היום), והשנה שחל יו"ט להיות במוצאי שבת ראוי לאכול בשרי בלילה וחלבי ביום משום שהטעם דאין מברכים על הבשמים בליל יו"ט שחל במוצאי שבת כתבו התוס' בביצה (ל"ג ע"ב) דהמאכלים החשובים שאוכל מי שבים דעתו ממה שמפסיד נשמה יתירה כמו בשמים ומאכלי חלב אינם נחשבים מאכלים חשובים אלא א"כ יאכל דגים בארוחה החלבית שמסתמא נחשבים למאכל חשוב.

נה. על עוגת גבינה מברכים בדרך כלל בורא מיני מזונות כיון שנאפית יחד עם הבצק, אבל מ"מ לקידוש במקום סעודה, וכן לברכת 'על המחיה' יש להקפיד לאכול כזית מהבצק היות והגבינה היא יחידה בפ"ע שאינה מצטרפת לכזית דגן.

נו. עוגת גבינה שמניחים בין בסקוויטים ע"י הקפאה בלא אפיה מברכין על כל דבר בנפרד, על העוגה מזונות ועל הגבינה שהכל (מ"ב ס"י קס"ח סקמ"ד ומ"ב ס"י רי"ב סק"א והכרעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל לברך על כל אחד בנפרד).

נז. אם יש שכבה של בצק דקה מאוד תחת שכבה עבה של גבינה ומטרתה רק כדי להחזיק את הגבינה, מברכים על עוגה זו שהכל, ובפרט אם שכבת המזונות אינה טעימה מצד עצמה.

מוצאי יו"ט

נח. מקדשים הלבנה במוצאי יו"ט כמו בכל מוצ"ש כשהוא מבושם ובגדיו נאים (מ"ב ס"י תכ"ו סק"ה).

קנין כתר תורה

"אדם גדול אינו נמדד לפי מה שקרוי בפי הבריות "למדנות" גרידא, העיקר הם הקנינים, יש למדן גדול והוא אדם קטן, ויש שאינו למדן גדול ובכל זאת אדם גדול הוא".

"בלי יראת שמים אי אפשר שיידע האדם ללמוד על דרך אמת, אולם יש בני אדם שהם יראי שמים ובכל זאת אינם יודעים ללמוד - מפני שפשעו "בקנינים" ארבעים ושמונה שבהם התורה נקנית".

(מין החזון"א זצ"ל)¹

מ"ח קניני התורה

מטו משמיה דהגרש"ז מקעלם זצ"ל שתוכן עבודת ימי הספירה הם הכשרה במ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, והיום המ"ט ניתן לחזרה על כולם, ובאופן זה הכשירו ישראל את עצמם במדבר קודם מתן תורה. [וכן הוא בחידושי הרי"מ עה"ת (עניני ספירת העומר) אלא שדבריו נסובים על דרכי העבודה כיום ולא בשעת יציאת מצרים]. והדברים צ"ב, דהנה נחלקו בגמ' שבת (דף פח:) מתי נתנה תורה, רבנן ס"ל דבששה בחודש, ור' יוסי אומר בז' בו. ובסוגית הגמ' מבואר דלכו"ע התורה נתנה בשבת, וביום החמישים ואחד לספירה, וכל פלוגתתם היא האם חודש אייר היה מלא או חסר, ולמ"ד בז' ס"ל שמשה הוסיף יום אחד מדעתו ע"ש. (ובמהרש"א ע"ז דף ג' ע"א). ולפי"ז לכאורה ישנו יום נוסף - יום החמישים, וק"ק לומר שיומים הקדישו לחזרת המח' קנינים וצ"ב.

ובעצם ענין המ"ח דברים איתא בחז"ל שהש"ר (פ"ד): "מעין גנים באר מים חיים, אמר רבי יוחנן מ"ח פעמים כתיב בתורה באר, כנגד מ"ח דברים שנקנה בם התורה, הה"ד מעין גנים באר מים ונוזלין מן לבנון". וראוי להבין את הקשר שבין באר מים חיים למ"ח דברים הנרמזים בזה.

עוד הקשה המהרש"א בע"ז (דף ג.) אם לכו"ע ניתנה תורה ביום החמישים ואחד למה קבע השי"ת את חג השבועות לדורות ביום החמישים. וביותר צ"ב מטבע לשון התפילה - חג השבועות "זמן מתן תורתנו", הרי לכו"ע התורה נתנה ביום החמישים ואחד. כמו"כ ראוי להבין מדוע נקרא המועד שבועות ע"ש השבועות שקדמו לו כהכנה, מאי שנא ההכנה לשבועות משאר יו"ט.

עוד יש לעיין בנוסח ההודאה בהגש"פ - "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו". וכבר עמדו בזה הראשונים מהי משמעות ההודאה על קירבה להר סיני בלי קבלת התורה.

עוד יש לעיין במה דאיתא בברכות (דף ה' ע"א): "בא וראה שלא כמדת הקב"ה מידת בשר ודם, מידת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצב ולוקח שמח, אצל הקב"ה אינו כן נתן להם תורה לישראל ושמח שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתני אל תעזבו". ותמה הגאון רבי אלעזר משה מפניסק (בהגהותיו) לכאורה אין דמיון בין מוכר חפץ ובין נתינת התורה. במכירה מאבד המוכר את החפץ ואילו בנתינת התורה היא תורת ה' ואילו ישראל הוגים בתורתו. להלן נעמוד על ענינים אלו בס"ד.

1. נב.

הפולמוס בדברי הגרא"ז מלצר זצ"ל: "שבחג השבועות האדם נידון על חלקו בתורה". והמעין בדברי השל"ה אין זכר בדבריו לזה, שכתב בזה"ל: העולם נידון על התורה והמצות שבטלו עצמו ממנה... מבלי השלימם בתור ובמצות כראוי" עכ"ד. לתורה ומצות אין שייכות לחלקו של כל אחד בתורה. עוד העיר מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל מדברי ה"מאמר החכמה" [ר"ה] דמה דמצלינן זוכרנו לחיים קאי על חלקו הרוחני של כל יחיד בשנה החדשה, הרי שהנידון על חלקו בתורה נידון בר"ה ולא בשבועות. להלן נבאר שיסוד הדברים הם בדברי הביה"ל (פרשת יתרו) ודברי רמח"ל במאמר החכמה והבית הלוי צדקו יחדיו ומשלימים זה את זה וכמו"ש.

תנה הודך על השמים - הודו על ארץ ושמים

להבין את תוכן יום החמישים זמן מתן תורתנו ובה את תוכן עבודת ימי הספירה, נקדים יסוד שכתב הגאון רבי יעקב געזונדהייט זצ"ל (בהקדמה לתפארת יעקב) בביאור דברי הגמ' בשבת (דף פח' ע"ב): "בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מה לילוד אשה בינינו, אמר להם משה; למצרים ירדתם לפרעה נשתעבדתם תורה למה תהא לכם, כלום אתם עושים מלאכה... משא ומתן יש ביניכם.... לא תרצח לא תנאף לא תגנוב קנאה יש ביניכם יצה"ר יש ביניכם מיד הודו לו" וכו' ע"ש.

וראו להתבונן מה עלתה על דעתן של מלאכי השרת שתנתן להם התורה לקיים מצוותיה מה שאין להם שייכות לשום מצוה שבה, וכמו כן סיפורי התורה הם מאבות ובנ"י מירידת מצרים ויציאתם משם ורוב המצוות תלויין בזה - זכר ליציאת מצרים, מכ"ש שיאמר להם אשר הוצאתיך מארץ מצרים. גם יש להקשות שמצינו שהחזיר הקב"ה התורה על שער ופארן ולא רצו לקבלה והלא גם הם לא ירדו למצרים ולא נשתעבדו לפרעה. וביאר התפארת יעקב (וכע"ז בביה"ל) שבקבלת התורה היו שני חלקים.

[א] קבלת מצות לעשות אותם כפי מה שנצטוונו.

[ב] שנתן להם התורה במתנה כמ"ש ויתן אל משה ככלותו שניתנה לו במתנה.

וענין מתנה זו שישלטו בה הם ויחדשו בה דברים והם גופי תורה כמו שאמרו בפרק הזהב לא בשמים היא כבר ניתנה תורה לארץ ואין אנו משגיחים בבת קול, הרי שניתנה תורה לישראל לדון בה על פי שכלם שכל האנושי וכאשר יאמרו כן יקום ועל פיהם יהא כל ריב וכל נגע וכל משפט התורה, ולא ישאלו כל דבר באו"ת או ע"פ נביא, כי כאשר ניתנה לישראל לא בשמים היא רק הם שולטין בה כפי שכלם, וזה שאמרו לא נתנה תורה לישראל אלא מפני שהן עזין ופרש"י להתיש כוחן. והיינו שניתנה להן שישתדלו בה ביגיעות רבות עד שיוציאו הדברים לאמיתתם וזה באמת מתיש כח ולא עשיית המצוות בלבד.

ועל דבר זה ערערו מלאכי השרת שהם רצו שישראל יקיימו מצות התורה כפי אשר יסכימו עליהן מן השמים וישאלו ע"פ או"ת או נביא, לא שישלטו בה כחפצם. ע"ז השיב משה שתי תשובות גדולות. א. ע"פ מש"א ג' מתנות נתנו לישראל וכולם לא נתנו אלא ע"י יסורין - תורה א"י ועוה"ב, הרי שלא זכו ישראל לאותה מתנה טובה רק ע"י יסורין דהיינו שיעבוד מצרים, וזה שאמר להם: "כלום למצרים ירדתם לפרעה נשתעבדתם תורה מאיזה צד תהיה לכם, ולמה תזכו עתה בדבר, מה שלא זכיתם עד הנה. וישראל זכו בה ע"י יסורין ושיעבוד מצרים שנאמר אשר הוצאתיך מארץ מצרים.

כמו"כ מה שהיה רוצה ליתנה לשער ולפארן, לא היה אלא לקבל עליהם עשיית מצות לא שתנתן להם במתנה כמו לישראל, וכמו שניתן להם ז' מצות רצה ליתן להם כולם, הלכך אף שלא נשתעבדו במצרים היו יכולים לקבל עליהם מצות, אבל טענת המלאכים לא היתה עשיית מצות, רק שהם ישלטו בה, יפה השיב משרע"ה שאין להם זכות זה שלא נשתעבדו לפרעה כישראל שזכו במתנה זו ע"י יסורין". עכתו"ד הנוגע לענינינו ע"ש.

לדברי התפארת יעקב כוונת דברי המלאכים: "תנה הודך על השמים" (הוד - תורה) היינו שהכרעת אמיתות התורה תהיה תלויה בשמים. אולם עיקר הנתינה לישראל היתה מתנה ובעלות על הבנת התורה שילמדוה ויחדשו בה דברים כל אחד לפי שכלו. ויסוד הדברים הוא בדרשות הר"ן (דרוש י"א וכן בהקדמת הקצוה"ח).

ובזה מבאר בשערי אפרים מה דמצלין בהכנסת הס"ת לאחר הקריאה יהללו... "הודו על ארץ ושמים", והיינו דכאן ישנה הודאה על נתינת הבעלות לאחר טענת המלאכים - "תנה הודך על השמים", וע"כ אנו מודים: "הודו על ארץ ושמים", התורה תלויה "בארץ", והקב"ה עוסק בכך אומר ר"מ בני וכו'. וזהו גם ההמשך ע"י הודו על ארץ ושמים הוא הרים את "קרן עמו" וכו'.

ולפי"ז מבאר הנתיבות בהגדת מעשה נסים (בסופו) את הברכה השלישית בברכת התורה, שנתקנה על מה שנתנה לנו התורה על הכרעת שכלנו, ולזה תיקנו לברך אשר בחר בנו וכו' "ונתן לנו את תורתו", והיינו שנותן לנו התורה במתנה להורות בה כפי דעתנו וכפי הוראת שכלנו כן יקום לעולם עכ"ד.

ויש להוסיף שלדברי התפארת יעקב שכל מה שהציע הקב"ה לאומות את התורה הכוונה היא רק לקיום המצות ולזאת סירבו, אולם בעלות על הבנת התורה מעולם לא הוצע להם משום שדבר זה תלוי בגלות מצרים. מבואר מאד גם פתיחת הברכה "אשר בחר בנו מכל העמים" דהנה באמת יש לעיין במטבע זה, הרי מפורש בספרי שקודם שנתן הקב"ה את התורה לישראל שאל את מואב ומדין ולא רצו, א"כ נתינת התורה אינה משום

"אשר בחר בנו". אולם נראה דהבחירה של ישראל מכל העמים מתבטאת ב"נתן" לנו את תורתו רק בזה, משום שחלק המצוות שקבלנו אינו נובע מצד בחירתו של הקב"ה אלא הוא מתחיל בסירוב האומות שלא רצו לקבל. וגם החתימה ברוך... נותן התורה בלשון הוה עד היום, קאי על התורה שבע"פ כמבואר בהגר"א באבני אליהו, הרי שהחתימה היא מעין הפתיחה.

שלא ברכו בתורה תחילה

ובזה יש להבין את עומק דברי רש"י בב"מ (דף פה"ע"ב) בביאור דברי ר"י "על מה אבדה הארץ, שלא ברכו בתורה תחילה". ופרש"י "כשהיו עוסקין בתורה לא היו מברכין לפניה... אשר בחר בנו ונתן לנו את תורתו שהיא לפניה של ד"ת וכיון דלא מברכי גליא דעתיהו שאינה מתנה חשובה להם". ולהמבואר אין הכוונה שהחסירו ברכה אחת, אלא שברכה זו "של אשר בחר בנו" היא המבטאת את חשיבות המתנה - בעלות על הבנת התורה וכשלא ברכו ברכה זו דווקא, מוכח - "גליא דעתיהו שאינה מתנה חשובה". והבן. (ע"ע במאמרי חודש אב מה שביארנו בזה עוד).

ולהבנה זו "שנתן לנו" מבטאת את הבעלות על התורה ע"י חכמי התורה מבואר מאד דברי בעל ההגדה "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה", והיינו, דודאי היתה נתינת התורה בקרבנו לפני הר סיני, אולם לא היתה נתינה להיות בעלים אלא רק לעסוק בתורתו. אולם במתן תורה זכינו ש"נתן לנו", ועל כך יש הודאה נפרדת. א"כ ה"דיינו" ב"קרבנו לפני הר סיני" הוא על עצם האפשרות לעסוק בתורה גם בלי בעלות.

וזהו הדמיון שעושה הגמ' בברכות (דף ו') בין בעל המקח ובין נתינת התורה, והרי תמה הגאון רבי אלעזר משה שבנתינת התורה אין מקח. אולם להמבואר נתינת התורה היא מקח - "נתן לנו את תורתו" ואין האמת תלויה בשמים - לא בשמים היא.

וזהו מה שאמרו בברכות הרואה חכם בחכמי ישראל אומר ברוך ש"חלק" מחכמתו, חכמי ישראל קיבלו "חלק" בחכמת השם, משא"כ בחכמי האומות.

מתן תורה ביום החמישים, ומעמד הר סיני ביום החמישים ואחד

ביסוד זה מישב הבה"ל מה שהקשו המהרש"א והמג"א הרי קימ"ל להלכה דב' ניתנה תורה למה קבע השי"ת את המועד לדורות בו' סיון. כמו"כ מטבע התפילה "זמן מתן תורתנו" הרי ב' ניתנה תורה להלכה. התירוץ הוא דבאמת התורה היתה צריכה להנתן בו' אלא שמשה הוסיף יום אחד מדעתו כמבואר בגמ', ובשל כך נדחה מעמד הר סיני לז'. ובזה שלא ירד ה' יתברך בו' סיון מוכח שהסכים הקב"ה לדרשתו לדרוש את התורה לפי האמיתות בארץ, הסכמה זו היתה בו' ביום החמישים.

נמצא דלכו"ע מעמד הר סיני היה ביום השבת - יום החמישים ואחד, אולם את המתנה לישראל - שבכוחם לדרוש את התורה (אף שעדיין לא ניתנה בפועל) לפי הבנתם, כח זה ניתן כבר ביום החמישים, וזה מוכח מעצם העובדה שלא ירד ה' יתברך להר סיני ביום זה. לכן מטבע התפילה בחג השבועות בו' סיון הוא "זמן מתן תורתנו", והיינו חלק המתנה ניתן בפועל באמת ביום זה וע"ז קאי היו"ט.

הדין על חלקו בתורה

העולה מדברי הבה"ל שבכל שנה זוכה האדם לבעלות על התורה - לחדש בה והאמת תלויה בו ולא בשמים היא. וזהו האור חוזר שהאיר בא' סיון עוד קודם מעמד הר סיני הטמון בכוחו של משה רבינו לדרוש היום כמחר ולא ירדה שכינה בו' סיון זהו "זמן" מתן תורתנו מפורש א"כ יסוד דבריו על הגרא"ז מלצר זצ"ל שבשבועות אנו זוכים לחלקנו בתורה, וביתר ביאור ועומק, לכח החידוש - הבעלות זוכים בשבועות, אולם אילו חידושי תורה יחדש בפועל דבר זה נידון בר"ה וע"כ מצלינן בר"ה "זוכרינו לחיים... למענך". הרי ששבועות ור"ה משלימים זה את זה, ומיושבת מאד הערת מרן הגרא"ל זצ"ל מדברי המאור החכמה על תפילות ר"ה.

הארת יום החמישים דאז - זמן "מתן" תורתנו חוזרת ומאירה בכל שנה. וכך מבאר השפת אמת (עניני שבועות) את תוכן ענין קבלת התורה בסיני "הך התורה נקראת עץ חיים, וכמו שאילן מוציא פירות בכל שנה ושנה כמו כן התורה מחדשת פירותיה בכל שנה, ולכן בעצרת נידון העולם על פירות האילן היינו התחדשות התורה הנקראת עץ חיים, וכמו דאיתא במדרש שכל הנביאים וחכמים קיבלו בהר סיני חלקם בתורה רק שנתפרשו דבריהם כל אחד בשעתו, כמו כן בכל חג השבועות - זמן מתן תורתנו מקבלים בנ"י חלק התורה המתחדש על כל ימי השנה,

ואח"כ מוציאים מכח אל הפועל, כל אחד במקומו ובשעתו, וזה ההתחדשות כפי הכנת כל אחד שיכין כל אחד את עצמו לקבל חלק מהתורה כל השנה" עכ"ד. [וע"ע באלשיך הקדוש שביאר דזהו מה דמצלינן "ותן חלקנו בתורתך" דהיינו חלק שכבר שייך לנו שנזכה להוציאו מן הכח אל הפועל].

ולפ"ז מבואר מאוד מש"כ בספר "צרור החיים" (הובא בספר בנין עולם): "וישתדל האדם בפרישות קדושה בשלושת ימי ההגבלה, ויתבודד הרבה שתהא אימת שמים עליו, שהשגת חידושי תורה היא כענין נבואה וצריכה הכנה כמותה, ולולי פרישות מעסקי העולם וחסידות פיו ממותרי דיבור לא ישיג חלקו כראוי רק כמסתכל באספקלריה שאינה מאירה" ע"ש. והדברים עולים יפה ובקנה אחד עם המבואר בגדר חג השבועות זמן "מתן תורתנו" והבן.

קיום התנאי דיום "השישי"

[ובזה יש לבאר את דברי ר"ל במסכת ע"ז (דף ג' ע"א) דאמר מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בוקר יום השישי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר אם ישראל מקבלים את תורתני מוטב, ואם לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובהו". והקשו התוס' שם תימה למ"ד בשבעה בחודש נתנו עשרת הדברות מאי יום השישי? ותיירו "א"נ היתה ראויה לינתן בשישי אלא שהוסיף משה יום אחד מדעתו כדאיתא בשבת (פז' ע"א) שאמר הקב"ה והיו נכונים ליום השלישי אלא שמשה דרש היום ומחר היום כמחר מה היום לילו עמו אף מחר לילו עמו ולילא דהאידנא נפיק ליה ש"מ תרי יומי לבר מההוא יומא". ובמהרש"א כתב "דשנויי דחיקי ניהו". וכוונתו לכאורה היא דמה איכפת לן דהיה ראוי להנתן בו' הרי בפועל לא ניתנה תורה אלא בז' א"כ לא נתקיים התנאי דיום "השישי". אולם להמבואר ההדגש בדברי התוס' הוא בחלקם השני. והיינו דכיון שהיה ראוי להנתן בשישי ומשה דרש והוסיף עוד יום לשביעי ובדרשה זו הסכים הקב"ה עמו בזה שלא ירדה שכינה על הר סיני בו', הרי שאת הבעלות על התורה לדורשה כהבנת חכמי התורה זה ניתן בפועל ביום "השישי", דהן אמת דמעמד הר סיני היה לרבי יוסי בז' סיון אולם המתנה כמבואר היתה ביום השישי, ובזה נתקיים התנאי גם למ"ד דס"ל דמעמד הר סיני היה בז'.

ומעתה נראה דכיון שתוכנו של חג השבועות הוא נתינת בעלות על התורה שיחדש ויבין לפי הבנתו בכל השנה כולה, בעלות על דבר מצריכה מעשה קנין, וזהו תוכן המ"ח דברים שהתורה נקנית בהם. בכל יום מימי הספירה האדם "עושה קנין אחד", וביום המ"ט חוזר עליהם כך שביום החמישים במ"ח קנינים קונה את חלקו בתורה - החלק הניתן ביום זה כמבואר, ותמהנו הרי מעמד הר סיני היה ביום החמישים ואחד, התירוץ הוא ההכנה במ"ח דברים הוא ע"מ לזכות בחלקו בתורה, חלק זה באמת ניתן ביום החמישים כמבואר לעיל, ודברי הגרש"ז מקעלם זצ"ל ודברי המהרש"א אמת צדקו יחדיו לכו"ע מעמד הר סיני היה ביום החמישים ואחד, וכמו שנבאר להלן.

קנין התורה לעומת קנין ממון

דהנה באמת קניני התורה חלוקים מקניני ממון בתרתי.

א] בקנין ממון עושה הקונה מעשה של הוראת בעלות והכנסה לרשות ובהוה קונה. משא"כ בקנין התורה הקונה מכשיר את עצמו להיות ראוי לזכות בתורה.

ב] הבדל נוסף ומהותי קיים בין תורה לממון. בממון לאחר מעשה הקנין נעשה הקונה בעלים גמור והקנין הסתיים, משא"כ בתורה עליו לשמר את המעשה לעולם, אחרת הוא מאבדו.

והביאור בזה דהנה כבר הקשו המפרשים ע"ד התנא באבות (פרק ו'): "גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות, שהמלכות נקנית בשלושים מעלות והכהונה בעשרים וארבע, והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים". לכאורה אם גדר הקנין הוא כקניני ממון דע"י המעשה משיכה הוא נעשה בעלים הרי בכהונה ובמלכות בודאי שזה אינו כך, אלא מי שנולד כהן יש לו את הכ"ד מתנות. כמו"כ מי שהוא מלך יש לו את השלושים מעלות, ואילו בתורה הפשט לכאורה דע"י המ"ח קנינים הוא קונה את התורה.

בהכרח צריך לומר דהמושג קנין בתורה כהונה ומלכות הכוונה "אחיזה", והיינו, דאת מעלת הכהונה הכהן אוהז בכ"ד דברים שהם נאכלים בקדושה וכדו' והיינו דאין הכוונה דע"י הוא נעשה כהן, דכהן הוא נעשה מלידה אלא האחיזה במעלת הכהונה מתבטאת בכ"ד דברים. כמו"כ במלכות, האחיזה במעלת המלכות מתבטאת בשלושים מעלות שבמלכות. כך הוא בתורה אין הכונה שאדם עשה פעם אחת קנין ובהוה התורה נקנית לו, אלא

במ"ח דברים אדם אוהו בתורה וכשהוא מרפה מהאחיזה הוא מאבד את התורה. ובוה גדולה תורה יותר מן הכהונה והמלכות, משום שבתורה לא לאבדה על האדם לאוהוה במ"ח ידות מאידך בכהונה סגי בכ"ד ובמלכות שלושים. (וע"ע בדרך חיים למהר"ל בפ"י המשנה).

יסוד זה מבואר בגמ' פסחים (דף ס"ו): "אמר רב יהודה אמר רב כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו, אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו מהלל, אמר מר התחיל מקנטרן בדברים וקאמר להו הלכה זו שמעתי ושכחתי ע"ש. ובע"א שם מובא "...התחיל מקנטרן בדברים, אמר להם מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם, עצלות שהיתה בכם שלא שמשותם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון, א"ל שכח ולא הביא סכין מע"ש מהו, אמר להן הלכה זו שמעתי ושכחתי". הרי ברור שקנטורו של הלל הזקן לבני בתירא היה לש"ש, שלא שמשו את שני גדולי הדור, מ"מ בקנטור זה יש פגם בענוה בדרגתו, כבר נעלמה ממנו הלכה. והיינו דחסרון במ"ח דברים אינו רק בקניית השגות נוספות, אלא הפוגם בהם מאבד את אותם חלקים שכבר קנה. מבואר א"כ דגדר קנין התורה הוא אחיזה מתמדת בתורה ולא מעשה אחד של הכנסה לרשות וכמש"נ.

וזה מה שאמרו חז"ל בשמו"ר ריש פרשת תרומה עה"פ "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו (משלי ב') אל תעזבו את המקח" ע"כ. והביאור הוא דבקנין ממון אין לחדש בכל פעם מחדש את הקנין ולא שייך חזרה על הקנין, משא"כ בתורה על האדם לעמול כל חייו על מעשה הקנינים ולשמרם. וזה מדוקדק בלשון, שלא נאמר אל תעזבו את התורה אלא אל תעזבו את ה"מקח" - את הקנין.

מ"ח קנינים - תורה לשמה

ולפי"ז יש לבאר מש"כ החסיד יעב"ץ (אבות פ"ו ד"ה אוהב את הצדקות) וז"ל: "ודע כי לא נזכר בכל אלו המעלות (במ"ח דברים שהתורה נקנית בהם) העוסק בתורה לשמה, כי כולם אינם אלא פרטי העוסק לשמה" עכ"ד. והביאור בזה נראה דהנה ידוע מש"כ בנפש החיים ע"פ דברי הרא"ש, דלשמה בתורה חלוק ביסודו מלשמה במצוות. דבמצוות כתב הרא"ש "עשה דברים" לשם פועלן, מאידך "ודבר בהם" - בדברי תורה, לשמן - לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופולחן". במצוות הלשמה הוא ליחד את המעשה מצוה לשם פועלן - שיתקלס עילאה. משא"כ בתורה אין הכוונה ליחד את מעשה הלימוד לקב"ה, אלא עצם הלימוד באופן של - "לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופולחן" הוא הדביקות בה' - דאורייתא וקוב"ה חד הוא, עכת"ד הגר"ח ואכמ"ל. ומעתה לאור המבואר לעיל שכל מהות הקנינים הם אחיזה ותפיסה מתמדת בתורה וע"י הקנינים האדם דבק בתורה וכשהוא מאבד את הקנין הוא מאבד את התורה וכמו שנתבאר לעיל, זהו ממש ענין לשמה בתורה - דבקות. וזהו שכתב החסיד יעב"ץ "דכל המ"ח קנינים הם פרטי העוסק בתורה לשמה". והבן.

ומעתה זהו הביאור בדברי הגרש"ז והחידושי הרי"מ דעבודת ימי הספירה היא לסגל עצמו במ"ח קנינים, היינו להכשיר עצמו להיות ראוי לזכות בתורה וזה עצמו המעשה קנין, וביום המ"ט עליו לחזור עליהם וזה גופא טמון ביסוד עבודת יום המ"ט שבו נצטוונו לחזור על הקנינים כולם, והיינו דעל האדם להשריש בעצמו שקנין התורה אינו פוסק - אלא אל תעזבו את המקח. וביום החמישים אנו חוגגים את מעשה הקנינים שעשינו בשבועות שעברו, אשר ביום זה - יום החמישים בעטיים של עבודת המ"ט ימים אנו זוכים לחלקנו בתורה. וזהו מטבע התפילה "חג השבועות - זמן מתן תורתנו", ולכן היו"ט נקרא ע"ש השבועות שעברו.

א"כ אין דברי הגרש"ז מקעלם זצ"ל המלצה בדרכי העבודה, אלא חובת השעה, אחרת הוא מפקיע את עצמו מלזכות בחלקו בתורה בחג השבועות חלק שכולו תלוי במ"ח קנינים שפעלנו בשבע השבתות.

ובזה נבין מה דאיתא בספה"ק "נהר שלום (דף קל"ג) ובספר חמדת הימים (דף מ"ב): "שימי הספירה הם ימי שורש ובדרך שאדם הולך בהם בה מוליכים אותו כל השנה". והיינו, דלזכות בחלקו בתורה, החלק שיוציא מן הכח אל הפועל כל השנה כולה, ניתן בחג השבועות, והחלק הניתן בחג השבועות תלוי לאור המבואר בעבודת המ"ח קנינים בימי הספירה, וכשלא סיגל את עצמו בהם בימי הספירה הוא שומט את היסוד לכל תורתו בכל השנה כולה ח"ו. וזהו מה דאיתא בזה"ק דבלא ההכשרה בימי הספירה אינו כדאי שיהיה לו "חלק" בתורה והבן.

אין לחכם אלא מה שעיניו רואות

דברים מבהילים מטו משמיה דמרן אור ישראל זצ"ל בדבר גודל הזיכור המחויב לזכות למדריגה נעלה זו - שאמיתות התורה תלויה "בעיניו של חכם". וכך כותב הגרש"ז מקעלם זצ"ל (חו"מ מאמר כ"א): "ראיתי לגלות עתה

מה שהיה אצלי סוד כמוס זה יותר מעשרים שנה כמדומה קרוב לשלושים שנה בהיותי בזאגר היה שם אדמו"ר זצ"ל ושמעתי ממנו דבר מה שאמר לי לעצמי ולא שמע שום אדם ונבהלתי בזה מאד מאד כי לא נשמע כזאת.. ומחמת כי הבנתי כי לא יבין זאת להתפעל מזה הרבה מאד כאשר אני התפעלתי לא אמרתי לשום אדם, ומי שלא יבין זאת לא יעשה עליו רושם כלל.

אחרי כי ידוע שהתורה אינה פסוקה מן השמים ורק נמסרה לחכמי הדור - דיירי הארץ הכל כאשר נראה לבי"ד של מטה ועל ידם נפסק הדין בשמים הלכה למעשה ואין לדיין אלא מה שענינו רואות, וא"כ הלא צריך הדיין להשלים את עצמו במידות תחילה ואז לא יהיה משוחד, ואז אין לו לדיין אלא מה שענינו רואות. משא"כ אם לא השלים בעצמו במידות אז אינו ראוי להיות דיין אף אם פעם אחת מכוון אל האמת אין תורתו תורה כלל כי התורה אינה פסוקה מן השמים לא בשמים היא כתיב"ע כ"ד.

ביאור עומק דבריו: אחרי שהתורה נמסרה למטה לארץ אין אמת מוחלטת ויחידה בהבנת התורה, אלא התורה נמסרה לחכמים לפי ההבנה של התורה למטה בארץ, ולפי הבנתם ופסקם של חכמי ישראל באותו הדור, כך נקבעת אמיתתה של תורה, שאין לדיין אלא מה שענינו רואות, ואם התורה היתה נמסרת באופן שכך היא האמת המוחלטת היה יתכן שגם מי שאינו ראוי לתורה מחמת נגיעות ומידות רעות גם הוא היה יכול לקלוע ולהגיע אל האמת של התורה אם ע"כשרון או סיבות אחרות. אך כיון שהתורה נמסרה בצורה כזו שאין לה אמת מוחלטת האמת של התורה נקבעת בהתאם להבנתם של חכמי ישראל באותו הדור, א"כ הכלל הזה שאין לדיין אלא מה שענינו רואות הוא בתנאי שהוא ראוי להיות דיין שיהיה שלם וטהור מכל נגיעות אזי יש לדיין עיניים טהורות וראיה ברורה שזוכה לסיעתא דשמיא לכון אל האמת של התורה. ואולם כשאנו כזה אינו יכול להיות דיין כי עינינו אינם רואות את האמת שבתורה, ממילא אינו יכול לבוא לאמת - אמיתתה של תורה כפי שנמסרה לחכמי ישראל. ופשוט ש"אין לדיין אלא מה שענינו רואות" הוא בכל חלקי התורה לאו דוקא בחלקים השייכים לדיינות. האדם בטבעו הוא אנוכי - הרואה רק את עצמו, ואילו בתורה היסוד - "אין לחכם אלא מה שענינו רואות" בלי עבודה על המ"ח דברים האדם נשאר בטבעו - עיור שאינו רואה את האחר. עבודת המ"ח דברים הם כדברי החזו"א באמונה ובטחון "כולם יציאה מדרכי הטבע". ע"ש.

ולפי"ז ההכשרה בימי הספירה במ"ח קנינים היא מעכבת בחלק זה הניתן בחג השבועות, והיינו מכיון דהמתנה היא הבעלות על אמיתתה של תורה, מי שרואה רק את עצמו הרי הוא עיור ומופקע לגמרי מלהגיע לאמת בשום אופן.

ובספר מעשה איש מסופר ששאלו לחזו"א על אדם שהיה מחדש גדול, הרי מידותיו אינם מתוקנות וכיצד יתכן הדבר, ואמר החזו"א שיבדקו את חידושי ויראו שאין שם דבר אחד לאמיתתה, ע"כ השמועה והן הם הדברים.

ההוא יומא דקגרים

ובזה יש להאיר באור חדש את דברי רבי יוסף בפסחים (דף ס"ח ע"ב): "רב יוסף ביומא דעצרת אמר עבדי לי עגלא תלתא, אמר אי לאו האי יומא קא גרים כמה יוסף איכא בשוקא" ופרש"י "שלמדתי תורה ונתרוממתי הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף ומה בני ובנים".

וראוי להבין אם כוונת ר"י היא על לימוד התורה מדוע לא השתמש ר"י בלשון פשוט - בלי תורה כמה יוסף איכא בשוקא מהו ההגדש "ההוא יומא קא גרים". ובעצם הרי דברי ר"י נסובים על חג השבועות השתא בו' סיון, ולהלכה קימ"ל דבו' ניתנה תורה הרי לא היום ו' סיון הוא הגורם. [עיין בבאר היטב בסימן תצ"ג מש"כ בזה].

ונראה דבאמת לשונו של ר"י מדוקדקת מאד וכוונתו "ההוא יומא" היינו היום שהוסיף משה מדעתו הוא שגרם לרוממות וכמו שנבאר. שהרי בדברי מרן אור ישראל נתבאר דאילו אמיתות התורה היתה תלויה בשמים גם בלא זיכוכ גדול היה שייך להגיע לידיעתה, משא"כ אם הדבר תלוי בעינינו של החכם בלא זיכוכ ועמל עצומים הרי הוא מופקע לגמרי מהבנת האמת.

והרי מה שאמיתות התורה תלויה בעינינו של החכם נובעת מכח זה שהוסיף משה יום אחד מדעתו והסכים הקב"ה בזה שלא ירדה שכנה ביום ו', הרי שמה שגורם שעל האדם לרומם את עצמו מאנוכיותו זה - "ההוא יומא" שהוסיף משה מדעתו, נמצא שלא ניתנת התורה בפועל היא שגרמה לרוממותו, אלא ההיפך זה שלא נתנה תורה ביום החמישים הוא המצריך והמחייב רוממות גדולה יותר. והראני ידי"נ הגר"ח ואלקין שליט"א שאת יסוד הדברים בזה כתב רבי אייזל חריף בשו"ת עמק יהושע דרוש י"ב. וזהו שאמר החזו"א: "אדם גדול

אינו נמדד לפי מה שקרוי בפי הבריות "למדנות" גרידא, העיקר הם הקנינים, יש למדן גדול והוא אדם קטן, ויש שאינו למדן גדול ובכל זאת אדם גדול הוא.

**והבן בזאת שהוספת היום אחד - יום החמישים מדעתו של משה נותן
תוקף חדש לכל מהות ההכנה לקבלת התורה בכל ימי הספירה כולם.**

מ"ח קנינים - מ"ח בארות מים חיים

ומעתה נבין מה שאמר חז"ל דמ"ח קנינים נרמזו במ"ח פעמים שנאמר בתורה באר הה"ד: "מעין גנים באר מים חיים". את ההבדל שבין באר מים חיים ובין בור שאינו נקרא מים חיים, ביאר השב שמעתתא (בהקדמה) דבאר יוצרת ומנביעה מים, דבר היוצר נקרא חי - באר מים חיים. משא"כ "בור" אינו יוצר אלא אוגר בקרבו מים שבאו מחוצה לו. ולכן אמרו חז"ל עני חשוב כמת, ומאידך שונא מתנות יחיה, העני חי מאחרים ואינו יוצר - אינו חי. יסודם של המ"ח דברים הם שהם נותנים לאדם את הבעלות לדרוש ולחדש בתורה, ושהאמת תהיה תלויה בו, הקנינים הופכים את תורתו לבאר המחודשת ויוצרת לכן נרמזו המ"ח קנינים במ"ח בארות מים חיים. עלינו לזכור מה הם חידושי תורה? עצם ההבנה של כל פרט בתורה וכדברי הגר"ח מואלוז'ין זצ"ל, נמצא דבלי המ"ח דברים האדם מופקע ר"ל מהבנת התורה.

ומצאתי בזה שהדברים מפורשים בחזו"א אגרות בזה"ל: "וכל המוסיף בקנינים שהתורה נקנית בהם, מוסיף ידיעה יותר ברורה וטועם נעימות הצפונות אשר היו בעילום והסתר טרם עמלו והן הנה "החידושים" משמחי נפש ומלהיבי אהבה עילאית מורם מכל שפלות הגופניים, ומהפכים גשם לנשמת חיים".

הטעם שמגילת רות נקראת בשבועות

לאור הדברים האמורים נבין את הטעם למה נקראת מגילת רות בחג השבועות. שהרי נתבאר שחג השבועות הנקרא זמן "מתן תורתנו" בשל נתינת חלקו של כל אחד בתורה, וזה היה ביום החמישים, ובכל שנה מקבלים החכמים את כוחם לדרוש את התורה כהבנתם ובכלים שנתנו מסיני. והדברים עולים יפה ובקנה אחד עם מש"כ החידושי הרי"מ בטעם שקוראין בשבועות מגילת רות וז"ל: וקורין מגילת רות בחג השבועות משום מה שאמרו חז"ל ביבמות (דף סט') שבגלל אותה צדקת נתחדשה ההלכה עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית. והוי כעין קבלת התורה שנמסרה לחכמי כל דור לדרוש בה כהבנתם.

העבודה המעשית בימי הספירה

והנה באמת יש להתבונן בעבודה המעשית בקניני התורה, הרי כל קנין וקנין הוא עבודה והסתגלות של שנים ויש קנינים שהם עבודה של חיים שלמים, מה שייך איפה להכשיר את עצמו בכל יום בעשיית קנין אחד ומתוך כך לזכות בחלקו בתורה ביום החמישים. אולם נראה שישוד הענין ודרך העבודה היא הגמירות דעת מצד הקונה, התשוקה וההשתדלות בקנינים הם הם עבודת הימים אף שעדיין אין זה מדרגתו האמיתית של האדם ובפעולה זו סגי וכמו שנבאר.

דהנה איתא בחז"ל (ילקוט תהלים ע"ח): "כשהיו ישראל עומדים על הר סיני בקשו לגנוב דעת עליון שנאמר כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, שלא תאמר אין הכל גלוי לפנינו, תלמוד לומר ויפתוהו בפייהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו". והיינו שכל זה היה רק מן השפה ולחוץ. ואלמלא מקרא מפורש הוא א"א היה לאומרו, הרי על אמירת נעשה ונשמע איתא בגמ' (שבת פח.) "שיצאה בת קול ואמרה מי גילה רז זה לבני רז שמלאכי השרת משתמשים בו". "ובאותה שעה שהקדימו ישראל נעשה ונשמע באו שישים ריבוא מלאכי השרת וקשרו לכל אחד ואחד מישראל שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע". וביותר הרי על הקדמה זו נאמר בתורה (דברים ה' כו') "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי", וזה קאי על "לבם" כיצד מתיישבים הדברים עם המבואר בילקוט ויפתוהו בפייהם ו"לבם" לא נכון עמו.

וביאר בחידושי הרי"ם דלשון פיתוי מורה שיש לאדם השתוקקות כל כך עצומה לדבר מסויים עד שהוא מוכן להתחייב ולהבטיח כל הון דעלמא כדי לזכות באותו החפץ שהוא רוצה בו למרות שאינו יודע כלל מהיכן יפרע הבטחותיו. כך היו ישראל, השתוקקותם לקבל את התורה היתה כה גדולה ועצומה עד שהקדימו נעשה ונשמע, למרות שדרגה זו לא התאימה לגמרי למצבם הפנימי של הלב, וע"ז אמר הקב"ה שלמרות שאותה השתוקקות לא ביטאה את מצבם הפנימי האמיתי לפי דרגתם של דור המדבר אעפ"כ "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה

אותי", והבן.

קבלת התורה במדבר לא ביטאה את המדרגה האמיתית של מקבלי התורה אלא את תשוקתם האמיתית וגמירות דעתם לקבל את התורה, ויש בזה גדלות עצומה, אף שעדיין אינו שייך למדרגה זו - זוהי תשוקתו. רצון של בעל מדרגה ליישם את מדרגתו הוא גדלות, אולם השואף לדבר אף שעדיין אינו ראוי יש בזה מעלה נפלאה. זו היתה הקבלה במדבר וזוהי הקבלה הנצרכת כיום. ולאור המבואר זוהי מהות ההכנה הנצרכת בימי הספירה - גמירות דעת לקנין אף שהאדם עוד אינו במדרגה של שלימות האמיתית בקנין.

וכך כותב הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל: "על האדם להשתדל שלכל הפחות תהיה לו שייכות לארבעים ושמונה הדברים שהתורה נקנית בהם. כי כך הדין בקנין כסף, אם הקונה מתחיל לפרוע, כבר קונה הכל, לא כן אם לא התחיל לפרוע, כי אז במה יקנה?

האבילות על תלמידי ר"ע בזה"ז

לאור הדברים האמורים נבין את שילוב עבודת הימים - במ"ח דברים עם האבילות על מיתתן של תלמידי ר"ע על שלא נהגו כבוד זה בזה. דהנה באמת יש להבין דבגמ' מבואר: "שכולם מתו בפרק אחד מפסח עד עצרת". כיצד איפה משתלבים הדברים עם השיטות שבל"ג פסקו מלמות. ובעצם יש להבין הרי הימים שבין פסח לעצרת לדברי הרמב"ן הם ימי חוש"מ כיצד עולה בקנה אחד דין אבילות עם חוש"מ. עוד צ"ב הרי בגמ' מו"ק מבואר דאין דין אבילות על מת לאחר י"ב חודש, מה שייך א"כ אבילות על י"ב אלף זוגין עד היום הזה. ובמאמר "תלמידי ר"ע" ביארנו דשני ענינים הם.

[א] עצם המיתה שנגזרה עליהם והקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה.

[ב] מלבד עצם מיתתן נגזרה על העולם כולו שיממון רוחני וכדברי הגמ' ביבמות (דף סב' ע"ב) "והיה העולם שמם ופרש"י מתורה, עד שהלך ר"ע אצל רבותינו שבדרום והם הם העמידו תורה" ע"ש.

ונראה דהאבילות דהיום אינה על המיתה דבזה לא שייך אבילות לאחר י"ב חודש. אלא האבילות היא על אובדן החכמה בשל מיתתן וכמו שאמר הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל: הרי ר"ע היה דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות, היכן הם אותן תילי תילין כיום? והשיב "דאולי העשרים וארבע אלף תלמידים שהיו לו לר"ע וכולם מתו בין פסח לעצרת, לקחו עמם לקברם את כל האוצר העצום והנורא הזה, ולכן נשאר רק מעט שבמעט, שהרי כל התורה שבידינו כיום היא מאותן חמשה התלמידים שהלכו אצל רבותינו שבדרום ומהם יצאה כל התורה". ע"כ.

ונראה דכיון שהאבילות היא על אובדן החכמה, אבילות זו אינה תלויה בגדרי אבילות על המת. וכך מפורש בסנהדרין (דף סח' ע"ב) שר"ע היה מכה עצמו על פטירת ר"א עד שהיה דמו שותת לארץ. והקשו התוס' הרי כתוב לא תשרטו שרטת? ואומר ר"י אתורה היה מצטער כדאמרין התם הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני לפורטם". מבואר בדברי התוס' תרתי.

[א] שייך הנהגת אבילות על סילוק החכמה כמו על מיתה ממש.

[ב] עוד מבואר דהאבילות על אובדן החכמה אינה תלויה בגדרי אבילות על המת.

וא"כ יש לומר דהאבילות היום אינה על המיתה אלא על אובדן החכמה ולכן זה שייך עד היום הזה.

וביותר נראה דהנה ביארנו שם את הטעם לסילוקן של תלמידי ר"ע "בין פסח לעצרת", ע"פ מש"כ הגר"א עה"פ: "רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה (משלי ל"א כ"ט) וז"ל: "התורה נקנית במ"ח דברים וכל מי שיש לו יותר מדות מאלו המ"ח דברים יש לו תורה יותר, אבל אי אפשר שיהיה לאדם כל המ"ח, ורק שיש לו איזה מהם, ולהב' מדות אחרים עד שבין כולם יהיה כל המ"ח והתורה כולה אינה נקנית אלא רק ע"י המ"ח, וזהו שאמר רבות בנות - שהם ת"ח, "עשו חיל" - שהם המ"ח (בגימטריא), "ואת" - שהיא התורה כולה "עלית על כולנה" - ע"י כולם עכ"ד.

לדברי הגר"א לא שייך להגיע לשלימות התורה אלא עם כל המ"ח דברים, ומאידך לא יתכן שיהיה לאדם אחד כל המ"ח דברים אלא שכל אחד משלים את מידות החסרות לחבריו על ידי מידותיו הוא וכן להיפך. ונראה פשוט דכאשר קיים פירוד בין החברים לא שייך שאחד ישלים את חברו דכל מה ששייך "עשו חיל" - מ"ח זהו דוקא שאוהבים אלו את אלו (וכן כתב המשך חכמה סוף דברים על ענין אחר). ולפי"ז י"ל דחלוק הוא קנין "אוהב את הבריות" משאר המ"ח דברים. והיינו דכשחסר לאדם דרך משל "ישוב הדעת" הרי שחסר לו דבר אחד, משא"כ

כשחסר לו "אוהב את הבריות" אשר כאמור הוא המדבק את כל המ"ח דברים. הרי שבלי זה הוא פגום במ"ח כולם ודו"ק. וזהו הביאור בתלמידי ר"ע שאומנם לא נהגו כבוד זה בזה פגם רק באחד מהמ"ח דברים, אולם להמבואר זהו פגם בכל המ"ח ולכן מתו בתקופה המחייבת עבודה בכל המ"ח ולכן מידת הדין היתה מתוחה עליהם.

וזהו הביאור בדברי הגמ' "וכלם מתו בפרק אחד בין פסח לעצרת" ותמהנו הרי פסקו למות בל"ג בעומר. אולם להמבואר אין נפ"מ באיזה יום מאותם הימים הם מתו בפועל. הנקודה היא שהם מתו בתקופה זו שהיא המחייבת את האדם להשלים עצמו במ"ח. ומדוקדק לשון הגמ' וכולם מתו "בפרק אחד" בין פסח לעצרת. הפרק הוא שגרם למיתה.

ולפי"ז עבודת ימי הספירה - המחייבת לסגל את עצמו במ"ח דברים שהתורה נקנית, והאבילות על העדר החכמה בשל מיתתם של תלמידי ר"ע אשר לא סיגלו עצמם בכל המ"ח דברים, הם שני הענינים העולים בקנה אחד.

אהבת השלום ושנאת המחלוקת

ולפי דברי הגר"א יש לבאר את ששנינו במסכת דרך ארץ זוטא: "בזמן שבאו ישראל לסיני חנו חניה אחת שנאמר ויחן ישראל כנגד ההר, אמר הקב"ה הואיל ושנאו ישראל את המחלוקת ואהבו את השלום הרי השעה שאתן להם את תורת". והביאור בזה דכל זמן שלא השלימו עצמם במ"ח דברים עדיין לא הגיעה השעה שאתן, אולם כשאהבו את השלום ושנאו את המחלוקת הרי שלדברי הגר"א יש להם מן השלימות בכל המ"ח דברים וזהו שאמרו חז"ל "כיון ששנאו את המחלוקת ואהבו את השלום הרי "השעה" שאתן להם את תורת.

ונסיים מאמר זה בסיכום תכליתם של המ"ח קנינים אשר מכוחם אנו זוכים: א] כח החידוש בהירות ועריבות בתורה, וכדברי החזו"א "ענין החידושים פ' הגר"ח מוואלז'ין זצ"ל בהיות שאין עומק התורה שבע"פ מתגלה אלא אחרי רוב השקידה והעמל, כל המתגלה מקרי חידוש, וכל המוסיף בקנינים שהתורה נקנית בהם מוסיף ידיעה יותר ברורה, וטועם נעימות הצפונות אשר היו בעילום והסתר טרם עמלו, והן הנה החידושים משמחי נפש ומלהיבי אהבה עילאים, מורם מכל שפלות הגופניים, ומהפכים את הגשם לנשמת חיים וכו', וכל המרבה בקנינים מרבה תורה" עכ"ל.

ב] ע"י הקנינים התורה נקנית לו ונעשה בעלים עליה - כי "לא בשמים היא" והאמת של התורה תלוי בהבנתו הוא ומכח הקנינים בכוחו לכוון להאמת וכמו שנתבאר לעיל.

ג] ע"י הקנינים תורתו מתקיימת בידו, ומה דאיתא בגמ' מגילה "לאוקמי גירסא (שלא תשתכח ממנו) סייעתא דשמיא" זה ע"י הקנינים וכך מבאר הגר"ז מסלנט זצ"ל (עמלה של תורה עמ' פז): "ועל מה בא הסייעתא דשמיא על מה שמפוזרים בש"ס ובמדרשים בדברים שנאמרו עליהם שעל ידם דברי תורה מתקיימים, ובודאי הכל נכלל במ"ח קנינים שהתורה נקנית בהם, למשל מה דאיתא בספרי זה הכלל ל שמן שאין אדם לומד הוא שוכח, הוא נכלל במעלה הראשונה - "בתלמוד" - פ' שצריך אדם ללמוד תדיר, וכן כולם. כללו של דבר מי שיש בו יותר ממעלות המ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, וגם באותם המעלות מי שיש בוא ביתר שאת יתר עוז, אזי נמצא בו לפי ערך, יותר תורה ותלמודו מתקיים בידו יותר, עד מי שיש בו כל המ"ח דברים אינהו ואביזריהו עד קצה האחרון יש בידו כל התורה כולה", עכ"ד.

כשם שבדיני ממונות צריך לעשות קנין המועיל כדי לזכות בחפץ המבוקש ולא מועיל קנינים שרק נראים למראית העין שהחפץ הוא ברשותו של הקונה, כגון ראה את המציאה ונפל עליה או פירס טליתו עליה אין הוא קנין המועיל כמבואר בב"מ (דף י' ע"א) כך הוא גם בקניני התורה מ"ח הדברים הם קנינים המיוחדים לקנין התורה ומי שיחסר לו במ"ח קנינים אלו יחסר לו גם בקנין התורה, ואע"פ שהוא לומד תורה ומתעסק בה, מ"מ כל עוד שלא עשה את הקנינים הראויים לתורה, הרי הוא כמי שראה את המציאה ונפל עליה שלא קנה. משנת רבי אהרן משמיה דהגר"ח זצ"ל.

הבה ננצל את ימי המטמוני"ם אשר ראשיתם היא הידיעה מהו כל קנין, ומהי השייכות של הקנין לתורה, כשם שבקנין משיכה ברורה לנו ההכנסה לרשות, כך עלינו לבאר כיצד בכל קנין נעשה האדם בעלים על התורה, ובכך יתיישבו הדברים על ליבנו ונזכה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה אכ"ר. עלינו לזכור שהתפילה התחינה והבקשה לזכות בקנין הוא חלק ממעשה הקנין וכמו שנתבאר.

פְּבוֹדוֹ נִגְלָה עַל הַר סִינַי, וּמַלְכוּתוֹ עַל הַר סִינַי, אֲמֹן אֶצִּיל מִתַּנַּת סִינַי, וְדַפְרוֹת עֲשָׂרָה שָׁמְעוּ בְּסִינַי, וַיִּקְבְּלוּ הַלֶּכָּה לְמִשְׁחָה מִסִּינַי (יוצר לשבת קודם שבועות)

א. הקזת דם בע"ש שלפני יו"ט. ב. אמירה שישן בשבת לצורך יו"ט וכן לענין קריה"ת. ג. הוצאת מאכלים מהמקפא בשבת לצורך יו"ט. ד. נר להבדלה. ה. ברוך המבדיל בין קודש לקודש. ו. הפראק. ז. בשמים בהבדלה ביקנה"ז. ח. כמה ביאורים בברכת ותודיענו. ט. וכל העם רואים את הקולות. י. אי לאו האי יומא. יא. שואלין ודורשין בהלכות חג ובהלכות רבית. יב. יום המיוחס. יג. ג' ימי הגבלה. יד. רבו של הגר"ש וולבה. טו. מנהג שטיחת עשבים בביהכ"נ. טז. לחדש חידוש בתורה. יז. שמחה גדולה. יח. ובאו כולם. יט. עצרת. כ. עוד בענין עצרת. כא. חג הבכורים. כב. שתי הלחם. כג. ריוהו לקב"ה בשירות ותשבחות.

א. הקזת דם בע"ש שלפני יו"ט

הרמ"א (תסח, י) נהגו שלא להקזין דם בכל עיו"ט ומקורו משבת קכט: מעלי יומא דעצרתא סכנתא וגזרו בכל עיו"ט בגלל ערב שבועות ע"ש, ויש לדון מה הדין בעיו"ט שחל בשבת ובעיקר בערב שבועות.

ובכף החיים (תסח, צח) מביא ממהר"י ברונא שהעיד לפניו מוהר"ר אייזיק לוי על מהר"י ווייל שפ"א חל שבועות ביום א' ומיחה בבחורים מלהקזין בשם מהרי"ל והסביר דחשיב כעיו"ט ולא אשגחו ביה והקזו ונסתכנו. ואמר תיתי להו דעברו על דברי מהרי"ל.

ולענין בדיקת דם פסק הגריש"א שאין לחוש אפילו בכל עיו"ט ממש דאין זה הקזת דם שדברו בגמ'. מיהו בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ב נו) פסק שלא לעשות בדיקת דם וגם ניתוחים שאינם דחופים יש לדחות. ומוסיף שאם הרופאים לוחצים עליו לקיים את הניתוח, אזי אם הוא מעדות המזרח יש להקל משום שרק הרמ"א מביא דין זה.

זכור לטוב הד"ר משה וואלך מביה"ח שערי צדק בירושלים שלא נתנן לבצע ניתוחים שאינם דחופים בימי העומר ובשלשת השבועות וכנראה שגם בערבי יו"ט (מובא בצ"א שם).

ב. אמירה שישן בשבת לצורך יו"ט וכן לענין קריה"ת

כ' במ"ב (רצ, ד) לא יאמר גלך ונישן שנוכל לעשות מלאכתנו במו"ש שמראה בזה שנח וישן בשביל ימות החול. ויש לדון אם הוא משום זילותא דשבת שישן לצורך ימות החול או שהוא איסור כעין ודבר דבר שהוא ישן בשבת לצורך מלאכה האסורה בשבת, והנ"מ כשישן לצורך דבר מצוה שאין בזה איסור של ודבר דבר.

ומרן שה"ת זצ"ל נקט שאין כדאי לומר זאת אפילו שהוא אומר לצורך מצוה, אבל הגרנ"ק זצ"ל התיר דהאיסור רק כשאומר שישן לצורך מלאכה האסורה בשבת. ואב הצריך לזרז את בניו לילך שילכו לנוח בשבת, נראה שכיון שהוא לצורך מצוה יש לסמוך ולהתיר לו לומר כן.

ולפי הנ"ל אליבא דהגרנ"ק יש לדון אם בעל קורא המכין מגילת רות או קריה"ת לצורך יו"ט אם מותר לו לומר שהוא מכין א"ז ליו"ט וכן מי שהולך לטבול בשבת במקוה בשבת לכבוד יו"ט, אם מותר לו לומר שהוא עושה כן לצורך החג.

ועכ"פ לכו"ע יזהר במקוה בכל דיני שבת המצויים שם (סוחט, הוצאה וכדו').

ג. הוצאת מאכלים מהמקפא בשבת לצורך יו"ט

מצוי שצריך להוציא מאכלים קפואים לצורך סעודת הלילה מהמקפא. ולכא' יש בזה איסור מכין ואסור בשבת. ודן בזה הגרנ"ב צ' פלמן זצ"ל (שלמי תודה יו"ט ס"ט) להקל בשעת הדחק בעוד היום גדול שלא יהיה מוכח שהוא לצורך הלילה, במקום שאם יוציא בלילה זה לא יהיה מוכן לסעודה. וכמ"ש המ"ב והשעה"צ (שעה"צ תק"ג סק"ב, ובמ"ב ס' תרס"ז סק"ה בשם הח"א) ואפשר דשאני מהמ"ב והשעה"צ הנ"ל דאיירי מיו"ט א' למשנהו אבל משבת ליו"ט צ"ע דאולי חמיר טפי. ובארחות שבת (ח"ב, תיא) סמך על המ"ב הנ"ל להתיר.

ולכן כ' דהדרך הישרה לאכול מזה קצת בשבת. אבל שוב לאוכלים חלבי בסעודת יו"ט (ויש כאלה) שמצוי שלא יוכלו לטעום מהאוכל בשבת מפני דיני בשר בחלב.

ד. נר להבדלה

יש הסוברים שבמוצאי שבת זה יש לברך בורא מאורי האש על נר שדולק כבר או על נרות שהודלקו לצורך יו"ט ולא להדליק נר במיוחד להבדלה וטעמם שהדלקת נר שאין לו צורך והנאת אורה ממנו אסור, וכ"פ הגריש"א (מובא בס' יו"ט שני כהלכתו פ"א, הע' 10-11).

עוד יש ענין שמצוי שמחברים ב' נרות לצורך נר הבדלה והגריש"א סובר דבחיבור נר שעה לנר שעה יש חשש ממחק.

ע"כ יש עצה לזה, לקחת שארית נכבדה מנר הבדלה מצוי, ששזור מב' או ג' נרות, ולהדליק נר זה כא' מהנרות שמדליקין לצורך יו"ט, ולברך עליו נר הבדלה. וכך נהגו לפנים בירושלים וקוראים לנר זה "יקנהזל ליכט". כזה:

ה. ברוך המבדיל בין קודש לקודש

נשים העושות מלאכה לפני קידוש ועדיין לא התפללו ערבית, דטרם הבדילו, עליהם לומר ברוך המבדיל, אלא דצריך לומר "ברוך המבדיל בין קודש לקודש" (מ"ב רצט, לו) ובשעה"צ (שם יז) כ' דאין לומר את כל הנוסח אלא רק כנ"ל, ומטו בשמיה דהגרי"ח זוננפלד זצוק"ל (סכא רבא דהגרי"מ זוננפלד רב העיר רכסים שליט"א), שיש לומר כל הנוסח (בין אור לחושך בין ישראל לעמים וכו').

ואם אמרה 'ברוך המבדיל בין קודש לחול' צריכה לחזור ולומר בין קודש לקודש. וכמו"כ אם שכחה ולא אמרה ותודיענו במעריב (דכבייתה ליכא לגבאי שידפוק על סטנדרו ויכריז "ותודיענו") עליה לומר ברוך המבדיל.

(ובאמת דה"ה באיש ששכח ולא אמר ותודיענו מכל סיבה שהיא, דעליו לומר ברוך המבדיל בין קודש לקודש, אלא דדיבר הכתוב בהווה)

ו. הפראק

בכף החיים (תקכ"ט סקכ"ג) כ' דבשבת עיו"ט ילבש הבגד של יו"ט בעוד היום גדול דאז יהיה זה גם לכבוד שבת, ועי"ז לא יעבור על הכנה.

ובס' ע"פ שחל בשבת (פ"ט) מביא מהגר"ש דבילצקי זצ"ל שמנהג העולם ללבוש בגדי יו"ט לפני שבת, וכך אמר שה"ת הגרח"ק בשם אביו זצ"ל. אכן המנהג הנפוץ ללבוש בגדי יו"ט בליל יו"ט אחר צאה"כ.

ז. בשמים בהבדלה ביקנה"ז

נפסק להלכה דאין מברכים על בשמים במוצ"ש ליל יו"ט (ומקורו תוס' בביצה לג: ד"ה כי), והטעם כ' בתוס' שם וכן הביא במ"ב (תצא, ג) שהגם דאין ביו"ט נשמה יתירה וא"כ לכאור' היה צריך לברך על בשמים דיש להשיב את הנפש, מ"מ כיון שיש "מאכלים חשובים וטובים" כלשון תוס' שם, או כלשון המ"ב "מאכלים טובים מיישבים דעתו כמו בשמים". ולכן א"צ להריח בשמים.

ויש לדון באוכלים מאכלי חלב בסעודת הלילה (ויש כאלה) אם מאכלים אלו נקראים חשובים וטובים כדי שלא יצטרכו לברך על בשמים. ואולי יש לחלק בין "חשובים וטובים" לבין "מאכלים טובים", ד"ל דחלבי הוא אמנם טוב אבל הוא לא חשוב.

וברשב"ם (פסחים קב:) כ' דביו"ט גם יש נשמה יתירה וא"כ לדבריו בודאי א"צ להריח בשמים (אפילו לאוכלים חלבי). ויעו' בגר"א בביאור על תיקון"ז דבכל יום שמתפללין בו מוסף יש בו נשמה יתירה.

וצ"ע להרשב"ם מדוע אין מברכים על בשמים במוצ"ש, ואולי יש לצרף לזה מש"כ בשו"ת דברי יציב (או"ח קכג) "והיה אפשר לומר דביו"ט איכא נמי נשמה יתירה, אבל במדרגה יותר נמוכה, ושני המלאכים דשבת הם מהנשמה יתירה וכו' ע"ש, ואלו רק במדרגת נשמה יתירה דשבת, ולזה ביום טוב אין אומרים שלום עליכם". וכ"כ בקדושת לוי ויקרא, דרשה לפסח: "כי באמת בשבת בא הנשמה יתירה לאדם מחמת התעוררות העליון, וביום טוב בא הנשמה יתירה לאדם מחמת התעוררות התחתון, ונמצא בין כך ובין כך יש לאדם נשמה יתירה ביו"ט, לכך אין מברכין במו"ש החל ביו"ט על הבשמים, ואין מברכין במוצאי יום טוב".

ח. כמה ביאורים בברכת ותודיענו

ותודיענו ה' אלקינו את משפטי צדקך ותלמדנו לעשות בהם חקי רצונך

כ' בס' צפנת פענח להמהרי"ט (דרוש לפ' בחוקות) להסביר וז"ל "וב"ל שזהו מה שיסדו רבותינו ותודיענו משפטי צדקך ותלמדנו לעשות בהם חוקי רצונך ששאלונו אם משפטי אינם חוקים, אלא שכך הוא מתפרש ולמדנו לעשות בהם כמי שהם חוקים חוקים וגזירת מלך" כלומר שלכאורה אם הם משפטים (המובנים) אין זה חוקים (שאינם מובנים), אלא שהגם שהם מובנים ע"פ הדת וע"פ השכל אנו מקיימים אותם כאילו שהם חוקים והם גזירת מלך.

ותתן לנו ה' אלקינו משפטים ישרים ותורות אמת

פי' הדעות האמתיות (שיח יצחק על סדור אשי ישראל). עוד אפשר לבאר דהיינו תורת שבכתב ותורה שבע"פ. (ג.ב. דבר בעתו מה טוב לומר ולהודות בליל שבועות על התורה"ק)

חקים ומצות טובים ותנחילנו זמני ששון ומועד קודש וחגי נדבה

פי' המהרש"א (ברכות לג.) דזה קאי איו"ט שני של גלויות, דשאר ימים טובים הם חיוב ולא נופל עליהם לשון נדבה. וי"מ דישאל נקראים "בת נדיב" (שה"ש ז, ב) ע"ש אאע"ה שנדבו לבו להתגיייר ותחילה לעלות למקום המקדש ולהר' ה', ולכן בימים טובים שיש בהם עלייה לרגל נופל בהם לשון נדבה.

ותורישנו קדשת שבת וכבוד מועד ותגנית הרגל

בס' הכתב והקבלה (שמות כג, יד) דן במה שיו"ט נקרא רגל, והביא מש"כ הרמב"ם בפיה"מ בריש חגיגה "אע"פ שהרגל הוא

המועד מ"מ לפי שאמר רגלים ולא אמר פעמים בא הקבלה לרמז שרומז שזו אינו חובה על מי שאינו יכול לילך ברגליו" דלכן הוא נקרא רגל דחובת עלייה לרגל היא רק על מי שיכול ללכת. אבל הכתב והקבלה כ' שאין טעם לומר דרק ע"ש זה הוא נקרא רגל, שרגל הוא לא רק השם של האבר, אלא גם פעולת ההליכה נקראת וההנהגה נקראת רגל, וכמ"ש "כל העם אשר ברגליך" "לרגל המלאכה ולרגל הילדים" ולכן המועדים נקראו רגלים כי הם מוליכים ומנהיגים את ישראל ללכת בדרכי השי"ת ומצוותיו. אלא שקצ"ע מכ"מ בגמ' דר"ה ויר"כ אינם נקראים רגלים, ולהנ"ל צ"ב.

(וכיון דאתי לדינו נסיים את נוסח התפילה ואולי בעתיד נרחיב בביאורה): וְתַבְדֵּל ה' אֱלֹקֵינוּ בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל בֵּין אֹר לְחֹשֶׁךְ בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשִׁשֶּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה בֵּין קֹדֶשֶׁת שַׁבָּת לְקֹדֶשֶׁת יוֹם טוֹב הַבְּדִלָה וְאֵת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשִּׁשֶּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קֹדֶשֶׁת הַבְּדִלָה וְקֹדֶשֶׁת אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּקֹדֶשֶׁתָּךְ.

ט. וכל העם רואים את הקולות

פסוק זה התבאר יפה בס' עמודי אור (קכב, אות כו בסוגר) דהנה ידוע שבכמה מקומות בתורה יש מקרא ומסורת, והנה במעמד הר סיני בדרך נס ופלא ראו את כל האותיות והמילים, ולכא' יש להבין לאיזה צורך היה נס גדול זה. ומבאר "ואולם לפי שחפצו ית' היה שבמעמד ההוא יגיד להם התורה כולה ויקבלו שרשיה כללותיה ופרטותיה ומדות שהיא נדרשת בהם, וכמה דברים בתושבע"פ נדרשו מהמסורת ולא היה מושג להם בשמוע בלבד לכך הראם ית' הענין לעיניים וראו את הקולות". ודפח"ח.

י. אי לאו האי יומא

בבאר היטב ריש ס' תצד מביא קושית המ"א דכיון לכ"ע נתנה התורה ביום ג' לספירה למה קבע הש"י חג השבועות לדורות ביום ג', ומביא מש"כ המהרש"א (ע"ז ג:) לתרץ שם "דהכוונה בזה היא להורות דיראת חטא קודם לחכמה" פי' דלכן נקבע ביום ג' להורות שהעיקר זה היום של שלמות קניני התורה.

ועפ"ז מפרש הבאה"ט דברי רב יוסף (פסחים סח:) 'אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא', דהקושיות רבו בזה, חדא מאי האי לישנא דקאמר אי לאו האי יומא ומדוע לא אמר 'אי לאו מתן תורה'. ועוד הרי רב יוסף היה עניו מכל אדם כמובא בסוף סוטה "א"ל רב יוסף לא תתני ענוה דאיכא אנא", וכאן מתפאר דהוא עדיף משאר אינשי, וכי זו ענוה.

(ובאמת על קושיא זו שמעתי לתרץ בשנת תשע"ז ממור"ר ר"י כנ"ח וראדין הגר"ע ברוידא שליט"א דכוונת רב יוסף בדבריו אלו הם דוקא מתוך ענוה, כי אילו לא התורה אין ביני לבין כל היוסף דאיכא בשוקא כלום, והריני כמותם, ומה שמרומם זו רק התורה וכל אחד מהם יכול להיות כמוני ע"י התורה, ומבלעדיה אין בי מעלה יתירה עליהם, דו"ק)

ומבאר הבאה"ט לפי"ד דכוונת רב יוסף היא דידוע מה שאז"ל ענוה מביאה לידי יראת חטא, וא"כ ר"י שהיה עניו היה גם יראת חטא קודם לחכמתו. וזהו שאמר ביומא דעצרתא ר"ל דוקא ביום ג' אי לאו האי יומא דקא גרים, ר"ל אי לא היה יומא דעצרתא בהאי יומא - יום ג', אלא ביום ג' לספירה, לא היה מוכח דיראת חטא קודם לחכמה במעלה ובזמן ולא היה מעלה שלי כלום וכמה יוסף איכא בשוקא אבל השתא דיומא דעצרתא הוא ביום ג' ונתינת התורה היה ביום ג' ואזאת כדי להורות כמ"ש המהרש"א שזה להורות דיראת חטא קודם לחכמה, לכן יש לו את מעלתו.

יא. שואלין ודורשין בהלכות חג ובהלכות רבית

בביאור הגר"א (או"ח תכט, א) כ' שדין שואלים ודורשים לפני חג השבועות הוא מר"ח סיון משום שאין הלכותיו מרובות כבפסח וא"צ ל' יום. יעו"ש באורך לחלק בין דין שלשים יום קודם החג, לשואלין ודורשין הלכות חג בחג.

אכן השתא התרבו קצת ההלכות בעניני רבית והמסתעף הנוגעים לתכניות החסכון לכל ילד שגזרה המלכות.

יב. יום המיוחס

ב' סיון נקרא יום המיוחס, ונאמרו בזה כמה טעמי. בלקוטי מהרי"ח כתב משום שביום זה נאמר "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" וכיון שביום זה נהיו עם ישראל "מיוחסים" לכן נקרא כן.

הגר"ש קלוגר בשו"ת האלף לך שלמה (של"ד) כתב משום שהוא נמצא בין שני ימים מיוחסים (ר"ח מחד גיסא וג' ימי הגבלה מאידך).

טעם נוסף אומרים העולם, משום שבשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אוה"ע והקב"ה אמר להם הביאו ספרי יוחסיכם כשם שבניי מביאים, וזה ארע ביום ב' סיון דבר"ח באו מדבר סיני, ובג' סיון כבר החלו ג' ימי הגבלה, וא"כ בב' סיון חיזר על האומות.

יג. ג' ימי הגבלה

בספר 'המכתם' (לא' מהראשונים) כ' שאין שום ספק שבימי הגבלה ("ימי הפרשה" כלשונו) נמסרו לישראל סודות נפלאים בתורה. וכתב ע"ז החיד"א (לב דוד פלא) שאם יתעורר אדם בימים אלו בהשתדלות להבין התורה לפי מדרגתו אין ספק דשעתא קיימא ליה ויעשה לו סגולה יותר משאר הימים.

יד. רבו של הגר"ש וולבה

כבר נתפרסם בשערי בת רבים מכתבו של הגר"ש וולבה לתלמידיו, וז"ל: "קיבלתי ממורי ורבי זצ"ל כי שלשת ימי הגבלה הם סגולה: מי שלומד בהם בהתמדה רבה ממש בלי ביטול תורה לרגע שזהו סגולה להצלחה לכל השנה בעלייה בתורה הוא אמר לי שזה כתוב בספרים הקדושים עכ"ל. והמפורסמות אינן צריכות פרסום אלא לציין שרבו הנ"ל הלא הוא הגר"ש שמואל חרקובער (הורביץ) זצ"ל מגדולי מיר.

טו. מנהג שטיחת עשבים בביהכ"נ

המקור הראשון למנהג זה הוא במנהגי מהרי"ל, ושם כתב הטעם מפני שמחת הרגל. ויל"ע מדוע דוקא בשבועות. אבל הרמ"א כ' זכר לשמחת מתן תורה, ופי' בלבוש שמשום שהיו עשבים סביב הר סיני, וכ"ה בסדור יעב"ץ מפני שההר נהיה ירוק.

טעם נוסף מובא במדרש תלפיות לבעל השבט מוסר ע"פ האלשי"ך הק' עה"פ וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה, וצ"ב מדוע נזכר שזה היה בימי קציר חטים, ללמדך שהדבר היה בערב שבועות שהוא חג הקציר. ובאותם דודאים שכרה לאה את יעקב ונתעברה ונולד יששכר, ויששכר חמור גרם בעול התורה, הרי שלא נעברה ביששכר בערב שבועות. וכתב הרמב"ן שדודאים הם יסמין והוא מין של שושנים ולכן מנהג ישראל לקשט ביהכ"נ בשושנים זכר לאותם דודאים - שהביאו לעיבורו של יששכר.

טז. לחדש חידוש בתורה

החיד"א בספר עבודת הקדש (כף אחת פרק כ"ב) כ' שישתדל האדם, אם הוא בר הכי, לחדש חידוש בתורה בחג השבועות והוא סימן טוב להתחיל ביום מתן תורה - לכל השנה.

ואם אינו בר הכי ישתדל עכ"פ לדעת דבר חדש בתורה שלא ידע קודם, ויהיה לו בזה סימן טוב.

יז. שמחת גדולה

הגר"א זצ"ל שמח שמחה גדולה במיוחד בחג השבועות, וכמובא במעשה רב (תוספת למעשה רב אות נ"ה) "מאד שמח רבינו, ותגדל לו השמחה יותר מכל רגל, ועלזו לבו בשמחת מתן תורה והאריך בשולחנו במאכל ובמשתה ושבתים".

יח. ובאו כולם

מקור שיר זה הוא מזמירות שבת (יום שבתון) ואלו מילות הבית השלם: "ובאו כולם בברית יחד, נעשה ונשמע אמרו כאחד, ופתחו וענו ה' אחד, ברוך הנותן ליעף כח".

הקשה הגר"ר משה הלברשטאם זצוק"ל מה שיאטיה דברוך הנותן ליעף כח לענין זה של קבלת התורה, ותי', ע"פ הגמ' המפורסמת (בבא מציעא פד.) על ריש לקיש שטרם שקיבל עליו עול תורה שחה את כל הנהר בפעם אחת ומיד שקיבל עליו עול תורה תש כחו ולא הצליח, כי תורה מתשת כחו של אדם, ועל זה אמר הפייטן כיון דאמרו ה' אחד וקיבלו על עצמם עול תורה, אל יחשוש שתש כחם, משום ש"ברוך הנותן ליעף כח"!

יט. עצרת

שם חג העצרת אינו כתוב בתורה. ויעוי' בספר קדושת לוי (דרוש לשבועות) שכ' שנשאל ממדינת ליטא מדוע נקרא חג זה בשם עצרת וענה להם בג' דרכים.

א. ע"ד הפשט, דבחג זה אין מצוה מיוחדת כמו מצה בפסח וסוכה בסוכות, ולכן נקרא ע"ש שיש לעצור ממלאכה כבכל חג.

ב. כשם שבשמיני עצרת עושים סעודה קטנה ושמחה על סיום של החג הגדול והקדוש, ועל סיומם של הימים הנוראים, וזו שמחה על סיום ועצירת הימים הגדולים בשלמות, וכמו שעושים סעודה לסיום מסכת, כך עושים חג וסעודה לסיומה של מצוות ספירת העומר שנשלמה. ויש קצת להוסיף על דבריו דעומר הוא כידוע מלשון עול: והתעמר בו, וכל ימי העומר הם ימי הכנה וקנינים למתן תורה, וחג העצרת הוא שמחה על השלמת הימים האלו של ההכנה למתן תורה. (ובאמת חג זה נקרא גם שבועות ע"ש השלמת שבעת שבועות הספירה.)

ג. ע"פ דברי הרמב"ן (כתבי הרמב"ן ח"ב, האמונה והבטחון פי"ט) עה"פ בשה"ש מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ, וכ' הרמב"ן שבכל התעוררות שיש, יש להזהר שלא תהיה התעוררות ערטילאית ללא דבר של ממש, אלא יש לעשות ממנה חפץ - עד שתחפץ, כלומר לאחר כל התעוררות יש לקחת מצוה מעשית ולקיימה כדי שתתפס ההתעוררות ותהיה ממשית. וכך היה במתן תורה התעוררות גדולה ללא משהו מעשי - מלבד המצוה לעצור ולהזהר מליגע ולהתקרב להר, וע"כ נקרא החג ע"ש מצוה זו שהיא היתה ממשית בחג זה ובה נתפסה ההתעוררות הרוחנית.

ב. עוד בענין עצרת

בחזון יחזקאל (ר"ה פ"א) כ' דשם "עצרת" הוא רק אחר חורבן הבית משום דליכא תו מצות שתי הלחם, וכל המצוה שיש היא רק מצות עצירה ממלאכה ולכן שם זה הוא רק אחר החורבן.

אך דבריו צ"ע ממשניות שביעית (א, א) דשם נאמר לשון עצרת על זמן הבית, וכמו"כ בתרגום מיתרגם "בשבועותיכם - בעצרתיכון" והוא היה בזמן הבית. וע"ע תוס' אנשי שם (שביעית שם) מש"כ על שם עצרת באורך.

כא. חג בכורים

מסכת בכורים פרק ג': יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה אשכול שביכר רימון שביכר וקושרו בגמי.

להלן ב' יהלומים על משנה זו.

1. מרן הגר"י אדלשטיין צוק"ל נפגש בערך בשנת תשע"ו עם כ"ק האדמו"ר מצאנז יב"חט"א וציטט לו משנה זו, בהקשותיו: מדוע נזקק התנא לפרט במה יקשור את הפירות. ואיהו מפרק לה: משום שגמי הוא ראשי תיבות: גדולים מעשי ה'!

2. מדוע נקט התנא דוקא ג' פירות אלו. ואמר ע"ז הגאון ר' מנחם זמבא הי"ד ע"פ מש"כ בשם האר"י הקדוש דמצות בכורים הבאה מחיבת הארץ היא תיקון לחטא המרגלים שהוציאו דיבת הארץ, והוסיף הגרמ"ז דלכך נקט התנא ג' פירות אלו משום שאלו שהביאו המרגלים, כנאמר בפרשת שלח: 'זיכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד...ומן הרימונים ומן התאנים'.

כב. שתי הלחם

יש לדון אם יש לומר שתי הלחם או שני הלחם. ומקודם יש לדון אם לחם הוא זכר או נקבה. בפסוק נאמר (ויקרא כג, יז) תביאו לחם תנופה שתיים וגו'. וכן בשמואל א, (א' י) נאמר ונתנו לך שתי לחם. הרי שהוא לכאורה נקבה.

אמנם בישעיה (נ"א, הפטרת פ' שופטים) נאמר "ולא יחסר לחמו" משמע מלשון יחסר דלחם הוא זכר. וכן הוכיחו תוס' במנחות צד. וע"ש עוד. ובתוי"ט במנחות דחה הוכחה זו וביאר דיחסר קאי אאדם, דהוא לא יחסר. אבל בשפת אמת מיישב את דברי התוס', דאילו היחסר קאי על האדם היה לו לומר "ולא יחסר לחם".

ובספר אהל משה להג"ר אליעזר משה הורוויץ זיע"א כתב דאמנם לחם הוא לשון זכר אבל במצות שתי הלחם הוא נקרא לשון נקבה משום שמדובר בחלת לחם, והביא ראיה שהתרגום מתרגם בכל מקום בשתי הלחם "גריצן דלחם" דהיינו חלת לחם, וע"ש זה הוא לשון נקבה.

אלא דיש להקשות מכללו הידוע של האבן עזרא הובא בתוי"ט בנזיר (ב, ב) "אמר החכם ראב"ע, כל אשר אין בו רוח חיים זכרהו ונקבהו". וא"כ לחם יכול להיות זכר ונקבה.

אלא דאפשר דלחם העולה על מזבח ה' הרי הוא רוחני כולו והרי זה כמי שיש בו רוח חיים.

כג. ריוחו לקב"ה בשירות ותשבחות

שבועות הוא יומא דהלולא דדוד מלכנו, ונוהגים לומר תהלים, וכמו"כ לקרוא רות משום שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות. בנותן ענין להביא מרגניתא טבא בזה.

א"י בסנהדרין פב. שכשנבוכדנצאר ראה שיחזקאל החיה המתים בבקעת דורא רצה לומר שירות ותשבחות עד שהיה כמעט מגנה את כל שירותיו של דוד, בא מלאך וסטר לו על פיו.

הקשה האדמו"ר מקוצק זצ"ל, מה היושר בזה, וכי מפני שנבוכדנצאר יש לו שירות ותשבחות יותר טובים משל דוד אין לו הזכות לאומרם? וכי יש לו לדוד "פרוטקציה"? אך השיב על כך שכל ביאורה של הגמ' שונה מההבנה הפשוטה, דוד המלך אמר לקב"ה שירות ותשבחות בכל מצביו הקשים ביותר כמו במצביו הטובים. גם כאשר היה דחוי עשרים ושמונה שנה ממשפחתו ונחשב לממזר הוא שר ושיבח את הקב"ה בדיוק כמו כשישב על כסא המלכות, אמר לו המלאך לנבוכדנצאר, אתה יושב ושולט בכיפה ושר לקב"ה? סטר לו על פיו ואמר לו: האם עכשיו כשכואב לך אתה עדיין אומר שירה? ונבוכדנצאר שתק אחר שקיבל הסטירה! כי כשכואב לך אתה כבר לא יכול לומר שירה!! הרי שרחוק אתה מאד מדוד המלך אדוננו.

קָרְבוּ לְהַר סִינֵי בְּלֵב שְׂוָה, קוֹל עָרֵב הַשְּׁמִיעוּ מִרְאָה נְאֻמָּה, קִדְמוּ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע בְּאֵהָב לְחֻמָּה

(יוצר לשבת שאחר שבועות)

אזמרה לשמך

בס"ד
חג
השבועות
תשפ"ב

פסקי הלכות ותשובות מפי מוריגו הגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א

פסקי הלכות לחג השבועות החל במוצ"ש

לומר שהולך לישון כדי שהיה לו כח להיות ער בלילה (עיין במ"ב רצ' סק"ד).

הכנה משבת ליום טוב

ט. אסור להכין משבת ליום טוב, אפי' דברים שאינם 'מלאכה' אלא רק טירחא. ולכן לא יערוך את שולחן החג בשבת, וכן לא יגלול את הספר תורה בשבת לקריאה של שבועות.

הוצאת אוכל מהמקפיא בשבת לצורך יו"ט

י. אין להוציא אוכל מבושל או חלות מההקפאה בשבת לצורך יו"ט עד צאת הכוכבים ואמירת 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש', אך בשעת הדחק אפשר להוציא בעוד היום גדול (מ"ב תרסז סק"ה).

ליל חג השבועות (יקנה"ז)

הדלקת נרות של יום טוב

יא. את הנרות של יום טוב יש להדליק רק לאחר צאת הכוכבים, וצריכה האישה לומר קודם הדלקת הנרות "ברוך המבדיל בין קודש לקודש".

ובעניין הוצאת הפתילה שנשארה מהנרות של שבת לצורך הכנת נרות ליום טוב: מעיקר הדין מותר להוציא את הפתילה אפילו בידו לצורך הדלקת נרות יום טוב, [וטעם הדבר שאין בכך משום איסור מוקצה, מכיוון שהדלקת הנר נחשבת לאוכל נפש, ומותר טלטול מוקצה לצורך אוכל נפש]. אך בזמננו שיש את אור החשמל, אינו מבורר כל כך להחשיבו כצורך אוכל נפש, ולכן לכתחילה עדיף להוציא את הפתילה ע"י כפית או מזלג וכדו'. כמו כן ניתן להוסיף שמן ופתילה חדשה לכוסיות מבלי להוציא את הפתילה הישנה.

ברכת 'שהחיינו' בהדלקת נרות

יב. ישנן נשים הנוהגות לברך 'שהחיינו' בזמן הדלקת הנרות, ויש הנוהגות ששומעות או אומרות 'שהחיינו' בעת הקידוש. מי שאין מנהג בידה תשמע או תברך 'שהחיינו' בשעת הקידוש.

הנוהגות לברך 'שהחיינו' בזמן הדלקת הנרות, אם הן מקדשות בעצמן, אינן אומרות 'שהחיינו' בקידוש, אולם אם הן שומעות קידוש מהבעל או מאחרים, אם אינן שותות מהכוס יענו אמן על ברכת 'שהחיינו', ואם שותות - יש להסתפק אם יכולות לענות אמן אחר ברכת 'שהחיינו' ולשתות מהכוס, ויסוד הספק האם כיון שכבר יצאו ידי חובת 'שהחיינו' נמצא שעניית אמן נחשב הפסק בקידוש, ואז תצטרך לברך על שתיית הכוס כדין המפסיק בין ברכת המקדש לשתייה, או דלמא שאין עניית אמן נחשבת הפסק. ולמעשה נראה שיאמרו.

תוכן עניינים

ערב חג השבועות | ליל חג השבועות (יקנה"ז) | שמחת יו"ט | הלכות לסדר הלימוד בליל החג, קידוש ותפילת שחרית | שו"ת לשבועות | הלכות יו"ט | רחיצה ביו"ט הלכה למעשה

תספורת בערב חג השבועות

א. לנוהגים ע"פ שיטת האר"י אין להסתפר עד ערב שבועות, ובמקום הצורך אפשר להקדים להסתפר מיום מח' לעומר. השנה, ניתן להסתפר מליל שישי.

ערב חג השבועות

שואלין ודורשין

ב. הדין של 'שואלים ודורשים' בהלכות חג בחג' לענין חג השבועות, מבואר בגר"א שהוא מר"ח סיון (מ"ב סי' תכט' סק"א).

אמירת תחנון

ג. אין אומרים תחנון מר"ח סיון עד לאחר אסרו חג, ויש נוהגים עד יב' סיון ועד בכלל (סי' קלא' סע' ז', ובסי' תצד' סע' ג').

טבילה קודם הרגל

ד. יש לטבול בערב שבועות אחר חצות, ואפשר להקדים הטבילה אף שעה קודם חצות (סי' תעא' ס"ק כב, סי' קכח' ס"ק קסה). [השנה, שערב שבועות חל בשבת, יטבול בערב שבת].

הדלקת נר נשמה ליזכור

ה. לכתחילה יש להדליק נר נשמה מערב שבת בנר שדולק 48 שעות, אך אם לא הדליק מער"ש, ידליק בליל יו"ט במקום שאוכלים, ויותר טוב להדליק בביהכנ"ס (בה"ל סי' תקיד, ה).

לבישת בגדי יו"ט

ו. מעיקר הדין יכול ללבוש את הבגדי יום טוב בשבת בעוד היום גדול שלא ניכר שעושה כן לצורך יום טוב, אך לכתחילה עדיף שילבשם לפני שבת, בכדי שלא יהיה זלזול בשבת.

סעודה שלישית

ז. מצוה להקדים את הסעודה השלישית לפני שעה עשירית [ולכתחילה יש להקדים להתפלל מנחה קודם סעודה שלישית], אך אם לא הספיק לאכול קודם שעה עשירית, יאכל אחרי שעה עשירית, אך אז לא יאכל שיעור קביעות סעודה דהיינו כרגילותו בחול, ומצוה לאכול רק שיעור מעט יותר מכביצה פת כדי שיאכל בלילה לתאבון.

שינה בשבת ערב שבועות

ח. יש להסתפק האם מותר לאדם שהולך לישון בשבת ביום

מלאכה במוצ"ש ליל יו"ט

יג. עשיית מלאכה [המותרת ביום טוב] כשחל במוצ"ש: **אף לאחר צאת הכוכבים של שבת, אין לעשות מלאכה עד שיאמר "ברוך המבדיל בין קודש לקודש"**, אולם אכילה אסורה עד לאחר הקידוש (משנ"ב רצט ס"ק לו).

זמן תפילת ליל יו"ט

יד. מאחרים להתפלל ערבית בליל שבועות עד אחר צאת הכוכבים, כדי שיהיו ימי הספירה מט' יום תמימות (מ"ב תצד' סק"א).

מעריב ליל יו"ט

טו. אומרים 'ותודיענו' במקום 'אתה חוננתנו', שכח לומר 'ותודיענו' - אם כבר הזכיר השם בסוף הברכה, אינו חוזר.

דיני יקנה"ז

טז. עושים קידוש והבדלה על כוס אחת, וסדר הברכות הם: "בורא פרי הגפן", "קידוש", "בורא מאורי האש", "הבדלה", "שהחיינו".

יש לדון בגדר "יקנה"ז שיש בו גם קידוש וגם הבדלה, איזה שם יש לו. דהנה מצאנו כמה חילוקי דינים בין קידוש להבדלה (ויבוארו להלן), וא"כ יש להסתפק שכיון שעושים קידוש והבדלה על אותה כוס, האם נדון אותו כקידוש או שנחשיבנו כהבדלה.

ונראה למעשה שיש לדון אותו כקידוש, וכמו שעולה מדברי המ"ב (המובאים בסמוך).

ויש לגדר זה כמה השלכות להלכה:

[א]. הנוהגים לשבת בקידוש ולעמוד בהבדלה: **אומרים יקנה"ז בישיבה** כיון שהוא נידון כקידוש ולא כהבדלה (מ"ב רצו סק"ח, וסי' תעג סק"ג).

[ב]. **נשים שותות מכוס יקנה"ז**, אף שאינן שותות מכוס הבדלה.

[ג]. **ביקנה"ז ממלאים את הכוס כמו בקידוש**, ואף שבהבדלה ממלאים את הכוס על כל גדותיו כדי שיישפך, ביקנה"ז אין נוהגים כן מאחר והוא נידון כקידוש.

[ד]. אפשר לעשות יקנה"ז על פת כדן קידוש, ואף שאין מבדילים על הפת, מ"מ ביקנה"ז שעיקרו קידוש יכול לעשותו על הפת (ראה להלן בסמוך).

ויסוד הדבר שיקנה"ז נחשב לקידוש, נראה שיש ללמוד ממש"כ התוס' (פסחים קו"ע ב"ד"ה מקדש) ונפסק בשו"ע (סי' רצו ס"ב) ובמ"ב (שם ס"ק יד), שאפשר לעשות יקנה"ז על הפת כדן קידוש אע"פ שאין מבדילים על הפת, וטעם הדבר

הוא משום שכיון שיש בו קידוש [שיכול להעשות על פת], אגב כן גם יכול להבדיל עליו.

ומבואר מזה לכאורה **שהקידוש עיקר**, שאם החשיבות של הבדלה ביקנה"ז היתה שווה לחשיבות של הקידוש, לא היה מועיל על כך סברא של "אגב", ורק משום שההבדלה ביקנה"ז נטפלת לקידוש, יש להבין סברת התוס' שההבדלה נטפלת גם לקידוש שעושהו על הפת.

אבוקה להבדלה

יז. הנה הדין ידוע שמצווה מן המובחר לברך 'בורא מאורי האש' בהבדלה על אבוקה, ורק אם אין לו אבוקה, מברך על נר יחיד (שו"ע רחצ סע' ב).

ויש לבאר כיצד לקיים את המצווה מן המובחר של אבוקה ביו"ט שחל במוצ"ש, דהנה הרבה נוהגים לעשות אבוקה ע"י חיבור של שני נרות או של שני גפרורים, ולכאורה ביו"ט יש לחוש לכך מג' טעמים:

[א]. בשעה שמקרבים הנרות, נמס קצת מהחלב ויש לחוש בזה לגרם כיבוי (וחשש זה לא קיים בחיבור גפרורים זה לזה).

[ב]. עוד יש לחוש שהוא מוסיף הבערה שלא לצורך, דשמא אין היתר ליצור אבוקה ביו"ט בשביל קיום מצווה מן המובחר, ומטעם זה גם אין לחבר ב' גפרורים זה לזה.

[ג]. יש לחוש בהפרדת הנרות או הגפרורים משום כיבוי בכך שממעט את אש האבוקה.

ולכן כדי לקיים את המצווה מן המובחר של אבוקה - יש להדליק בנר הבדלה קטן, או ע"י נעיצת פתילה נוספת בנר קטן סמוך לפתילה הקיימת מערב שבת .

אם אין אבוקה מוכנה - ידליק נר אחד במיוחד להבדלה ויברך עליו [וישאירו דולק], ורבים נוהגים לברך על נרות החג [ללא אבוקה]¹, ומי שמיקל לחבר שני נרות ולהפרידם - יש לו על מה לסמוך.

שמחת יו"ט

א. יש חיוב שמחה ביו"ט, ואמרו חז"ל (פסחים קט) שבזמן הזה אין שמחה אלא ביין, וכן נפסק להלכה שחובה לשתות יין ביו"ט (סי' תקכט' סע' א' ובה"ל סעיף ב' ד"ה כיצד). חובה זו היא ביום החג.

בעניין שיעורי שתיית היין - יש חובה לשתות כמות שתגרום שמחה (אך לאו דווקא רביעית), ולגבי שתיית יין בליל שבועות - עפ"י האמור להלן [אות טז'], יש חיוב שתית יין אף בסעודת הלילה, (ועיין בחזו"א אור"ח קכד' דף ע"א).

ב. את הקטנים יש לשמח ע"י ממתקים שהם שמחים בהם, ולנשים יקנה בגדים ותכשיטים כפי ממונו.

1 אך בשו"ע (סי' רחצ ס"ב) כתב שאם אין אבוקה, ידליק נר לצורך הבדלה חוץ מהנר המיוחד להאיר בבית, וא"כ קשה איך מברכים על נרות וצ"ע.

יוציא את בני ספרד בברכת על נטילת ידים.

ברכה על טלית קטן

ז. מי שהיה לבוש כל הלילה בטלית קטן ואינו לובש טלית גדול בתפילה (כגון בחורים מבני אשכנז) – עליו לצאת מברכה של אדם אחר (ואחר הברכה ימשמש בציציתיו), או להחליף ציצית ולברך על הציצית האחרת.

לימוד לאחר שעלה עמוד השחר קודם ברכת התורה

ח. יש לדון האם מיד בעלות השחר צריך לצאת בברכות התורה ובלי זה אסור ללמוד. ונראה שמותר להמשיך ללמוד עד שיהיה מי שיוציאנו או עד שיתפלל ויצא ידי חובה באהבה רבה, מכיון שאין איסור ללמוד לפני ברכת התורה אלא יש חובה לברך קודם הלימוד, וכיון שכעת אינו יכול לברך, יכול ללמוד.

נטילת ידים בעלות השחר

י. זמן נטילת ידים הוא מיד בעלות השחר. וצריך לקום ממקומו מיד כשמגיע זמן זה אך רבים מקלים בכך (עי' שו"ע סי' ד' סע' ד'). וזמן עלות השחר לענין זה, הוא 72 דקות קודם הנץ ולא תשעים דקות.

ברכת השחר לאחר שינת היום כשלא בירך בבוקר

יא. מי שהיה ער בלילה ולא הוציא וידי חובה בברכות השחר, ולאחר מכן ישן במשך היום, יש לדון שבאופן זה יוכל לברך ברכות השחר אפילו לשיטות שצריך דוקא שינה של לילה, היות וכעת שלא ישן בלילה נמצא שהשינה העיקרית שלו היא שינת היום, ויש לומר שבכה"ג יש לה חשיבות של שינת קבע, ויוכל לברך על כך ברכת 'אלוקי נשמה' ו'המעביר שנה', וצ"ע למעשה.

אכילת כזית מזונות לאחר הקידוש בבוקר

יב. הניעורים בליל שבועות ועושים קידוש לאחר התפילה, כדי לקיים דין קידוש במקום סעודה יש להקפיד לאכול כזית מהמזונות עצמם ולא רק מהמילוי שבהם או תוספות אחרות, ולכן בחג השבועות שהרגילות לאכול עוגות גבינה, יש להקפיד על כך שיהיה הכזית מהבצק ולא מהתוספת (עי' סי' רעג סע' ה').

ברכה על שאר משקין אחר ברכת הגפן בקידוש

יג. בדין ברכה על שאר משקין למי ששמע ברכת הגפן בקידוש או שקידש בעצמו, הדין חלוק בין קידוש על יין לבין קידוש על מיץ ענבים, וכמו שיתבאר.

כשהקידוש על יין: ישנם ג' חילוקי דינים.

א. דין המקדש ששתה רביעית: אינו צריך לברך על שאר המשקין ששותה לאחר מכן, שברכת הגפן על היין בקידוש פוטרת את שאר המשקין כיון שגם שתי רביעית (שו"ע סי' קעז).

ג. אין חובה לאכול בשר ביו"ט אך יש מצוה, ועיקר המצוה לאכול בשר בהמה, ואם אין לו בשר בהמה אפשר לקיים המצוה גם בבשר עוף (סי' תקכט' ובה"ל שם, חגיגה ח', ביצה י').

ד. מבואר (בפסחים קה' ואו"ח רעא' סע' ג') שכבוד יום שבת קודם לכבוד לילה, דהיינו שמאכלי סעודת היום צריכים להיות יותר מכובדים מסעודות הלילה. ויש להסתפק האם דין זה נאמר אף ביו"ט, ובספר ערכי תנאים ואמוראים לאחד מרבותינו הראשונים, בערך 'רב יהושע בריה דרב אידי', מבואר להדיא דכבוד יום עדיף מכבוד לילה אף ביו"ט (ראיית מו"ח הגרא"י צוקר, ועי' שו"ת שביבי אש"ח ד' סי' ז').

הלכות לסדר הלימוד בליל החג קידוש ותפילת שחרית

ברכה על שתיה כששותה על פני משך זמן רב

ה. לגבי דין ברכה ראשונה ואחרונה, למי שדרכו לשתות מעט מעט בפרקי זמן ממושכים, יש להבחין בין שני האופנים:

א. אם שותה בכל פעם רביעית שלימה בבת אחת: יברך לפני כל שתיה ולאחריה ברכה אחרונה. אולם אם יודע שישתה שוב בתוך שיעור עיכול, לא יברך ברכה אחרונה אחר השתיה הראשונה, וישתה פעם שניה בלא ברכה לפניו. [שיעור עיכול בשתיה אינו ברור, ולהלכה נראה שהוא קרוב לשעה].

ב. אם שותה מעט מעט פחות מרביעית (שאין צריך לברך אחריה 'בורא נפשות'), וכן אם שותה שתיה חמה (שהמנהג שלא לברך אחריה בורא נפשות): נחלקו בכך המגן אברהם ושאר אחרונים אם שיעור עיכול נחשב להפסק גם לגבי ברכה ראשונה, והמנהג הנפוץ (עי' מ"ב קפד ס"ק יז) שאין לברך לפני כל שתיה ושתיה, אלא מברך בתחילת הערב ומועיל לו כל זמן שנמצא באותו מקום ודעתו לשתות עוד (שבאופן זה צריך לברך מדין שינוי מקום ומדין היסח הדעת). ואם שותה בתוך שיעור עיכול לשתיתו האחרונה לכל השיטות אינו צריך לברך לפני כל שתיה.

ברכות השחר בניעור בלילה

ו. מי שלא ישן כל הלילה אינו מברך ברכת 'אלוקי נשמה', וברכת 'המעביר שינה', (מ"ב סי' מו ס"ק כד בשם הא"ר) וברכות התורה (סי' מז ס"ק כח), וכל זה למנהג האשכנזים, אבל מנהג הספרדים שמברכים את כל הברכות [חוץ מברכת על נטילת ידים (שו"ע ס"ד סי"ג)] כפי שנבאר מיד בסמוך.

לגבי ברכת על נטילת ידים, אם הולך לשירותים קודם התפילה, למנהג האשכנזים מברכים על נטילת ידים ואשר יצר (מ"ב שם ס"ק ל'). והספרדים אינם מברכים כלל (פשטות השו"ע שם).

ולפי זה ישנה אפשרות לצאת את כל הברכות גם כשלא נמצא מי שישן בלילה, על ידי שאדם מבני ספרד הנוהג לברך יוציא את בני אשכנז בכל הברכות הנ"ל (במ"ב שם סי' מו' ס"ק כד' בשם השע"ת כתב שיד"ח מאחר). ואחר כך אדם מבני אשכנז

[ב]. **דין השומעים שיצאו ידי חובה בקידוש ושתו מעט אך לא שתו רביעית:** בביאור הלכה (שם) הסתפק בכך, ושורש הספק הוא האם שתיית יין פחות מרביעית פוטרת שאר משקין. ומשום כן לכתחילה ראוי לפטור את המשקה בברכת 'שהכל' על מין מאכל שברכתו 'שהכל', או שיצא ידי חובה מאדם אחר שלא טעם מהיין כלל. **ואם אין מי שיוציאנו וגם אין לו מאכל שברכתו שהכל לפטור את שאר המשקין, שותה בלא ברכה.**

[ג]. **דין השומעים שלא שתו כלל:** חייבים לברך על המשקין ששותים אחר כך, שמאחר ולא שתו מהיין כלל, אין ברכת הגפן ששמעו בקידוש פוטרת את שאר המשקין.

ולפי זה יש לעיין כשיודע שאין מי שיוציאנו וגם אין לו במה לפטור את המשקין שרוצה לשתות אחר כך, האם כיון² שמצוה מן המובחר לטעום מהכוס (פסחים קו בתוס' ובאו"ח סי' רעא ס' יד), יטעם למרות שנכנס לספק ברכות להקל, או שעדיף שלא יטעם כלל כדי שלא יכנס לספק ברכות להקל.

כשהקידוש על מיץ ענבים:

הדין שווה בין מי ששתה רביעית לבין מי ששתה רק מעט, שאף המקדש ששתה רביעית ראוי לו לכתחילה שיפטור את המשקין על ידי מאכל או שימצא אחר שיוציאנו, כיון שישנו ספק בהלכה אם מיץ ענבים חשוב כמו יין לגבי הדין של יין פוטר את המשקין.

ואם אין לו מי שיוציאנו וגם אין לו מאכל לפטור, **שותים שאר המשקין בלא ברכה בין מי ששתה רביעית ובין ששתה רק מעט מאחר וספק ברכות להקל.**

ואולם מי שלא שתה כלל מהמיץ ענבים - פשוט שצריך לברך על משקין אחרים וכמו שהתבאר לעיל.

לחם משנה' בקידוש מזונות

יד. בקיצור שו"ע (כלל עז') כתב שכשעושים קידוש על מזונות יש ליקח לחם משנה, **דהיינו שייקח שתי עוגות שלימות ולברך עליהם מזונות** אחר הקידוש כמו שעושה בפת. **ואולם אין הלכה כן.**

שכח יעלה ויבוא בסעודת החג

טו. מי ששכח יעלה ויבוא בסעודת חג השבועות, יש להבחין בכך בין שני אופנים:

[א]. אם בבוקר אחר התפילה עשה קידוש ואכל מזונות יש לדון אם חוזר לברך. וטעם הדבר משום שסיסוד הדין שצריך לחזור על ברכת המזון כששכח יעלה ויבוא בסעודה, הוא משום שיש חובת סעודה של היום טוב וחובת הסעודה מחייבת אותו בהזכרה, ולכן חוזר ומברך כששכח את ההזכרה של יעלה ויבוא, ומשום כן במקום שכבר אכל מזונות הרי שכבר יצא ידי

חובת סעודת היום בסעודת המזונות ונמצא שסעודת המוציא אינה חובה, ואינו מחוייב לחזור אם שכח להזכיר בה יעלה ויבוא, ולמעשה ראה הערה³.

[ב]. אם לא עשה קידוש בבוקר: צריך לחזור ולברך.

מאכלי חלב בחג השבועות

טז. במנהג לאכול מאכלי חלב בחג השבועות, ישנן מנהגים שונים, והמנהג הנפוץ לאכול מיד אחר התפילה בבוקר סעודה עם מאכלי חלב ולעשות הפסקה, ואחר כך לקבוע סעודה בשרית. ויש שנוהגים לאכול בלילה סעודה חלבית בלא אכילת בשר כלל, וכל אחד ינהג כמנהג אבותיו.

אולם נראה שמי שאין לו מנהג קבוע בדבר, עדיף שיאכל בסעודת הלילה גם בשר, משום שיש מצוה של שמחת יו"ט אף בלילה [וכמו שיתבאר], ואת מאכלי החלב יאכל בבוקר, כדלעיל, או שיאכלם בתחילת הלילה ויעשה הפסקה כדין ע"י שיאכל ושתה ביניהם [קינוח והדחה], ולא סגי בשטיפה הפה⁴.

ואין להקשות מהמבואר בגמ' פסחים (עא ע"א) שהלילה הראשון התמעט משמחה, ונמצא שאין חיוב אכילת בשר בסעודת הלילה. דנראה מוכרח שאף שאין "חיוב" של הבאת קרבן שמחה בלילה, מכל מקום יש חיוב של שמחה מן התורה אף בלילה וכל המיעוט משמחה הוא רק לגבי "קרבן" (ואכילת בשר בכלל), ולא לגבי עיקר החיוב של שמחה ביום טוב, וכמו דמוכח במ"א (סי' תקמו ס"ק ד), ואם כן יש על כל פנים "קיום מצוה" באכילת בשר בסעודת הלילה (וכמו שיבואר).

וכן נראה שיש קיום של מצוה באכילת בשר בלילה לפמש"כ השאגת אריה (סי' סח') שכל המיעוט של חיוב שמחה בלילה של יו"ט הוא רק מן התורה, אבל מדרבנן יש חיוב של שמחה אף בלילה, ולדבריו נמצא נמי שיש מצוה באכילת בשר בלילה מחמת החיוב שמחה מדרבנן.

ויסוד הדברים להכריח את שיטת המג"א הנ"ל שיש חיוב שמחה מן התורה אף בלילה, הוא ממה שיש להקשות על עיקר סוגית הגמ' בפסחים דף עא' ע"א שמבואר שם שהלילה של יו"ט התמעט משמחה, ממה שמבואר בגמ' (שם קח ע"ב) גבי השותה ד' כוסות בבת אחת - "אמר רב יודן יין יצא ידי חירות לא יצא", וברשב"ם ובתוס' שם ביארו שידי יין יצא הכוונה לשמחת יו"ט, ומבואר מזה שיש חיוב שמחה בליל יו"ט. ולכאורה ב' הסוגיות סותרות. ועל כרחק מבואר מזה שכל עיקר המיעוט משמחה המבואר בגמרא בדף עא' הוא רק כלפי החיוב של הבאת שלמי שמחה אבל בכל שאר ענייני שמחה של יין וכדומה, יש חיוב אף בלילה. ומאחר ונמצא שיש חיוב שמחה מן התורה ומשום כן יש חיוב של שתיית יין אף בסעודת הלילה, אם

הוא משום ספק שמא כבר קיים סעודת יו"ט באכילת המזונות, וגם לצד זה הוא מחוייב בברכת המזון על המזונות שעדיין לא ברך עליהם ברכת המזון אלא על המחיה, והרי הוא מחוייב בברכת המזון לכל הצדדים [וראה בהרחבה בגליון 32].
4 כן דעת המשנ"ב (סי' תצד ס"ק טז) שאפשר לאכול חלב ולאחמ"כ בשר עם הפסק של אכילה ושתיה באמצע, אך ישנם מחמירים (ב"י יו"ד סי' פט עפ"י הזהרה) שיהיה ברכת המזון באמצע.

2 ובקידוש של הבוקר יש הסוברים ששתיה מעכבת [ע"י בהרחבה בגליון מס' 30].
3 למעשה לכתחילה ראוי באופן זה שיחזור ויטול ידיו ויאכל כביצה פת ויברך ברכת המזון עם יעלה ויבוא ויפטור זה גם את האכילה הראשונה, שבזה מוציא עצמו מידי ספק, ואם אינו יכול לאכול עוד מספק אינו חוזר ומברך, כיון שיש צד שקיים חובת סעודת יו"ט באכילת המזונות, ולכן מספק אינו חוזר ומברך, ואם לא עבר עדיין זמן עיכול מאכילת המזונות חוזר ומברך ברכת המזון, שהרי כל הצד לפוטרו מברכת המזון

שור"ת לשבועות

אדם שיכול ללמוד חצי מליל שבועות, האם עדיף ללמוד בחצי הראשון או השני

ת. עדיף ללמוד בחצי השני באשמורת הבוקר, וישן בחצי הראשון (כנה"ג סי' תצד').

מה עדיף ללמוד בליל שבועות - תיקון ליל שבועות או גמרא

ת. נחלקו הפוסקים בזה, ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד (ע"פ חוק יעקב תצד' ס"ק א').

אדם שאם ישאר ער בליל שבועות יתנמנם באמצע התפילה או שלא יתפלל כראוי, האם ישאר ער

ת. ישן קצת בלילה כדי שיוכל להתפלל כראוי (פלא יועץ מאמר עצרת וסידור יעב"ץ בסדר ליל חג השבועות).

הלכות יום טוב

בישול ואפיה ביו"ט

מלאכות לישה בישול ואפיה מותרות ביו"ט כיון שמלאכות אלו אינן נעשות לימים הרבה (סי' תצה').

גם דברים שנשמרים בקירור מותר לבשלם ביו"ט אם התבשיל כשהוא טרי טעמו משובח יותר (שם).

קומפוט (לפתן) שלא מפיג טעמו אם מבשלים אותו מבעוד יום ולכן כל דבר שרגילים לאוכלו צונן - לדעת השו"ע מותר לבשלו ביו"ט, ולדעת הרמ"א אסור לבשלו כדרכו אלא ע"י שינוי (שם), ואף לבני ספרד יש להחמיר בזה [כנה"ג, מאמר מרדכי, ברכי יוסף שם].

אם לא היתה אפשרות לבשל בערב יו"ט כי היו טרודים, דינו כאונס ומותר לבשלו ביו"ט ללא שינוי (מ"ב סי' תצה' ס"ק ח', י').

מאכל שמפיג טעמו, אפי' אם מכין אותו לליל יו"ט, ועד ליל יו"ט לא יפוג טעמו גם אם יבשלו בערב יו"ט, אפילו הכי מותר לבשלו ביו"ט כיון שבעיקרו הוא מפיג טעמו.

אף שאפשר להדליק גז מערב יו"ט ולהניח עליו את הסירים שיתבשלו ביו"ט, אין צורך לעשות כן כיון שיש הפסד ממון של הגז הבוזבז בנתיים ללא צורך [פמ"ג בראש יוסף ביצה דל"ג, ובסי' תקב' משב"ז א'].
מבעיר (סי' תקב')

אסור להדליק אש חדשה ביו"ט אבל מותר להעביר אש מאש דולקת.

להעביר אש ממקום למקום ע"י גפרור או נר אמצעי - אם יש טרחה להעביר ישירות - מותר (פמ"ג מ"ז תקיד' ס"ק ח').

כן על כרחך שיש עכ"פ מצוה של אכילת בשר וכפי שמבואר בביאור הלכה (סי' תקכט) שבכל מקום שיש חובה לשתות יין יש מצוה לאכול בשר.

ברכת עוגת גבינה

יז. בד"ן ברכה על עוגת גבינה יש להבחין בין כמה אופנים שונים של אפיית העוגה.

[א]. **כשהעיסה נאפת יחד עם הגבינה:** אם יש טעם טוב בעיסה, בין אם העיסה עבה ובין אם היא דקה, מברך רק 'מזונות' משום שהגבינה טפלה לעיסה שיש בה טעם טוב מצד עצמה.

[ב]. **כשהגבינה לא נאפתה יחד עם הבצק:** אם זה מעט גבינה על הבצק היא בטלה לבצק ומברכים מזונות, אם זה הרבה גבינה, צריך לברך גם 'מזונות' וגם 'שהכל' (סי' קסח במ"ב ס"ק מה' וסי' ריב' במ"ב ס"ק יג).

[ג]. **כשהעיסה דקה מלמטה** ואין בה טעם טוב ועשויה רק כדי להחזיק את הגבינה: מברך שהכל.

[ד]. עוגה שמכינים אותה יחד עם מיני מזונות בלא אפיה, וכגון מה שמצוי שמכינים עוגות ללא אפיה בשכבת בסקוויט בתחתית העוגה ומעליה גבינה ושוב שכבת בסקוויט ומכניסים למקרר או למקפיא לכמה שעות, הרי זה נחשב לעוגה אחת [וכאילו נעשתה ע"י אפיה] ומברך רק מזונות.

[ה]. לגבי **ברכה אחרונה** - צריך להקפיד לאכול כזית מהדגן תוך כדי אכילת פרס, ואם אין בו כזית דגן בכדי אכילת פרס מצטרף הדגן המועט לגבינה המרובה לכזית בכדי אכילת פרס לברך ברכת בורא נפשות.

חימום דברי חלב על הפלטה

יח. אם רוצים לחמם מאכלי חלב על גבי הפלטה ראוי להקפיד לכסות את הפלטה בנייר כסף.

אפיית חלות בתנור בשרי, ואכילתן עם חלב

יט. מותר לכתחילה לאפות חלות פרווה בתנור בשרי (אפי' בן יומו) ולאוכלם עם חלב, ובלבד שנאפו בתבנית פרווה (כגון תבנית חד"פ, או על נייר אפייה אטום וכד').

הקבלת פני רבו בזמן הזה

כ. שנינו בגמ' במסכת ר"ה (טז ע"ב): "חייב אדם להקביל פני רבו ברגל", וכתב בשו"ת נודע ביהודה (תנינא או"ח סי' צד') שדין זה אינו נוהג בזמן הזה. אולם יש להקשות על כך מהמבואר במסכת סוכה (י' ע"ב) שנוהג גם בזמן הזה, וצ"ע. ואמנם ביערות דבש (דרוש יב') כתב שאדרבה עיקר החיוב של הקבלת פני רבו הוא בזמן הזה שחרב הבית.

ודין הקבלת פני רבו הוא רק ברבו מובהק שרוב חכמתו ממנו ודבר זה אינו מצוי כ"כ בזמננו כיון שרוב הלימוד הוא מהגמרא והפוסקים. [גדול הדור דינו כרבו מובהק].

מותר להעביר אש ממקום למקום לצורך אור או לצורך הדלקת נרות יו"ט או ביהכנ"ס או ברית מילה (סי' תקיד').

כירות גז הישנות שאין בהם מפסק ביטחון, מותר להדליקם ביו"ט, וכן מותר להגדיל את להבת הגז, ובחדשות (שיש בהם מפסק ביטחון) - יש מחמירים.

כירים עם מצת אלקטרוני אסור להדליק וכן אם הלחצן של הגז הוא גם המצת יש לנתק את הכיריים מערב יו"ט ואם שכח לנתקו אפשר לעשות זאת ע"י גוי.

מכבה (סי' תקיד')

אסור לכבות אש ביו"ט ואף אם האור מפריע לו לישון, וכן אם מעביר אש ע"י גפרור לא יכבה אותו אלא ינחנו שיכבה מאליו, וכן אין לכבות או להנמיך גז ביו"ט.

כיריים של גז - אם האוכל ישרף אם לא ינמיך את הלהבה, ידליק אש אחרת קטנה יותר, או שיעבירו את הסיר אל שכן שיש אצלו אש קטנה יותר. ואם לא יכול להדליק אש קטנה יותר (ויש לדון כשיש לו כיריים מהדגמים החדשים שיש בהם מפסק ביטחון) - כיון שאם לא ינמיך את האש ישרף האוכל - הוי צורך אוכל נפש ומותר להנמיך.

המניח סיר ובו מים על גבי האש כדי שירתחו המים ויגלו, וכוונתו לגרום כיבוי האש - אם אינו משתמש במים שמרתיח לדבר אחר - אסור לעשות זאת, ואף אם משתמש במים אין לעשות כן.

בורר (סי' תקד' בבה"ל ד"ה 'משום', סי' תקו' סע' ב', סי' תקי' סע' ב' - ה')

מובא בסי' תקו' סע' בשקמח שריקדו אותו מאתמול ונפל לתוכו צרור וקיסם נכון להחמיר שלא לבוררו ובסי' תקי' מבואר שמותר לבורר קטניות בחיקו ובתמחויו אבל לא בנפה ולא בכברה [ביצה יד:].

עוד מבואר במהרי"ל שאסור לבורר פירורי מצה גדולים מתוך קטנים ביו"ט (מובא בט"ז תצה' ס"ק ב' ובמג"א י' תקד' ס"ק ט') וצ"ע מאי שנא מברירת קטניות שהיא מותרת, ונאמרו בזה שני דרכים עיקריים -

א. הגר"ז (סי' תקו' קונטרס אחרון א') סובר שרק קטניות שאין דרך לבוררם לימים רבים מותר, אבל חיטים שדרך לבוררם לימים רבים אסור, ולכן לגבי קטניות מותר ולגבי מצה אסור.
ב. שיטת החי"א (כלל פב' סע' ג') שדבר שהוא דרך ברירתו בחול אסור אבל קטניות מותר כי אין דרך ברירתו בכך.

לפי דברי הגר"ז יהיה מותר להוציא עצמות של דגים ובשר, וכן לקלף במקלף, וכן יהיה מותר להוציא שקית תה מתוך כוס [וכן להשתמש בתיון לאוסרים זאת בשבת], ויהיה מותר להשתמש במצקת מחוררת ביו"ט, ולסנן אטריות במסננת. אך לפי דברי החי"א יוצא לכאורה שיהיה אסור לעשות את כל הנ"ל כיון שכך היא הדרך לבורר בחול.

אך מצינו בסי' תקי' ס"ד שמותר לתת במשמרת תלויה שמרים לסינון, ולפי דברי החי"א צריך להבין איך מותר לבורר באופן זה.

ומבואר בבה"ל שם ד"ה 'מותר' שכיון שדרך לעשותו לפי שעה אין בזה איסור בורר.

וכן נראה שגם לפי החי"א מותר לקלף במקלף ביו"ט כיון שמוכרח שהוא נעשה לפי שעה, וכן בשקית תה, וכן מותר להוציא גרעינים עם כלי המיוחד להוצאת גרעיני תפוחים וכן במסננת זיתים ואטריות (ולגבי מסננת אטריות יש לעיין לפי הגר"ז אם מותר כיון שהוא מין דגן).

ברירת עצמות מדגים ובשר: גם לדעת החי"א יש להתיר כיון שגם בשבת יש צדדים להקל, עי' בה"ל סי' שיט' ס"ד.

וצ"ל שכל מה שכתב החי"אדם בביאור השיטה (סי' תקו' סע' ב') שאם נפל צרור לקמח שלא יטול הצרור בידו כיון שדבר שהוא דרך ברירתו בחול אסור - הוא משום שאין דרך לעשותו דוקא סמוך לאכילה, אבל בדברים שדרכם לעשות תמיד סמוך לסעודה - מותר.

עוד כתב הבה"ל סי' תקי' ד"ה 'אם רוצה', שכל מה שהותר ברירה ביו"ט זה רק אם לא היה אפשר לעשות מבע"י ואם היה אפשר לבורר מבע"י יבורר בשינוי או באופן המותר בשבת.

לגבי הוצאת עצמות מדגים או בשר - יש להקל כיון שאין דרך להוציא מבעוד יום.

וכן בהנ"ל לגבי מקלף ושימוש במצקת מחוררת - הגם שאין דרך לעשות כן מערב יו"ט - מותר.

שריית חסה במים ביו"ט לנקותה מתולעים אסורה (מג"א סי' תקי' ס"ק ד' בשם היש"ש וצ"ב).

טחינה ביו"ט (סימן תקד' מ"ב ס"ק יא, יט, שעה"צ יח, לו)

מותר לחתוך ביו"ט ירקות לסלט בלי שינוי כיון שהוא כמו שום בצל ושחלים שא"צ שינוי.

מותר לרסק ירקות במזלג אף ללא שינוי כלל.

מותר לגרד במגרדת (פומפיה) פירות וירקות ביו"ט, ונכון לשנות ע"י שיעשה זאת על השולחן וכדו' או שישתמש במגרדת מצידה השני.

מותר לחתוך פירות וירקות לחתיכות גדולות קצת כדרכו **בסלייסר**, ואם חותך לחתיכות קטנות דינו כמגרדת שנכון לעשותו בשינוי.

מותר **לכתוש שום בכותש שום** כדרכו, ונכון גם בזה לשנות, וכן מותר **למעוך תפוז"א במעוך תפוז"א**, ונכון לעשות כן בשינוי כגון על שולחן וכדו'.

דישה וסחיטה

ביו"ט אסור לסחוט פירות מכיון שמלאכת דש לא הותרה ביו"ט ומותר לסחוט לתוך אוכל כמו בשבת (סי' תצה').

דין שימוש במגבונים לחים וכן ביו"ט הוא כבשבת, וכן לגבי שטיפת כלים בסקוטש - דין יו"ט כשבת. שאיבת חלב ביו"ט דינה כבשבת (עי' סי' תקה').

לש (סי' תקו')

לישה הותרה ביו"ט ולכן מותר להכין סלט ביצים ומיונז כרגיל. ג'לי יש להכינו מעריו"ט כיון שטעמו טוב כשנעשה מבעו"י ואולי טוב אף יותר (עי' סי' תצה' מ"ב ס"ק ח').

לש עיסה ביו"ט מותר להפריש ממנה חלתה ביו"ט, ואם לש בעריו"ט אסור להפריש ביו"ט (סי' תקו').

עיבוד באוכלין

לכתחילה יש למלוח ירקות רק בצורה המותרת בשבת ע"י נתינת שמן וכדו' ואם אין לו אפשרות מותר למלוח כרגיל אבל כבישת ירקות ביו"ט אסורה כיון שהדרך לעשותה לימים רבים [סי' תק' סע' ה'].

דיני מוקצה ביו"ט (סי' תצה' סע' ד')

איסור מוקצה נוהג ביו"ט, וכל מוקצה שאסור בשבת אסור ביו"ט.

כלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו כי אם לצורך גופו ומקומו, וכן מוקצה מחמת חסרון כיס ומוקצה מחמת גופו ובסיס לדבר האסור - אסור לטלטל ביו"ט.

מותר לטלטל מוקצה לצורך אוכל נפש (סי' תקט' ותק"ח). קמח ותפוז"א אינו מוקצה ביו"ט כיון שמותר לבשל ולאפות ביו"ט.

נר אינו מוקצה ביו"ט כיון שאפשר להדליקו, וכן גפרור אינו מוקצה כי מותר להשתמש בו.

מותר לטלטל ביו"ט מכשיר חשמלי לצורך גופו ומקומו.

הוצאה מרשות לרשות ותחומין (סי' תקיח')

איסור תחומין נוהג ביו"ט כמו בשבת (סי' תטז' ס"ה' וסי' תקכח').

אסור להוציא ביו"ט שלא לצורך כלל, וגם לבני עדות המזרח יש להחמיר בזה (ביה"ל תקי"ח בדעת השו"ע).

מותר להוציא ביו"ט לצורך יו"ט כדרכו, ואף אם היה אפשר להוציא מערב יו"ט (סי' תצח' סע' ב' וסי' תקד' סע' ב').

להוציא מפתח הנצרך לשימוש ביו"ט עצמו, כגון אם צריך להשתמש בו לפתוח בית במקום אחר וכדו' - מותר.

אם עוזב את הבית ורוצה לנועלו לשומרו מפני הגנבים ונוטל המפתח עימו ומטלטלו, י"א שכיון שאם לא ינעל את הבית הדבר יגרום לו דאגה - הוי צורך יו"ט ומותר, אך נכון להחמיר כדעה הסוברת שכיון שאין הטלטול נצרך ליו"ט עצמו אלא לשמירת הבית - שלא לטלטל.

נחלקו האחרונים האם מותר להוציא דבר שיש רק צד רחוק אם יצטרך להשתמש בו ביו"ט, אבל אם הדבר ספק מותר להוציאו לכו"ע.

מותר להחזיר ספרים ומחזורים אחר התפילה מבית הכנסת לביתו אם יש חשש שיאבדו, וטעם הדבר מפני שהתירו סופו משום תחילתו. ואם ישתמש במחזור בביתו מותר להחזירו אף אם אין חשש שיאבד בבית הכנסת.

'מתוך שהותרה'

'מתוך שהותרה (מלאכה) לצורך - הותרה שלא לצורך' (ביצה יב' וסי' תקיח'), והיתר זה כולל עשיית מלאכות של אוכל נפש כגון בישול והוצאה - שלא לצורך אכילה - **אבל הם לצורך היום**, כגון - הוצאת ספרים, ארבעת מינים ושופר, וכן חימום מים לצורך שטיפת פנים.

היתר זה הוא בתנאי שתהא המלאכה דבר השווה לכל נפש, ולכן אסור להניח בשמים על האש ביו"ט לעשותו מוגמר, כיון שאין דבר זה שווה לכל נפש.

מלאכות שאין בהם **צורך כלל** - אסורות, ולכן אסור לבשל ולהוציא ביו"ט שלא לצורך כלל, וגם לבני עדות המזרח יש להחמיר בזה (בה"ל בסי' תקיח' בדעת השו"ע).

אסור להרוג זבובים ויתושים שמפריעים ביו"ט כי לא אומרים 'מתוך' בדבר שהוא רק סילוק (סי' תקיד' ס"א ומ"ב תקלג' סק"כ).

אסור לעשות מלאכה ביו"ט אם היא נעשית עבור גויים ובעלי חיים (סימן תקיב').

אסור לעשות שום מלאכה בבין השמשות של מוצאי יו"ט, ואף אם ישתמשו בה בבין השמשות, כגון בישול והוצאה, אא"כ הוא דבר שהנאתו מיידיית - כגון הדלקת נר (סי' תקג' רעק"א נדרים סט' ורעק"א בהגהות בשו"ע סי' תצה').

דינים כלליים ליו"ט

שימוש בבושם ביו"ט דינו כשבת שעל הגוף מותר ועל הבגד אסור (סי' תקיא' וסי' תרנח').

אסור למדוד ולשקול ביו"ט כמו בשבת (סי' תק').

אמירה לנכרי ביו"ט דינה כבשבת - מה שאסור לישראל לעשות אסור לאומרו גוי לעשותו (תצה' מ"ב ס"ק א').

רחיצה ביום טוב הלכה למעשה

מעיקר הדין מותר לרחוץ במים קרים, אך בני אשכנז נהגו שלא לרחוץ בהם מכמה חששות. אולם במקום צער מותר לרחוץ במים קרים. גם במים חמים ישנם אופנים המותרים כפי שיתבאר להלן - וגם כאן ההיתר הוא במקום צער בלבד.

א. דיני רחיצה במים חמים ביו"ט

א. רחיצת כל הגוף במים חמים אסורה.

ב. רחיצת כל הגוף אבר - אבר בחמים שהוחמו ביו"ט אסורה.

אך אם המים הוחמו מערב יו"ט - מותר לרחוץ אבר אבר (רחיצת אבר - אבר הכוונה עם ניגוב בין כל אבר ואבר שרוחצים). ולבני ספרד מותרת רחיצת כל הגוף במים חמים שהוחמו מערב יו"ט.

ג. רחיצת פנים ידיים ורגלים מותרת גם בחמים שהוחמו ביו"ט.

ד. רחיצת מיעוט הגוף מותרת, ואף בחמים שהוחמו ביו"ט [עכ"פ שהוחמו בחמה].

ב. דיני חימום מים ביו"ט לרחיצת הגוף

א. אסור לחמם מים ביו"ט עבור רחיצת כל הגוף, ואף אם כונתו לרחוץ אבר אבר.

ב. מותר לחמם מים ביו"ט לצורך רחיצת פנים ידיים ורגלים.

ג. נחלקו הראשונים האם מותר לחמם מים ביו"ט כדי לרחוץ מיעוט הגוף, ולמעשה בחימום מים על האש וכן במים חמים שהוחמו על ידי בویلר חשמלי - המיקל יש לו על מי לסמוך. ובחימום מים על ידי דוד שמש ניתן להקל לכתחילה (ובתנאי שלא נכנסים מים קרים לדוד, אם נכנסים מים קרים - ראה בסע' הבא).

ד. הפותח ברז מים חמים שהוחמו על ידי דוד שמש וכפועל יוצא מים קרים נכנסים לדוד השמש, לכאורה יש איסור בדבר כיון שהמים הקרים מתבשלים כעת בתוך הדוד שלא לצורך (שהרי בדרך כלל לא משתמשים בכל המים שבדוד). אמנם מי שמקל לפתוח לצורך רחיצה באופן המותר [לצורך פנים ידיים ורגליים או מיעוט הגוף או שפותח לצורך שטיפת כלים], אין למחות בידו, אך אין להקל בכך לכתחילה.

ג. גדרי 'הוחמו בערב יו"ט - וביו"ט'

א. סיר שהוסר מעל האש לפני כניסת החג המים שבו נחשבים 'הוחמו מערב יו"ט'.

ב. אם הניחו את הסיר על האש ביו"ט עצמו נחשב 'הוחמו ביו"ט'.

ג. הניחו סיר על האש בערב החג ונשאר שם בחג, נחלקו בדבר האם חשיב הוחמו בערב יו"ט או ביו"ט (רעק"א או"ח שכ"ו תוס' ישנים שבת ל"ט), ולהלכה נחשב כ'הוחמו מערב יו"ט'.

ד. המערב מים קרים במים חמים שחוממו מערב החג - נחלקו הפוסקים בדבר, יש אומרים שדינם כמים שהוחמו בערב יו"ט, ויש הסוברים לתלות זאת במטרה שלשמה עירב את המים - אם כוונתו לקרר את המים החמים - חשיב

'הוחמו בערב יו"ט', ואם המטרה להרבות במים חמים הוי 'הוחמו ביו"ט'. להלכה אין לחלק ובכל אופן הוי כמים שהוחמו מערב יו"ט.

ד. רחיצת תינוק

א. תינוק שרגילים לרחצו בכל יום, מותר לרחוץ כל גופו ביו"ט, ואף בחמין שהוחמו ביו"ט. והיתר לחמם מים ביו"ט לרחיצת כל גופו של תינוק, הוא רק אם חלק מהמים שבסיר שהונח על האש ישמשו לשתייה או לצורך שטיפת כלים - אז אפשר יהיה להשתמש בשארית המים לרחיצת כל גופו של התינוק.

ב. תינוק שאין רגילים לרחצו בכל יום, דיני רחיצתו - כגדול.

ה. סיכום הלכה למעשה

אופנים של רחיצה המותרת -

- הנחת סיר מים על האש לצורך רחיצת פנים ידיים ורגליים - מותרת ביו"ט.
- חימום מים לרחיצת מיעוט הגוף - ראה לעיל סעיף ב' אות ג'.
- רחיצת כל הגוף אבר אבר מותרת אם הסיר היה מונח על האש לפני כניסת החג (סע' א' אות ב').

באופן זה אפשר גם להוסיף מים קרים למים שחוממו מערב יו"ט, וירחץ בהם כל גופו אבר אבר.

כאמור לעיל סעיף ב' אות ד', אין להשתמש במים מדוד שמש אף לרחיצת פנים או שטיפת כלים כיון שנכנסים מים קרים לדוד והם מתבשלים ללא צורך, ואף לסוברים שבמעשה אחד של הוצאת מים מותר השימוש בדוד שמש אף שנכנסים מים קרים - מותר רק לצורך רחיצת פנים ידיים ורגלים [ולצורך מיעוט הגוף, עי' לעיל סעיף ב' אות ג' וכן לצורך שטיפת כלים, אבל לצורך רחיצת כל הגוף אבר אבר וכן לצורך רחיצת כל גוף התינוק - אסור].

כאמור לעיל סעיף ד' אות א', תינוק שרגילים לרחצו כל יום, מותר לרחצו ביו"ט, ואף במים שהוחמו ביו"ט, אך אסור לחמם מים לצורך כך. אך מותר לחמם מים באופן שחלק מהמים משמשים לצורך שטיפת כלים, כאמור שם. ולמקלים להשתמש בדוד שמש ביו"ט, אפשר לפתוח את ברז המים החמים באמבטיה, לצורך שטיפת כלים, ואז להשתמש במים גם לצורך רחיצת התינוק. [אך לצורך רחיצת גדול, אי אפשר להקל בכך, כיון שרחיצת כל הגוף אבר אבר בחמין שהוחמו ביו"ט - אסורה].

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 61

לא כדאי לעבור עבירות – לא כדאי

אייר תשפ"ב

הברכה והקללה – שחר ועונש

א) הנה פרשיות אלו ראו ללמוד אותם היטב, שבהם אנו רואים כיצד הקב"ה נותן שכר על כל מצוה, ומעניש על כל עבירה, וזה נותן הברכה יראת שמים לאדם, שהעולם איננו הפקר, ויש דין ויש דין. עוד אנחנו למדים מפרשיות אלו שאין דבר שנעשה בעולם לחינם, ואין שום מקרה בעולם, וכל מה שמתרחש בעולם הוא מאת השם באופן מכון ומדוקדק, לתת שכר עבור המצוות או עונש על העבירות.

והנה בעבר התקשיתי למה כשומעים על אסונות גדולים אנחנו לא מזדעזעים, ולמשל כשיש צונאמי באיזה מדינה, ומתו מאה ושמונים אלף בני אדם ביום אחד [שנהיה רעידת אדמה בים, והים עלה על גדותיו ושטף אותם] או שהיה התפרצות הר געש, שפולט לבה רותחת שזורמת בעוצמה, וכשהיא נוגעת בבן אדם שורפת אותו. כל המאורעות האלו קורים בעולם, ואין יתכן שאנחנו לא מזדעזעים? והתשובה היא, שהאדם רגיל לחשוב שיש מקרים בעולם, והדברים קורים מעצמם, ולכן הוא סבור, מה אני צריך להתרגש מזה? וכי בגלל שקרה אירוע בסוף העולם זה קשור אלי? והרי זה לא ראייה שגם אצלי יקרה אסון, וגם בלי המאורע הזה יכול לקרות אצלי כך, וזה לא שייך אליי, ולכן האדם עובר בשוויון נפש לסדר יומו, שסבור לפי תומו שכן היא שיגרת החיים כאן בעולם.

אבל האמת היא ששום דבר לא נעשה סתם בעולם, ואין מאורע שקורה מעצמו, אלא הכל נעשה ע"י המנהל של העולם, ולכל מאורע יש תפקיד ומטרה, וככל שאנו נהיה יותר מאמינים נבין שהכל נוגע לנו, כיון שהקב"ה הוא זה שנותן את המכות לעולם, וכך הוא מדבר אלינו, ואם כן אנו צריכים להתעורר מזה. והמסר הזה עולה מתוך הפרשיות הללו שמלמדות אותנו לראות את העולם בהסתכלות נכונה, שאין מקרה בעולם והכל נעשה לשכר או לעונש.

שבע עונשים – כנגד שבע חטאים

ב) והנה התורה מפרטת שבע חטאים של עם ישראל, שבגינו יקבלו קללה, "ואם לא תשמעו לי" שלא תהיו עמלים בתורה, "ולא תעשו את כל המצוות האלה" שלא תקיימו את המצוות, "ואם בחקותי תמאסו" שתמאסו באחרים העושים את המצוות, "ואם את משפטי תגעל" נפשכם שונא את החכמים "לבלתי עשות" מונע את האחרים מלקיים מצוות, "את כל מצוותי" כופר במצוות שהם לא מאת ה', "להפרכם את בריתי" הוא כופר בעיקר. והציונים שהקימו את המדינה גם מאסו באחרים המקיימים מצוות, וגם מנעו מהדור הצעיר לקיים מצוות, ע"י שהקימו מוסדות מנוערים מחינוך של תורה, וגם כפרו בעיקר ה'.

וביאר רש"י שכל שבע עבירות אלו, הראשונה גוררת את השנייה עד השביעית, כלומר שמתוך זה שהאדם לא עוסק בתורה, מיד הוא מזלזל במצוות ומזה עול גם למאוס באחרים המקיימים מצוות, וכן הלאה, עד שהוא כופר בעיקר.

ועל זה מזהירה התורה: "אף אני אעשה זאת לכם, והפקדתי עליכם בהלה, את השחפת ואת הקדחת, מכלות עיניים ומדיבות נפש". וביאר הכתוב: "והפקדתי עליכם" כלומר שאני אמנה פקידים שיהיו אחראים להביא לכם את המחלות הללו. "את השחפת" ומהי שחפת? כמו אדם שהתנפח לו הפנים, וירד לו הנפירות, ולא חזר לו האדמימות בלחיים, כמתבאר ברש"י. והכוונה שהבשר מתנפח, וכלי הדם מתקלקלים, ולכן המקום נשאר חיוור בלי צבע.

והנה בסוף מלחמת העולם השנייה, מתו המון ממחלת השחפת בכל העולם. וזכרנו שבבית הספר במרוקו, הביאו רנטגן מטעם ממשלת צרפת, ומי שהיה לו שחפת ריפאו אותו ע"י כבד של דג, ובאנגליה ריפאו מחלה זו על ידי אכילת שומן חזיר, שהוא מחזק את הגוף וגורם לחדות את חידקי השחפת. אבל השחפת ההיא אינה השחפת המוזכרת בתורה, אלא היא מחלה אחרת.

"ואת הקדחת" ביאר רש"י זה חולי שמחמם את הגוף. ועל שני מחלות אלו אמר הכתוב שהם 'מכלות עינים' והכוונה שמחלות אלו גורמות לאדם לכלות עיניו ולצפות להירפא, וכשלא נרפא הרי זה מזיק לו, וכמו שאומר הכתוב במשלי (יג ב) "תוחלת ממושכה - מחלה לב" שכשאדם מייחל למשהו זמן ממושך, זה גורם לו 'מחלה לב'. וכמו כן

החולה בשחפת וקדחת, יש לו ציפייה גדולה להתרפא. ואם הוא לא מתרפא, זה מחליש את ליבו. 'ומדיבות נפש' ביאר התרגום: מפח נפש. והכוונה היא על משפחת החולה, שהם בעצב, כיון שעניניהם צופות כלות, לראות שיוקל לחולה ויתרפא, וכשמת הרי זה מפח נפש. עוד אמר הכתוב 'ושברתי את גאון עוזכם' והיינו בית המקדש, ונקרא גאון עוזינו מפני שהוא הוא היה מקור החזק של ישראל, ואבותינו היו סומכים ונשענים עליו, וכשנחרב ביהמ"ק נלקח מאיתנו גאון עוזינו.

עוד אומרת התורה (פסוק כ"א) "ואם תלכו עמי קרי ויספתי עליכם מכה, שבע על חטאתיכם" מתבאר כאן בתורה, שיש עוד מכה מאת ה' על זה שהלכנו עימו בקרי, כלומר שמלבד מה שלא מקיימים את מצוות ה', אף הולכים עימו בקרי, והשם יתברך מקפיד על זה מאד, והוזכר ארבע פעמים בפרשה – "אף אני אלך עימכם בחמת קרי" שיש חימה מיוחדת מאת השם על כך שנוהגים עימו בקרי.

ומהו אותו קרי? כתב רש"י שני פירושים: האחד לשון עראי, במקרה, שאינו אלא לפרקים, כלומר שהוא פשרן ומקיים את המצוות בעראיות, לפעמים עושה מצוות ולפעמים לא. ופירוש שני הביא רש"י, קרי לשון מניעה, שמקשים את ליבם להימנע מהתקרב אליי, וכעין זה פירש אונקלוס 'בקשי' כלומר שהאדם מונע את עצמו מלהתקרב להקב"ה.

והלכתם עימי בקרי – תפיסת מאורעות העולם כמקרה

ג) ומצינו פירוש נוסף ב'ותלכו עימי בקרי' שהכוונה למי שתולה את מאורעות העולם שאינם אלא במקרה, ואינם מכוונים מאת השם. וכן כתב הרמב"ם הלכות תעניות (פ"א) "מצות עשה לעזוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא על הצבור, שנאמר על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות, כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן". והיינו שפירש הרמב"ם שהצר הצורר אתכם אינו דווקא אויב שצורר אותנו, אלא כל צרה שהיא, וכגון מחלת הקורונה שפקדה את העולם, שצריך לעזוק ולהריע בחצוצרות.

והנה זעקה היא מלשון תפילה, וידוע שאף להראשונים שסוברים שתפילה היא דרבנן, מ"מ בעת צרה מודים דיש חיוב תפילה דאורייתא, והמקור הוא מפסוק זה, שכשיש 'צר הצורר אתכם' צריך לעזוק ולהריע. ומוסיף הרמב"ם עוד "ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויעזקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הורע להן, וזה יגרום להם להסיר הצרה מעליהם, ואם לא יעזקו ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקריה, הרי זו דרך אכזריות, ותוסיף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי".

ומבואר ברמב"ם שביאור הפסוק 'והלכתם עימי בקרי' שהאדם סבור שהצרות באו עליו במקרה, ולא מאת השם, ועל זה הקב"ה מעניש מאד, 'והלכתי עימכם בחמת קרי' וחומר רעיון בזה נראה, שאם האדם לא מכיר שכל המאורעות שבאות עליו הם מאת ה', אין זה מעורר אותו לתשובה כלל, כיון שמה שקורה בעולם לא שייך אליו ולא נוגע לו [וכמו שהסברנו קודם לכן] אבל האמת היא שהכל מאת ה', והצרה איננה מקרית, אלא היא באה כעונש על החטאים שלנו, ולכן בעת צרה נצטוונו לעזוק להשם ולעשות תשובה, ואז תסתלק הצרה מעלינו. ועל זה הקפיד הקב"ה מאד שכל צרה שהוא מביא לא תהא לשוא, אלא נבין שהיא באה אלינו מאת השם, בכדי לעורר אותנו לחזור בתשובה.

ולמדנו מהרמב"ם את חומר הענין כמה השם מקפיד שלא נחיה בעולם של מקרה, אלא נבין שהכל מאיתו יתברך, וכעין זה מצינו ברמב"ן סוף פ' בא, ש' שאין לאדם חלק בתורת משה עד שיבין שאין בעולם שום טבע ומנהגו של עולם כלל, והבורא עולם הוא השליט בבריאה כולה, והוא מנהל את העולם בכל זמן.

ומצינו בספר משלי (כט כה) "חרדת אדם יתן מוקש, ובוטח בה' ישוגב" וביאר הבית הלוי שאם אדם חרד מאיזה דבר, כגון שיש לו משפט והוא נמצא בפחד וחרדה שמא יענישו אותו, אז זה גורם ש'יתן מוקש', והיינו שהוא נענש על עצם הפחד והחרדה שלו, מדוע אינו מבין שהכל מאת ה' שהוא גורם את הכל, ואילו ראינו לפנות ולבטוח בו, ולא להיות שרוי בפחד וחרדה, ומאידך 'הבוטח בה' הוא ישוגב' כלומר מי ששם בטחונו בהשם ואינו חרד ודואג ממה שיקרה לו, הוא יהיה שמור וינצל.

ז) הנה פעם הקשיתי קושיא להקב"ה, ריבון העולמים, הרי כתוב בתורה "הצור תמים פעלו, כי כל דרכיו משפט, אל-אמונה ואין עוול" דהיינו שהקב"ה לא מעניש אף אדם בחינם, ואין שום עוולה בדרכיו, ואם כן קשה לי, איך הבאת אנשים לגור באינדונזיה, שהוא מקום המועד לפורענות, שיש שם מדי פעם צונאמי, והתפרצות הר געש, ורעידות אדמה, ואתה הרי אל-אמונה ואין עוול, והרי זה עוול גדול להביא אנשים לדור שם ולהפקירם לפגעי הטבע?

ועל זה ענה לי הקב"ה 'שוטה שבעולם!!' אתה חושב שההר געש מתפוצץ מעצמו? וכי נראה לך שהצונאמי בא מאלי? הלא אני שולט על כל מערכות הטבע, וכל מה שקורה שם הרי זה מכוחי, ומה שאני מביא עליהם הרי געש ורעידות אדמה, הכל מחושב ומדוקדק, שמפני שהם רשעים ועובדי עבודה זרה ופרוצים בעריות, לכן מגיע להם האסונות הללו. [וכידוע שבמזרח הרחוק יש הרבה עבודה זרה. ותחילת הדבר היה בימי אברהם אבינו, ששלח את בני הפילגשים לארץ קדם, וזה ארצות המזרח, והם נשתקעו שם עם הע"ז שלהם.]

וממילא אין כאן שום הפקרה לפגעי הטבע, שהרי פגעי הטבע לא פועלים מעצמם מאומה, אלא הכל מכון מאת השם, ואין הפורענות באה אליהם אלא לפי מה שמגיע להם, ואם היו עושים תשובה כאנשי ניונה - היו ניצולים, שהכל מאת ריבון כל המעשים, שהוא שליט בכל.

מראות השואה – התגלמות פרשת בחקותי

ה) בעבר היה לי ספר על ר' מרדכי פורגמנסקי, שהוא היה עילוי גדול, ולמד בבריסק עוד לפני המלחמה, ושמע שיעורים מהרב מבריסק, והרב מבריסק העריך אותו ושאל עליו מיהו, שהיה לו ראש בהיר כל כך. ושם מסופר שבתחילת חייו בעודו בחור היה עוסק ר' מרדכי במסחר בעיר טורינו, והוא היה מייבא צבעים מגרמניה ומוכר בפולין וליטא והצליח במסחר, וכבר אז בעודו סוחר, הוא היה גאון גדול, ובאותו עיר היה רב חשוב, ור' מרדכי היה בא לפעמים ושומע אצלו שיעור בגמרא, ואחרי השיעור היה מתפלל איתו על הסוגיא, ואותו רב היה מתפלל, הרי הוא לא לומד בישיבה, ואיך הוא יודע ללמוד כל כך טוב.

ומי שהציל את ר' מרדכי וקירב אותו ללימוד, היה ר' אלה' לופיאן זצ"ל שבתקופת מלחמת העולם הראשונה, היה לו ישיבה קטנה, והסתובב בעיריית בכדי לחפש תלמידים, ואז הגיע לעיר טורינו, ושם סיפר לו הרב של העיר על הבחור הזה שנמצא בעיר, שיש מצוה להציל אותו ולהכניס אותו לישיבה, לפי שהוא יכול להיות גאון בישראל. ור' אלה' ניגש לר' מרדכי וניסה לשכנעו, לבוא רק לשבוע לישיבה, ואכן הוא בא לישיבה לתקופה, ואחרי כן עזב כדי לספק הזמנות של סחורה לצבא. אחרי כן נסע שוב ר' אלה' להביא אותו לישיבה, והסכים ר' מרדכי לבוא לישיבה קטנה, ואמר ר' אלה' שכל השיחות שלו אז היו מכוונות רק אליו. אחרי כן עבר ר' מרדכי לישיבת טלו, ומיד כשבא לטלו התחיל לערוך מערכות על הסוגיא שאחזו בה, וזה היה פלא עצום, והבחורים נסחפו אחריו ובאו לשמוע אותו, שהיה עילוי מיוחד.

אחרי כן ר' מרדכי עבר את השואה וניצל. ובתקופת השואה היה ר' מרדכי חי את העולם באמונה חושית, ודיבר על כך שכל מה שקורה הוא מכון מאת השם, וכל המראות והמחזות הנוראיות של השואה מגולמות בתורה, והיה רגיל לומר שאירע במלחמה שלא היוזרנו עלי בתורה, והסביר על כל עונש וכל צרה היה מופיעה בתורה, זה בפרשת בחקותי וזה בכי תבוא, וכך הוא חי נכון את השגחת השם בעולם, שאין שום דבר שקורה בעולם סתם, אלא הכל מאת השם באופן מדוקדק כפי מה שמגיע לכל אדם.

וכן שמעתי מידידי הגאון ר' ישראל דוד ניונר זצ"ל שהוא ניצול שואה והיה במחנות עבודה אצל הנאצים, והיה במחיצתו יהודי ת"ח וירא שמים ועובד ה' גדול, שהיה עובד עימו במחנה בעשיית כבישים, ואותו ת"ח היה כל הזמן מצדיק עליו את הדין, ושינן את הפסוק "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוהיך בשמחה" ובגלל זה 'ועבדת את אלוהיך בעירור', בלי ביגוד מתאים, 'בחוסר כל' בלי בית ומיטה, והתקיים שם הפסוק "בבוקר תאמר מי יתן ערב, ובערב תאמר מי יתן בוקר" וכמו שסיפרו כל אלו שהיו במחנות. וזו הסתכלות נכונה על העולם, להבין שאין שום טבע ומקרה בעולם, והכל מכון אלינו מאת ה'.

ומובא בנביא (מלכים ב' ו') שבזמן יהורם בנו של אחאב היה רעב, מפני הבצורת. והיתה אישה שעמדה בחומה וצעקה: אדוני המלך, אנחנו שתי נשים ולשוננו יש לדים, ועשינו הסכם שהיום נאכל את הילד שלי, ומחר נאכל את הילד שלה, וכעת היא לא נותנת לי את הילד שלה. אמר יהורם, מכות כאלה שאימהות אוכלות את בניהם, זה כתוב בתורה, ואכלתם בשר בניכם ובנותיכם. ואנו רואים מזה את ההסתכלות הנכונה על הבריאה, שהכל מכון מאת השם כפי שהבטיחנו בתורתו.

וזכרני שפעם הלכתי עם סבא רבי ברוך זצ"ל [כמדומני שזה היה בבת ים] והוא דיבר לפני הציבור ואמר, הרי אנחנו עם ישראל היינו פעם בארץ ישראל, וראינו בעצמינו שגלינו מארצנו פעם ראשונה ושנית, וכל מה שכתוב בתורה בפרשת בחקותי התקיים בנו בשני הגלויות, וראינו בעינינו איך כל דברי התורה אמת והכל מתקיים, וא"כ איך נעזוב עכשיו את הקב"ה, הרי יהיה עלינו עוד פעם צרות.

תכלית הקלות – לשוב אל השם

ו) ויש לדעת שלמרות כל הקלות שהוזהרנו בהם, וראינו אותם מתקיימים בעונשים הנוראיים שקיבל עם ישראל בשואה, מכל מקום יש להקב"ה צער גדול מזה, ככתוב בתהילים (צ"א) "עימו אנוכי בצרה" וכן בישעיהו (ס"ו) "בכל צרתם לו צר" שכביכול הבורא עולם מצטער עם ישראל בצרתם, ובמשנה בסנהדרין (מו.) אמרו על הרוגי ב"ד, שכינה מה אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי, שכביכול הקב"ה אומר כואב לי הראש מזה שהיהודי נסקל, ומזה שהיהודי נשרף, ואנו רואים שלמרות שכן הוא רצון ה' שכעת יהיה לאדם הזה מיתה, מכל מקום הוא מצטער מזה, ולא כבצרות של כלל ישראל, שהקב"ה יש לו צער כשישראל נתונים בצרה. וצריך להבין אם הקב"ה כל כך מצטער בצרתן של ישראל, א"כ מדוע הוא נותן לנו את כל העונשים והצרות הללו.

אבל האמת שכל העונשים שהקב"ה נותן לנו, זה מפני שהוא לא מוותר עלינו, ולא מוכן לאבד אותנו, כיון שאנו בני ישראל תכלית כל הבריאה, ואת הכל הוא ברא עבורנו, ולכן אף כשחטאנו והתרחקנו ממנו, הרי הוא מחוייב להביא עלינו צרות, בכדי להחזירנו למוטב, ואף שיש לו צער גדול מזה, אינו מוכן להפסיד את עם ישראל, ולכן הוא מעניש אותנו בכדי שנשוב אליו. וכמו אב המכה את בנו שהוא חפץ בטובתו ומוכרח להכותו, ובכל זאת הוא מצטער מאד ממה שבנו סובל.

צריך ללמוד את הפרשה הזאת היטב, שמתוכה אנו למדים על שר ועונש, ואף שהפרשה מדברת על כלל ישראל, כך זה גם לכל אדם באופן פרטי, וככתוב בפרשת ראה בלשון יחיד, ראה נתתי לפניך את החיים ואת המוות, וככל שאדם יותר עמל אומר בתהילים מצוות הוא זוכה לטוב, ואם לאו להיפך, דוד המלך אומר בתהילים שומר ה' את כל אוהביו, ומצד שני את כל הרשעים - ישמיד, ואנחנו חייבים לחיות עם הקב"ה ולדבוק בתורה ומצוות, ורק כך נקבל שמירה מאת השם, ואין לנו עצה אחרת.

כל צער ועגמת נפש שבשגרת החיים הכל עונשי שמים

באה לאדם סתם, וקל וחומר כל הכאבים שיש לזקנים שהם בכלל ייסורים, והם באים מאת השם להענישם על העבירות שלהם.

וכמו שסיפר חז"ל בברכות (דף ה:) על רב הונא שהחמיצו לו 400 חביות יין, אמרו לו תלמידיו יפשפש מר במעשיו, אמר להם וכי חשוד אני בעיניכם? אמרו לו וכי חשוד הקב"ה דעביד דינא בלא דינא? והרי השם לא מעניש בחינם? פשפש וראו שהיה לרב הונא אריס שעבד אצלו בכרם, ולא הביא לו רב הונא מהזמורות שהגיעו לו, ואמר להם רב הונא הרי האריס לוקח לי את הכל, ואמרו לו חכמים בכל זאת, ראו לתת לו את חלקו, ואז נתן לו רב הונא חלקו, ומיד אחרי כן התבטל העונש שלו, יש אומרים שהחומץ נהפך ליין, ויש אומרים שהחומץ התייקר כמו יין, ולא הפסיד כלום. ויש ללמוד מזה על כל הקשיים של האדם, שתפקידם הוא לאותת לו שצריך לתקן את מעשיו, ומהרעע שיתקן האדם את מה שנדרש ממנו, הכל יבוא על מקומו בשלום.

ישנו משפט בערבית שאומרים "יום אסל - יום באסל" [בערבית אסל - דבש, באסל - בצל] כלומר יש יום מתוק כדבש, ויש יום מריר וחרוף כבצל, והמסר הטמון במשפט זה, שלא נורא אם יש קשיים וסבל שכן הם שיגרת חיי האדם פעמים טוב לו, ופעמים כואב לו, וצריך להתרגל לזה. אבל צריך לידע שהסדר הזה סותר את התפיסה היהודית, שכיון שאין מקרה בעולם, ואין שום צער שבה לאדם בחינם, וא"כ אין שיגרה כזו של יום באסל, והכל מכון מאת ה' בכדי לעורר אותנו לתשובה, ואם נחזור בתשובה לא יהיה לנו ייסורים כלל.

והנה לפעמים האדם מתלונן ואינו מרוצה מהסבל שהוא עובר, ואמנם אם הוא יתבונן ויבין שאין מקרה בעולם, וכל פיסת צער ועגמת נפש שיש לו, הכל מכון בדיוק מאת השם, בכדי לעורר אותו על מעשיו, אז אין מקום לתלונות, שהרי יכול לתקן את מעשיו, וממילא יפתרו כל הבעיות.

אמרו בברכות (דף ה.) "אמר רבא הווא יסורים באים עליו יפשפש במעשיו כדתיב נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה אל ה'." והנה אנו רגילים מכל הש"ס שרבא אומר בעיקר הלכות ולא אגדות, ונראה שגם כאן אין כוונת רבא לאיזה ענין ודבר טוב, אלא רבא אמר כאן הלכה: שמי שרואה ייסורים באים עליו מחוייב לפשפש במעשיו, כיון שהייסורים שהם מביא הם לא בחינם, אלא בגלל העבירות של האדם, ולכן כשבאים עליו ייסורים הוא מחוייב לפשפש במעשיו, בכדי לברר מה הם העבירות שנענש בגינם, וכך יוכל לעשות עליהם תשובה.

והנה אנחנו רואים אנשים בגיל הזיקנה שיש להם כל מיני מכאובים וייסורים, והם אומרים נו, זה מחמת הזיקנה, וזה בסדר הרי אני לא בחור צעיר, ולכן זה טבעי, זה נורמלי שיש כל מיני קשיים וכאבים. אבל צריך לדעת שזה טעות, ומי שאומר כך הרי הוא בכלל תלכו עימי בקר, שהאמת היא שאין שום מקרה בעולם, ואם לא מגיע לו לאדם ייסורים, אז לא יכאב לו מאומה אף בימי זקנתו, ואין שום צער או עגמת נפש שבאים לו לאדם בחינם, והכל בא רק בשביל להענישו על העבירות שעבר, ולכן צריך לפשפש במעשיו ולחזור בתשובה.

שואלים אותי אנשים מה שלומך? ואני עונה, כמו כל הזקנים, כל יום יש לי בעיה אחרת... אבל צריך לדעת שזה לא נכון, שאם הכל היה רצוי בעיני הקב"ה, הוא לא היה מביא שום סבל ועגמת נפש. ושמעתי פעם מאיזה פרופסור שאמר על מכאובים של זקנים, זה לא מחלות זיקנה – זה זיקנה!! והכוונה שיש שיגרת חיים שנקראת זיקנה, ובתוך השיגרה הזו יש כל מיני קשיים ומכאובים. אבל אני אומר איך ניתן לומר כך? וכי **הקב"ה חשוד לית צער וסבל בחינם?** וידוע הרי מה שאמרו חז"ל בערכין (טז:) מהו ייסורים? כגון מי שהכניס ידו להוציא שלוש מטבעות ויצא לו רק שניים, ורואים שכל טירחא קלה שיש לאדם היא בכלל ייסורים ולא

מגיד דבריו ליעקב

להערות והארות
ולהצטרפות לשיחת התפוצה
במייל:
8542164@gmeil.com

שיחות מוסר על סדר הפרשיות
כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'
שנאמרו במקלות על ידי
הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת "כף החיים"

פרשת נשא

ואיש את קדשיו לו יהיו - רק עניני הקדושה ילוו את
האדם בעת דחקו

הכתוב אומר בפרשה שלנו (במדבר ה, ט), וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל אשר יקריבו לכהן לו יהיה. ואיש את קדשיו לו יהיו איש אשר יתן לכהן לו יהיה. רש"י מביא את שדרשו רבותינו שהמקרא הזה הולך על הביכורים, וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל אלו הביכורים, ומה צריכים לעשות אתם? אשר יקריבו לכהן לו יהיה, צריכים להביא אותם אל הכהן.

אבל רבינו החפץ חיים זצ"ל (חפץ חיים על התורה), שמע בפסוק הזה עוד מוסר השכל נורא, ונראה את לשונו הטהורה: כל איש ואיש מפעולותיו שעושה בעולם הזה, כל העסקים שאדם עוסק בהם וכל מה שאדם טורח ועושה בעניני העולם, מאומה לא ישא בעמלו. קניני העולם הזה שייכים לעולם הזה ואי אפשר לקחת אותם לעולם הנצח. אם כן, מה יקח אתו אדם אל בית עולמו? - 'איש את קדשיו לו יהיה'. רק עניני הקדושה מה שקיים בגופו בעודו בחיים, הם יהיו לו לנצח נצחים, והם יהיו אותו לעד ולעולמי עולמים. כל שאר הקנינים הגשמיים, כסף וזהב, כולם ישארו כאן. ולא כהטעיית היצר וכת דיליה שבאים ומסיתים את האדם, 'בוא ותעשה כך וכך ותריוח עוד יותר כסף', כאשר מכל זה לא יוצא כלום, והם נראים לו לאדם לאוהבים ומתחברים אתו לפי שעה, אבל בשעת דחקו נפרדים מעליו, לא עומדים לימינו, נוטשים אותו ועוזבים אותו לאנחות.

אמרו רבותינו במדרש, אומר החפץ חיים, משל לאותו אדם שהיו לו שלשה חברים. לאחד היה אוהבו מאד, את השני היה אוהבו מעט ואת השלישי לא היה אוהב כלל. פעם אחת, המלך שלח לו הזמנה וקרא לו. הוא נבהל, 'מי יודע מה קרה שהמלך קורא לי?! והיה אותו אדם חושש ומתיירא שמא הלשינו עליו לפני המלך, אולי דברו סרה עליו, ומי יודע מה יהיה אתו אם יכעס המלך. אמר לעצמו אותו אחד, הרי יש לי שלשה חברים, אלך ואספר להם שהמלך קורא לי, אולי יהיה להם איך לעזור לי.

הלך אל החבר הראשון שאוהב אותו מאוד, זה שבטחה בו נפשו, מתוך כוונה לבקש ממנו שיבוא אותו ביחד אל המלך ויעזור לו ללמד על עצמו סגוריה וזכות. הלך אל החבר הזה וביקש ממנו, 'הלא אנחנו שנינו חברים ימים מקדם, ואתה יודע שאני אוהב אותך בכל לבי ובכל נפשי, יש לי בקשה ממך. אני צריך לבוא ולהתייצב לפני המלך, ואני חושש על נפשי. בבקשה בוא אתי ביחד ותהיה לי לעזר אצל המלך'. ענה לו החבר, 'במחילה, אבל אני לא אבוא אתך. לך אתה לחיים טובים ולשלום, אבל אני איני זז מביתי'. ההוא נפגע, 'הרי אני כל כך אהבתי אותך?! אפילו בקריאת שמע כשאמרתי 'בכל נפשך ובכל מאודך' כונתי עליך, ועכשיו אתה נוטש אותי לנפשי?! אבל אותו אחד לא הסכים לבוא אתו.

עזב את החבר הזה בפחי נפש. 'כל השנים אהבתי אותו וחשבתי שהוא יעמוד לימיני בעת צרה, ועכשיו כשאני צריך אותו הוא לא מסתכל לעברי?! הלך אל החבר השני וביקש ממנו, 'המלך קורא לי, בבקשה בוא אתי ותעזור לי. אמר לו החבר, 'אני מוכן לבוא אתך בשמחה, אבל רק עד הארמון... להכנס לתוך הארמון ולעמוד ממש מול המלך, אני לא מוכן'. אותו אחד התאכזב, 'בשביל מה אני צריך שתלווה אותי? כדי שתראה לי איפה הארמון נמצא? כל מה שאני צריך זה שתבוא אתי אל המלך ותסגור עלי בפני! אבל ההוא לא הסכים לזה.

בלית ברירה הלך האיש אל החבר השלישי, זה שתמיד לא התייחס אליו, לא החשיב אותו ולא אהב אותו. אמר לו לחבר, 'תשמע, באמת אתה החבר שלי

בדרגה הכי נמוכה, אבל סוף סוף גם אתה חבר שלי. עכשיו המלך קורא לי ואני צריך עזרה, בבקשה בוא אתי ותחשוב איך לסייע לי. אמר לו החבר, 'תשמע, אל תדאג. נכון שהחברים הראשונים שלך נטשו אותך, אבל אני לא אעזוב אותך. אבוא ביחד אתך אל המלך, נכנס יחד אל המלך, ואני אסגור עליך, אדבר עליך טובות ואשתדל בכל מה שאפשר כדי שתצא לחיים טובים ולשלום'. אותו אחד כששמע את זה הופתע, הנה, דווקא החבר הזה שתמיד לא החשיב אותו לידיד אמיתי ולא אהב וקירב אותו, דווקא הוא זה שלבדו בא ועוזר.

זהו המשל, והנמשל ברור. אומר החפץ חיים, החבר הראשון שהאדם אוהב אותו מאד מאד, זה הממון שלו. אדם אוהב את אלילי הכסף והזהב שלו אהבת נפש, וחביבים הם לו עד מאד. אחרי מאה ועשרים שנותיו של אדם המלך קורא לו, והאדם רץ אל החבר הכי טוב שלו, הארנק שלו, ומתחנן: 'בבקשה בוא אתי ביחד'. מה אומר לו הארנק?! - אני לא זז מהבית. הכסף לא יבוא אתו גם לא פסיעה אחת, וכמו שנאמר (ותהלים מט, יח) 'לא ירד אחריו כבוד'. אדם יראה את זה וישתומם: 'כסף כסף, אתה יודע כמה טרחתי בשבילך, כמה התאמצתי כדי להשיג אותך, ולבסוף אתה לא זז מהמגרה ולא בא ללוות אותי?!

זהו האוהב הראשון. האוהב השני הוא המשפחה, האשה, קרובי המשפחה והידידים. הם כבר באים ללוות את האדם, אבל רק עד הקבר. אחרי הקבורה הם נפרדים מעליו ועוזבים אותו לנפשו, ומשאירים אותו להתייצב לפני בית דין של מעלה לבדו.

רק החבר השלישי, זה שלא כל כך אהב אותו ולא כל כך התאמץ בשבילו, רק הוא מוכן לבוא אתו אל המלך ולהליץ בעדו. מי זה החבר הזה?! - תורה, תשובה ומעשים טובים שהולכים עם האדם אחרי פטירתו. אלו באים עם האדם ומדברים עליו טובות, ומספרים למלך על כל התורה שלמד בימי חייו, או על התורה שהחזיק בממונו, או על שגידל את בנו לתלמוד תורה. וכן כל שאר המצוות והחסידים ומעשים טובים, כל אלו לא נשכחים וכל אלו באים עם האדם בשעת דחקו, הולכים אתו אחרי פטירתו ומסגרים ומלמדים עליו זכות, שנאמר (ישעיה נח, ג) 'זהלך לפניך צדקך'. ולשון הפסוק 'זהלך לפניך צדקך', כי לא די בכך שהתורה והמעשים טובים של האדם באים יחד אתו אל המלך פנימה, אלא הם הולכים 'לפניך', הם מקדימים עוד לפני האדם וכשהוא מגיע אל המלך הוא כבר מוצא שם את התורה והמעשים טובים שעשה כשהם כבר מלמדים עליו זכות. ומי הוא המלך?! מלך מלכי המלכים הקב"ה, שאין לפניו לא משוא פנים ולא מתת שוחד, ואין אדם ניצל מן הדין כי אם בתורה ובמעשים טובים.

אלו הם דברי רבותינו במדרש, ומסיים החפץ חיים: האוהבים היותר נאמנים לאדם, שבאמת חפצים ורוצים בטובתו של האדם בשני העולמות, הם מה שאמר הפסוק אצלנו 'איש את קדשיו לו יהיו', עסקי הקדושה שהוא מוסף ועמל על התורה ועל עבודת ה', הם יהיו אותו במידות, הם רעיו והם יהיו הפרקליטים להליץ עליו לטובה לפני אדון הכל.

כל מצוה וכל תוספת בעסק התורה שמוסיף אדם, הנה בזה הוא קונה לעצמו פרקליט טוב שיעמוד לו לזכות לפני בורא עולם. כשאדם יושב ולומד שעה אחת תורה, או אפילו אם שומע שיעור תורה, הנה קנה לעצמו בזה למעלה משנים עשר אלף סגורים, כדברי החפץ חיים בספרו תורת הבית (פרק שני). מדוע? כי כל מילה של תורה היא מצוה בפני עצמה, ובמשך כל שניה אפשר לומר שלש מילים, ובשעה זה בסביבות שנים עשר אלף מילים שיוצרים שנים עשר אלף פרקליטים וסגורים, והנה כבר יש לו לאדם גדוד אדיר של מלאכים שיבואו לפניו ויליצו יושר וזכות בעדו.

ולכן, אומר החפץ חיים, על האדם להרבות באוהבים כאלו ויתרועע אתם תמיד, כי הם אוהביו הנצחיים, אלו שישארו אותו לעד ולעולמי עולמים וילכו אתו באשר ילך. וסיים הפסוק ואמר 'איש אשר יתן לכהן לו יהיה', פירוש, אם אתה נותן משלך לאחרים, כגון שאתה הולך ועושה חסד או נותן צדקה לאחרים, רק כל אלו הדברים 'לו יהיה', הם שלך והם ישארו אתך וילוו אותך בשעה שתצטרך להם. כי כל שאר העניינים, עניני העולם הזה, ישאם הרוח ולא ישאר מהם דבר.

הצדקות והחסדים שאדם עושה בממונו - רק אלו באמת שייכים וקנויים לו

רבי יצחק אברבנאל היה שר הכספים של מלך ספרד, עד הגירוש שהיה בשנת רנ"ב. קודם הגירוש, בזמן שהיו יושבים היהודים בספרד בהשקט ובבטחה, הלשינו שונאיו של רבי יצחק אברבנאל אצל המלך שהוא מועיל בכספי המלוכה ונוטל מהם לעצמו. חזקה על לשון הרע שיתקבל, כמו שאמרו (והוא בפרדס יוסף פרישת שלה אות ק"ג ועד), והתחיל המלך לחשוב אולי באמת הם צודקים ששר הכספים שלו מועיל בתפקידו. יום אחד פנה המלך אל רבי יצחק ואמר לו, אני מבקש ממך שתביא לפני דין וחשבון מפורט על כל הכסף שיש ברשותך, בלי לגרוע מאומה. כל נכס וכל מטבע שיש אצלך, תרשום ותביא לפני, עד הפרוטה האחרונה. אמר לו רבי יצחק אברבנאל, תן לי כמה ימים ואכין לך את הפירוט המדוקדק על כל ההכנסות שיש לי. קצב לו המלך שבוע, שבסופו על רבי יצחק אברבנאל להביא לו את הדין וחשבון.

עבר שבוע, ואכן רבי יצחק אברבנאל הגיע והביא למלך את פירוט הנכסים שלו. הסתכל המלך בחשבון וראה שכתוב שם שיש ברשותו כמה עשרות אלפים. התפלא המלך, וכי כל זה מה שיש לך? והרי רק הארמון שיש לך כאן בספרד שווה כמה מליונים! וכי אתה עושה ממני צחוק? ועוד יש לך שדות וקרקעות, ואיפה כל אלו? למה לא כתבת אותם? אמר לו רבי יצחק אברבנאל, סליחה אדוני המלך, אבל עשיתי בדיוק מה שבקשת. אתה אמרת לי להביא לפניך את הפירוט של כל הכסף שיש לי, ומה שיש לי זה רק הצדקות והחסדים שעשיתי. זה החשבון שהבאתי לך, שבו מפורטות כל ההוצאות שהוצאתי עבור עזרה, צדקה וחסד. שאר הנכסים והארמונות? - הם לא שלי. הרי אם אתה תרצה, ברגע אחד תוכל לקחת אותם ממני ולעשות 'הפקר' בית דין הפקר, ואין איש שיוכל לומר לך מה לעשות. רק הצדקות שעשיתי והכספים שפזרתי לעניים ונזקקים, רק אלו נחשבים לממון ששייך לי, ואין אף אחד שיוכל ליטול אותם ממני.

זהו מה שאומר החפץ חיים, וזהו מה שמרמז אצלנו הפסוק 'איש אשר יתן לכהן, אם אתה הולך ונותן מממונו לתלמיד חכם כדי שיוכל לשבת ולעסוק בתורה, אם אתה הולך ומפזר כסף עבור עניים ועושה חסדים, 'לו יהיה'. זה שלך, ואף אחד לא יוכל להפקיע את זה ממך, גם לא מלך ספרד. כי מכל שאר הממון שאדם רכש בעודו בחיים לא ישאר לו מאומה.

אסור לאדם לסמוך על בניו אחריו

והחפץ חיים מוסיף במקום אחר (ספר אהבת חסד ח"ג פ"ד, ובספר חומת הדת פ"ט, ובספר שם עולם ח"א פ"ז), שגם לא יסמוך אדם על הצאצאים שלו שיעזרו לו בזה. יש אחד שאומר, 'אחרי מותי הצאצאים שלי יקחו את הכסף שלי ויעשו מזה קרן לעניים, יתמכו בנזקקים ויהיה זה לעילוי נשמת'. אי אפשר לסמוך על זה, כי בדרך כלל מה שהצאצאים עושים עם הכסף זה 'קרן נוגחת'... כשהוא מת אומרים הצאצאים, 'ברוך שפטרנו... כמה זמן לקח לו עד שמת'. הם פותחים את הצוואה ורואים שכתוב שם 'בכסף שהשארתי אבקש להקים קרן לעילוי נשמת' ולתת כספים לבתי מדרש ולעניים, ואומרים: מה קרה לו, וכי הוא השתגע? הרי אנחנו חיכינו כל כך הרבה זמן, ובסוף זה מה שהוא השאיר לנו, את הצוואה הזו? הולכים אל השופט ואומרים לו, 'אדוני השופט, בשעה שהוא כתב את הצוואה הוא לא היה צלול בדעתו, כמו אדוני השופט... ולכן בבקשה תבטל את הצוואה. ומה עושה השופט? הוא מאשר את זה וכותב שאכן בשעה שהוא כתב את הצוואה הוא היה חולה, או על כל פנים היה צריך להיות חולה, ולכן היא בטלה... אז לוקחים הצאצאים את כל הכסף, עושקים אותו ומזבזבים אותו לריק ולתוהו.

אמר החפץ חיים, מה התקנה לדבר? תחלק ותפזר את כספך בחיים. אז, גם אם יאמרו עליך שהיית מטורף ומשוגע שנתת את הכסף לאחרים, כבר לא יוכלו לעשות דבר, ומה שנתת 'לו יהיה', כבר שייך לך לעולמי עולמים, 'זהלך לפניך

צדקך', הם שיבואו אתך לפני הקב"ה וילמדו עליך זכות וידברו עליך סגוריה. היה עשיר מפורסם בחוץ לארץ, ושמו רבי יעקב ברוידא ז"ל. הוא השאיר אחרי פטירתו סכום עצום עבור תמיכה במוסדות של תורה, ישיבות ובתי מדרש, וכמדומני שאת בית הכנסת זכרון משה בנו מהעזבון שלו. הוא השאיר צוואה שישתמשו בכסף שלו לבנות בתי מדרש ולתמוך בתלמידי חכמים, אבל המשפחה שלו הגיעה וטענה שהוא היה חולה ולא היה צלול בדעתו בשעה שכתב את הצוואה, וכל הכסף צריך להגיע אליהם.

מדובר היה בסכום כסף גדול, והיתה אז מלחמה בין גדולי התורה שדאגו לקיים נחת רוח לנפטר ולעשות לו עילוי נשמה ולתמוך בעמלי תורה, ובין המשפחה. החפץ חיים נסע אז לצורך זה מראדין והגאון רבי חיים מבריסק נסע מבריסק, ובאו שניהם לוורשא להשתתף במערכה המשפטית ולעמוד נגד רצון המשפחה. אחרי חודש היה מוכרח רבי חיים לשוב לביתו, שהרי רבה של בריסק היה, וגם חודש אחד להשאיר את העיר בלי רב זה לא דבר של מה בכך. נשאר החפץ חיים שם לבדו לנהל את הענין, ובאותם ימים שישב שם בוורשא כתב את הספר 'תורת הבית', שענינו לעורר את האדם שילמד תורה גם בביתו. יש אחד כזה שבא לבית המדרש לשמוע שיעורי תורה, אבל בבית הוא לא פותח ספר. למה? - אולי הוא חושש מבל תוסיף... אין איסור בל תוסיף בדבר, ואדרבה, 'מרבה תורה מרבה חיים'. ושם החפץ חיים מעורר הרבה על הנקודה הזו, שאדם יראה לנכון לקבוע לו לימוד תורה גם בביתו שלו.

סוף דבר היה, שעשו איזו פשרה. חלק מהכסף נטלה המשפחה וחלק הלך לשייכות ועמלי התורה. אבל מכאן למד החפץ חיים את מוסר ההשכל, כי אם אדם רוצה שהצדקות שלו ילכו לפניו ויבואו אותו בבית דין של מעלה, יחלק אותם מחיים ולא יסמוך שיתנו בשבילו לאחר מותו. 'כל אשר יתן לכהן - לו יהיה', כל הממון שאדם רוכש בחייו לא ישאר לו מאומה ולא יהיו לו כסוף, ורק מה שפיזר לצדקה ומה שנתן לחסד זהו שלו בעצם, כלשון החפץ חיים.

כל אחד צריך לדעת את הדברים האלו ולקחת אותם אל לבו. היום לא אלמן ישראל ויש הרבה תלמידי חכמים מופלגים שאפשר להתייעץ אתם איך להתנהל ואיך לפזר ממון לצדקה וחסד, אבל זהו היסוד, 'איזהו חכם הרואה את הנולד'. אל לו לאדם לומר 'אל תדאג, יהיה בסדר', ואל לו לסמוך על צאצאיו, ולוואי והם יבואו פעם בשנה לבקר אותו אחרי מותו... על אדם לדאוג לעצמו ולגמול חסד בגופו ולפזר בחייו חיותו מממונו ומנכסיו עבור עניים ועוסקים בתורה, כי רק אלו שיבואו אותו לפני המלך וימליצו טוב בעדו.

מענין הגזיר אפשר ללמוד על כח הדיבור

בהמשך הפרשה, יש את פרשת נזיר. וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש או אשה כי יפליא לנזור נזיר להזיר לה' וכו'.

מי שמקבל על עצמו נזירות יש לו כמה וכמה דינים, כגון שאסור לו לשתות יין וכמאמר הכתוב 'מין ושכר זייר', ולא רק יין ממש אסור לו לשתות אלא גם חומץ יין אסור לו לשתות, וכן אסור לו לאכול ענבים, בין ענבים לחים ובין ענבים יבשים, ואפילו מחרצנים ועד זג לא יאכל, גם את הקליפות של הענבים לא יאכל, וכל פרט ופרט מאלו לא לאו בפני עצמו. נוסף לזה יש עוד דין שצריך לגדל את שערו ראשו, אסור לו להטמא ואפילו לאביו ולאמו, ועוד. ואמרת התורה: 'קדוש יהיה', ודרשו רבותינו (מדר ה) מכאן שסתם נזירות שלשים יום, לפי ש'יהיה' בגמטריא שלושים.

אמר החפץ חיים, מכאן נראה כמה גדולה היא התורה, שרק מכת הגמטריא של 'יהיה' למדו הלכה גדולה, שסתם נזירות שלשים יום, ויש על זה סוגיא ארוכה במסכת נזיר עם כמה וכמה פרטים.

עוד אמר החפץ חיים, מכאן צריך אדם לראות כמה עליו להזהר עם כח הדיבור שלו, ומה עצום ורב הוא כח הדיבור. הנה לנו אדם שבא ואמר כמה מילים, ובתוצאה מזה חלים עליו הרבה דינים ופרטי הלכות.

על רבינו הגדול החזון איש זצ"ל ספרו, שפעם הגיעו ובקשו ממנו שיבוא למסור שיעור באיזה מקום. החזון איש השתמט מזה כדרכו, והמבקשים אמרו לו 'כבוד הרב, מה כבר מבקשים ממך? בסך הכל תבוא ותגיד כמה מילים, מה יש? השיב להם החזון איש, וכי לומר כמה מילים זה מלתא זוטרתא? אדם שאומר לאשה ארבע מילים: 'הרי את מקודשת לי', היא הופכת להיות אשת איש, ונאסרת על כל העולם. כל מילה יש לה השפעה עצומה, ובנפש החיים האריך בזה הרבה. ה' יהיה בעזרו.

עם לבדר ישבון

אופיו וטבעו של עם ישראל – בשונה מאומות העולם – הוא הסדר והירארכיית המעמדות. כל חלק בפני עצמו, ולכל יחיד יש מעמד בפני עצמו. ובדיוק את החלק הזה, סבורה נעמי, כי יקשה על רות לקבל

ילדים לתת לכן, תחזרו לביתכן בבקשה. ערפה נפרדת ורות דובקת. 'באשר תלכי אלך ובאשר תליני אלי'.

כל הטענות שבעולם השמיעה נעמי באוני כלתה, ורות ממשיכה לדבוק בה. עד הטענה האחרונה מכולן – הבושה.

היא לא אומרת לה שבני עמון לא יכולים להתערות בגזע ישראל (עדיין לא התחדשה ההלכה עמוני ולא עמונית). תחת זאת ביכרה לגלות את אונה שבעם ישראל יש מעמדות והיא לא תמצא את עצמה. 'עשרה שווקים היו בירושלים, ולא היו מעורבין אלו עם אלו. שוק של מלכים, שוק של נביאים, שוק של כהנים, לויים, ישראלים וכו'. ניכרים בלבושיהם, מה שהללו לובשים, לא היו אלו לובשים' (מדרש זוטא רות א, ז).

וזו פליאה.

הטענה שלא יקבלו אותך בקהל ה', ולא תוכלי להינשא לאיש, לא מפריעה לרות. הטענה שלא יהיה לה מקום קבורה בחלקת ישראל, לא מפריעה לרות. היא תישאר עגונה ובודדה כל ימיה, וגם לאחר מותה.

מה טוענת נעמי כמוצא אחרון – לא יהיה נעים לי לראות אותך ללא חברה ומעמד. יש שוק של כהנים, שוק לויים ושל ישראלים. את תיראי כאישה זרה, זה לא נעים!

האמנם? טענות כבדות משקל לא הועילו לרצות את רות, דווקא מה שלא נעים ירפה את ידיה?

לא היו יושבין מעורבין

אופיין ומבצען של ישראל, הוא הסדר והמקום. איש על מחנהו ואיש על דגלו, אין זה נוטע אהלו היכן שרוצה ואין זה דן באיזה בית דין שירצה. סדר שנו כאן, מעמדות שנו כאן.

אפילו כשמשבחים את בית הכנסת הגדול ביותר בגלות ישראל, זה שהיה באלכסנדריה של מצרים והיו בו כפלים כיוצאי מצרים מתפללים, לא דיברו חז"ל על המנין בן מליון ומאתים אלף

ראשונים נתנו טעם לקביעת סדרי הפרשות, כל אחת בעתה ובזמנה, עת לכל חפץ. ומתוך דבריהם למדנו דבר מתוך דבר, כי גם כשהסדר נמשך והולך, עדיין נותרו טעמים גלויים ונסתרים ותורת ה' תמימה.

כי זאת תיקן להם משה לישראל שיהיו קורין בתורה בשבתות ובחגים (ר"ף מגילה פ"ד), עד שמסיימים מדי שנה את כל התורה כולה. אלא שאין כל השנים שוות, יש קצרה יותר ויש ארוכה יותר, וכללים נקבעו מה להקדים ומה לאחר, מה לחבר ומה להפריד.

גם השינויים הללו, היו טעוני ביאור בדברי חז"ל. טעמים ניתנו מדוע נקבעה פרשה פלונית במקום פלוני, ולמה זו התחברה וזו לא התחברה.

לעניינו, גם על חג השבועות נסדרו הפרשיות בהתאם לקביעתו בלוח שנה. פרשת בחוקותי לעולם תהיה קודם עצרת, אבל לא סמוכה לו, משום תכלה שנה וקללותיה. כלומר, אין ראוי שהקללות של פרשת בחוקותי – אף שלא נמסרו בדרך קללה אלא בדרך תנאי ואזהרה – יסיימו את השבת שקודם חג השבועות.

ואף פרשת נשא נדרשה, באשר לרוב היא נקראת אחר מתן תורה, להורות וללמד שמרוב חשקת התורה שקיבלנוה בעת, נוטלים את הפרשה הארוכה ביותר ולא מסתפקים במועט.

ועל פרשה אחת לא דנו רבותינו – פרשת במדבר. מדוע היא קודמת לעצרת, וראויה היא לבקעה להתגדר בה.

עשרה שווקים היו בירושלים

ומכאן למגילת רות.

רוב דיני קבלת גרים, למדנו ממגילת רות. מתיאור ההתנהלות של נעמי מול רות וערפה, מדחייתה אותן שוב ושוב.

ונעמי דוחה. 'לכנה שובנה' היא אומרת להן. 'מצאן מנוחה', היא מפצירה. והן מסרבות. אין לכן מה לצפות לי, אין לי עוד

מתפללים. לא על כך שגם בהיותם בארץ אויביהם, הנה הם מקדשים את שמו הגדול בעולמו.

העושר הגדול שהיה מנת חלקם הוקרן כלפי חוץ. שבעים ואחד קתדראות של זהב היו, וכל אחת אינה פחותה מעשרים ואחד ריבוא ככרות זהב.

ובכל זאת, ה'דיבור' הוא על מקומות ישיבתם. 'לא היו יושבין מעורבין, אלא זהבין (צורפי זהב) בפני עצמן, בספין (רוקעי הכסף) בפני עצמן וגרדיים (אורגים) בפני עצמן' (סוכה נא:).

זהו דיבור שלא מתחבר עם הרישא. דיברנו קודם על הכמות העצומה של יהודי אלכסנדריה, דיברנו קודם על העושר הבלתי נגמר שלהם, ולבסוף מסיימים אודות סדר מקומות הישיבה?

וכנראה שזהו אכן שבח גדול מכולם. אופיו של עם ישראל הוא בסדר ובהירארכיה שלו, כל אחד ידע את מקומו ואת המשבצת שלו, גם אם הוא גרדי אומן, שעליו אמרו (משנה עריות א, ג) שאין לך אומנות פחותה מן הגרדיים.

כי השיח כעת הוא לא על הריבוי גרידא, אלא על האופי, על הגנטיקה הפנימית של עם ישראל. יש מקום ומשבצת מוגדרת עבורך.

נכנסין לפניו בערבוביא

והרי זה בדיוק ההיפך מטבעם של אומות העולם, עירבוביא בעדר בהמות. גם לעתיד לבוא, ברגע של אמת וזיכוכ, בעת שהקדוש ברוך הוא נוטל ספר תורה בחיקו ומכריז שעתה הוא משלם שכר טוב לעושי רצונו, באים כל אומות העולם בעירבוביא, עד שהקב"ה מבקש מהם דבר אחד; 'אל תבואו לפניי בעירבוביא, יכנס אחד אחד' (ע"ז ב:).

כי הגרעין הפנימי של הגוי זה אי הכרה במעמדו, אי הכרה בסדר וקצב וכל דאלים גבר, ידחוק ויכנס. לאיש אין ערך לבשעצמו ואם נפל פועל ממרומי מגדל הפלגה, לא הצטערו עליו יתר על המידה, אין חשיבות ואין ערך לאיש. רק כאשר לבנה תיפול, כאשר מכוש או פטיש יפול.

עם ישראל לבדד ישכון.

ובגוים יתערבו אלו באלו. אין ערך ליחיד.

זה מבט שנדרש מהאדם, בעודו מסתכל על העמים מסביב. 'כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב' (דברים כ, א).

אתה מסתכל עליהם כסוס אחד. כל הגויים כאחד נחשבו לך, אין להם את אשר יש לך.

'קול ה' בכוח', לפי כוחו של כל אחד ואחד. כל יחיד מישראל יכול לדבר עם אלוקיו בפני עצמו, והקדוש ברוך הוא מדבר עם כל יחיד בפני עצמו, לא עם כל ישראל ביחד, כל אחד מרגיש שהוא מקבל את הקריאה ישירות אליו.

משוש כל הארץ

חביב אדם שנברא בצלם. אמת כי יש ריבוי של אלפי דעות, דעותיהם שונות ופרצופיהם שונים, ולעולם אתה נמצא לבדך, עם התפקיד שלך ועם הייעוד שלך.

כל ארץ ישראל התחלקה לשבטים, מלבד ירושלים, משוש לכל הארץ. ולמרות זאת, מעולם לא אמר אדם לחבירו צר לי המקום שאלין בירושלים. מכל העולם הגיעו לעיר רבתי עם, רוכלת עמים. מכל הארצות קם אדם ועולה לבית הבחירה, ועם כל ההמון, יש לכל אחד את מקומו.

יש בה בירושלים שוק של מלכים, שוק של נביאים, שוק של כהנים, שוק של לויים ושוק של ישראלים. השווקים לא נבנו בידי ארכיטקטים ומהנדסי ערים, כי אם בידי עם ישראל עצמו, מאופיים המקורי.

זאת אשר מרודה כעת נעמי אודות כלתה. נניח שתסכימי לחיות בדר, מילא. נניח שתסכימי להיקבר מעבר לגדר, מילא. אבל איפה המקום שלך? איפה הייחודיות שלך?

כל זמן שהיית בין גויי הארצות, זו הייתה החברה סביבך, אין משמעות ליחיד וכולם מעורבים. אבל את נכנסת לעם שכולו מעמדות, איך תכניסי עצמך למקום כזה?

☆☆☆

ורגע לפני זמן מתן תורה, נקראת לה פרישת במדבר עם המחנות והדגלים. תדע שמהותו של ישראל גלומה גם במעמדו ומקומו.

אולי אתה חש לבד, אבל הינך חלק מהמרקם של כל העם!

נעשה ונשמע!

נתרם
לעילוי נשמת
נפש נקי וצדיק
הילד חיים דב ז"ל
בן הרב שלמה ווייס שליט"א
בורו פארק, ניו יורק

נתרם להצלחת
הר"ר משה בן יוכבד שליט"א
ברוחניות ובגשמיות

פרשת נשא תשפ"ב

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

נכנס לחנות כדי לגנוב ונפצע

שאלה

בחנות קטניות פלונית מקובל שביום ראשון כשהקונים מועטים, מסדרים את החנות, ומארגנים אותה להמשך השבוע. ביום ראשון אחד, כשהבחין בעל החנות שבמשך כמה שעות לא נכנסו לקוחות, עלה לקומה השניה, וזרק משם שקים כבדים של קטניות לרצפת החנות, מבלי שסגר לפניו את דלת חנותו. אלא שלפתע שמע צעקה, והתברר שגנב שהבחין שאין אף אחד בחנות, נכנס כדי לגנוב כסף מהקופה. אלא "שלמזלו" שק קטניות כבד שנזרק מהקומה השניה, פגע בראשו וגרם לו חבלה קשה, שהצריכה ניתוח מיידי.

כעת שואל בעל החנות מה חיובו באופן זה?

ומה היה חיובו, אם באותו הזמן היה נכנס לקוח לחנות כדי לקנות, והשק הכבד היה פוגע בו, וכתוצאה מכך היה נחבל בגופו, וניזוק בממונו כמו אם משקפיו נשברו וכיו"ב?

תשובה

א. בנידון השאלה שהגנב נחבל בראשו, ע"פ דין תורה - פטור בעל החנות מכל תשלום, וזאת למרות שלא ידע בעת זריקת שק הקטניות שיש גנב בחנותו.¹

ומאחר וע"פ חוקי השלטונות בעל החנות יפטר מעונש, רק אם יטען להם שזרק את השק על הגנב, בגלל שראה את הגנב לוקח את הכסף מהקופה או שראהו שנכנס לצורך כך לחנות, ועשה זאת כדי למנוע את הגניבה. לפיכך מותר לבעל החנות לטעון כך לפנייהם.²

ב. אם שק הקטניות נפל על אדם שנכנס לחנות כדי לקנות - חייב בעל החנות לשלם לו עבור חבלתו: נזק, צער, ריפוי, ושבת, ופטור מתשלומי בושת. וכמו כן חייב לשלם על הנזק שנגרם לממונו, למרות שלא התכוון להזיקו.³

מקורות

1. מבואר בגמ' בב"ק (כז, כח) שלכל הדעות אדם יכול לעשות דין לעצמו במקום שיש לו הפסד ממון או חשש ודאי מהפסד ממון ממי שחשוד לגנוב. ואם יש לבעל הבית פועל שחשוד בגניבה, ולכן פיטרו מעבודתו, והורה לו לעזוב מיידי את ביתו או חנותו, והפועל מסרב לכך - מותר לבעה"ב להוציא מרשותו בכח, אע"פ שסביר שכתוצאה מכך - יגרם לפועל חבלה בגופו. ובעה"ב יהיה פטור מלשלם לו את נזקו, מאחר ואדם רשאי לעשות דין לעצמו במקום שיכול להיגרם לו הפסד ממוני. וכך גם פסקו השו"ע, והרמ"א בחו"מ (ס"ד, ובס"ת תכא, ו) וע"ש בפרטי הלכה זו, ובנתיבות (ס"ד ד"ס"א).

והנה בנידון השאלה שבידי הגנב היה הכסף שגנב מהקופה או שהיה סמוך ונראה לגנוב אותו, הרי גם אם בעל החנות היה רואהו מהקומה השניה וצועק בקול "הצילו גנב" וכו', הגנב היה מצליח לברוח מהחנות עם הכסף הגנוב עוד לפני שבעל החנות היה מספיק לרדת.

וממילא האפשרות היחידה שהיתה לבעל החנות להציל את ממונו היתה, לזרוק את השק הכבד על ראשו.

כמו כן, גם אם בעל החנות היה מצליח להגיע לחנותו לפני בריחת הגנב, עדין אינו מחויב להיאבק עם הגנב אפילו אם הוא יהודי, וכ"ש כשהוא גוי, ולסכן בכך את חייו בהאבקות זו, ובפרט שישנו חשש סביר שלגנב יש סכין בכיסו וכדו'. ודינו של הגנב הוא - כמבואר בפ' משפטים (כב, א) "אם במחתרת ימצא הגנב... - אין לו דמים". וע"ש ברש"י, ובגמ' בסנהדרין (עב, ב). ולכן היה רשאי לכתחילה לזרוק עליו את שק הקטניות הכבד על מנת להציל את ממונו, גם במחיר סיכון חיי הגנב, כי הגנב בגדר - אין לו דמים. ולכן אפילו אם לא ראהו - אינו חייב לשלם על חבלתו, מכיון שמחייב התשלום הוא עצם המעשה, ולא הכוונה שהיתה לו בזריקת השק, ובנידון דגן המעשה היה מעשה היתר.

הגנב מוגדר - נכנס שלא ברשות לחנות

כמו כן ישנה סיבה נוספת שמחמתה ניתן לפטור את בעל החנות. שהרי רבא אמר בב"ק (מח) שמי שנכנס לחצר בעה"ב שלא ברשות, ולא ידע מכך בעה"ב, והזיקו שלא בכוונה - פטור בעה"ב על כל הנזקים שנגרמו לנכנס. וכך גם נפסק בשו"ע חו"מ (ס"ח תכא, ז). לפיכך אע"פ שבנידון דגן פשע בעל החנות בכך שלא סגר את חנותו לפני שזרק את השקים לחנותו, ולכך ביחס לקונה תמים שנכנס לחנותו כדי לקנות - הוא יתחייב על חבלתו, וכפי שיתבאר להלן (מס' 3). אולם ביחס לגנב, נחשב הדבר כאילו כתוב שלט בכניסה לחנות: הכניסה לחנות מותרת ללקוחות בלבד, ואסורה לגנבים. נמצא שתמיד גנב שנכנס לחנות - הוא בגדר נכנס שלא ברשות, שגם לגביו אמר רבא, שאם לא ראהו בעל החנות והזיקו - הוא פטור על הנזק שנגרם לגנב. ואע"פ שבעל החנות פשע בזריקת השק כלפי הלקוחות האחרים, עדין אינו חייב מטעם תחילתו בפשיעה וסופו באונס, על שתחילתו בפשיעה כלפי אדם אחד כמו - הלקוח, וסופו באונס כלפי אדם אחר כמו - הגנב בנידון דגן. כיון שתמיד דנים כלפי הדבר הניזוק עצמו, האם יש כלפיו את המושג, תחילתו בפשיעה וסופו באונס או לא.

2. מאחר והתבאר לעיל שע"פ דין תורה פטור בעל החנות מכל תשלום לגנב, לפיכך במקרים אלו והדומים להם, אם רוצים אנשים אחרים באמצעות השלטון שבידם לחייב בכח הזרוע אנשים שפטורים מלשלם על פי דין תורה, מבואר במשנה ובגמ' במסכת נדרים (כז, כח) שמותר לנתבע לשנות בדיבורו כדי להימנע מלשלם כסף שרוצים לעושו. ולצורך כך מותר לו אפילו לנדור או להישבע לשקר כדברי בית הלל שם במשנה. ולא שייך בנידון זה הדין של דינא דמלכותא, ואפילו במקומות שקיים הכלל הזה, כי אין הנידון קשור כלל לעניני המלכות כמו מיסים, ומטבעות המדינה וכו', אלא לנושא פרטי שבין שני אנשים. ולפיכך מותר לבעל החנות כדי להציל את ממונו מהרוצים לעושו, לשנות בדיבורו ולומר להם, שזרק בכוונה את שק הקטניות על ראש הגנב כדי להציל את ממונו שלא ייגנב. ולצורך כך מותר לו גם לחתום על הצהרה כזאת, משום שחתומה על הצהרה מעין זו, ודאי שחומרתה פחותה בהרבה מלהישבע לשקר, והרי בית הלל התירו גם להישבע לשקר לצורך כך וע"ש בגמ'.

3. כתוב בגמ' בב"ק (לב.) וכך נפסק בשו"ע חו"מ (ס' תכא, ט) שאם לקוח נכנס לנגריה או לכל חנות אחרת כשהיתה פתוחה ובזמן שמקובל לקנות שם, והנגר או בעל החנות לא היו זהירים במעשיהם, וכתוצאה מכך נחבל או ניזוק הלקוח - חייב בעל החנות לשלם עבור הנזק שנגרם ללקוח, למרות שהוא לא ראה ולא התכוון להזיקו. כיון שמאחר וידע ששכיח שלקוחות נכנסים בזמן זה לחנותו, כניסת הלקוחות נעשתה כדין, וברשותו. ולכן מעשהו הלא זהיר של בעל החנות בזריקת שקי הקטניות או בכך שלא נעל תחילה את דלת החנות - נחשב כפשעיה.

לפיכך עבור החבלה שנגרמה לגופו של הקונה - חייב בעל החנות לשלם נזק, צער, רפוי, ושבת ע"פ פרטי ההלכות שנאמרו בפ' החובל בב"ק, ובשו"ע חו"מ (ס' תכא). אולם עבור הבושת הוא פטור מלשלם, מכיון שלא התכוון לבייש את הלקוח שנחבל. כמו כן אם מחמת מעשיו ניזוק ממונו של הלקוח כמו, שנשברו משקפיו וכיו"ב - חייב בעל החנות לשלם לו על כך, כי אדם מועד לעולם כמבואר במשנה בב"ק (כו.) וע"ש.

מסרים ורעיונות בחג השבועות

נסיונותיו של דוד המלך, והאופן שעמד בהם בגבורה

ביום ראשון הקרוב יחול בס"ד חג השבועות. ואמרו חז"ל, שדוד המלך נולד ונפטר בשבועות. והנה אע"פ שאין לנו שום השגה בגדלותו הרוחנית של דוד, אבל ננסה להתחקות מעט אחר אורחות חייו הקשים והנהגתו בהם כמבואר בנ"ך ובחז"ל, ואולי נזכה לאמץ לעצמינו משהו מכך, כדי להטיב אורחותינו, ונלמד מדוד כיצד נוכל לעמוד בנסיונות הפרטיים שיש לכל אחד בחייו.

מבואר בחז"ל, שהקב"ה הראה לאדם הראשון את כל הדורות ומנהיגיהם, וביניהם הראה לו את נשמת דוד המלך שתהיה נשמת משיח ה', אולם לא נקצבו לה שנות חיים, אלא שלש שעות בלבד. ואדם הראשון ביקש לתת לדוד שבעים שנים מתוך אלה השנים שנקצבו לו לחיות. ואכן כתוב בפ' בראשית (ה, ה) שאדם הראשון חי תשע מאות ושלשים שנה בלבד.

הסיבה שנשמתו ושנות חייו של דוד לא תאמו לדורו

נמצא לפי"ז, שמצד אחד שבעים שנות חייו של דוד בעולם הזה שורשם מאדם הראשון, כי ממנו קבלם. אולם מצד שני שורש נשמתו הינה נשמה גבוהה במיוחד, שלא היתה שייכת כלל לעולם הזה, ולכן נגזר עליה לחיות בעוה"ז רק שלש שעות. כלומר, בגלל גדלות נשמתו שהיתה מעבר למושגי העולם הזה. ובגלל שאת שבעים שנות חייו הגשמיים קיבלם מאדם הראשון, היה צריך דוד לחיותם בדרגתו של אדם הראשון, שגם אחר חטאו, עדיין היה בדרגה גדולה ומופלגת יותר משאר בני אדם שבאו אחריו. ולכן לגדלותו הנשגבה של אדם הראשון - לא היתה כל שייכות לדורו של דוד המלך. ומבואר בגמ' תענית (כג.) שחוני המעגל לאחר שישן שבעים שנה, התעורר לדורו של נכדו - ולא יכל לחיות בדור זה, והתפלל לקב"ה שימות. וא"כ כל שכן שכאשר הפער בין לידת אדם הראשון ללידת דוד היה קרוב לשלושת אלפי שנה, לא היתה לדוד שייכות לדור שבה חי.

ואכן כך בדיוק קרה לדוד בחייו. במשך כל שבעים שנות חייו הוא היה נרדף מבני אדם שזממו להורגו, ושמחו במפלתו. כאשר בעשרים ושמונה שנות חייו הראשונים - הוא נרדף מבני משפחתו שחפצו במיתתו, ולכן עשו אותו רועה צאן כדי שלא יהיה בקרבתם, וחיות טרף יהרגוהו. ובשנים שלאחר מכן נרדף ע"י שאר ישראל, ובראשם חמיו שאול מלך ישראל - בחיר ה', וע"י שאר העם כולל אנשי הסנהדרין, ושאר גדולי התורה שבדורו, כדואג, אחיתופל, שמעי בן גרא ועוד. ובשנותיו האחרונות אפילו בנו אבשלום רדף אחריו להורגו יחד עם רוב ישראל, דבר שלא היה לו תקדים בעם ישראל, שכן ירצה להרוג את אביו שמלך, כדי לרשת את מלכותו בחייו.

שתי סיבות נוספות לייסורי דוד

אמנם בנוסף לאמור, מבואר בחז"ל שתי סיבות נוספות לסבלו של דוד. האחת - מאחר והקב"ה יעד אותו להיות משיח ה' לדורו, וכן לעתיד לבוא שיבוא ויגאלנו במהרה, ולצורך כך נדרש ממנו לעמוד בנסיונות קשים ובסבל על אנושי, ולהישאר דבוק בקב"ה למרות הכל. ורק אם יצליח בכך - יזכה להיות משיח ה'. ואכן דוד המלך עמד בכך בגבורה עילאית, וזכה להגיע להיות משיח ה' לנצח. וכפי שאומרים אלפי שנים לאחר פטירתו בכל חודש בברכת הלבנה: "דוד מלך ישראל - חי וקיים" ע"כ.

הסיבה השנייה שמבוארת בחז"ל לייסוריו של דוד היתה - כדי ללמדנו שלוכות לגדול בתורה לדרגתו הנשגבה של דוד, וכמו שאמר דואג לשאול בשמואל א (טו, יח) "וה' עמו" ואמרו על כך חז"ל בסנהדרין (גז.) שהלכה כמותו - בכל מקום. למציאות כזאת - לא ניתן להגיע מתוך חיי עושר ותענוגים גשמיים, אלא אך ורק מתוך עוני וייסורים, כשהאדם מתעלה מעל חיי העולם הזה ותלאותיו, ודבוק בכל שעות היום והלילה בקב"ה ובתורתו לשם שמים. ואע"פ שאנו בדורינו רחוקים מאד ממושגים אלו, אבל נלמד מכך לפחות, שככל שנהיה יותר שקועים בלימוד התורה, בתפילה, ובמידות שבין אדם לחבירו - נזכה יותר להבנת התורה לאשורה, ולחיים רוחניים נעלים ומאושרים יותר גם בעולם הזה. וזאת בנוסף לשכר הרב שהקב"ה הבטיח לתת בעולם הבא.

כיצד נולד דוד המלך, וההשלכות על חייו מחמת זה

בספר יוסף תהילות למרן החיד"א על ספר תהילים (פרק טט, ט. ופרק עא, ה) הביא מדרש קדום על לידתו של דוד כדלהלן. כתוב בסוף מגילת רות, שבועז ובית דינו חידשו, שהאיסור שנאמר בתורה "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'" נאמר דווקא על הזכרים ולא על הנקבות. כלומר, התורה אסרה מואבי - ולא מואבית, עמוני - ולא עמונית. ועל סמך זה הותר לבועז לשאת את רות המואבית, ומזיווג זה נולד הבן - עובד, ובנו היה - ישי אביו של דוד המלך.

והנה ישי חשש לעת זקנתו לאחר שנולדו לו רוב ילדיו, שאולי בועז ובית דינו טעו בהלכה, וממילא גם מואביות לא הותרו לבוא בקהל ה'. ולפי"ז על ישי שהיה נכדה של רות המואבית, נאסר לבוא בקהל ה' ולחיות עם אשה יהודיה. לפיכך פרש ישי מאשתו היהודיה הצדיקה ששמה היה - נצבת בת עדיאל, אולם לא נתן לה גט. כלומר, למרות פרישותם - היא נשארה אשתו של ישי. ולאחר מכן הוא סיכם עם שפחתו להינשא לה ביום מסוים, לאחר ששחרר אותה לפני כן על תנאי וכו'.

אולם השפחה הודיעה על כך בסתר לאשת ישי, ואמרה לה לעשות כמעשה לאה אמנו בלילה שהתחתן יעקב עם רחל אמנו, ואכן כך עשתה ללא ידיעת ישי, ומבלי לספר לו גם אח"כ ממעשיה, ומזיווג זה התעברה נצבת אשת ישי ונולד דוד. כך אע"פ שדוד היה בנו הכשר של ישי, אולם ישי וכל ילדיו ומשפחתו היו בטוחים שנצבת התעברה מאדם אחר, וממילא דוד הינו ממזר ופסול לבוא בקהל ה'. וזהו שאמר שדוד בתהילים (ט, טו) "מוזר הייתי לאחי, ונכרי לבני אמי" כלומר, שהם התייחסו אליו - כממזר ודאי. ועקב כך, גירשו אותו ישי ובניו מלגור עמם, ושלחו אותו בכוונה לרעות את צאנם למרות קטנותו, כדי שחיות רעות יטרפוהו, ובכך יוסר הקלון ממשפחת ישי האפרתיים.

ייסוריו המרובים של דוד בגוף ובנפש מיום היוולדו

נמצאנו למדים, שמיום היוולדו של דוד הוא הוחזק כממזר ע"י אביו וכל משפחתו, שרצו בכל דרך להתפטר ממנו. וגם את אמו הם הרחיקו מעליהם, כי נחשדה עליהם, כש"כ בפ' נשא (ה, כז) "שמעלה מעל באישה". נמצא שמיום היוולדו לא היה לדוד שום תומך, אוהב, ומקרב. וכדברי דוד בתהילים (כז, י) "כי אבי ואמי - עזבוני". וכתוצאה מכך גם אחיו, אחיותיו ושאר בני משפחתו וכל שבט יהודה נבדלו מדוד, וחשדו בו בכל המעשים הרעים שנעשו בעיר. וכדברי דוד בתהילים (טו, ה) "רבים משערות ראשי - שונאי חיים, עצמו - מצמיתי אויבי שקר. אשר לא גזלתי - אשיב". ושם בפסוקים (יא-ג) "ואבכה בצום נפשי - ותהי לחרפות לי". כלומר אפילו כשבכיתי וצמתי מרוב הצרות והחשדות שוא שהיו לי - כולם רק צחקו עלי על כך, ולא ריחמו עלי. כי היו בטוחים שהוא ממזר, וממילא ברור שמחמת זה - הוא גנב, ועושה רק עוול, ומצוה לרודפו עד שימות. ולכן ממשיך שם דוד "ואתנה לבושי שק - ואהי להם למשל" כלומר, כל נסיון לעשות תשובה בפניהם, אפילו על חטאים שלא חטאתי - נהפך להם לשחק, "ישיחו בי יושבי שער [כלומר - הסנהדרין דנים עלי כל הזמן אם אני כשר לבוא בקהל ה'] - ונגינות שותי שכר" כלומר, אפילו השיכורים, עשו עלי מנגינות ללעוג עלי ע"כ.

מהמעט שהבאנו עד כה מדברי דוד עצמו שסיפר ברוח קודשו את קורות חייו. דהיינו, שהקב"ה הסכים לאמיתות כל מילה שאמר, והונצחו מילים אלו בספר תהילים לדורות עולם, ונהפכו להיות כחלק מ-כ"ד כתבי הקודש של התנ"ך. מכך אנו למדים, שביוזו את דוד בדורו, ורדפוהו, והשפילוהו, וראו אותו - כאדם הגרוע ביותר בבריאה. וזאת למרות שדוד יודע שהכל שקר, והוא קדוש וטהור מרחם, ואין הוא אשם כלל באופן שבו נולד, ומעולם לא נגע בממון שאינו שלו.

וכמדומה שלא ידוע מהתנ"ך או מחז"ל על אף אדם וכ"ש על אף יהודי מיום בריאת העולם, ובמשך כשלושת אלפי שנה [פחות שבעים וחמש שנה], שעבר מסכת ייסורים והשפלת הגוף, והנפש יותר מכל האנשים שחיו בעולם. ובגלל מצבו העגום, הוצרך דוד לחיות ולגור במדבר יחד עם הבהמות והחיות, כשהוא מורחק מכל האנשים, ולאכול מעשבי השדה כמו הבהמות. ומובן מאליה שאף אשה לא רצתה להתחתן עמו, שהרי הוא פסול מלבוא בקהל ה'. ובאופן הזה חי דוד במשך עשרים ושמונה שנה.

והנה ברור שבמצביאות שכזאת אין אפשרות לאף אדם מהישוב להישאר שפוי בדעתו. וגם אם ישאר שפוי, אבל ודאי שאותו אדם ישנא את כל בני האדם, בגלל שהתאכזרו אליו והרחיקו אותו,

וממילא יהיה מושחת מאוד במידותיו. אולם דוד זכה דווקא מהמצב הזה להתעלות ולהגיע לשיא השלימות הרוחנית, ולתיקון מידותיו, עד שזכה לאחר עשרים ושמונה שנה להגיע לדרגת "משיח ה'" ונמשח בגיל זה ע"י שמואל הנביא בציווי ה'.

כיצד חיזק דוד המלך את עצמו, בשנות חייו המיוסרות?

והשאלה הנשאלת היא - מהו סוד עלייתו הרוחנית של דוד המלך, ומה החזיק אותו במשך עשרים ושמונה שנה הראשונות לחייו? וגם בשנים שלאחר מכן, למרות שנמשח למלך, ולמשיח ה', בכל זאת המשיך לעבור בכל ימי חייו, מסכת ייסורים קשה עד סוף שבעים שנות חייו, וכיצד שרד זאת? וכיצד גם אנו הקטנים נוכל ללמוד לפחות משהו מכך, כדי שנלך בדרכיו, וע"כ כך נזכה בס"ד להתחזק בכל אורחות חייו, ובפרט בזמנים בהם מנסים אותנו בנסיונות מהשמים?

והנה התשובות לשאלות אלו כתב דוד המלך בעצמו בספר תהילים. ונביא להלן רק מעט מהפסוקים שנכתבו ברוח הקודש. בפרק ט, פסוק יד שבתהילים, לאחר שדוד מפרט את כל ייסוריו הוא אומר "ואני תפילתי לך ה' - עת רצון, אלוקים ברב חסדך ענני באמת ישעך". כלומר, אין לי שום אפשרות להינצל מצרותי, ורק אתה ה' יכול להצילני, לכן תהיה לפניך תמיד תפילתי - כעת רצון, ותשמע אותה ותענה לבקשתי, ואפילו אם אני חוטא ומגיע לי עונש במידת הדין הכלולה בשם - אלוקים, בכל זאת ענני בחסדיך הרבים ותושיעני לפנים משורת הדין. ושם בפסוקים ל-לא אומר דוד: "ואני עני וכואב - ישועתך אלוקים תשגבני. אהללה שם אלוקים בשיר - ואגדלנו בתודה". אומר דוד, למרות שאני עני בכל, וכואב מכל מה שעובר עלי, בכל זאת אני מתחזק בגלל שאני בטוח שאתה כל יכול. ולכן כבר עכשיו עוד לפני שאני רואה את הישועה, ולמרות שאני עדיין נמצא בתוך הצרה בהנהגת מידת הדין של השם - אלוקים - כבר עתה אני מהלל אותך על הישועה שתעשה עמי בקרוב. כמו כן דוד מתחייב לה', להמשיך ולהודות לו עוד יותר - לאחר שיעשה לו את הניסים והישועות וכדבריו (סג, ד-ה) "שפתי ישבחנוך - כן אברכך בחיי, בשמך אשא כפי" וכפירוש רש"י שם וע"ש.

ומוסיף דוד (בפרק עא) שהיות והוא חוסה רק בה', ורק בו הוא בוטח - לכן הוא יודע בודאות שה' יושיעו ולא יבוש מכך. וכשם שעוד ממעי אמו מיד כשיצא לאויר העולם הוא נסמך רק על ישועת ה', ואף אחד לא עזר לו מבלעדי ה', הוא בטוח שה' יושיעו גם עתה כפי שהושיעו בעבר. ובגלל שבטחונו בישועת ה' שתהיה לו הוא מוחשי וודאי אצלו - לכן כבר עכשיו הוא ממלא את פיו בשבח ותהילה לה', ובמשך כל היום הוא מספר על הנפלאות והצדקות שהקב"ה עשה, ושיעשה לו בקרוב וע"ש בפסוקי המזמור, ופי' רש"י ואבן עזרא שם.

צורת תפילתו ובטחונו של דוד בקב"ה

וביאורם של הדברים הוא, שבאמת ע"פ דרך הטבע וההנהגה האנושית - אין אפשרות לאדם שעבר ו/או עובר צרות רבות כמו שהיו לדוד או אפילו רק חלק קטן מכך, ואפילו לפי מושגי דורינו, להחזיק מעמד. אולם ישנה דרך אחרת שבאמצעותה מלמד אותנו דוד שניתן להתחזק ולהיוושע גם באופן שמעל הטבע והיא - תפילה ובקשה מהקב"ה, כאשר היא נובעת מתוך אמונה אמיתית שרק הוא יכול להושיע את האדם מצרותיו ובעיותיו, ואין לו

אפשרות או דרך אחרת להיוושע, וכפי שכתב שם באבן עזרא (עא, ה) וע"ש. וככל שהאדם מתחזק ומאמין בכך באופן החלטי, ומתפלל לקב"ה שיושיעו - כך יזכה מהר יותר לישועה.

והבחינה שצריך האדם לעשות לעצמו האם הוא בוטח בה' לבדו היא - האם הוא מסוגל גם כעת כשהוא עדיין בשעת הצרה, לומר שבח ותודה לקב"ה גם על מה שעובר עליו, בגלל שהוא בטוח שלמרות הכאב הרב שיש לו, ולמרות שאינו מבין בשכלו למה הגיע לו עונש כזה, בכל זאת הוא בטוח שהכל נעשה בגלל רצון הקב"ה ומתוך חסד ורחמים, ולכן הוא מודה כעת לקב"ה על העבר, וכן הוא מודה לו כעת גם על הישועה שהוא בטוח בה' שודאי יושיענו בקרוב, וכפי שדוד נהג והתחייב לה' שאם יושיענו - הוא ישבח אותו עוד יותר וללא הפסקה.

חובת ההשתדלות הטבעית כפי שמקובל לעשות

והנה ברור שאיננו נמצאים כלל בדרגתו של דוד המלך, ובודאי אנו מחוייבים לעשות תחילה את כל דרכי ההשתדלות המקובלות לעשותן, בכל מקרה לגופו, וכפי מנהגו של עולם. כמו לפנות לרופאי גוף או נפש, לשדכנים, לעשות השתדלות סבירה למציאת עבודה או פרנסה או בקשה לעזרה כספית מנדבנים באופנים המקובלים וכדומה. אולם לאחר שאדם עשה מצידו את ההשתדלות המקובלת או שנמצא במצב שבו לא שייך יותר לעשות השתדלות אצל בני אדם להוציאו ממצוקתו, מכאן ואילך עלינו להתחזק ע"י הפנמה פנימית של אמונה בלעדית - בקב"ה שרק הוא עשה את המצב הנוכחי, ושגם כעת רק הוא יכול לשנותו לטובה. ואפילו באותם המקרים שלא ניתן לשנות את המציאות החדשה שנוצרה, אבל עדיין ניתן לשנות וליעל את כוחות הנפש של המתמודדים עם המצוקה, שיהיה בכוחם לעמוד בכך. ואת השינוי לטובה ניתן לעשות רק ע"י תפילה, הן של פרקי תהילים, שלצורך כך כתבם דוד המלך לדורות עולם, עבור כל אחד ואחד. וכן ע"י תפילות שאדם מדבר בלשונו, ומבקש מהקב"ה מעומק ליבו להושיעו ממצוקתו.

וכאמור לעיל, המבחן העצמי של האדם לדעת האם הוא כעת בוטח בקב"ה בלבד הינו - האם הוא מסוגל גם במצבו הקשה שבו הוא נמצא, להודות ולשבח לקב"ה על כל מה שנתן לו בעבר, וכן יאמר לקב"ה, שמקבל על עצמו ביחס לישועה שמצפה לראותה, שאם ייוושע בפועל - הוא יוסיף להודות ולשבח את ה', וכפי' רש"י שם. ואע"פ שודאי אמירת הלל, לברך הגומל או כל שירת הודיה אחרת יש לומר רק לאחר שנושע בפועל. וכלשון הפסוק "ואני בחסדך בטחתי [וכבר מעתה] - יגל לבי בישועתך. אבל אשירה לה' בפועל - כי גמל עלי. כלומר, רק לאחר שאוושע. אולם מותר וראוי לקבל על עצמו עוד לפני הישועה, שכשייוושע - ירבה הודיה לקב"ה. וכך גם היתה תפילתו של יונה הנביא כשהתפלל במעי הדגה. ואמרו חז"ל שבזכות קבלה זו - שמע ה' את תפילתו והושיעו.

הוספת זכויות נוספות - לצורך קבלת התפילות לרצון

כמו כן לימדונו חז"ל, שצריך אדם להוסיף לעצמו זכויות נוספות כדי שתפילתו תתקבל לרצון ויוושע. ולשם כך ירבה בנתינת צדקה כפי אפשרותו הכספית, וע"פ הלכות צדקה הכתובים בשו"ע יו"ד. וכן יקבל עליו בלי נדר להתחזק בדברים מסויימים. או עכ"פ

לפחות בדבר אחד מהדברים שלא נזהר בהם עד כה. והחשוב מכל לגבי הגברים הוא - שיקבל על עצמו בלי נדר להוסיף בלימוד התורה, וכלשון המשנה מסכת פאה: "ותלמוד תורה כנגד כולם" ע"כ.

הגורמים לעלייתו הרוחנית של דוד

והנה ניסינו בס"ד לבאר בקצרה עד כמה החזיק ונתן כח לדוד לעמוד בנסיונותיו הקשים ע"פ דברי דוד שאמרם במזמורי התהילים. אולם עדיין נשאר לנו לבאר, מניין זכה דוד להשתלם בגדלותו התורנית, למרות היותו חי לבדו במדבר, עד שהגיע לגיל עשרים ושמונה שנה למעלת - משיח ה'. וננסה ללמוד זאת ממה שכתב דוד במזמורי התהילים שנכתבו ברוח הקודש, שהקב"ה הסכים עם אמיתות הדברים.

מיד בתחילת ספר תהילים (בפרק א, א-יג) אומר דוד, שגדלתי - מפני שמעולם לא הייתי במושב לצים, ותמיד חפצתי ועמלתי בתורת ה' בכל כוחי, עד שזכיתי שהתורה שלמדתי נעשתה - כתורתי. כלומר, כמהותי וכחלק בלתי נפרד ממני ומכל אורחות חיי. וכפי שהאריך לתאר בפרק קיט שכולו מיוסד על דביקותו בתורה בכל כוחו, ושרק היא השעשוע שלו במשך כל היום. ולכן אין הוא מתבייש לדבר בדברי תורה עם כל בני אדם, ואפילו עם מלכים שאינם יהודיים, כי רק זהו חייו. וכלשונו שם (פסוקים צב-צג) "לולי תורתך שעשועי - אז אבדתי בעוניי. לעולם לא אשכח פקודיך - כי בם חיינתי" ע"כ.

בנוסף לכך אומר דוד (פרק יב, ד-ט, ובפרק טו ב-ה) שברח מכל אמירת שקר, לשון הרע או כל דבר שמסוגל לפגוע בזולת בכל אופן שהוא. וברח מעשיית תרמית עם כספו, וכל כספו הינו כשר והגיע לו ביושר. ולמרות גדלותו ומעלותיו היה שפל בעיניו - כעפר הארץ. וכדבריו (ק"ט, כה) "דבקה לעפר נפשי", ובפרק טו, פסוק ד "נבזה בעיניו - נמאס" וכו' ופי' שם האבן עזרא וז"ל: כי עובד ה' - כל מצוה ששמר, וכל טוב שעשה - נבזה ונקל בעיניו, כנגד מה שהוא חייב לעשות לכבוד הבורא, - וככה הוא משפט הצדיקים" וכו'. ולכל מעלותיו הגיע בזכות מה שאמר (בפרק טו, ה) "שויתי ה' לנגדי תמיד, כי מימיני בל אמוט" ופי' רש"י: בכל מעשי - שמתי מוראו לנגד עיני וכו'.

הלימוד המעשי עבורינו

נמצאנו למדים מדוד המלך, שהדרך לגדול ברוחניות - חייבת להיות רק ע"י עמל בלימוד התורה, ומתוך שמחה ועונג. ושזה יהיה עיסוקו של האדם, וממנה ילמד האדם כיצד לעלות בדרך העולה בית אל. אולם גם אדם שהינו גדול בתורה, חייב לשים מול עיניו תמיד - את רצון הבורא ית"ש ממנו, ולהתבטל אליו מתוך ענווה אמיתית. וכן שימנע בכל כוחו מלפגוע בזולת - הן בדיבור, והן במעשה.

ואע"פ שאנו רחוקים מאד מהמושגים שדיבר עליהם וחי אותם דוד המלך, אולם אין בכך כדי לפוטרינו מלהתחזק לפחות בדבר קטן אחד שנאמץ מדוד. ולמרות שטוב לקבל זאת בכל רגע נתון, אולם בודאי היום המסוגל ביותר לזכות לסייעתא דשמיא בענין זה הוא - "חג השבועות", משום שבו קיבלו אבותינו את התורה מתוך שמחה ותשוקה ואמרו מעצמם - "נעשה ונשמע", וגם נשמתינו היתה שם ואמרה זאת, באהבה. כך שנותר לנו רק ליישם זאת הלכה ולמעשה.

העלון יוצא לע"נ הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

מעייני החיזוק

גליון 59 | שנה ב'

לעילוי נשמת מו"ח הגאון הגדול רבי אברהם ב"ר שמשון רפאל ארלנגר זצוק"ל

השנית בשנה השנית ואילו פרשת ויקרא שזה עיקר טהרתם של ישראל דהיינו הקרבת הקרבנות כתוב ויקרא אל משה ועוד בא' זעירא ומזה רואים בגודל החביבות של ישראל כמו שכתוב ברש"י מתוך חיבתן של ישראל מונה אותם כל שעה כשיצאו ממצרים וכשנפלו בעגל ובאחד לחודש ניסן מנאן ומזה רואים שאם הקב"ה מחבב כל יהודי כמו שכתוב שאו את ראש כל עדת בני ישראל וכתוב בתורה את זמן הדיבור ומקום הדיבור כמה אנחנו צריכים לחבב אחד את השני ולקיים מצוות ואהבת לרעך כמוך ולתקן את הפגם של תלמידי ר"ע שלא נהגו כבוד זב"ז וזה בא בחג השבועות שאז פסקו תלמידי ר"ע למות כמו שמבואר בגמ' יבמות דתלמידי ר"ע מתו בין פסח לעצרת שלא נהגו כבוד זב"ז ועיקר חורבן ביהמ"ק היה מחמת שנאת חנם ובזכות אהבת חנם יבנה בית המקדש השלישי. ואין להקשות שלפי יסוד הנ"ל שעיקר השראת השכינה הוא ביום הקמת המשכן מדוע אנו עושים את חג השבועות ביום ו' בסיון ולא מחכים ליום הקמת המשכן, דבודאי עיקר היו"ט של שבועות הוא יום מתן תורתנו כמו שאומרים את יום חג השבועות זמן מתן תורתנו וזה עיקר היו"ט של שבועות אבל בודאי עיקר השראת השכינה היה ביום הקמת המשכן.

יבואר עוד בגודל חשיבותו של בני לוי דנמנין מבו חודש

בפרשת במדבר כתוב דבני לוי נמנו מבן חודש ומעלה ובני ישראל מבן עשרים שנה, ושמעתי לומר בזה דידוע דבפדיון הבן דהוא בן חודש ומעלה הכהן שואל את האב מאי בעית טפי ושואלים המפרשים בודאי כל אב רוצה את הבן ומה שאלת הכהן לאב אם מוכן לפדות את בנו מבן חודש או שהוא רוצה למסור את הבן לכהן, ומתריצים דבאים ללמד לאב כבר בגיל חודש האם הוא רוצה כסף או

אנו נמצאים סמוך ונראה ליום קבלת התורה, וידוע דברי הכלי יקר בפרשת במדבר אף דשבועות הוא יום קבלת התורה מ"מ קבלת התורה זה כמו כלה המאורסת לחתן והנשואין של ישראל עם הקב"ה הוא ביום הקמת המשכן דהיינו בר"ח ניסן דהוא יום הקמת המשכן, ומצאנו ראייה ליסוד הכלי יקר שעיקר השמחה הוא יום הקמת המשכן מדברי הגמ' בב"ב בדף י' ע"ב א"ר אבהו אמר משה לפני הקב"ה במה תרום קרן ישראל א"ל בכי תשא, ויעוין במהרש"א שם שכתב דע"י נדבתם למשכן נתרוממו ישראל מכל האומות. וכבר עמדו בזה המפרשים דאין יכול להיות דקבלת התורה נחשב כאירוסין ויום הקמת המשכן הוא כנשואין, ומזה רואים בגודל הענין של בית ה' ששם הוא עיקר השראת השכינה ואינו דומה לקבלת התורה דהיה ברחובה של עיר ששם הוא בחינת אירוסין ועיקר הקשר של ישאל עם הקב"ה הוא דווקא במשכן ובביהמ"ק ובבתי כנסיות וכמו שאומרים דמיום שחרב ביהמ"ק אין לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הל' ובאמת רואים דבעוונותינו הרבים אנו נמצאים בגלות ומחמת איסור טומאה אסור ליכנס לביהמ"ק והקב"ה הרחיק אותנו מביהמ"ק כעין מה שעושים היום צו הרחקה ואף שיש לנו את הכותל המערבי מ"מ אנו מתפללים מפני חטאנו גלינו מארצנו ועיקר הכאב והתפילה מתפללים במוסף של ג' רגלים ומפני חטאנו ומבקשים מהקב"ה שיחזיר אותנו למקום המקדש ששם הוא עיקר התרוממות קרנם של ישראל יותר מהאומות כמו שכתוב במהרש"א שעיקר השראת השכינה על ישראל הוא בנדבת המשכן. ובאמת כבר הארכנו בפרשת במדבר בגודל החשיבות של מספר בני ישראל כמו שכתוב שאו את ראש וכו' וזה מן המצוות היחידות שכתוב את מקום הדיבור באהל מועד באחד לחודש

שהוא רוצה את הילד וזה כל הרעיון של בן חודש ומעלה ללמד לאב שצריך להשקיע בחינוך הבן כבר בגיל צעיר ולא לרדוף אחרי הכסף. וראיתי שמביאים בשמו של ראש ישיבת כף החיים הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א שעקב אחרי חתול שהוא בע"ח בשכונת הבוכרים איך הוא מתפרנס וראה איך שהוא נכנס מאחורי מכונית ומוצץ שם מים מתוך הרכב ואמר שאם בע"ח שלא לומד תורה ולא עושה מצוות הקב"ה מזמין לו פרנסתו ומזונו בכזו דרך כמה אנחנו שאנו בני תורה צריכים להאמין שהקב"ה זן ומפרנס מביצי כינים עד קרני ראמים ולהשקיע בתורה ולהתדבק בשבט לוי כמו שכתוב ברמב"ם בסוף שמיטה ויובל דכל אחד שנדבה לבו ללמוד תורה נחשב כשבט לוי שנאמר ברכך ה' חילו וכמו שהחיילים בצבא יש להם אוכל מסודר כך לומדי התורה שהם צבא ה' יש להם פרנסה שנאמר ברכך ה' חילו.

בואר בגודל החשיבות של רות

כתוב ברות ותאכל ותשבע ותותר, ומצאתי בספר זרע שמשון במגילת רות שהביא את דברי הגמ' [שבת דף ק"ג] ותאכל בעולם הזה ותשבע לימות המשיח ותותר לעתיד לבא. והביא את דברי המהרש"א דהסביר בגודל החשיבות של רות דידוע דיש מחלוקת בין ב"ש לב"ה אם לקט הוא בג' או בב' דב"ה סמכי אקרא דלעני ולגר תעזוב אותם ומשום הכי אמרי שנים וב"ש סמכי אקרא דלגר ליתום ולאלמנה תלתא נינהו ומשום הכי אמרי שלושה לקט, ורות שהיתה גם אלמנה וגם גיורת וגם עניה היתה יכולה לפסוק כמו ב"ש דגם בשלושה הוא לקט וגם ב"ה מודים בזה מ"מ החמירה על עצמה כמו ב"ה גם בהכ"ת שלה דרק בשנים הוא לקט ולא בג' ומש"ה זכתה לכזו ברכה ותאכל בעוה"ז ותשבע לימות המשיח ותותר לעוה"ב, ועדיין הדברים צ"ע דבשביל כזו מצוה קטנה זכתה לכאלו זכויות ועיי"ש דהאריך בזה, ובאמת אפ"ל ע"פ דברי המדרש בילקוט שמעוני על הפסוק ותאכל ותשבע ותותר אמר רבי יצחק צדיק אוכל לשובע נפשו ומזה רואים מה שכתוב

בברכות [דף כ ע"ב] אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה דמצד אחד כתוב אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד ובמקום אחר כתוב ישא ה' פניו אליך וכו', וענה להם הקב"ה איך לא אשא פנים לישראל שהתורה אמרה ואכלת ושבעת וברכת והם מחמירים על עצמם עד כזית ועד כביצה ומזה רואים בגודל הענין של עם ישראל שמסתפקים במועט ומודים להקב"ה גם על מעט כמו שאומרים ואכלת ושבעת וברכת דעל כל דבר מודים לקב"ה וזה הכוח של רות שכל כולה היה מסירות נפש שבאה מבית של מלכות ודבקה בעם ישראל ואכלה לקט כאחד העניים ולבסוף זכתה שממנה יולד מלך המשיח שהוא ממלכות בית דוד, ובזה רואים היפך מאלימלך שברח מעניים כמו שכתוב ויהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה וכו', וכתב רש"י שם עשיר גדול היה ופרנס הדור ויצא מא"י לחוץ לארץ מפני צרות העין שהיתה עינו צרה בעניים הבאים לדוחקו לכך נענש, ובודאי שזה בא ללמד אותנו דווקא בחג השבועות ללמוד דווקא מרות שעזבה את בית אביה והלכה אחרי נעמי באמרה באשר תלכי אלך ובאשר תליני אלון עמך עמי ואלוקי אלוקי באשר תמותי אמות וחפשה דווקא לידבק בתורת ה' שנאמר ע"ז משה אמת ותורתו אמת ובסוף זכתה להיות אמה של מלכות ואילו אלימלך שעינו היתה צרה בעניים מת בחו"ל ומזה רואים את ההשקפה האמיתית של תורה שכל הס"ד של תורה זה דווקא במקום שיש צער וייסורים כמו שכתוב בחת"ס בפרשת השבוע בבני מררי שהם בגלות הרע והמר ודורו של שמד וימררו את חייהם יש להם נשיאות ראש עיי"ש דהאריך בגודל חשיבותם של בני מררי וזה ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם בקבלת הייסורין וזה החיזוק שמקבלת מרות דתחילתה מצער ובסוף זכתה להיות אמה של מלכות בית דוד שמזה יצא משיח צדקנו שאנו מתפללים כל היום לביאתו, וה' יעזרנו שנזכה לקבלת התורה כאיש אחד בלב אחד בס"ד.

לזכות ידידי הרב יונתן חיים בן מלכה הי"ו שכל העלונים הוא בזכותו ע"י ידידו משה בן שרה ומשפחתו

לזכות ידידינו הרב משה והרב רפאל חסן להצלחה בכל העניינים ולע"נ אביהם הרב יהושע בן מרים ז"ל

הגאון רבי אהרן דרייזין שליט"א ממנטריאול

בעמ"ס "חסד לאברהם"

לקראת חג השבועות - קבלת התורה

אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים (כ.ב.)

פירש"י: אשר הוצאתיך מארץ מצרים בא"ד. ולמה אמר לשון יחיד אלקיך ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא במעשה העגל, וזהו שאמר למה ה' יחרה אפך בעמך (לב, יא) לא להם צוית לא יהיה לכם אלהים אחרים, אלא לי לבדי.

מקור דברי רש"י בפסיקתא רבתי (פרק כא) אמר משה לפני הקב"ה רבוננו של עולם לא לי לבדי אמרת אנכי ה' אלקיך שמא לכל ישראל אמרת אנכי ה' אלקיכם. אמר לו הקב"ה משה לימדת סניגוריא על בני לשעבר הייתי אומר לכם בלשון יחיד וכו' מכאן ואילך אני עתיד לומר לכם בלשון רבים אני ה' אלקיכם להזהיר את כולכם.

וממאמר חז"ל זה אנו מבינים את טענת משה למה ה' יחרה אפך, דלכאורה צריך להבין הלא הקב"ה אמר למרע"ה לך רד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים וכו' עשו להם עגל מסכה וכו' ויאמרו אלה אלקיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים. וא"כ מה שואל משה למה ה' יחרה אפך בעמך, הלא מיד אחרי שהקב"ה הוציאם ממצרים מרדו בו. ומרע"ה יכל לבקש חסד ורחמים ומחילה, אבל משרע"ה אומר למה תהיה בכעס והיינו שאינו מבין את הכעס של הקב"ה על בנ"י. והלא הדברים ברורים מה שהם חטאו רק צריכים תשובה לדברים שעשו או לבקש רחמים.

וע"ז ענו חז"ל שמשרע"ה אמר להקב"ה שאין לו לבא בטענה על בנ"י כי הדיבר של לא יהיה לך וכו' לא חל עליהם כי עשרת הדיברות ניתנה בלשון יחיד שרק משה נצטוו בהם אבל לא כלל ישראל וזהו מה שהביא רש"י אבל הדבר תמוה דהלא ודאי התורה ניתנה לכל עם ישראל ובנ"י ענו נעשה ונשמע ומה זה משנה אם עשרת הדיברות נאמרו בלשון יחיד.

ונראה לומר תירוץ באגדה אבל הוא שייך גם להלכה שמשה רבינו היה שלוחו של הקב"ה בין במצרים ובין על הר סיני, ובמצרים השליחות ברורה כדכתיב (ג, י) לכה ואשלחך אל פרעה והוציא את עמי בני ישראל ממצרים. ובמעמד הר סיני נתמנה עוד פעם משה רבינו בתור שליח כדכתיב בפסוק (יט, י) לך על העם וקדשתם היום ומחר ויאמר ה' אל משה רד העד בעם (יט, כא) ואלו הם לשונות של מינוי שליחות. וזה אומר שהתורה לא ניתנה ישירות לעם ישראל אלא ניתנה לו ע"י שלח שהוא משרע"ה [ומשליחות זו ילפינן הלכה בשו"ע וכמו שמופיע בירושלמי כשם שהתורה ניתנה ע"י סרסור היינו ע"י שליח כך היא נקראת ע"י שליח פי' שהוא נלמד ע"י שליח, וזה אומר שהבעל קורא חשוב שנאמרת התורה מדי הגבורה. והתורגמן הוא במקום משרע"ה כדכתיב אנכי עומד ביני ובינכם בעת ההיא].

וחזינן מהא יסוד שהתורה חייבת לעבור דרך שליח לכנס"י ומשרע"ה נשלח למסור את התורה לבנ"י.

עוד צריך לדעת שקבלת התורה נחשבת כקידושין ואירוסין בין הקב"ה לישראל. וזה פסוק מפורש הנאמר אחר הנחת תפילין וארשתך לי לעולם. ובלומדות נאמר שמשמע"ה היה שליח להולכה של הקב"ה למסור את התורה לישראל. ובשליח להולכה קיי"ל דכל זמן שהאשה לא קבלה את הקידושין לידה אינה מקודשת ועדיין לא נגמר מעשה הקידושין. כי שליח להולכה הוא רק שליח של הבעל ולא של האשה.

וממילא בלוחות הראשונות שניתנו ע"י משה, הקידושין והאירוסין שבין בורא עולם לבנ"י לא נגמרו עד שיקבלו את הלוחות לידם כי הלוחות הם כמו כסף או שטר קידושין וכל זמן שבנ"י לא קבלו את הלוחות לא חלה כריתת הברית בין הקב"ה לבנ"י. וא"כ בנ"י לא היו חייבים מיתה על מה שעבדו ע"ז ורק אם הם היו עובדים ע"ז אחר קבלת הלוחות מיד משרע"ה אז היה דינם כאשה שזינתה אחר אירוסיה.

ולכן משה יכל לטעון לפני הקב"ה למה ה' יחרה אפך כיון שבנ"י עדיין לא קבלו את התורה ואין זה חשוב ככלה שזינחה אחר ארוסיה.

ומצינו במדרש מדוע שבר משה את הלוחות, מעשה באשה שזינתה תחת חופתה עמד שושבינה וקרע את כתובתה, ומוסיף המדרש שכשראה משה את העגל פחד על עתידות עם ישראל, כי בפעם הזאת שעבדו ע"ז ניחא דעדיין לא הגיעו הלוחות לידם אבל מה יהיה עם הדורות הבאים שיעבדו עוד פעם ע"ז כשכבר יהיה כריתת ברית ביניהם ולכן עמד ושבר את הלוחות כדי שלא יהיו אירוסין וקידושין כדי שגם הם לא יתחייבו מיתה.

ולפי"ז מבואר מדוע משה הוסיף את המילים אשר הוצאת מארץ מצרים ואדרבה היציאה ממצרים זה לימוד חובה ולא לימוד זכות. וביאר הדבר שהברית של יציאת מצרים לא נגמרה עד שהגמר הברית ברית של מתן תורה ובמצרים עדיין לא נצטוו על ע"ז. והברית של מתן תורה לא נגמרה ולכן לא מגיע להם עונש.

ולמעשה נראה שהקב"ה הסכים עם משה וכדכתיב וינחם על הרעה אשר דיבר לעשות לעמו.

ונראה דע"י המסירות נפש של משה לכלל ישראל באומרו ואם אין מחני נא מספרך קנה משה לעצמו משהו ולא רק שפעל מחילה לעם ישראל שעד עתה הוא היה רק שליח להולכה ומעתה הוא נהיה גם שליח קבלה לכלל ישראל כי מצד היותו שליח הולכה אסור היה לו להתוכח כביכול עם הקב"ה כי שליח צריך לקיים את שליחותו לענין ששלחו אותו ועליו לסיים שליחותו ואסור לו לשנות אפילו כקוצו של יוד וכדאיתא בגמרא לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ולכן הוא לא היה יכול לבקש רחמים וכשהקב"ה הודיע למשה כי שחת עמך היה עליו לקבל דין עול מלכות שמים. אבל כשמשה התחיל להתווכח עם הקב"ה ואמר את התפילה ויחל משה התחיל כאן מהלך חדש שמשה הפך להיות שליח קבלה של כנסת ישראל.

וזהו ההבדל שבין לוחות ראשונות ללוחות שניות. דבלוחות ראשונות משה היה שליח להולכה והקב"ה כביכול רצה לתת את התורה ולהשתדך עם כלל ישראל. אבל בלוחות שניות הקב"ה אמר למשה פסל לך והכונה היא שמשה יתן את התורה אם הם רוצים. ועכשיו כבר לו תהיה טענה של למה ה' יחרה אפך בעמך, כי משה היה כבר שליח קבלה ובלוחות אלו הקב"ה לא יחכה להם ולא יעיר אותם עם קולות וברקים וקול שופר חזק אלא להיפך עם ישראל יחכה להקב"ה כדכתיב ונצבת לי שם על ראש ההר ומיד בקבלת הלוחות שניות בידו של משה חלה כריתת הברית כדכתיב על פי הדברים האלה כרתי לכם ברית.

ולכן שבועות נקראת זמן מתן תורתנו ולא זמן קבלת תורתנו כי לבסוף לא נתקיימה קבלת התורה.

ולמעשה משה השתמש בהנהגה כפולה כי הוא היה קודם שליח של הקב"ה וכן הוא היה שליח של כנסת ישראל לבורא עולם וכיון ששלוחו של אדם כמותו הוא היה צריך להיות במצב של שלוחו של אדם כמותו כלפי הקב"ה וכן שליח כמותו של כלל ישראל.

וכדי להיות שליח של הקב"ה היה צריך שני תנאים א. שהוא יכול להיות עם מצב של שכינתא בגלותא והיינו שהשכינה סובלת עם כל הצרות שעוברים על כלל ישראל והשליח של הקב"ה צריך שיהיה לו כח לסבול צרותיהם ולחשוב שכל הסבל שנעשה להם נעשה גם לו. ב. שלוחו של הקב"ה צריך להבין את התורה בבהירות עד הסוף. וכדי למסור את התורה צריך להבין את הקדושה והצדק והאמת שבתורה כי אם משה לא היה מבין את זה הקב"ה לא היה נותן את התורה דרכו ונתינת התורה אינה סתם נבואה שמעבירה את דבר הקב"ה לעם. אלא משה היה חי את הנבואה שנמסרה על ידו ומשה כבר עבר על כל התורה והבין וחי אותה כי רצון הקב"ה היה שהתורה תהיה חלק ממשה כדי שיוכל להעבירה ולכן ניתנה התורה ע"י שליח להראות שהתורה היא חלק מהחיים והוא שותף לחיים.

ומצד שני משה היה שליח של כלל ישראל ולכאורה זו הנהגה אחרת כי מצד הקב"ה היתה למשה הנהגה של ממונה ותובע ומוכיח את עם ישראל לעונשם. אבל שליח של ישראל צריך להתאים עצמו אליהם ולחשוב שתמיד שיש מצב שיהודי חוטא ועליו לחשוב על הקשיים שיש לעם ישראל ולא תמיד הוא עולה על ההר ולפעמים יש לו נפילות.

ומצד היותו שליח של הקב"ה עליו לצייר את מידת האמת, ומצד היותו שליח של כלל ישראל עליו לצייר את מידת החסד. ובפשטות אלו הם שני הפכים אבל לפעמים ראינו אותם ביחד, דביורדו מההר אמר משה מי לה' אלי עברו וכו' והרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרובו. ולמחרת הפך משה את ההנהגה שלי למידת החסד והרחמים. ועתה אם תשא את חטאתם ואם אין מחני נא מספרך. והיינו שכאשר משה נמצא עם ישראל אז הוא שליחו של הקב"ה וכאשר הוא נמצא עם הקב"ה אז משה הוא שליח של כלל ישראל.

ואע"פ דקיי"ל בגיטין דחזרה שליחות לבעל והיינו דאין שליח הולכה יכול להיות שליח לקבלה, אצל משה זה היה אפשר ובאור הדבר דשליח צריך להתאים עצמו למשלח והצרכים של הבעל הנותן והאשה המקבלת הם שונים אמנם בנוגע לקב"ה וכלל ישראל רק בראיה שטחית נראית סתירה ביניהם אבל במבט עמוק רואים שאפי' במקום שיש מידת הדין עם כלל ישראל זהו רצון ה' שיהיה גם רחמים. ולכן משה יכול היה להוציא לפועל את שתי השליחויות ביחד, כי בין מידת הדין והאמת ובין מדת הרחמים והחסד הם מידותיו של הקב"ה.

ועפ"ז אפשר לבאר את דברי הספרי ולא קם נביא עוד בישראל במשה ואומר הספרי בישראל לא קם אבל באומות קם ואיזהו בעלם בן פעור אלא מה ההפרש יש בין נבואתו של משה לנבואתו של בלעם. משה היה מדבר עמו עד שהיה עומד שנאמר אתה פה עמוד עמדי. ובלעם לא היה מדבר עמו אלא כשהוא נופל שנאמר מחזה שדי יחזה נפל וגלוי עינים. והדבר תמוה וכי זהו ההבדל היחידי שמצא המדרש בין משה לבלעם וכבר עמדו ע"ז ר' חיים מוואליזין והגר"ח ותירצו עפ"י דרכם, ונראה לי שכתוב בספרי ענין זה שהייחודיות של משה היתה שהוא היה שליח של הקב"ה ושל כלל ישראל. אבל בלעם היה נביא ולא שליח בלעם לא השיג את ענין השליחות.

ואמנם אצל בלעם מצינו גילויים גדולים על הקשר של הקב"ה עם כלל ישראל, מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל וכו'. וברמב"ם כתוב שכל האמונה בביאת המשיח נמצאת בנבואת בלעם כדכתיב אראנו

ולא עתה אשורנו ולא קרוב, דרך כוכב מיעקב וכו'. וקדושת בתי כנסיות ומקדש מעט גם כתובים בנבואת בלעם וכל יהודי אומר בכל יום בכניסתו לביהכ"נ מה טובו אהליך יעקב.

וכן בפסוקי מלכיות מזכירים את נבואת בלעם. ובנבואת משה ולא מצאנו מילים כאלו אלא בלעם ניבא בתור נביא ולא בתור שליח כי נביא אינו נעשה שליח אם אינו מרגיש את השליחות ואת המשלח כמותו והוא לא התאחד לא עם הקב"ה ולא עם כלל ישראל ולכן לבסוף הוא נקרא סתם בלעם בן בעור. אבל משה רבינו בשעה שאמר בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלוקיך. משה הרגיש את צער האומה והרגיש את צערם של כל הדורות והגלויות הבאות וכשאמר ושב וקבצך וכו' משה שמח שמחה גדולה והרגיש את הגאולה וכן כשמשה אמר ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך משה היה חי את זה ובעצמו בערה בו אש של אהבת ה' וכן בשאר הדברים.

ושליחותו של משה הייתה כפולה אהבת ה' ואהבת ישראל וזה נהיה חלק ממשרע"ה ומשה אמר את הנבואה בעמידה דשלוחו של אדם כמותו. וגם כשעמד עם ישראל היה כמותם אבל בלעם נפל בעת נבואתו. אמנם היה לו גילוי אבל זה הגיע אליו כשהוא בנכות ואינו יכול לעמוד בשעת הנבואה. ואמנם הוא אמר דברים הכי נשגבים על עם ישראל אבל שליח הוא לא היה, ודברי נבואתו היו שופעים דרך פיו אבל כל ההתלהבות שלו נעלמה והוא חזר לשגרתו לחיים רגילים והנבואה לא התחברה לאישיותו. ונבואה אצל עם ישראל זה לא רק רוח הקדש, כי רוח הקדש היה גם ללבן ולאבימלך ולפרעה הראשון בסיפור אם א"א, אבל נבואה בעם ישראל זהו שליחות ואיחוד עם הקב"ה ועם כלל ישראל וזה היה למשה יותר מהנביאים שהתנבאו ברוח הקדש בלבד.

מִשְׁבֵּיב לַשְׁוֹחֵז

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרכה בעין הבלהה באגדה ובמוסר

עורך: הרב שלמה וזנשטיין

נושא השבוע:
עניי מתן תורה

המקור בפרשה:
עניא דיומא

פרשת נשא - הג שבועות

עקרי העניין

הרב מאיר שולביץ

משולחן גבוה

מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה הַגִּר"ג אֲדֵלְשְׁטֵיין שְׁלִיט"א

הכנת הטבע והמידות בקבלת התורה

כתוב בילקוט (במדבר תרפ"ד) כי "בשעה שקיבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהן מה ראו להתקרב יותר מן האומות, אפילו אומות העולם הבינו שקבלת התורה יש בה קרבת אלוקים, ונתקנאו בישראל שזכו להתקרב על ידי קבלת התורה, ומדוע לא זכו גם הם לזה.

וצריך להבין מדוע הייתה קנאתם של האומות, הרי לפני שנתן הקב"ה את התורה לישראל, חזר תחילה על כל האומות והציע להם לקבל את התורה, והם שאלו מה כתוב בה, וכששמעו כי מזהירים בה על לא תרצח לא תגנוב ולא תנאף, אמרו שאינם רוצים לקבלה, ומה היא הטענה שלא זכו להתקרב כמו ישראל, הרי זו היא אשמתם שסירבו לקבל את התורה. וגם עיקר הדבר צריך ביאור ממה חששו האומות שלא רצו לקבל את התורה, הלא בכל אותם המצוות של לא תרצח לא תגנוב ולא תנאף, כבר היו מזהירים בהן משבע מצוות בני נח.

והנראה בזה, כי מה שלא רצו האומות לקבל את התורה היה מפני שלא היו יכולים לקבלה, ולא הייתה להם אפשרות בחירה בזה, כי קבלת התורה מחייבת לא רק למנוע פעולות ומעשים של רציחה, אלא שיהיה שינוי הטבע שלא יהיו מסוגלים לרצוח, ואומות העולם אינם יכולים לקיים זאת מפני שיש בטבעם תאוה של רציחה, והם אוהבים מאד את הרציחה ואינם מסוגלים לחדול ממנה, וכמו שנאמר לעשו "על חרבך תחיה" - שהרציחה היא חיותו ואם לא ירצח למה לו חיים, וכמש"כ האור החיים (דברים יג יח) "שסיפרו לנו הישמעאלים את הרוצחים במאמר המלך כי יש להם חשק גדול בשעה שהרוגים אדם, ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר".

ומעשה היה ברוסיה עם עגלון גוי שהסיע מפעם לפעם את שכנו היהודי, והיו בחוץ לארץ עגלות ארוכות שהיה בהם מקום לישון, ופעם אחת נרדם היהודי בשעת הנסיעה, ופתאום התעורר וראה את שכנו הגוי עומד על גביו ומנשק אותו, וכשתמה לפשר הדבר הסביר הגוי כי ארע לו עכשיו נס גדול, שבשעה שנרדם קיבל תאוה חזקה של רציחה וכמעט שהרגו, ורק בזכות שהתעורר קיבל בחזרה את האהבה אליו ונמנע מלהרגו, כך היא תאוות הרציחה של גוים.

וכך גם מצוי שיש אצל בני אדם תאוה להלכין פנים, ואדם שכועס על חברו יש לו הנאה מהלכת פניו, אבל אצל יהודים תאוה זו אינה קיימת אלא מחמת איזה סיבה, ומכבר סיפר לי יהודי אחד שהיה בחזית במלחמת 'ששת הימים', ונתקל בשעת המלחמה ברכב מצרי שבא להילחם מולו והיה מוכרח לדרוס אותו כדי שלא יהרגו, ואמר לי אחר כך שהרגיש צער וכאב גדול שהיה מוכרח להרגו, ועשה את זה רק בלית ברירה, כך הטבע היהודי שאינו מסוגל לרצוח, וכפי שזכרנו שהיו אומרים בלשון מליצה 'א יידישער גזלן' - כי אין זה דבר מצוי שיהא יהודי גזלן.

אבל אומות העולם אינם כן, ויש להם תאוה טבעית לרציחה גניבה וניאוף, וכיון שכך היא מהותם וטבעם אינם יכולים לקבל את התורה, כי התורה מחייבת את שינוי הטבע שלא יהיו מסוגלים לרצוח לגנוב ולנאוף, ומצד שבע מצוות בני נח לא היו מזהירים כי אם שלא לעשות מעשים כאלה, אבל התורה דורשת לשנות את הטבע, והאומות אינם מסוגלים לזה לכן נתקנאו בישראל שהם בני אברהם יצחק ויעקב ודאויים מצד טבעם לקבלת התורה, ואילו הם האומות אינם מסוגלים לזה ולא זכו להתקרב להקב"ה.

וכך גם השיב הקב"ה לאומות על טענתם, וכמו שהובא בילקוט שם "סתם פיהם הקב"ה, אמר להם הביאו לי ספר יוחסין שלכם, שנאמר הבו לה' משפחות עמים, כשם שבני מביאים וייתיילדו על משפחותם", והיינו כי אומות העולם שיש להם תאוה של זנות לא שייך אצלם ספר יוחסין, כי בזמן שיש תאוה של זנות לא שייך ספר יוחסין, והם לא רצו לקבל את התורה מפני שהציווי "לוי תנאף" היה נגד הטבע שלהם, ואם כך הוא הטבע שאין שליטה על התאוות האלו - לא שייך קבלת התורה, ועליהם לתקן תחילה את טבע המידות, וכל זמן שלא שינו את הטבע הם אשמים בכך שלא זכו לקבל את התורה.

(קונטרס לאורם)

שמתחלה ראוי שישמע האדם ואח"כ יעשה מה שישמע. וקראו לישראל עמא פחזיא כמו שנזכר בסוף כתובות (ק"ב ע"א) וכן עמא פחזיא כמו שנזכר בשבת כ"ב ר"ע (פ"ח ע"א) וחז"ל (שבת שם ע"ב) ענו בזה לכסיל כאלותו אגן דסגין בשלימותא כתיב תומת ישרי' תנחם ורז"ל הם משבחים על זה ואמרו בשעה שהקרימו ישראל נעשה לנשמע ירדו ששים רבוא של מלאכי השרת וקשרו לכל א' מישראל שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע כמ"ש ב"ר עקיבא (שבת פ"ח ע"א) ועי"ש מה שהאריך בזה.

הן אם כליל מתן תורה ישנו ישראל. פ"א, והיו נכנים ליום השלישי כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני, כתב האבן עזרא "והיו נכונים אולי לא יישן אדם בהם כלילה, שישמעו קול ה' כבקר, כדרך כהן גדול ביום הכיפורים", ומכ"ר דבריו דהיו נעורים כליל מתן תורה, וזה דלא כהמדרש (פרקי דר"א פרק מ') שישנו אז והיו צריכים להערים ולכך כדי לתקן זה אנו נעורים כליל שבועות.

ו קבלת התורה כלל ישראל כולו. כתב רש"י שמות (פרק יט פסוק ב) ויחן שם ישראל - כאיש אחד בלב אחד, עי"ש, איתא בדברים רבה (פ' כי תבא) "א"ר שמעון בן יוחאי מניין אתה אומר אילו היו ישראל חסרים אפילו אדם אחד לא היתה השכינה נגלת עליה דכתיב (שמות י"ט) כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני, ועי' ב"ק פ"ג.

ז הגבלת כלל ישראל. - כמה ימים נאסר להם לעלות וליגוע בהר. פ"ב, והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצהו כל הנגע בהר מות יומת, יל"ע כמה ימים נאסר להם לעלות וליגוע בהר, ועי' באוה"ח הקדוש שכתב "נראה שאין מצות הגבלה זו אלא ליום הג' ואף על פי כן הקדימה מעתה כדי שינהגו בו כבוד מעכשיו, גם ירגילו עצמם להתרחק ממנו בג' ימים, ואין לומר שינהגו חיוב הנגיעה בהר מיום צוותו, זה אינו כי הוא דבר רחוק שיתקדש ההר ויתחייבו עליו קודם רדת שכינתו ית'. וכן משמע ממתניא בספרי (מכילתא כ"ד) כי לא התחיל החיוב אלא מיום ג', ולפ"ז צ"ב אמאי אמרין ג' ימי הגבלה הא הצינו היה רק ביום הג', ועי' בספר דברי יהונתן להגר"י אייבשיץ שהסיק ג"כ הצינו היה רק ביום שנתנה תורה, עי"ש באריכות. הגבול היה מדבר איתם - כתב רש"י "לאמר - הגבול אומר להם, השמרו מעלות מכאן והלאה, ואתה תזהירם על כך", ועי' מש"כ בספר צידה לדרך. בטעם הצינו דלא תגע בו יד. כתב בספר חסידים (סי' תתשמ"ט) "יש הר אחד שיש עליו מים מי שהוא נוגע במים ומדבר כלום מיד היה מת זהו שנאמר (תהלים ק"ד ל"ב) יגעו בהרים ויעשנו לכך צוה על הר סיני לא תגע בו יד כי המקום ההוא מקום וועד למלאכים". למי יש משפט מות אם יעברו את המחיצה. פכ"ג, ויאמר משה אל יקח לא יוכל העם לעלת אל הר סיני כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו, עי' מה שכתב ההפלאה בפתיחה לכתובות (אות ה') (המשך בעמוד לפני האחרון ובעמוד האחרון)

א בשעת קבלת התורה נעקר הר המוריה ובא למדבר. כתב בילקוט ראובני "בשעת קבלת התורה נעקר הר המוריה ובא למדבר כדי שתנתן התורה על מקום המעולה הזה", ועי' עוד במדרש שוהר טוב (מזמור ס"ח) "וסעי מהיכן בא, אמר ר' יוסי מהר המוריה נתלש, כחלה מעיסה, ממקום שנעקר יצחק אבינו, אמר הקדוש ברוך הוא הואיל ויצחק אביהם נעקר עליו נאה לבניו לקבל עליו את התורה. עוד איתא בפרקי דר"א (פמ"א) "ירידה הששית, שירד לסני, שנאמר [שמות י"ט, כ] וירד ה' על הר סיני. בשעה בסיון נגלה הקדוש ברוך הוא על ישראל בהר סיני, וממקומו נתלש הר סיני, ונפתחו השמים ונכנס ראש ההר בשמים, וערפל מכסה את ההר. הקדוש ברוך הוא יושב על כסאו ורגליו עומדות על הערפל, שנאמר [ש"ב כ"ב, י] ויט שמים וירד וערפל תחת רגליו".

ב איזה ניסים היה בהר סיני. עי' בכ"ן יהודע (שבת פ"ט). שביאר את הניסים שהיה בהר סיני, וז"ל "נראה לי בס"ד הם נסים של התחייה, שהחיה אותם כמה פעמים, ועוד נס גדול שהיו יכולים לעמוד באותו מקום אשר נתרקן ממנו האויר, ואין אדם יכול לעמוד רגע בלא אויר, והם היו עומדים בלא אויר כלל, וכמו שכתב מהר"י ז"ל על פסוק [שמות כ' ט"ו] וכל העם רואין את הקולות".

ג כפה עליהם הר כגיגית. פ"ב, ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחננו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר, ונשאלת השאלה הרי אמרו נעשה ונשמע, ונאמר בזה כמה תשובות ובמדבר נתחננוא (פ' נח) מבואר שהכפייה היתה על תורה שבע"פ, וראה מש"כ בחיבור התשובה למאירי (שבר גאון מאמר ב' פ"ב) "עד שבא אצל ישראל וקבלוהו, ואף על פי שאמר שכלה עליהם הר כגיגית, והוא משל על היות קיומם נמנע בלא תורה, שהם נתגדלו על גדול ראוי תורתי בסכת מנהיגים חשובים הם האבות ואחריהם לוי עמרם משה, לא סר מהם שבט מושל מחוקק, ובהשתקעם במצרים כבר נטבעו באמונות תולדי משה בחירו, ואם לא יקבלו את התורה תסור אמונתם בסור מנהיגם וספו חיי נפשם, והוא המשל באומרם שם תהא קבורתכם, אבל מכל מקום התורה לא נתנה להם רק בבחירתם ורצונם בהכרחי".

ד נעשה ונשמע. פ"ח, ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה וישב משה את דברי העם אל ה', אי' בילקוט"ש (יחזקאל רמז שנ"ה) "ואלבישך רקמה - בשעה שאמרו נעשה ונשמע מיד ירדו ששים רבוא של מלאכי השרת והלבישום". כתב האוה"ח הקדוש (פסוק ז') "ואולי כי בני אל חי נודעה להם התחכמות משה כי חש למיאות חס ושלום והוציאו עצמם מהחדש ולא הניחו לזקנים להשיב תחלה וענו כל העם יחדו כל אשר דבר ה' נעשה מדעתנו השלמה וברצוננו הפשוט ולא קדמה תשובת הזקנים לתשובת כל עם ה', והנה הראו בני ישראל עוצם אחדותם והשוות רצונם כאלהיניו כ' ס' רבוא אמרו בהשואה דיבור אחד כאומרו יחדו ולא נתאחר אחד מהם ולא קדם אחד לחבירו ולא שינה אחד מהם להשיב בנוסח אחר אשרי עולם שאומה זו בתוכו". ועי' מה שכתב התשב"ץ (שו"ת ח"ג שש"י) "המינים מגלים את ישראל על שהקדימו עשיה לשמיעה כלומר

בביאור תירוץ התוס' בענין תחילת דינו של אדם על ת"ת

איתא ביקדושין מ: אמר רב המנונא אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה, שנאמר פטר מים ראשית מדון, וכשם שדינו קודם למעשה כך שכרו קודם למעשה וכו'.

בתוס' (ד"ה אין) הקשו דהלא איתא בשבת (דף לא.) אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה, הרי לכאורה מבואר דאין תחילת דינו של אדם על ת"ת, אלא משא ומתן באמונה, ויתרצו דאף שנפרעין תחילה לענשו על ביטול תורה, מ"מ תחילה שואלין אותו על משא ומתן באמונה, עכ"ד, ואינו מובן, דאם תורה באה תחילה לפרעון, למה אין שואלין אותו תחילה על כך, וצ"ע.

והנראה בביאור דברי התוס', דהנה איתא במנחות (דף צט:): שאל בן דמא בן אחותו של רבי ישמעאל את רבי ישמעאל, כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמת יונית, קרא עליו המקרא הזה לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה, צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יונית, ע"כ, ופרש"י שאמר לו דאי אפשר ליבטל מן התורה לעולם, וממילא אסור בחכמת יונית.

אכן בירושלמי פאה (פ"א ה"א) ובסוטה (פ"ט ה"ו) איתא מעתה נשאין ללמוד חכמת יונית משום ביטול תורה, אסור לאדם ללמד בנו אומנות, בגין דכתיב והגית בו יומם ולילה, והתני ר' ישמעאל ובחרת בחיים זו אומנות, ר"ב וכו' בשם רבי יוחנן מפני המסורות, ע"כ, ופירש בפני משה בסוטה שם, שלא ילמד את בנו יונית שלא יכיר בלשונם ורמזיהם ועי"ז ירגיל לחצר המלך וימסור, עכ"ד, וכן מבואר במאירי חגיגה (דף ז.) עיו"ש.

ותמוה מאד, דלפי"ז נמצא דמסקנת הירושלמי דאין האיסור בזה מפני ביטול תורה כלל, אלא מפני המסורות, והלא רבי ישמעאל השיב שאין ללמוד חכמת יונית משום ביטול תורה, וכמו שמפורש בתלמודין במנחות שם, והיאך משני הירושלמי טעם אחר שלא הוזכר כלל בדברי רבי ישמעאל, וצ"ע, גם עיקר דברי ר' ישמעאל שאסור ללמוד חכמת יונית משום ביטול תורה צ"ע, והרי העסק בפרנסה וכדומה אין בו ביטול תורה.

ובברכת שמואל קידושין (ס"י כ"ז סק"ז) פירש דבאמת כוונת הירושלמי היא דעיקר האיסור הוא משום ביטול תורה, אלא דהוקשה לירושלמי דהרי בעוסק בחכמה זו לצורך פרנסה אין בזה ביטול תורה, ועי"ז משני הירושלמי דמאחר שאסור חכמים ללמוד חכמת יונית משום המסורות, הרי מעתה הדר דינא דנענש גם משום ביטול תורה, אלא דכ"ז צ"ע, וכי משום דעובר איסור דרבנן ללמוד חכמה זו יחשב כביטול תורה.

וביאר בברכת שמואל שם דבר נפלא, דהנה הגר"א בפאה (פ"א מ"א) כתב וז"ל, נאמר והגית בו יומם ולילה לומר שחייב אדם ללמוד תורה יום ולילה, אך אם צריך לעסוק במצוה, או בדרך ארץ (פרנסה), שהוא גם כן מצוה, אזי הוא פטור את עצמו בתביבה אחת (בתלמוד תורה ביום ובלילה), וכו', וכן כשצריך לאכול, שהוא ג"כ מצוה, ולולא זאת לא היה לנו פנאי לעשות איזה מצוה או לאכול דכתיב והגית בו יומם ולילה, עכ"ל.

[ונראה להוסיף בביאור דברי הגר"א, דהנה דינא דכל המצוות שא"א לקיים עי"ז אחרים דוחין לת"ת, ומקורו במו"ק (דף ט:), ואמרו במנחות (דף צט:): 'פעמים שביטולה של תורה זוהי יסודה', ופרש"י (ד"ה שביטולה), שמבטל תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה, זהו יסודה מקבל שכר כאילו יושב ומייסדה ועוסק בה, עכ"ל, והיינו שקיום המצוות הוא קיום התורה, שנעשה בזאת ת"ת ידידה כלימוד עי"מ לעשות, ומעתה ה"נ העסק בפרנסה הוא ניהו קיום התורה, כיון שאם אין קמח אין תורה, וא"כ כל שעוסק בפרנסתו הרי זה כאילו יושב ועוסק בתורה, כלשון רש"י לענין כל המצוות, דכל מה שהוא קיום התורה מצטרף לתלמוד התורה].

מעתה כתב בברכת שמואל, דמאחר שכל ההיתר להתעסק בפרנסתו, הוא רק משום שהוא סיבה לקיום התורה, ולמעשה מצוה יחשב, א"כ מאחר שאסור חכמים ללמוד חכמת יונית, הרי שע"כ אין זה רצון ה' לעסוק בעסק זה לצורך פרנסתו, וא"כ ודאי שלא תחשב להתעסקות בחכמת יונית לקיום מצוה, באופן דמעתה שוב נתבע על ביטול תורה גם על שעת זה העסק, כשם שליסטים נתבע על ביטול תורה אף שעסק בפרנסתו.

וזהו דמשני הירושלמי, דמאחר שאסור חכמים לעסוק בחכמת יונית מפני המסורות, הרי מעתה הוא אסור מדאורייתא משום ביטול תורה, דכל שאינו סיבה לקיום התורה הרי הוא בעצם ביטול תורה, עכ"ד.

ואמנם נחלקו בזה האחרונים, דבאבן האזל (פ"ג מלכים ה"ה), כתב דמותר להתעסק בכל מיני הנאות עוה"ז, ורק לילך בטל בלא תלמוד יש בזה איסור ביטול תורה, ונראה דאף לפי דבריו יש לקיים דברי הברכת שמואל, דכל ההיתר להתעסק בהנאות עולם הזה, הוא משום דהנהג בהם מנהג דרך ארץ, באופן דכל ההיתר הוא משום דרך ארץ, אך כל שיש בזה איסור אין זה מנהג ד"א, ושוב אסור משום ביטול תורה.

הלא מעתה נראה בביאור דברי התוס', דהנה כשבא אדם לדין על עסקי ביטול תורה, הרי באמת אין עליו תביעה אלא על מספר שעות שהיה לו ללמוד, כי שאר רוב הזמן היה עסוק במשאו ומתנו בפרנסה, ואך לכן תחילה חוקרין אותו לידע אם המשא ומתן היה באמונה, לידע כמה זמן נחשב שהתבטל בתלמודו, כי אם באמת לא היה משאו ומתנו באמונה הרי מעתה נתבע אף על כל שעות היום שעסק בהם לפרנסתו, על ביטול תורה.

הן הן דברי התוס' שכתבו, דתחילת פרעון והעונש הוא על תלמוד תורה, ומ"מ שואלין אותו תחילה על משא ומתן באמונה, כיון ששאלה זו באה לצורך הכשר העונש על ביטול תורה, לידע כמה שעות היה לו ללמוד.

ובזהוה במדרש העולם בפרשת חיי שרה (דף קצו:): כתב וז"ל, תנן כשנכנס אדם לקבר, מה דשאל ליה תחילה, אי קבע עתים לתורה לכתוב, והיה אמונתו עתך וגו', עכ"ד, והדברים תמוהים, דהלא מהך קרא גופא למדנו דתחילה שואלין אותו אם נשא ונתן באמונה, ולא על עסק התורה, וצ"ע, ולמשי"נ י"ל דבאמת עיקר השאלה על מו"מ באמונה הוא רק כמכשיר לידע דינו כלפי ת"ת, וממילא שפיר מבואר כאן דעיקר הדין על ת"ת.

הגאון הגדול רבי יצחק הקר שליט"א
ראש ישיבת גרודנא

הקול והדיבור במתן תורה

כתוב בפסוק 'וירד ה' על הר סיני אל ראש ההר' (יתרו י"ט כ') ובסוף הפרשה (כ"י ט') כתוב 'אתם ראיתם כי מן השמים דיברתי עמכם', ולכאן הדברים סותרים, האם היה 'וירד ה' על הר סיני' או 'מן השמים דיברתי עמכם'.

וברש"י שם הביא את המכילתא (יתרו פ"ט) כתוב אומר מן השמים דיברתי עמכם, וכתוב א' אומר וירד ה' על הר סיני וכו', הכריע השלישי (דברים ד' ל"ו) 'מן השמים השמיעך את קולו לייסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה, ודבריו שמעת מתוך האש', דברי ר' ישמעאל. ר' עקיבא אומר מלמד שהרכין הקב"ה שמים עליונים על ראש ההר ודיבר עמהם מן השמים, רבי אומר 'וירד ה' על הר סיני אל ראש ההר ויקרא ה' אל משה אל ראש ההר'.

ובמלבי"ם (י"ט) פי' שלדעת ר"ע ירדו השמים אל הר סיני, ולדעת רבי עלה הר סיני אל השמים. ווע"ש שהוסיף שפלוגתתם תלוי בפלוגתת ר"ה ורב חסדא סוטה דף ה', חד אמר אתי דכא וחד אמר אני את דכא, ושם אמר ומסתברא כמ"ד את דכא שהרי השרה שכניתו על הר סיני ולא הגביה הר סיני למעלה, וזה כר"ע. אבל לרבי אני את דכא, שדעת רבי שהש"י יגביה את האדם אל האלוקות והרוחניות וישפיע עליו כפי שפע האלוקות, ודעת ר"ע שמצמצם השפע האלוקות כפי כח האדם. ולדעת ר' ישמעאל היה הקול מן השמים, כמ"ש מן השמים השמיעך את קולו והדיבורים היו מן הארץ שנאמר ועל הארץ הראך את אשו הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש, שהקול הוא פנימי מן הדבור ומתלבש בדבור והוא רוחני יותר, כי הוא כפי כח האלוקי, והדבור שאינו רוחני כ"כ התראה באש, ונצמצם כפי כח האדם, וע"כ אמרו שתחלה שמעו הקול ולא הבינו, וחדר שנית ופרטם בדברים שירד למטה כפי כח האדם, אבל בשמים לא ראו אש וכל תמונה וכו'.

וביאור דבריו, שהמח' היא באיזה אופן היה מתן תורה, שהרי בהר סיני נכנסו בגדרי הנבואה, וכ"א מירשאל שמע את מתן תורה בנבואה. ובזה נחלקו התנאים, שלדעת רבי השי"ת הגביה את האדם ולדעת ר"ע השי"ת צמצם שפע אלוקותו כפי השגת בני"ו על הארץ. ולדעת ר' ישמעאל התירוץ שיש יש ויש דיבור, הקול היה מן השמים והדיבור מן הארץ. ומבאר המלבי"ם שהקול הוא פנימי יותר מהדיבור, כמש"כ 'קול דממה דקה', ששייך קול בלי דיבור, כי הקול רק מתלבש בדיבור אבל הוא רוחני ממנו, שהקול אינו מתלבש בדיבורים ומילים, והדיבור שאינו רוחני כ"כ מתראה באש, כי הוא מצמצם כפי כח האדם, ולכן הוא מתראה באופן גשמי. ולכן נאמר 'מן השמים השמיעך את קולו', שהם שמעו קול ולא הבינו, וחדר ואמר 'ודבריו שמעת מתוך האש', שאח"כ דיבור עמם ה' כפי כוחם והשגתם.

וביאור הענין שהרי העולמות שורשם למעלה, אלא שיש השתלשלות העולמות שהם משתלשלים ממקורם עד לעולמנו, נמצא שבהשתלשלות העולם מתרחק ממקורו וקדושתו פוחתת. אולם אמר הגר"ח מזולזין שבתורה אי"ז כך, אלא התורה נמצאת פה בכל תוקף קדושתה כמו במקורה, וזה הביאור שהקול אינו משתלשל אלא נשאר כבמקור הווייתו אבל הדיבור משתלשל לדרגת השומע, וע"כ בעשרת הדברות כששמעו את הקול מן השמים לא השיגו כי הקול לא השתלשל ממדרגתו, ועל כן חזר ודיבר עמהם מתוך האש כמו שכתוב ודבריו שמעת מתוך האש, ואת הדיבור השיגו מפני שהשתלשל ממדרגתו וירד להשגתם.

העולם רגיל לחשוב שהתגלות האש זה השיא, אבל האמת היא לא כך, אלא הקול הוא הדבר יותר גבוה ואינו נראה לאדם וא"א להשיגו, אבל התגלות האש היא כשצדיקים לגלות ולראות בגשמיות והאש היא צורת הגילוי בעולם הגשמי והיא ביטוי לדרגה התחתונה מן הקול והיא באה רק אחרי שהדבור השתלשל ממדרגתו לפי השגת השומע.

ונראה להסביר את מחלוקת ר"ע ר"י ורבי, שרבי אומר שהקב"ה העלה את בני"ו לדרגה שהם שמעו את הקול, כמו שכתוב אצל משרע"ה במשכן 'וישמע את הקול מדבר אלי' כי משרע"ה היה בבחינה אחרת שהוא שמע את הקול ולא היה צריך השתלשלות הדיבור, ור' ישמעאל ס"ל שעמעו את הקול ולא השיגו והשתלשל הקול למדרגת דיבור ואז השיגוהו, ובאותו קול, שבבחינה עליונה הוא קול ובבחינה התחתונה הוא דיבור.

והדברים מפורשים בפרשת בהעלותך, שמרים ואהרן דיברו במשרע"ה, ושם נאמר 'לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא פה אל פה אדבר בו ובמראה ולא בחידות' ובסוף דברים כתוב לא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים, שהייחוד של משרע"ה שהיה בפנים אל פנים ופה אל פה זה הקול, ומה שפחות מפנים אל פנים ומה שפחות מפה אל פה זה כבר לא קול אלא דיבור. והק' הרמב"ן מה הייחוד בפנים אל פנים הרי לכל ישראל כתוב פנים בפנים דיבר ה' עמכם, ותי' דבבני ישראל נאמר פנים בפנים דיבר ה' עמכם בהר מתוך האש שהיה שם התגלות האש ואצל משרע"ה לא היה התגלות האש כי לפי כוחו לא היה צריך לגילוי האש, והיה די לו בקול לחוד.

(קובץ גליונות תשע"ז, עיי"ש תוספת)

ידיעת התורה

זיתים

ידוע כי זיתים קשים לשכחה ויש להימנע מאכילתם, ושלוש שיטות בזה. יש אומרים שמותרים פעם בחודש, וכן דעת הגר"ח"ק שליט"א, במאירי בהוריות משמע כי איסור זה טבעי ואינו סגולי ואם לא משפיע לרעה נראה שמותר, וכמדומה שכך כתב מו"א הגה"צ ר"י פרץ שליט"א בספרו אמת ליעקב, ודעת האר"י בזה כי אם מכון כוונה מסוימת באכילתו, לא ישכח. ודע כי יש אומרים כי האוכלם עובר איסור בזה, כי משכח מתורתו, ואיך יעשה כן.

עם הארץ

ונראה כי עם הארץ שלא יודע תורה, כי אם מעט, ורוב ידיעותיו הם הבלי העולם, משחקים, מספרים, קש וגבבא, יוכל לאכול זיתים כרצונו ויעיל לו לשכוח הבליים שבראשו. ויש להעיר כי כמדומה שכך כתב בספר חסידים, ברם כוונתו, אם רוצה מכאן והלאה למלאת ראשו בדברי תורה, אבל אם לא רוצה לעשות כן, מה תועלת בזיתים אלו והרי ישכח את שארית לימודו.

ביטול

נראה כי תבשיל ובו זיתים או עוגת זיתים, גם הם בכלל העניין, שהרי נותנים טעם, ושמה הטעם לא משכח שהרי גם שמן זית הוא מיצוי מן הזיתים ולא משכח. ויש לחלק כי תבשיל חמור יותר, שהרי על פירות מבושלים ומסיהן אנו מברכים בורא פרי העץ, ואילו על מיץ פירות מברכים שהכל, הרי שמיצוי הזית חשוב פחות מבישולו.

קנייני תורה

מפורסמת המשנה באבות, על מ"ח קנייני התורה, ואפשר כי מי שלקוי בהם ומוסיף חטא על פשע, ולמשל מי שאינו ארך אפיים או מי שאינו מכיר את מקומו וכו', וממשיך לדבוק בזה גם הוא בכלל משכח תורה יקרא. ובאותה מידה מה שאמרו חז"ל כי חברותא מועיל מאוד בהבנת התורה, אפשר שאם נמנע מזה בידועין, הרי הוא בכלל משכח תורה.

פזמונים

מפורסם בשם הגר"י מסלנט, שאמר שצריך ללמוד מתוך קושיא ובחריפות כדי לעורר את חברו ואת עצמו ע"י המלחמה שביניהם, והויכוח המר. כמו כן מפורסמים דברי האו"ח הקדוש כי אם היו בני אדם מעריכים את התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה. גם ידועים דברי האגלי טל בהקדמתו כי עיקר הלשמה, ללמוד מתוך עונג. ומעשה בתלמיד חכם שהגה בתורה בשקט בירכתי בית המדרש, לימים באו שניים ולמדו יחדיו כפי עצת ר"י מסלנט הנ"ל, בקול גדול וברוח סערה. וטען אותו חכם כי מבטלים הם ממנו את ישוב דעתו, והם אמרו לעומתו כי המקום פתוח לכל ישראל והם לומדים כדרכה של תורה, ואם לא יעשו כן, חסר להם בידעת התורה. והוא ענה לעומתם כי לא יתכן שעבור הידור מצווה יפסיד הוא את עיקר תלמודו, והם מחויבים לסייע בעדו ללמוד, כפי שמצאנו לעניין מצה וד' מינים שחייב אדם לתת משלו אף שמפסיד הידור. וכפי ששמעתי ממור"י הגר"ח"פ שיינברג זצוק"ל בדומה לזה, שאם הרעש סביר ומקובל, עושים הם כהוגן. ולפי זה חברותא המקימים רעש בעת זעמם שלא כדון הם עושים. וכן מי שקולו חריג במיוחד, צריך להצניע את תלמודו. וכן המשוררים באמצע לימודם שירים ופזמונים.

המשך

עקרי העניין

נז"ל "נראה להבין דבריו על פי פשוטו דצריך להבין תשובת השי"ת למשה ששאל לא יוכל העם לעלות כי אתה העדות בנו לאמור הגבול ההר, ועיין פירש"י שנדחק לפרש בזה. ויש לומר דידוע כי מנחה ישראל היה שלשה פרסאות, והנה בשעת קבלת התורה אי אפשר שיעמדו כולם יחד על הגבול של הר סיני ובודאי היו עומדים הרבה מהם זה אחר זה, והנה העומדים אצל הגבול וראי יהיו נזהרים שלא יכנסו לפנים אבל אותן שעמדו מאחוריהם זה אחר זה שאינם סמוך לגבול היה ידחקו לשאם ידחקו זה את זה שהרי אין להם איסור שהם רחוקים מן הגבול ואז רב שאפילו אחד הסמוך יפול חשיב לכני רב, אבל כל אותן שעומדים מאחוריו אין להם משפט מות שלא עברו את הגבול, וזה שאמר שלא ידחקו ושלא יהיה כתימא הרי השי"ת יודע מחשבות ואונס רחמנא פטריה הרי זה שבא לתוך הגבול אונס הוא שנדחה מן אותן שאחרי. על זה אמר מלמד שניתן רשות לשלוחים שכל מי שבא לתוך הגבול יחבל אותו והם אין מבחינים בין אונס לרצון. ובזה מוכן דבתחלה כתב ונפל ממנו רב שלא היה האזהרה בתחלה אלא על העומד סמוך לגבול אבל אח"כ שהזהיר שיעמדו כל העדה כל אחד על מצבן שהעמידן משה ולא ידחקו זה את זה א"כ אם יזוזו ממקומם יעברו כל אחד על אזהרתו לכך כתיב העונש בלשון רבים".

'קריאת מגילת רות בזמן מתן תורה'

במדרש לקח טוב למדנו: 'למה קוראים ספר רות בעצרת, בזמן מתן תורה. לפי שמגילה זו כולה חסד והתורה כולה חסד שנאמר: ותורת חסד על לשונה'.

מגילה רות פותחת 'ויהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מואב'. המגילה לא מגלה לנו את סיבת יציאת אבימלך מארץ ישראל ולא את סיבת הליכתו למואב דווקא.

רש"י מלמדנו: 'עשיר גדול היה ופרנס הדור ויצא מארץ ישראל לחוצה לארץ מפני צרות העין שהייתה עינו צרה בעניים הבאים לדחוק'. אלימלך היה בעל אמצעים, עשיר גדול, אבל לא זכר לעשות חסד. לו עצמו היה די והותר לאכול ולשתות. הוא יכול היה לתת משלו לעניים, לגמול חסד עם הזולת. אך הוא לא עשה כך ואפילו לא בשעה קשה כזו של רעב. 'מפני צרות העין שהייתה עינו צרה בעניים'.

אי אפשר לומר שכל עונשו של אבימלך היה על אשר יצא מארץ ישראל מפני הרעב. שהרי היו גדולים מאלימלך ועשירים ממנו שיצאו מארץ ישראל מפני הרעב. אבותינו הקדושים, אברהם, יצחק ויעקב זה הלך למצרים וזה הלך לפלשתים מפני הרעב ולא נענשו.

אבימלך נענש מפני שלא עשה חסד. 'וימת אלימלך' מדת הדין פוגעת בו בתחילה באלימלך, 'וימותו גם שניהם' מביא רש"י: 'בתחילה לקו בממונם ומתו גמליהם ומקניהם ואחר כך מתו גם הם' מחלון וכליון. הם כבר בחוץ לארץ 'ולא הועילה להם זכות אבותם' בצאתם מארץ לחוץ לארץ'.

הוא יוצא מארץ ישראל יחד עם ביתו, והולך למואב. אל העם אשר מנע חסד מישראל. 'על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים' כאשר עם ישראל היה בדרכו במדבר לארץ ישראל. 'לא תדרש שלוםם וטובתם כל ימך לעולם' עם מי שלא עושה איתך חסד עם מי שאינו יכול להיטיב עם זולתו אי אפשר לחיות איתו בשלום, אי אפשר לדרוש שלומו וטובתו לעולם.

לקח זמן עד ש'לקחו מוסר' עד שהבינה נעמי שהיא צריכה 'לצאת מן המקום אשר הייתה שמה'. לצאת משדה מואב ממקומם של אלו שאינם עושים חסד. כאשר היא קמה ללכת בדרך 'לשוב אל ארץ יהודה' היא אומרת לשתי כלותיה 'יעש ד' עימכם חסד כאשר עשיתם עם המתים ועמדי' היא שבה ומכירה בחשיבותו של חסד.

'ותשב נעמי ורות המואביה' שתיהן שבות יחדיו לארץ ישראל 'המה באו בית לחם בתחילת קציר חיטים'. הן מגיעות לארץ ישראל בשעת הקציר ימים של שפע ימים בהם ממלא האדם את ביתו בפרי בתנובת שדה. ימים אלו הם ימים של חסד. שעה בה כולם עוסקים בחסד. 'ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אותם', בשעה זו של שפע עלינו לחשוב גם על העני ועל הגר.

נעמי ורות החוזרות שתיהן יחד לארץ ישראל מתקבלות בקבלת פנים המיועדת 'לעני ולגר'. הן רואות את תורת החסד. הן עכשיו בצד של המקבלים. בין אלה שעושים איתם חסד. הן שייכות לעם ישראל שיש בתוכו מקבלים ויש בתוכו נותנים. 'לעני ולגר תעזב אותם אני ד' אלוקים' אומר הספורנו: אני ד' של כולם. 'אלקי הקוצרים ואלוקי המלקטים'.

כאשר בועז שומע 'למי הנערה הזאת' הוא אומר לה מייד 'אל תלכי ללקט בשדה אחר'. הוא משבח אותה על מעשה החסד שהיא עשתה עם נעמי חמותה. 'הגד הוגד לי כל אשר עשית את חמותך' שלרוב כלה שונאת את חמותה ואת במידותיה הטובות ובטוב ליכך נהגת אחרת. את גומלת חסדים.

'ישלם ד' פעלך ותהי משכורתך שלמה'. שהרי מדה טובה מרובה ממידת פורענותיו. את יד ד' במי שאינו עושה חסד כבר ראינו. עכשיו הקב"ה ישלם לך את הגמול המגיע והראוי לעושי חסד. ולא זו בלבד אלא שבמעשה החסד שלך 'באת לחסות תחת כנפיו'.

'תורה כולה חסד' דורשים חז"ל במסכת סוטה: 'דרש רבי שמלאי תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים. תחילתה גמילות חסדים דכתיב: 'ועש ד' אלוקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם וסופה גמילות חסדים דכתיב" 'ויקבר אותו בגיא'.

לכאורה 'תחילתה חסד' היה צריך ללמוד מעצם בריאת האדם ולא רק מ'כתנות העור' שהרי ה'מסילת ישרים' כותב שתכלית כל בריאת האדם היא רצון הבורא יתברך להיטיב עם בראיו. אך ללמדנו בא הדבר שגמילות חסדים זה לא רק עם מי שאתה אוהב או עם מי שעשה לך טוב. שהרי את 'כתנות העור' עשה הקב"ה לאדם אחרי שחטא ונענש בגרוש מגן עדן.

אך יחד עם זאת אם נתבונן נראה שהתורה לכאורה כולה דין. כולה מצוות חוקים ומשפטים אשר עליהן נתבע האדם בעונשי ממון מלקות וגלות, במיתות בית דין ובמיתות ביד שמים. נכון יש בתורה מצוות רבות, מצוות עשה ומצוות לא תעשה. אזהרות שלא לפגוע ח"ו בזולתו. אבל היכן מצינו בתורה מצוות עשה לעשות חסד ?

'שמור תשמרון את מצוות ד' אלוקים ועידותיו וחוקיו' 'ועשיית הישר והטוב בעיני ד' למען ייטב לך'. אומר הרמב"ן: 'על דרך הפשט יאמר: תשמרו מצוות ד' ועבודותיו וחוקותיו ותמונו בעשייתם לעשות הטוב והישר בעיני בלבד'. קיום כל מצוות התורה הוא עשיית הישר והטוב. אם תעשה את הישר והטוב, אם תעשה חסד קיימת את כל התורה כולה. כי עשיית חסד היא מעל כל המצוות ורמוזה בכלן.

'כי אמרתי עולם חסד יבנה' חסד היא יסודו של עולם. חסד הוא שירה המבטאת את האמונה בבורא עולם ככתוב: 'חסדי ד' עולם אשירה לדור ודור אודיע אמונתך בפי'.

עקרי העניין

המשך

חן הקולות וברקים של מתן תורה. - השופר היה מזאילו של יצחק. פייט פי"ג, לא תגע בו יד כי סקול יסקל או ידה ייחה אם בהמה אם איש לא יחיה במשך היבל המה יעלו בהר, כתב הרמב"ן "במשוך היובל המה יעלו בהר - הוא שופר של איל, ושופר אילו של יצחק היה (פדר"א ל"ה). לשון רש"י. ולא הבינותי זה, כי אילו של יצחק עולה הקריב אותו, והקרנים והטלפים הכל נשרף בעולות (ובחים פ"ה ב'). אולי גבל הקדוש ברוך הוא עפר קרנו והחזירו למה שהיה". הקולות היו קולות המלאכים. פט"ז, ויהי ביום השלישי בהית הבקר ויהי קלת וברקים וענן ככד על ההר וקל שפר חזק מאד ויחרד כל העם אשר במחנה, כתב רבנו בחיי "הקולות היו קולות המלאכים שמקלסים להקב"ה ככל בקר ובקר, שנאמר: (איוב ל"ח, ד) "ברך יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים", והברקים הם מלאכים ג"כ, שנאמר: (תהלים ק"ד, ד) "עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לזהט", וכתוב: (יחזקאל א', י"ג) "ונוגה לאש ומן האש יוצא ברק". "וענן ככד", כדי להפריש בין ישראל ובין המלאכים, שאם היו ישראל רואים אותם היו נרעדים בראייתם, וכן כתוב ביחזקאל: (יחזקאל א', ד') "ענן גדול ואש מתלקחת", (שם, ה) "ומתוכה דמות ארבע חיות", זה כתב רבינו חננאל", ועי' בשפתי כהן עה"ת שכתב "יהי ביום השלישי בהיות הבוקר ויהי קולות. למה היו אלו הקולות אלא אלו קולות של מלאכי השרת שהיו מיבבין ומילליין על סילוק התורה, ולזה ויהי לשון צער".

ט] כשהדיבור היה יוצא מפי הקב"ה היה יוצא אש. כתב בתרגום יונתן (ע"פ כתב יונתן) "דיברה [דיבורן] ראשונה כאשר היה יוצא מן פה הקדוש יהי שמו מבורך כמו זיקין [ניצוצות אש] וכמו ברקים וכמו שלהבות לפיד של אש מן ימינו, ולפיד של אש מן שמאלו פורח וטס באויר השמים וחזר ונראה על מחנותיהם של ישראל, וחזר ונחקק על לוחות הברית שהיו נתונים בכף ידו של משה ומתהפך בהם מן צד לצד ובכך צווח [קרא] ואמר עמי בני ישראל אני הוא אלהיכם אשר פדיתי והוצאתי אתכם פדויים מן ארץ של מצרים מבית שיעבוד עבדים".

י] במתן תורה ירדו גשמים. איתא במכילתא דרשב"י "וכן הוא אומר קול ה' על המים אל הכבוד הרעים ה' על מים רבים קול ה' בכוח קול ה' בהדר קול ה' שובר אדים קול ה' תוצב להבות אש קול ה' יחולל אילות ויחשף יערות ובהיכלו כולו אומר כבוד (תה' כ"ט ג' – ט') מגיד הכתוב שבים מתן תורה היו עננים וברקים וירידת גשמים וכן הוא אומר ה' בצאתך משעיר בצעריך משדה אדום ארץ רעשה גם שמים נטפו גם עבים נטפו מים".כ. תב החת"ס (שמות פ"ט פכ"ב) "נטה את ידך על השמים. וכן כתיב בחשך ופישר" שהגביהו הקב"ה למרע"ה למעלה מן השמים, ונ"ל רמז לים מתן תורה כי הגשם אשר ניתן בין שמים לארץ נשאר לגשם נדבות ביום מתן תורה [כשבת פ"ה ע"ב] ואבני ברד נעשו מהם אבני אלגביש [כשמו"ר י"ב]. וכן בחשך היה אור כמושבותם מאור מתן תורה וע"כ הגביהו למרע"ה למעלה מן השמים, ולהיות התראת ברד בשבט וארכה באדר כמ"ש רמב"ן ע"כ כבר התנוצץ בשבט ניצוץ ממתן תורה לכן כשנת ארבעים בעשתי עשר חדש בא' לחדש הואל משה באר את התורה הזאת איתא בילקו"ש שה"ש (רמזו תתק"פ) "וכן אתה מוצא ואש מתלקחת בתוך הברד שהיו יורדין שניהם כאחד ולא היו מזדיקין זה לזה, וכן בהר סיני עביו עברו ברד וגחלי אש בארץ".

מנהגים

השותפות הברוכה בין לומדי ומחזיקי התורה

נאמר "זבולון לחוף ימים ישכון וגו' יששכר חסור גרם חרץ בין המשפטים" (בראשית ס"ט י"ג) וכתב רש"י "היה זבולון עוסק בפרקמטיא וממציא מזון לשבט יששכר והם עוסקים בתורה, יששכר וזבולון חיבור של שני עולמות הקשורים אחד ברעהו. כידוע מזל חודש סיון "תאומים", החודש שבו ניתנה התורה. יש שהסבירו שזה מוסב על השותפות הברוכה של יששכר וזבולון, לרמז כי אחד באחד יצדקו זבולון ויששכר ולא יפרדו לטוב להם כל הימים, וכל הגורם פירוד להסיר את בדי הזהב מארון ה' לוקה כמובא ביומא ע"ב ע"ב, וכעין זה כתב הכלי יקר בפרשת יתרו שחודש סיון שמזלו תאומים מורה על הדיבוק והאהבה שיחדיו יהיו חמים כתאומים זה לזה ואז יהיה שלום רב לאוהבי התורה ורק עי"ז היו ראוים לקבל את התורה. וכך כתב באור החיים הקדוש בענין זה, כי בני ישראל בבואם אל הר סיני באו לידי שלום ואחדות הן בנים לבין קונם שבאיתא להר סיני היה בתשובה, והן בין איש לרעהו כמאמר חז"ל עה"פ "יוחן שם ישראל" כאיש אחד בלב אחד, והיו תאומים יחדיו בלי שום פירוד לבבות והיא שעמדה לאבותינו ולנו שזכינו לקבל את התורה על הר סיני, אין התורה מתקיימת מתוך מחלוקת ופירוד לבבות אלא בזמן שיש אחדות בין איש לרעהו. וזה מה שכתוב בסוף מסכת עוקצין "אמר רבי שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר 'ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום". דרך ע"י שלום ואחדות התורה מתקיימת בידינו, ולכן נתן הקב"ה את התורה בחודש השלישי חודש סיון שמזלו תאומים, להורות בזה דרך ע"י שבאו ישראל לידי שלום ואחדות בחינת תאומים עי"ז זכו לקבל את התורה מפי הגבורה. וזה הקשר בין שותפות יששכר וזבולון הוא קשר נפשי בין שניהם, **ולכן זבולון יזכה בעולם הבא ללמוד ולידע כל התורה** וגם יהיה לו שכר החזקת תורה בעולם הזה ככתוב "שמח זבולון בצאץ" כיששכר באהלך, וכ"כ בס' בני יששכר מאמר חודש סיון.

גם לנשים יש חלק כחלק זבולון ויששכר, וביחוד אם הן עובדות ועי"ז מאפשרות לבעל ללמוד, וכן מובא בהקדמת ס' חנוכה ומגילה (טורצין) בשם מרן החזון איש זצוק"ל שהוכיח לאברך אחד ואמר לו **"הרי זוגתך עשתה אתך עסק כזבולון ויששכר ואם תתבטל מלימודך הרי אתה מועל בשותפות"**. וכ"כ בשו"ע הגרש"ז בהלכות תלמוד תורה פ"א סי"ד וז"ל "ומ"ם אם היא

עוזרת לבנה או לבעלה בגופה ומאודה שיעסקו בתורה חולקת שכר עמהם ושכרה גדול שהם מצויים ועושים על ידה". כעין זה מצינו בגמ' (קידושין מ"א ע"א) "האשה מתקדשת בה ובשלוחה". והגמ' שואלת "השתא בשלוחה מתקדשת כ"ש בה? אמר ר' יוסף מצוה בה יותר מבשלוחה". וכתב הר"ן אע"ג דהאשה אינה מצווה על פריה ורביה (עי' יבמות ס"ה ע"ב), **מ"מ יש לה מצוה מפני שהיא מסייעת לבעל לקיים מצותו**. (עי' בשו"ת חתם סופר יור"ד סימן רצ"ב). בס' פני משה (אהע"ז סימן א') כתב דמה דכתוב מוכרין ס"ת לישא אשה, ה"ה מותר למכור ס"ת בכדי להשיאה, מפני שהאשה מסייעת ידי עושה המצוה והיו כעושה המצוה. וכ"כ בשו"ת משיבת נפש ח"א סימן מ"א.

בס' פרדס יוסף פרשת בשלח עה"פ "סוס ורוכבו רמה בים" (שמות ט"ו כ"א) מביא בשם הבית יצחק דלכן שרה מרים על מפלת הסוס, שידעה שכל יציאת מצרים רק שיקבלו את התורה כמו שכתוב בשמות ג' י"ב, ונשים פטורות מתלמוד תורה, אך מובא בגמ' ברכות י"ז "נשים במאי קא זכין באקרוי' בניהו לבי כנישתא ובאתנוי' גבריהו בי רבנן ונטרין לגבריייהו עד דאתו מבי רבנן". ויש להם ג"כ זכות בלימוד התורה של בעלה. אך מנין לנו שגורם ומסייע נחשב כמעשה, יש ללמוד מקריעת ים סוף שנפל הסוס למים, ומה חטאזו, וצ"ל שהיה גורמים וסייעו למצרים לרדוף אחר בני ישראל, ומדה טובה מרובה ממדת פורענות (עי' מכות ה' ע"ב ברש"י ד"ה על אחת), ולכן מרים אמרה לנשים "שירו לד' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים". ואפשר להוסיף שפירוש זה מרומז בפסוק (שיר השירים א, ט') "לסוסתי רכבי פרעה דמיתך רעיתי", דהיינו כמו שהסוסים של פרעה טבעו בים בגלל שהם סייעו לרדוף אחרי בני ישראל, כמו"כ "דמיתך רעיתי" לטובה, שהשכר של הנשים הוא שהן מסייעות במסירות נפש ללימוד התורה של בעליהן שיוכלו לישב וללמוד תורה בשלוחה.

נאמר בפרשת יתרו (שמות י"ט ג') "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל". מובא באחרונים מה שהקדימו כאן את הנשים לאנשים, י"ל שהרי אמרו חז"ל "בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים, והרי תכלית יציאת מצרים קבלת התורה כמאמר ה' למשה בסנה "זזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה" (שמות ג' י"ב), וכיוון דבמתן תורה יתברר לנשים שבסגולת תלמוד תורה אין הם מצוות עלולות הן לבוא בטענה וכי זה שכרינו מכל עמלינו, לכן הקדימן הקב"ה לאנשים להודיעם עד כמה חביבות הן דאעפ"י שאינן מצוות בתלמוד תורה מ"ם הן מסייעות לבעליהן בעבודת ה' ועי"ז שכן רב מאד, ומשו"כ התורה מקדימה האשה לאיש להדגיש חשיבותה ולחלקה הרב בעבודת הקודש שעוזרת לבעלה שיושב ולומד תורה במנוחה.

בס' אהל משה פרשת בשלח מביא בשם ספר ילקוט מאמרים (מהגר"ן חשין זצ"ל) להעיר מדוע כתוב "ותען להם מרים" שהוא לשון זכר והיה מן הראוי לכתוב "ותען להן" לשון נקיבה?, ומתרג' לפי המהלך שהבאנו דהיות ותכלית היציאה היא מתן תורה, ואז הנשים שיציאו ממצרים יחד עם האנשים וגם הן טעמו טעמה של גלות וא"כ הנשים טענו כאשר הציעה מרים לנשות ישראל לצאת בתופים ובמחולות לשיר ולהלל על כל הניסים והנפלאות שעשה הרי אנחנו פטורות מתלמוד תורה ותפקידן לישא בעול הבית וגידול הילדים מה להם לצאת במחול על היציאה ממצרים שהוא הכנה לאלה הצועדים לקראת קבלת התורה? "ותען להם מרים" - אתן הנשים המסייעות לכן בלימוד התורה וקיומה והיינו להם כלומר להם אתן מסייעות בזכות זה ששכרן מרובה משכר בעליכן כמובא בברכות י"ז ע"ב, לכן כדאויות וראויות הנכן לצאת במחול על עיקר תכליתה של יציאת מצרים כי שוות הנכן לבעליכן.

בס' פרדס יוסף פרשת תרומה כתב להעיר, דהנה כתוב בארון "ועשו" ובשאר כלים כתוב "ועשית", כי צריך שותפות ועי"ז תצא תורה כמו יששכר וזבולון. וזה שמברכים "בורא נפשות וחסרונם", שברא לכל אחד חסרון לזה חסר פרנסה ולזה חסר תורה, "ותכלית מזה להחיות בהם נפש כל חי", ע"י שותפות שניהם חיים, ולכן כתוב בארון "ועשו" בלשון רבים לרמז על התורה המונחת בארון שצריך להיות שותפים בו. הגאון רבי חיים פלאגי זצ"ל בהקדמה לספרן "סמיכה לחיים פירש מאמר הירושלמי "כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה", כלומר שכל תורה שאין בה מחזיק אינה תורה, כי דווקא מסיבת המחזיקים הוא שיכולים התלמידי חכמים ועסוק בתורה".

הנושאים הבאים:

בהעלותך- הפסקה

שלח- איסור לא תתורו, ולא תתורו וכו' (טו לט)

קרח- דמאי, מעשר בני ישראל וכו' נתתי ללוים, עי' סוטה מ"ח א.

חקת- הטבילה בהלכה, ורחץ בשורו במים (יט ז).

בלק- הפסקה

הפרשה המחנה

פניני חינוך בפרשיות התורה

הרב שלמה רוזנשטיין

נשא גליון 93

כָּל יְמֵי נְדָרוֹ מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִנְּפֶן הַיּוֹם
מִזֹּרְעִים וְעַד זֶן לֹא יֵאָכֵל

השיעור המפעים בישיבה הקטנה

בשיעור א' בישיבה קטנה, למדנו מסכת ביצה. לאורך שנים רבות איני יכול לשכוח את אחד השיעורים המשמעותיים של המג"ש באותה שנה, כשהוא מבהיר לנו כצעירים בתחילת הדרך את מהות גזירות וגדרי חז"ל.

השיעור ההוא במסכת ביצה, מלווה אותי מאז, שימש לי כבסיס להבנת סוגיות רבות נוספות בש"ס וגם להבנת גדרים וסייגים נוספים שגדירים גדולי ישראל מעת לעת בנושאים שונים בענייני הנהגה והשקפה.

בכל דור ודור יש שואלים ומערערים על כך שגדולי ישראל אוסרים דברים שונים, גודרים גדרים, סייגים, גזירות והרחקות. יש את ה'למדנים' בכל עת שאף טוענים שאין מקור בתורה או בהלכה לאותו גדר שמבקשים גדולי ישראל לגדור ומביאים את טענתם זו כדי לערער על הגדרים ועל הסייגים.

ובכן, הבה נחזור לאותו שיעור מרתק בישיבה קטנה.

המשנה בריש מסכת ביצה מלמדת אותנו שביצה שנולדה ביום טוב אסורה. בין השיטות שהובאו בגמרא אודות סיבת האיסור, שיטת רב יוסף היא שמדובר בתרנגולת העומדת לאכילה, ואם כן הביצה איננה מוקצה, אך היא אסורה באכילה 'גזירה משום פירות הנושרין', דהיינו, חז"ל גזרו על פירות הנושרים מהעץ בשבת או ביום טוב שלא לאכלם, שמא יבוא לתלוש פירות מהעץ כאשר לא ימצא די מאכלו בפירות שנשרו, ואף ביצה שנולדה דומה לפרי שנשר מהעץ ולכן היא אסורה.

הגמרא מיד שואלת - אמר ליה אביי: פירות הנושרין טעמא מאי, גזרה שמא יעלה ויתלוש, היא גופה גזרה, ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה? ועל כך משיב רב יוסף - כולה חדא גזירה היא! דהיינו אין זו גזירה לגזירה, אלא ביצה שנולדה אסורה מטעם אותה גזירה עצמה של פירות הנושרים.

ומבאר רש"י - חדא גזרה היא - לא שתהא זו גזרה דלא ליתי לידי פירות הנושרין, אלא כשנמנו וגזרו על פירות הנושרין - אף ביצה היתה במשמע, ואף על גב דלית בה משום תלישה, מיהו מכלל גזרת חכמים היתה, שאף היא פרי הנושר.

תלמדו ותפנימו - אמר לנו המג"ש בשיעור א' - כשחז"ל גודרים גדר, כל מה שנכנס בגדר הגזירה הופך להיות גזור בגזירת חז"ל, הן אם ניתן להסבירו מבחינת טעם הגזירה והן אם לאו. שהרי בוודאי שלא ניתן לחשוש שמא יתלוש אדם מתוך מעי התרנגולת את הביצה כפי שיכול להיות שיתלוש את הפרי מהעץ. אולם היות ומדובר בדבר אוכל הנושר ביו"ט - ממילא הוא נכלל בגזירה זו.

סוגיה זו נלמדת ונידונת רבות בבתי המדרש בחלקי העיון והלמדנות שיש בה.

אך הייתה לי - הפנמה אישית נוספת מאותו שיעור, שבסוגיה זו ישנה אמירה עמוקה מאד בהבנה של מה הם גדרי חז"ל - ברובד הסמכותי וההשקפתי. בהבנה של ההיגיון שגם כשהוא נראה על פניו נטול היגיון - חז"ל קבעו את הגדרות ואת הסייגים וכל מה שנופל בתוך גבולות אותה גדר, הוא אסור.

המג"ש הסביר לנו את הדבר במשל לשטח מסוים שיש סביבו גדר. חז"ל בנו את הגדר סביב אותו שטח, וכל מה שמצוי בתוך שטח זה הרי הוא בתוך הגדר, גם אם יש הגיון במציאותו בשטח זה וגם אם הוא נמצא שם רק

העבירה אלא הרחק ממנה - בשדה ההיתר הגמור, כדי שעל ידי כך לא יבוא כלל לידי ניסיון. והמשיל זאת הגר"ח שמואלביץ למי שמתקרב לבור, שהוא נתון בסכנה עצומה כי כל רוח מצויה תוכל להפילו אל תוך הבור, אלא מה יעשה - יתרחק וינוס רחוק מן הבור וינצל.

"לך לך אמרין לנזירא, סחור סחור לכרמא לא תקרב" (שבת יג א) אם הוא יתקרב לכרם הרי הוא מכניס את עצמו ללוע התהום, ושם נושבת רוח שטות שאין האדם שולט עליה, ואין לו עצה אלא לברוח לגמרי ממקום הסכנה להתרחק מן הניסיון ככל האפשר.

זהו יסוד ענינה של הנזירות - ההרחקה ממקום הניסיון, זיר עצמו מן היין, ויפרוש מתענוגי העולם הזה ואז ילך לדרכו לבטח.

תמצית עבודת האדם

הרמב"ם מביא בסוף פרק י' מהלכות נזירות: "האומר: הריני נזיר אם אעשה כך וכך, או אם לא אעשה וכיוצא בזה הרי זה רשע ונזירות כזו מנזירות רשעים הוא. אבל הנודר לד' דרך קדושה הרי זה נאה ומשובח ועל זה נאמר נזר אלוקיו על ראשו קדש הוא לד'. ושקלו הכתוב כנביא שנאמר ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריהם לנזירים".

גדלותו של הנזיר שראוי הוא להשראת השכינה והוא שקול כמו נביא, אינה משום עצם הדבר שהוא מונע עצמו מתענוגי העולם הזה ופורש מן היין - כי אדרבה המצער עצמו מן היין נקרא חוטא (ב"ק צ:). אלא מעלתו היא בכך שהוא מכיר בעוצם גנות החטא ובורח ממנו כבורח מן האש ומתוך כך הוא בא לידי קבלת הנזירות.

פרשה זו היא תמצית עבודת האדם בהבנת הגדרים והסייגים שהורו לנו על עליהם חז"ל ושגדולי ישראל מורים לנו עליהם בכל דור ודור ותמצית עבודת האדם במלחמתו של האדם עם יצרו, כשהוא קרוב למקום המכשול הסכנה גדולה שיפיל אותו היצר ברוח שטות, ולכן עליו לנוס ממקום העבירה ולהתרחק משפת הבור.

משום שהוא שם. לימוד זה חשוב ולו משום שהוא בא ללמדינו שגדרות חז"ל יש לעיתים שלא יהיה בהם הגיון מבחינת טעם הדבר - אך ההיגיון בהם יהיה שהם עומדים בשטח המגודר ודי בזה.

רדיפה מתמדת

אבי מורי הי"ו סיפר לי שהממתק היחיד שהיה ניתן להם כילדים בכשרות המתאימה היה גוש סוכר קשיח בצבע אדום שקראו לו סוכריה. גומי לעיסה המכונה מסטיק היה נחשב למאכל אסור מכל וכל, הן מבחינת כשרות ועוד יותר מכך מבחינת חוסר ההתאמה של מאכל זה לציבור יראי השם.

הדורות התקדמו והנה הביאו לנו ממתקים כשרים, פיצה למהדרין, מגלשות מים בקיץ וכו' וכו' דומה שמתנהלת כל העת סוג של רדיפה אחר הכשרת כל דבר שקיים בעולם כך שיותאם גם לציבור יראי השם. אך מיגבלות - הן לא תמיד מיגבלות של כשרות ושל הידור, ישנן מיגבלות שיסודן הוא לייצר התנהלות אחרת והבנה שיש דברים שלא עושים אותם גם כאשר הם כשרים.

אנו צועדים על פי השולחן ערוך. וכשמו כן הוא - הוא שולחן העומד על ארבע רגליים. המשימה שלנו היא לצעוד כל העת בטווח הבטוח - במרכז של השולחן. לצעוד על שפת השולחן זה אמנם מותר, זה עדיין על השולחן ולא ח"ו מעבר אליו, אולם ההליכה על השוליים מסוכנת, כי מי שהולך על שולי השולחן - למרות שהוא על השולחן הוא יכול בקלות ליפול ממנו.

גם אלו - הם גדרים וסייגים שעלינו להפנים את מהותם. לא להגיע למקומות שיש בהם סיכון של נפילה - גם אם זה "מותר".

להתרחק משפת הבור

פרשת נזיר, היא הפרשה המלמדת אותנו את סוגיית הזהירות הגדולה - שלא ליפול.

חז"ל מסבירים את סמיכות פרשיות סוטה ונזיר, ללמדינו שכל הרואה סוטה בקלקולה זיר עצמו מן היין, כי העבודה המוטלת על האדם אינה בתחום

התיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 325
סיון תשפ"ב

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

כלפי מי ששובת בעיר, אבל אם הולך לעיר הסמוכה, או אפילו לשכונה שמנותקת קצת מהעיר במרחק של קמ"א אמה ושליש [כ-68 מטר לרח"ק, כ-81 מטר לשיעור חז"א], אסור ללכת לשאר העיר ומחשבים את התחום אפילו בתוך העיר ההיא, והיכן שכלתה מידת תחומה אפילו באמצע בית, אינו מותר ללכת מחוץ לחצי זה.

עוד יש לציין בשנה זו, שחל חג השבועות במוצאי שבת, ראוי להניח את העירוב שנגעשה עבור השבת, שיחול גם ליו"ט שלמחרת, וישאירו אותו קיים כל בין השמשות של מוצאי שבת, והטעם כדי להתיר הוצאה שאין בה צורך, במקומות שהעירוב יכול להועיל. וכך מבואר במשנ"ב (סי' תקכ"ח סק"א) שאע"פ שאין מניחים עירוב במיוחד בשביל יו"ט, אבל כשמניח לשבת יניח אותו גם ליו"ט, וכמו שכתוב בנוסחאות שבסידורים שמניח לכל השבתות וימים טובים.

בוגרי השיעורים שמתמסרים לבדיקת הישובים ותיקונם
במסגרת הפעילות לבדיקת עירובי הישובים ותיקונם לזכות את הרבים, זכינו בס"ד להתקדמות גדולה ומשמחת, כאשר כמה מבוגרי השיעורים רכשו את הידע המיוחד בשימת לב לפרטי ההלכות והבעיות המצויות, וגם נטלו על עצמם להיות שותפים במסירות הגדולה לכתת רגלים בין הקוצים, בשמש ובשרב, באופן שאדם מן השורה אינו מסוגל להבין כיצד משקיעים כל כך ללא תגמול מכובד. אין לנו הסבר מובן מדוע הם בחרו להשקיע כל כך, למה דוקא הם, ומה באמת עושה אותם מסוגלים למאמץ הזה. רק דבר אחד עומד לפנינו, השליחות של הקב"ה לעם ישראל, להיות ערבין זה לזה, להתאמץ כדי שיהיה ישרו שבת, ולשמוח בזכות העצומה בהכשרת העירובים, שבכל עירוב מתוקן יש עוד כמה מאות או אלפי יהודים שנמנעים מחילול שבת.

בחודש האחרון יצא אחד מהבוגרים מהשיעורים מעיר אופקים, אברך מתמיד וירא שמים, שיצא איתנו מספר פעמים לישובים, להתלוות ולראות את ההלכות למעשה, והדבר נגע לליבו. הוא ביקש מאיתנו לדאוג למקום אחד שיש בו כבר תשתית טובה, ויש בו רב או מישהו שאיכפת לו שייסייע לו להשיג את התיקונים שצטרפו. הדרכנו אותו לצאת לישוב מסוים, עם תיאום עם נציג מהמקום, ולבדוק את כל הישוב. האברך יצא לישוב ועבר

כמה שעות עמל אחר עמל, עד שהתעייף וחזר לביתו, ושוב ביום אחר יצא ועבר עוד כמה שעות ושוב חזר לביתו, עד שהשלים את הבדיקה בכל הישוב.

באחת מהפעמים הוא עבר סמוך לפרת גדולה, והתרחק ממקום הזבל של הפרות, עד שראה מקום יבש שאפשר לדרוך בו כדי לעבור ולהמשיך לבדוק את העירוב, והנה רק הוא נכנס כמה מטרים, ופתאום שוקע בזבל בהמות רך עד הברכיים, הוא הבין שהחלק העליון מתייבש מהשמש, אבל מתחת נאסף

אוצר רטוב ומלוכלך. במצב כזה הוא גם לא יכול לחלץ את עצמו משם. למזלו היה איתו מישהו מהישוב שזרק אליו קרשים, והוא עלה עליהם והצליח לצאת משם. אבל הריח הנורא לא עזב אותו ואת בגדיו ונעליו, עד שהגיע לביתו, ונעליו החדשות שקנה לפסח, יצאו משימוש, מחמת הריח שנדבק בהם. הדברים האלו וכיוצא בהם, מלווים את אנשי העירובים, וטוענים אותם בחבילות של מצוות גדולות, שאין לנו יכולת להשיג אותם, רק משהו לסייע להם בעידוד, בתודה ובתרומה.

עשיית התיקונים יחד עם עובדי המועצה

במהלך הבדיקה הוא ראה שבאמת רוב הקו של העירוב היה תקין, אך היו כמה בעיות במקומות שונים. הוא צילם אותם ושאל עליהם, וביחד למדנו על מה צריך להעיר להם לתקן, ועל מה צריך להקל להם. לאחר מכן הוא יצר קשר עם המועצה, ועם העובד, ודיבר איתם על חשיבות התיקון

הגברת המודעות בעירובין היא שלב בקבלת התורה בימים אלו אנו עומדים לקראת חג השבועות, זמן מתן תורתנו, תורה שכוללת אורחות חיים ומצוות לכל זמן ועת יש מצוות שאנו רגילים לקיימם כמנהג אבותינו, יש מצוות שאנו מהדרים בהם ומוציאים ממון להשיגם בהידור, או מחמירים בחומרות שלא נהגו אבותינו, איכשר דרא, אבל יש מצוות שעדיין לא כל ישראל יודעים לקיימם, חושבים שמסתמא הכל מסודר ואין בעיה, או שלא צריך בנושא זה כשרות של משהו שיועד כל כך, ולצערנו יש במצוות אלו מכשול גדול. אחד מהנושאים הבולטים בחוסר המודעות שיש לציבור בנושא, הוא נושא העירוב של שבת, שבעצם כל אדם זקוק לו כדי להעביר חפצים, לקחת ילד על הידיים, לטלטל עגלה, לקחת סידור וטלית, מפתח ועוד, ואם העירוב אינו כשר ח"ו או לא מהודר, הרי שמירת השבת של כל כך הרבה אנשים נפגמת, או ח"ו מתחללת, ובכל זאת הרבה אנשים אינם יודעים מהו, היכן הוא קיים, על איזה כשרות הם סומכים, ואם בכלל יש עירוב, ואם הם לא יוצאים מהעירוב.

הגברת המודעות בנושא העירוב, הוא מצוה גדולה מאוד, מדובר גם בציבור בני התורה, אברכים ורבנים, שאינם יודעים שהמצב בעירובים בכלל הארץ קשה מאוד. יש משפחות שכבר יודעות שחייבים כשרות מהודרת גם בעירוב, לפחות כמו במאכלים, ויודעים שעירוב שנמצא בכשרות רבנות אינו מתאים להם כלל גם אם המפקח בשטח הוא אדם חרדי, כיון שעושה מלאכתו לפי הקריטריונים של הקולות הגדולות והדחוקות, שאי אפשר לבן תורה לסמוך על כך. לעומת זאת יש משפחות שלא מבינות מה גרוע בעירוב בכשרות רבנות, כביכול מה כבר יכול להיות בעיה אם קושרים חוטים שנקרעים, יש משפחות שלא סומכות סתם על כל כשרות, אבל כשרואים שיש אנשים חרדים שמטלטלים, זה כבר מכשיר להם את המצב גם בלי לדעת כמה הם מעודכנים. ויש משפחות שמספיק ששומעות שיש רב דתי בישוב, מסיקים מזה שמסתמא יש עירוב מהודר. אין צורך להאריך מה הבעיות המצויות כל כך, כל מי שקורא כאן את הפעילות הברוכה בס"ד במגוון סוגי העירובים, יודע את החשיבות והאחריות הנדרשת לעירוב טוב, ומדוע אי אפשר לסמוך על עירוב כללי באשר הוא.

לכן בימים אלו של קבלת עול תורה ומצוות עם ההשפעות המתחדשות מידי שנה, נקבל על עצמינו לקיים ולשמור ולסייע לאחרים, להיזהר מלהיכשל במלאכת הוצאה וטלטול בשבת, ולהשתתף ולחזק את העירובים המהודרים בכל אתר ואתר.

טלטול מותר בהג השיבויות אך לא לשימוש שני דברים

בחג השבועות הבע"ט, מותר לטלטל דברים, עגלות וילדים, גם במקום שאין עירוב כהלכה, כיון שבי"ט הותרה מלאכת הוצאה, גם לשאר צרכים שאינם אוכל נפש, מתוך שהותרה לצורך אכילה הותרה גם שלא לצורך (שו"ע סי' תקי"ח ס"א). אבל דעת הרמ"א שם שצריך שיהיה עכ"פ צורך קצת בהוצאה זו, ועיין במשנ"ב שם (סק"ו) שבאחרונים מבואר שלא כל צורך הותר, כגון להחזיר חפץ לבית שאינו לצורך היום אלא כדי שלא יפסד, [או להחזיר טישו כשיש לו בבית ברווח], ראוי להחמיר שלא לטלטל. מחמת דינים אלו רבים נוהגים ללכת בחג לבקר ולהתארח אצל בני המשפחה שבשבתות אי אפשר לבקרם, מחמת שאי אפשר לטלטל את התינוקות בעגלות, וכעת בי"ט מותר לטלטל ואפשר ללכת להתארח אצלם. אבל חשוב לזכור שני דברים, א' אין לטלטל דברים שלא לצורך וכנ"ל. זה מצי שיש בעגלה בקבוק מים שאינו נצר, או משחק שנשאר מהטיול בימי החול, וכן טיטולים בדרך חזור, שלא ישתמשו בהם בדרך ובבית יש אחרים, ועוד דוגמאות כיוצא בזה. ב' יש להקפיד על דיני התחומין, שלא לצאת מחוץ לאלפיים אמה, כמו שכתב השו"ע (סי' תקכ"ח) שיו"ט אינו צריך עירובי חצרות, אבל צריך עירובי תחומין. שיעור התחום אינו גדול, אלא רק כקילומטר אחד, שאדם רגיל הולך בזמניו ברבע שעה, ובהליכה מהירה אף פחות מעשר דקות. אלא שבתוך העיר נחשב הכל למקום אחד

של בעיות אלו. יש לציין לשבח את שמעון העובד של המועצה הדתית, שמגיע ברצון לתקן את העירוב כפי שמתאפשר לו בין עבודות המועצה, וגם כאן הוא הגיע עם טרקטור של המועצה ועם עמודים חדשים, והעמיד במקומות הבעייתיים.

במקום אחד היה צריך עמוד גבוה במיוחד, ולאחר שהתקינו את העמוד היה להם בעיה להרים את החוט לראש העמוד, כי גם המקל של העירובים לא הגיע לראש העמוד. אחד מהעובדים התנדב לעלות בכף של הטרקטור, עם המקל בידו, וכך הגיע עם החוט לראש העמוד.

בדברים אלו אנו רואים את ההשקעה הנדרשת בתיקון העירובים, ואין שאברכים מתמסרים למען כלל ישראל. יתן ה' שכל אחד יזכה לעשות את תפקידו בעולם, וליכות את הרבים בתורה ובמצוות, ושנזכה להיות שותפים בזיכוי הרבים.

העמוד בעירוב בטבריה יכול להיות שלך!

עלות צורת הפתח אחת, 2 עמודים - 1900 ₪

הנצח את יקיר והעמד להם זכות לנצח!

חדש! ניתן להנציח את שם התורם על העמוד.

לתרומה ולמסירת שמות

דרך נדרים פלוס, בתוך קופת מוקד העירוב,

לפרויקט הקמת העירוב בקרית שמואל בטבריה

או על ידי נציג בטלפון - 0548483320

הכנות להקמת עירוב שכונתי נוסף בעיר כרמיאל

במחלקה להקמת עירובים שכונתיים בעיר הפריפריה, אנו עוסקים בתקופה זו בעירוב השכונתי בעיר כרמיאל. לפני הרבה שנים כאשר התחילה הקהילה של האברכים להשתכן סביב לישיבת רינה של תורה, נסענו לשם לבדוק את האפשרויות להקמת עירוב שכונתי, ועשינו תכנית לשני עירובים, ובס"ד שניהם הוקמו בעמל רב של האברך המסור הרב דויטש שליט"א. שהיום נושא את כל פיקוח העירוב ועמל לתקנו כראוי. כעת לאחר שהאברכים מתפרסים גם לשאר חלקי העיר, גבר הצורך להגדיל את העירוב הפנימי, וכן לעשות עירוב נוסף בשכונה הוותיקה של רב העיר, יחד עם ההשקעה גם בפיקוח על העירוב העירוני שיהיה מתוקן כפי האפשר.

בעקבות הצורך ודרישת הציבור שם, נסענו שוב כמה פעמים ועברנו בין הבתים והחצרות במשך שעות ארוכות, עם האחראי ועם אברכים נוספים המסייעים במלאכת הקודש, לבדוק כל גדר וכל פינה, כיצד ניתן לנצל אותה שתשמש להקמת העירוב, והיכן לא כדאי להשתמש בגדר, אלא לעקוף אותה עם צורת הפתח. כמובן שבעיר כזו מעורבת בתושבים שונים, אנו לוקחים בחשבון גם את הקושי שיש מצד השכנים בהתקנת עמודים בתוך העיר, עם ההתחשבות בשכנים שאינם יהודים או שאינם מכירים את הצורך בעירוב, ואי אפשר להעמיד להם עמוד לפני הבית, ולכן עריכת התכנית לוקחת זמן ומחשבה רבה, מקצועיות ונסיון רב, ועל הכל צריך סיעתא דשמיא מיוחדת. אנו מקווים מאוד יחד עם כל בני הקהילה המצפים להקמת העירוב, שנזכה בקרוב לעשייתו והשלמתו כהלכה, ללא עיכוב וללא תקלות.

מציאת פתרון להבר עירוב לקיר של קניון

בעשיית התכנית היו הרבה נידונים הלכתיים, היכן אפשר לסמוך על הגדר הקיימת, והיכן צריך לעשות צורת הפתח, היכן כדאי לחבר את העמוד שיהיה יותר טוב ופחות ניכר, ובאיזה אופן יכלול את המעברים שהציבור משתמש בהם. באחד מהמקומות באזור הקניון, היינו צריכים לכלול את קומת החניה שמתחתיו כיון שהוא משמש מעבר קצר ומשמעותי, אבל האחראי אמר שלבנין הזה אינו יכול לחבר עמוד עירוב בשום אופן. הסתובבנו הלך וחזור סביב הבנין, עד שבס"ד מצאנו פתרון שמתקבל על הדעת, לקשור חוט לקיר הבנין בגובה ששה מטרים, ולהוסיף למטה אבן שיש דומה לציפוי הבנין, שתשמש כדין לחי, ומעבר לכביש יעמוד העמוד השני בגדר של הרוחב. האחראי הסכים ואמר, שדבר כזה נראה שיכול לקבל הסכמה לעשות על הבנין, ובזאת זה יפתור את הבעיה הגדולה שהיתה להם, וגם יכניס את הדרך בעירוב. כל המעלות יחד.

במקרה זה אנו לומדים כמה דברים, לומדים לחשוב איך לעשות את העירוב בצורה שתתקבל, וכן לומדים פתרון להתחברות לקיר שיש, ע"י לחי מאבן שיש שמדבק בצורה יפה. כמובן שגם זה לא קל לקבל רשות, וצריך למצוא מישור שיש לו קשר עם מנהל המקום, שיבקש ממנו את הדבר, ואם קשה שהוא יסביר את כל הפרטים, לפחות שיגיד שהוא רוצה שיתן לנו את בקשתינו. ויתן ה' שיהיה הצלחה.

מדוע מזומלץ להימנע מדין פי תקרה בעירוב גדול

בצד אחר היתה בעיה עם כמה יציאות של החניון, שהם פירצה לעירוב, כי החניון פתוח אל הרוחב שבשכונה, ומצד שני יש פתחים אל מחוץ לעירוב, הפתחים רחבים יותר מ"אמור, ואין להם שער שסוגר, א"כ שוב יצטרכו לעשות להם צורת הפתח. בשלב ראשון שאל אחד מהאברכים שהשתתף בסיוע, שאפשר להתייך גם בלי צורת הפתח, מדין פי תקרה יורד וסותם.

אבל הסברנו שיש הוראה במוקד העירוב לעירובים להימנע מלסמוך על פי תקרה לעירוב הכללי או השכונתי, מחמת כמה סיבות הלכתיות ומתוככם, אי צריך שפה התקרה יסתיים בצורה ישרה ביחס לצורת המקום, כמבואר בגמ'

ובשול"ע (סי' שס"א ס"ב) בד"ץ נפרץ הקירוי באלכסון, שאפילו שהתקרה מסתיימת בקו ישר ולא מתעגל, אבל כיון שביחס לבית זה אלכסון אינו כשר. ולא תמיד שמים לב לכך. ב' פי התקרה משתנה לפעמים, כגון שמוסיפים לפניו עוד חתיכת גגון משופע, ולפעמים הוא פוסל את שפת התקרה מדין פי תקרה ואכמ"ל בפרטי הדינים. ג' דין פי תקרה

מועיל רק ברוח אחת, וי"א גם בשתי רוחות כצורת גאם [כצורת ר], אבל אם יש שני פתחים זה במזרח וזה במערב וכדומה, לא אומרים פי תקרה במפולש. וגם בזה לא שמים לב, ובפרט כאשר אחרי שנה או שנתיים נוספה עוד פירצה והתירו אותה בפי תקרה, ולא זכרו באותו זמן שכבר אמרו אותו במקום אחר. מתוך כל הסיבות האלו, אנו נמנעים מלהסתמך על דין עומד מרובה, ויש בזה חשיבות גדולה בשביל כשרות טובה.

[האופנים שמשמשים היום בד"ץ פי תקרה, הם בעירובים פרטיים בבנינים, שבהם פחות מצוי החששות הנ"ל, כגון בשאלה שנשאלנו בשבוע זה מבית כנסת שפתוח לרחוב, והמדדגות שבכניסה אין בהם שיעור מספיק לניחוש מחיצה, האם מותר לטלטל ברחבה שלפני הפתח. במקרה זה בדקנו שהתקרה בנויה בצורה כשרה לפי דיני פי תקרה, ולא שייך בה את החששות הנ"ל, ואמרנו להם שמותר לטלטל שם עד סוף התקרה, מדין פי תקרה יורד וסותם].

כמה נידונים בצורת הפתח מעמודי התקרה

אבל לאחר התבוננות נראה שיש בפתחי החניה דין צורת הפתח, משום שיש הרבה עמודי בטון וקורות בטון שמחזיקות את החניון שמעליו, והעמודים עמדו בדיוק בתחילת הפתחים ובסופם. דבר נוסף שבדרך כלל התקרה ישרה, ואז יש בעיה להחשיב את התקרה למשקוף של הפתח [בדברי המשנ"ב ס"ס שמ"ו משמע שכשרי כאשר העמודים סמוכים לסוף התקרה, והחזו"א (סי' קי"א סק"ה) חולק ופוסל], אבל כאן היו גם קורות בטון בולטות כלפי מטה מהתקרה, אם כך הרי יש כאן צורת הפתח.

עדיין יש לשאול, כיון שהעמודים והקורות לא נעשו לשם צורת הפתח, אין להם דין מחיצה. אבל בחזו"א (סי' קי"א) מבואר שגם דבר שלא נעשה לשם צורת הפתח, יכול להיות כשר אם יחשבו עליו לשם כך, ואפילו מחשבה של אדם אחר שאינו בעלים של המקום, יכול להחיל על זה דין צורת הפתח. לפ"ז אמרנו שאנו מחשבים ומיחדים עכשיו לשם צורת הפתח, ובכך העירוב יהיה סגור בלי לעשות משהו נוסף. [ובשיעורי העירובין ביארנו בדברי החזו"א שם, שדבר שנעשה לפתח רק לא כיוון שיהא בו דין צורת הפתח, כגון כניסה לחניה, אפילו מחשבה אינו צריך. ואכמ"ל].

במקרה זה החלו לדון עוד כיון שהעמוד מצופה בבד גדול לכל גובה העמוד מלמטה, יוצא שהעמוד מוקף במחיצה, ולכאורה זה דומה למש"כ המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ג) שאם העמיד אחד מהעמודים בתוך מקום מוקף מד' רוחותיו, אינו כשר כלל. אבל גם בענין זה יש להכשיר את העמודים הנ"ל, משום שהמשנ"ב דיבר כשיש שיעור מקום מאחורי המחיצה, ויוצא שהעמוד במקום אחר, משא"כ כאן אין שום מקום מאחורי הבד, אלא היא רק עוטפת את העמוד, והבד בטל כביכול לעמוד. כמו כן יש מקום להגיד שהבד ייחשב לפחות כלחי או כעמוד מצד עצמו, [וכיון שהוא מתוח על הקיר, אינו מתנדנד ברוח]. שם אלא שנתן שאע"פ שכשר למחיצה, אינו כשר ללחי של צורת הפתח, משום שבצורת הפתח יש דין שהלחי יהיה ראוי להעמיד דלת קלה כגון של קש, והבד היה נקדע אם יתברר אליו דלת קלה. [ובמק"א ביארנו מה זה שונה מטיח על הקיר שכשר ללחי, אע"פ שהטיח מצד עצמו לא יכול להחזיק דלת ללא תמיכה בקיר, ע"ש בשער הציון (סי' שס"ג ס"ק כ"ב)].

דין זה הוא אחד מתוך עשרות מקומות שהיה צורך לדון בכשרות להקמת העירוב, ובכל דבר צריכים לחשב את כל פרטי ההלכות הרבות, ואנו מביאים קצת מהם בגליונות אלו, על מנת להחכים את הקוראים בלכה למעשה, שידעו כולם לעשות את העירובים כהלכה, ולברר ולשאול את הרבנים המומחים לענינים אלו ומתמצאים בנידונים המעשיים עם פסקי גדולי ההוראה.

לשיעורי הדרכה דיגיטליים - מכון הלכה למעשה - A532534735@GMAIL.COM

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם מנחובסקי זללה"ה

נשא וחה השבועות תשפ"ב ❖ גלין ת"פ

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

ברכת כהנים

דבר אל אהרן ואֶל בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרַכְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם (ו' כ"ג) הנה דן בפרי מגדים (סי' קכ"ח במ"ז אות ג') בכהן שיש לפניו ב' מצוות, נשיאת כפים והשבת אבידה, ואינו יכול לקיים רק אחת מהם, מה יעשה, ודן דעדיף נשיאת כפים שיש בו ג' מצוות, שכל ברכה הוא מצוה בפני עצמה, משא"כ בהשבת אבידה שהוא רק מצוה אחת.

א. אבידה אחת יקרה

הנה יש לדון במצוות השבת אבידה, במחזיר אבידה אחת ששוה כמה פרוטות, האם מקיים רק מצוה אחת, או דילמא מקיים כמה מצוות כמנין הפרוטות.

הנה יש שטענו דבחפץ אחד אין יותר מצוות אף שהוא שווה יותר. אמנם לענ"ד לא היה נראה כן, דהרי כמו בחפצים קטנים נפרדים יש מצוה על כל אחד, הוא הדין באבידה אחת גדולה ששוה כמה פרוטות. והרי אם לא נימא כן, אם מוצא יהלום יקר ויודע מי הבעלים, וגם קופסת גפרורים ויודע מי הבעלים, ואינו יכול להחזיר אלא אחת מהם, יוכל להחזיר הגפרורים, והוא נראה דבר רחוק.

ב. בפרי מגדים מבואר דאיכא רק מצוה אחת

אמנם לכאורה מבואר בפרי מגדים הנ"ל כהצד הנ"ל דבחפץ אחד אין יותר מצוות אף שהוא שווה יותר, דהרי כתב דנשיאת כפים עדיף מכיון דיש ג' מצוות, והרי להאמור גם באבידה שיש בו כמה פרוטות, איכא כמה מצוות. אלא רואים דלא כמו שכתבתי.

ג. יקרה יותר אבל אינו יודע מי הבעלים

הנה נסתפקתי אם אדם רואה שתי מציאות, ויכול להחזיר רק אחת

עניני יום טוב

מביתו ולידך לעיר אחרת בשביל לקיים מצוות עשה. ועיין במנחת יצחק (ח"ב סי' ע"ה) שהאריך בזה.

ג. לקבל תוספת שבת

הנה אם נימא כן שבאמת חייב לקבל על עצמו יום טוב שני, אם כן אטו מי שאין לו תפילין ביום ששי, יתחייב לקבל תוספת שבת מפלג המנחה להפוך עצמו מאונס לפטור, ונהי דביטל בלאו הכי העשה מקודם, אך מכל מקום השתא אכתי חייב. ולא שמענו הכי.

[ובאמת יש לעיין בדיון תוספת שבת לענין תפילין, עיין בספר ים התלמוד בסופו בתשובת הגאון מפרשי הים עם הגרע"א].

ד. הנידון רק מדאורייתא

הנה דע דכל הנידון רק מדרבנן, אבל מן התורה אין חיוב להחליף אונס בפטור, וכמו דאיתא במרדכי (מנחות הלכות קטנות אות תתקמ"ד) דמן התורה כשאין לו ציצית, שרי ללכת בבגד בלא ציצית. ולא מחייבין ליה להוריד חבגד וכך לא יהא אונס ממצות ציצית אלא יהא פטור מהמצוה.

[וזה לשון המרדכי, לכן נראה לר"י דמצות עשה דציצית אינו אלא להטיל בו ציצית כשילבשו, ולא אמר הכתוב בלשון לא תלבש בגד שיש לו ד' כנפים בלא ציצית דאז ודאי היה חדין עמו, אלא מצות עשה גרידא להטיל בו ציצית ומכל מקום אין הטלית אסור ללבוש וגם אין עובר כיון שאין עתה יכול להטיל בו שהוא שבת].

והנה איתא בתשב"ץ (סי' ק) דמי שאין לו סוכה, והוא אונס בקיום מצות סוכה, ראוי שיעשה עצמו עוסק במצוה, דהיינו שיחליף

תפילין ביום טוב שני

הנה מי שנמצא בחוץ לארץ ודעתו לחזור לארץ ישראל, אם כן באסרו חג של היום הראשון של יום טוב חייב בתפילין.

מעתה יש לדון אם אין לו תפילין רק ליום לאחר מכן, האם יתחייב לקבל על עצמו להיות בן חוץ לארץ ואז יתחייב ביום טוב שני של גלויות ויפטר מתפילין. [והנידון בין בודע שאין לו תפילין בלילה, ובין אם רק באמצע היום רואה שאין לו תפילין].

א. יותר מחומש ממונו

הנה פטור דיותר מחומש ממונו לקיום מצוה, נאמר לא רק בהוצאת ממון, אלא אף בשאר דברים השווים ממון, כגון בעובדא דתינוק שנולד ברגל עקומה, והיו צריכים ליישרה על ידי גבס, וזה היה אפשר רק כאשר העצמות רכות דהוא רק סמוך ללידה, ואם יעשו הגבס לא יוכלו למול בזמנו ביום השמיני, ופסק באבני נזר (יו"ד סי' שכ"א) דיש לעשות הגבס, דכיון דעל מצות עשה אין לבזבז יותר מחומש ממונו, קל וחומר לרגל עקומה.

ואם כן הכי נמי בנידון דידן, אם דבר זה חמור עליו מחומש ממונו אם כן פטור, אלא כי דיינינן באופן שקיל ליה מחומש.

ב. לעקור מביתו

הנה כתב בחיי אדם (נשמת אדם כלל ס"ח סי' ק) דאינו מחוייב לעקור

אונס בפטור. ולעניין לפי מה שכתב במרדכי הני"ל היינו רק מדרבנן.

ה. לענין מילה

כמו כן יש לשאול ביש לו בן שצריך למולו, ואי אפשר למולו מחמת סכנה, יתחייב לקבל תוספת שבת מפלג המנחה כדי שלא יהא אונס אלא פטור.

אך זה טעותא, דממה נפשך אם יום הששי בשבוע הוא ביום השמיני נימא דדחי תוספת, כמו דמשמע בט"ז (סי' ת"ר ס"ק ב'), ואם כן אכתי ישאר רק אונס, ואם נימא דלא דחי תוספת, אם כן מה יועיל שיקבל התוספת הרי באמת חייב אלא דאינו דוחה שבת, ושוב ישאר רק אונס.

טלטול פתילה לאוכל נפש

הנה כתב הגרע"א (גליון סי' תק"א על ה"ט ס"ק ז') דלטלטל להוציא הפתילה הישנה מפני חדשה ביום טוב, היא היתר גמור, דהרי קיימא לן (שולחן ערוך סוף סי' תק"ט) דשרי לטלטל מוקצה לצורך אוכל נפש. [בלי שימוש בגוף המוקצה].

א. לאכול שלא בחושך

הנה יש כאן מחודש, דהרי יכול לאכול בחושך והאור רק שיאכל שלא בחושך, ושמעין דגם זה מקרי צורך אוכל נפש.

ב. לחתוך נר לצורך אכילה

הנה יש לעיין לדבר הגרע"א, אטו מכשירים לעשות נר למאור שאי אפשר מערב יום טוב, יהא שרי מפאת מכשירי אוכל נפש, והרי אמרינן (שולחן ערוך סוף תק"ד סעי' ח') ומשנה ברורה שם ס"ק מ"א) דאסור לחתוך נר ביום טוב.

והרי לבית שמאי דלית להו מתוך, האם יהא מותר להדליק נר לאכול לאורו.

ג. דוקא פתילה אחת

הנה לענין דינא דהגרע"א היינו דוקא להוציא פתילה אחת, אבל כשיש כמה פתילות הא החשיכה כבר פסקה בראשונה, ואין כאן צורך אוכל נפש. וכל דברים אלו צריכים תלמוד.

ד. האם הכלי נעשה בסיס

הנה לענין הכלי שבו הפתילה, יש לעיין אם מותר לטלטל, דיש לומר דהוה בסיס לפתילה, ואע"פ שתחילה הניחה הפתילה כשלא היתה מוקצה, אבל אחר כך הא הוה מוקצה, וכגון המניח שעון על שולחן ואחר כך נעצר השעון, דיש לדון האם חשיבא מניח או שוכח. [וכתבנו בזה בספר היובל לזכר החתם סופר סי' ס"ח].

תו יש לומר דלענין הבסיס הוה מוקצה לחצי שבת דהרי בכניסת היום טוב היה מותר.

חוט שנתערב בציצית

הנה עובדא הוה שראה ביום טוב שנתערב בחוטי הציצית חוטים אחרים שנתקו מהכתונת. ויש לדון האם מותר להסירם דהרי החוטים שנתערבו הם מוקצה.

א. היאך מטאטאין צורות

הנה לכאורה אסירא משום מוקצה. אך הרי כתב בחזון איש (או"ח סי' מ"ז ס"ק כ"א) היאך מטאטאין הצורות מהרצפה, הא יש כאן טלטול מוקצה, וכתב דיש לומר דאין על זה שם טלטול מוקצה כל שכוונתו לנקות את הבית מלכלוך, דחשיבא התעסקות בדבר ההיתר, ומהאי טעמא לוקח פסולת מתוך אוכל באופן המותר. [באוכל מרובה על הפסולת].

ואם כן יש לומר דהכא נמי הסרת החוטים שנתערבו הציצית לא חשיב טלטול מוקצה אלא עיסוק בהציצית. אך צריך עיון אם סברא זו מוסכמת.

ב. אינו טלטול

אך באמת למה יסיר החוטים, הרי הציצית אינה נפסלת, וטלטול שלא לצורך ליכא הכא כיון דזרקנו אחר כך ואם כן בטלים להבגד.

[א"ה. דהנה איתא בגמרא שבת (קל"ט ב') הוצא בשבת בטלית שאינה מצויצת כהילכתא חייב חטאת, מכיון דהציצית חשיבי ולא בטלי, אמנם מותר להתעטף בכילה ובכססיה [רצועות] ויוצא לרשות הרבים בשבת, דאין הרצועות חשובות כמשאוי מכיון דהרצועות לא חשיבי ובטלי להבגד].

אך לא ידעתי אם גם דבר שאינו מחובר נחשב בטל לבגד.

מתלה שנקרע

הנה איתא בספר דינים והנהגות (מהחזון איש, פ"ח ה"ז) עובדא הוה במתלה (היינוג'ר) של חליפה שנקרע מצד אחד ביום טוב, ודעתו לתופרו במוצאי יום טוב, והחמיר החזון איש שיפשוט המעיל, דאיכא בזה משום מלאכת הוצאה ביום טוב, מכיון דהוה הוצאה שלא לצורך יום טוב כלל, דאין צריך להמתלה אלא דמתלוה ממילא.

[הנה לפי זה יהא אסור ביום טוב להניח מלפפון קר אצל בשר חם כיון שמתבשל, כמו דאסרינן בשבת. ולולי דברי החזון איש הוה שרינן דרצונו להניח כאן המלפפון ובישול הותר ביום טוב לצורך. וכמו כן יהא נפקא מינה להניח צלחת מרק חם על צלחת שניה שיש בה רטיבות, דבשבת אסרינן משום מבשל, ואם כן גם ביום טוב].

אמנם תיקשי הרי נוח לו ללבוש הבגד עם המתלה הקרוע כדי שלא יצטרך לפשוטו, ואם כן אמאי אינו מותר:

א. נוח לו

הנה יש לעיין הא מותר לאדם לטלטל חפצים בכיסו לצורך יום טוב, אף שהולך בינתיים למקומות אחרים, ונמצא דאין צריך לו החפץ במקומות האחרים, אלא טעמא דשרינן משום דנוח לו בהכי, ואם כן הכי נמי במתלה הרי נוח לו שיהא המתלה כדי שלא יצטרך לפשוט הבגד.

ב. צריך להכלי ביום טוב

יש לחלק, דאין הטעם דמותר לקחת כלי שבכיסו מכיון שאחרת יתעכב, שאם כן שרי גם במתלה.

אלא טעמא דשרינן בכלי שבכיסו, כיון דצריך לכלי ביום טוב וזו הדרך הנוחה לו להביאו, משא"כ במתלה שאינו צריך להמתלה כלל.

והיינו כשם דמותר לקחת הדבר בכיסו בדרך קלה אף שארוכה יותר, הכי נמי הכא כשהולך בינתיים למקומות אחרים, דזה הדרך הקלה לו.

ג. לקחתו להביא לו

העירו לחלק באופן אחר, שהרי אם יהא בדרך הילוכו במקום אחר, יהא מותר להביא הכלי בכדי שיקחנו משם, ואם כן הוא מביא לעצמו.

[א"ה. היינו שיהא מותר לאחר להביא לו הכלי כשצריך להכלי, ואם כן הכי נמי הרי הוא מביא הכלי לעצמו כדי שיהא לו לקחתו לאחר שגמר להיות במקומות האחרים. ועיין].

ספק הואיל

הנה יש לדון אם מצריפין ספק הואיל לספיקא דאורייתא כדי לעשותו ספק ספיקא. דהיינו דנימא חדא, דילמא מותר מדאורייתא, ותו, דגם אם אסור מדאורייתא, אבל ספק אם יש בזה הואיל.

ולכאורה יש לומר דליכא לדון מחמת ספק אם יש הואיל, דכיון דמחמת הדין ספק דאורייתא לחומרא, במציאות לא יהנה, אם כן שוב ליכא הואיל כלל.

א. נפקא מינה לענין לשרוף חמץ בפסח

הנה יש לדון דנפקא מינה בהאי נידון, האם שרי לומר לנכרי לשרוף חמץ בפסח, דנימא ספק ספיקא,

חדא, דילמא כהמתירים (מובא במשנה ברורה סי' תמ"ו ס"ק ו', ובשער הציון שם ס"ק ח') לשרוף חמץ ביום טוב, דסברי דכיון דזה מצוות היום אם כן אמרינן דמתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך.

תו, דאף להאוסרים לשרוף ביום טוב מחמת מתוך, מכל מקום דילמא מותר לשרוף החמץ מחמת הואיל, דהרי איתא בגמרא סוף תמורה (ל"ד א') דכל הנשרפין אפרן מותר, ואם כן למאן דאמר דחמץ מצוותו בשריפה הני גחלים מותרים בהנאה, ואז יש הואיל שיכול ליהנות מהגחלים לבשל בהם לצורך אוכל נפש, ואף להסוברים דמצוותו בכל דבר והגחלים אסורים, אך עכ"פ דילמא יש כאן הואיל.

ב. איסור דרבנן אינו מונע הואיל

הנה העירו דלשיטת הרמב"ם (פ"ט מהל' טומאת מת ה"ב, פ"י מהל' כלאים הכ"ז) והראב"ד (פ"י מהל' כלאים הכ"ז) דספק דאורייתא אסור רק מדרבנן, אם כן מן התורה מותרים הגחלים ואסורים רק מדרבנן.

והרי לדעת השאגת אריה (סי' ס"ד) איסור דרבנן לא מפיקע הואיל, דהיכא דאינו אסור אלא מדרבנן אמרינן הואיל.

(פסחים ל"ח א') **דמצת מעשר שני אין יוצא בה בפסח דלא חשיב מצתכם, לרבי מאיר דסבר מעשר שני ממון גבוה הוא, והא הואיל דאי בעי מיתשיל על המעשר שני מחשבינן ליה כשלו. והרי אם ישאל על המעשר שני, יתברר שעבר על איסור דאכילת טבל למעשר שני.**

ותיקשי דהרי אינו שכיח שיעבור על איסור דאורייתא דבל יראה, וגם על איסור אכילת טבל למעשר שני. ובכל זאת אמרינן הואיל.

א. ליישב ב' דרכים

הנה יש לומר דאע"פ דבעלמא לא אמרינן הואיל דאי בעי לעבור על איסור, אמנם עכ"פ סגי בזה למיחב זיקת בעלות, ומשום הכי חשיב שלו לענין בל יראה ולענין מצה, ומכל מקום היינו רק לרבה דבעלמא אמרינן הואיל.

והעירו שיש לבאר בענין אחר, דיש לחלק בין הואיל שהוא עצמו יעשה, דלא איכפת לן שזה איסור, ובין הואיל שאחרים יעשו, דבכהאי גוונא לא אמרינן הואיל שאחרים יעשו איסור.

ב. יבערו מיד

הנה העירו דיש ליישב דהא דאמרינן הואיל דאי בעי לישאל על חלה, היינו דאי בעי ישאל על החלה ויבער החלה מיד, ואע"פ דכתבו תוספות (פסחים כ"ט ב' סד"ה רב אשי) שהמשהה חמץ בפסח ודעתו לבערו אינו עובר באותה שהייה, דהוה ניתוק לעשה, אבל ברמב"ן (א"ה. עיין רמב"ן מכות י"ז א' שאם העשה מתוך רק מכאן ולהבא לא חשיב ניתק לעשה) מבואר דלא הוה ניתק לעשה, אך הרי בפשוטו חמץ שנפלה עליו מפולת עוד מערב יום טוב, שרינן לגלותו ביום טוב ולשרפהו מיד, וכן חזינן דמקשינן (פסחים ו' ב') כי משכחת ליה ליבטליה, [אמנם עיין בר"ן שם דהיינו משום אונס], ואם כן שפיר יש כאן הואיל לישאל.

אך הראיה קיימת ממצת ממעשר שני, דדנו בתוספות הנ"ל שיצא על ידי שאלה, אע"פ שאוכל טבל. אלא אם כן נימא דתוספות איירי באופן שלא ראה פני הבית. והוא דוחק.

ג. מבשל חמץ מיום טוב לשבת שלאחריו

הנה אם בישל חמץ ביום טוב אחרון של פסח לצורך שבת שלאחריו, יהא תלוי ב' הדרכים, דהרי הכא ליכא האיל דמיקלעי ליה אורחים חזי ליה, דהרי באחרים ודאי לא אמרינן הואיל באיסור, והרי אסור ליתן החמץ לאורחים ביום טוב. ולמה שכתבנו אף לגבי עצמו לא אמרינן הואיל דאי בעי לעשות איסור, שהרי לא יאכלנה באיסור, אם כן הכא ליכא הואיל שיאכלנו בעצמו.

אמנם לדרך השני הנ"ל דלגבי עצמו אמרינן הואיל גם באיסור, אם כן שפיר נימא בזה הואיל.

ד. יחיד עביר יאכלנו בעצמו

הנה דן הגרע"א (קמא ס"י ה') היאך מהני עירוב תבשילין בנמצא יחיד עביר, וכתב דלענין שיבואו אורחים מחוץ לתחום, הא לא ניוש שיעברו על איסור תחומין. ויש לעיין נימא דיאכל הוא בעצמו.

ויש לבאר דזה נמי לא שכיח שהרי הכין עבור שבת, וגם הוא שבע, וכל ההואיל רק מפאת אורחים.

ובאמת כבר כתב רש"י דהואיל רק מפאת אורחים, אבל בדידיה הרי כבר אכל. [והנה דינא דשוטח במסוכנת אם כבר אכל, והוא סוף היום, יצטרך להכריח עצמו לאכול].

והנה לפום הדרך הראשונה ניחא, דגם בהוא עצמו אם לא שכיח לא אמרינן הואיל, אמנם לדרך השניה דבהוא עצמו אמרינן הואיל אע"פ דהוה איסור, אם כן הכי נמי נימא הואיל שיאכלנו בעצמו אע"פ דאינו שכיח. ונצטרך לומר דזה לא שכיח טובא לאכול כשהוא שבע.

ה. לשחוט נדרים ונדבות

הנה יש לשאול אמאי אסור מן התורה לשחוט נדרים ונדבות ביום טוב, הא יכול להשאל על הקרבן, ואז יוכלו לאכול למאן דאמר אכילת חולין בעזרה דרבנן, והיינו לדעת הטורי אבן דאיסור דרבנן אינו מונע מלומר הואיל.

ונצטרך לומר דהרי אם ישאל יעבור איסור דאורייתא של שחיטת חולין בעזרה וזה כדברינו לעיל. [ונקעין זה כתב בטורי אבן בחגיגה ז', רק לא כתב מפאת השחיטה בעזרה אלא מפאת האכילה].

אמנם לדרך השני דבדידיה אמרינן הואיל גם באיסור, אם כן אכתי תיקשי אמאי הכא לא נימא הואיל.

ו. הואיל בחרישה

הנה במשנה למלך (סוף פ"א מהל' שופר) מבאר דעת תוספות

מעתה יהא מותר לשרוף החמץ משום הואיל שיכול ליהנות מהגחלים, דלהאמור האיסור הנאה מהגחלים אינו אלא מדרבנן [מחמת הדין דאיסור דאורייתא מדרבנן לחומרא], והרי היכא דאינו אסור אלא מדרבנן אמרינן הואיל.

אם כן נימא דבאמת מותר לשרוף החמץ ביום טוב. ולפי זה יהא מותר בתורת ודאי שהרי מותר מן התורה בספיקא.

ג. נקטינן דספק דאורייתא מן התורה אסור

אך כיון דהשאגת אריה (סוף ס"י ק"י) פסק לדינא דלא כהרמב"ם, דנקט דהעיקר לדינא כדברי הרשב"א (תורת הבית ב"ד ש"א, קידושין ע"ג א') וחר"ן ושאר פוסקים דהספיקות אסורים מן התורה, אם כן בספק דאורייתא אסור מן התורה וליכא הואיל.

אלא אם כן נימא דלחצד שמותר יש הואיל, וכשם שדרבנן אינו מפיקע, גם הנהגות הספיקות לא תפקיע. אך אינו מוכרח דסוף סוף זה איסור מן התורה.

ד. אפרם מותר אע"פ דבפועל ליכא המצוה

תו יש להקשות על הנ"ל, דהרי לכאורה יש להוכיח דאין כאן היתר לשרוף, דאם אזלינן כשיטת הרמב"ם והראב"ד דהספיקות מותרים, אם כן בספק אם יש כאן מצות שריפה, הרי פטור מלשרוף, ואם כן אין כאן היתירא דנעשה מצותו.

אבל באמת מסתברא לא כך, דהאפר יהא מותר משום דילמא יש כאן מצוה, אע"פ שפטור מהמצוה דשריפה מספק.

ונפקא מינה בזה, אם יש ג' ציבורים אחד מהנשרפין ואחד מהנקברים ואחד היתירא, ופרש אחד מהם ונשרף, יהא האפר מותר, דהרי משני ציבורים האפר מותר, אע"פ שכד דיינינן אם יש מצות שריפה, פטור משריפה, מפאת כל דפריש מרובא פריש, אך מכל מקום מתוך ג' הציבורים שנים מהם אפרם מותר.

והיינו דאע"פ דבפועל אין כאן מצוות שריפה, מכל מקום מחמת ההכרעה דכל דפריש אמרינן דאפרם מותר. ואם כן הכי נמי נימא לענין ספיקות דאע"פ דאין כאן מצות שריפה מכל מקום מחמת הספק אפרם מותר.

ה. כעין זה לענין עשה דוחה לא תעשה

כעין זה יש לדון לענין עשה דוחה לא תעשה, ויש ג' ציבורים, אחת טליתות של פשתן החייבות בציצית, ואחת טליתות של משי שפטורות מן התורה, ואחת טליתות של פשתן שפטורות מציצית, ופרשה אחת מהם, והנה מן התורה הפורש פטור מציצית, דהרי ברוב הציבורים ליכא מצוות ציצית מן התורה, אך יהא מותר להטיל כלאים חוטים של צמר, דהכי נמי ברוב אין איסור כלאים אע"פ שאין מצות ציצית.

ואף להסוברים דבמצוה של רשות לא אמרינן עשה דוחה לא תעשה, (עיין בחזון איש סוף נעמים), מכל מקום הכא דיינינן שהמצוה היא חובה, אלא שפטור דהוה רק מיעוט.

ו. דינא דעשה דוחה שאני

הנה לענין אופן הנ"ל דעשה דוחה לא תעשה תליא בנידון השאגת אריה (חדשות ס"י ט') בבגד שספק חייב בציצית, אם להרמב"ם דספיקא לקולא, מותר לשים כלאים מספק, או דילמא כיון דהופקע מהחוב שוב אסירא בכלאים בתורת ודאי. ואם כן בזה גם לדין בגוונא דג' ציבורים יהא אסור.

ומכל מקום יש לומר דזה רק לענין עשה דוחה לא תעשה, מכיון דאינו מחוייב ליכא דחיה, אבל אין הכי נמי לענין האפר יהא מותר בספק אם מצותו בשריפה גם להרמב"ם דפטור מלשרוף.

הואיל בדבר של איסור

הנה כתבו האחרונים בדבר האסור מן התורה לא אמרינן הואיל. [אלא בדבר שאסור מדרבנן, כתב בטורי אבן (מגילה ז', וכן בשאגת אריה ס"י ס"ה) דשפיר אמרינן, והגרע"א (קמא ס"י ה') כתב שמסברא לא נימא הכי].

ויש לשאול הא בדידיה חזינן דאמרינן הואיל גם באיסור דאורייתא, דהרי אמרינן בחלה שהחמיצה בפסח, הואיל דאי בעי מתשיל על החלה ויהא שלו ולכן עובר בבל יראה.

ולכן דנו תוספות (פסחים מ"ו ב' ד"ה "הואיל" השני) אמאי אמרינן

בפסחים (מ"ז א' ד"ה כתישה) דפירושו הגמרא דאיירי לענין כלאים, דאינו חייב על חרישה דכלאים משום הואיל דחזי לכסות דם צפור, ועל זה מקשינן בגמרא דכיון דלענין חרישה ביום טוב לא שרינן משום דאית ביה עשה ולא תעשה, אם כן גם לענין כלאים לא אמרינן הואיל דאפילו אם היה שם דם צפור היה אסור לכסות. והקשה במשנה למלך אמאי לוקה מצד כלאים, הרי לענין איסור כלאים שפיר נימא הואיל, דהרי אם היה דם צפור היה מותר לעבור על איסור כלאים דהוה לא תעשה גרידא. ותיירץ דהואיל באיסור לא אמרינן, והרי כיון דאיירי ביום טוב אם

כן גם איסור כלאים אי אפשר להתיר משום הואיל, דהרי יהא בזה איסור יום טוב והוה הואיל באיסור. ותיקשי הרי הבאנו לעיל דמבואר בתוספות לענין מצת מעשר שני דאמרינן הואיל אע"פ דהוה באיסור. ולחילוקא דידן אתי שפיר, דהתם היינו דוקא למשוי בעלות. אמנם לדרך השני הנ"ל דבידידה אמרינן הואיל אע"פ שהוא באיסור, אם כן סתרו תוספות לדבריהם במעשר שני. אמנם בלאו הכי דברי המשנה למלך צריכים ביאור, דהרי קיימין שכבר חרש, והנידון דהואיל שלא יהא כאן איסור, ואם כן מאי שייך לומר דהוה הואיל באיסור.

בתורת הדרך אמונה [ז]

אמנם בדרך אמונה (שם) כתב לדון לחלק, דשאני בגוונא דהרמב"ם דגדל אצל בר חיובא, משא"כ הכא דגדלו בהפקר.

ולפי זה אם קנה פירות מנכרי ואחר כך קנה האדמה, יש לומר דיהא פטור מבכורים. אך אייתי בדרך אמונה דמודרי הרמב"ם איכא למילף שגם בנכרי דינא הכי שיתחייב אחר כך. וכתב דיש לומר דנכרי שאני מהפקר, ונשאר בצריך עיון.

אך העירו, דמשמעות רש"י במשפטים (שמות כ"ג י"ט) דקורא שם במחובר, ולדברי הדרך אמונה היאך יועיל הא עדיין לא זכה בהפירות.

[וועד, דהכי נמי מבואר ברמב"ם (שם הי"ט) דקורא שם במחובר, אף שלא בישל כל צרכו, ואין צריך לקרוא אחר כך שנית, וצריך עיון, היאך מהני קריאת שם במחובר למה שיגדל אחר כך, והרי בפירות ערוגה דקורא תרומה, לא מהני על מה שיגדל אחר כך, ועמד על זה בביאור הלכה (שם) ואסיק דגזירת הכתוב הוא.]

עוד בעניני יום טוב [א]

לילה לבד. ומשמע דרק כשהמבושל שיש לו בישלו ביום טוב.

ב. לחלק

מעתה לפי זה בנידון דידן יהא שרי, דמה לי מוותר על האוכל שיש לו ליום טוב ומבשל אחר, ומה לי מוותר על השמש ומדליק נרות.

אבל באמת יש לחלק, דלא דמי דהכא הרי כבר נהנה מהאור שהגיע דרך החלונות ורק אחר כך סגר החלונות, ואחר כך מדליק נר גם ליום טוב וגם למוצאי יום טוב, ודמי לאופן שכבר אכל מאותו מין ביום טוב, ואחר כך מבשל עוד קדירה ואוכל ממנו מקצת ביום טוב ומקצת לאחר יום טוב, דאסרינן משום הערמה (כמבואר בשולחן ערוך שם).

[אלא דיש לומר דאיסור הערמה רק מדרבנן, והכא דבין השמשות ספיקא דילמא יממא, יהא מותר מפאת ספיקא דרבנן לקולא].

ג. אסרינן מדרבנן ביש לו פת

הנה מבואר בשולחן ערוך (ס"ו תקי"ז ס"ו ו') דביש לו פת אסור לאפות פת, ואם כן חזינן דאסרינן לאפות ביום טוב כשיש לו פת. ואולי נימא דאיירי שאפאה הראשונה ביום טוב. אך לא משמע כן.

אך באמת אין כאן קושיא על עיקר דברי החזון איש (שם) דאיהו קאמר דהואיל שייך רק לענין מלאכת יום טוב ולא לענין מלאכת שבת, מכיון דהיתר דאוכל נפש ביום טוב הוה היתירא ואינו משום הצורך לאכול, וראיה מדשרי ביש לו מבושל מערב יום טוב לבשל ביום טוב, והנה סגי לן בזה שמותר מן התורה.

עוד בעניני יום טוב [ב]

שאני התם דחיישינן דהוי מיום טוב לחול או מיום טוב לתוספת יום טוב או מתוספת יום טוב לחול, כיון שבבין השמשות כל רגע ספק הוא, ויש לחוש שיתחלף היום בין המלאכה ובין התועלת ממנה, משא"כ הכא הוי באותו הזמן.

מעתה באמת העושה מלאכת אוכל נפש במוצאי יום טוב לפני שאמר "ברוך המבדיל", יש להקפיד שלא יאמר "ברוך המבדיל" מיד דאז אשתכח דקעביד מיום טוב לחול, אלא קודם ינהה מהמלאכה ורק אחר כך יכול לומר ברוך המבדיל.

חג הבכורים

יש לדון האם חייב בבכורים בשנת השמיטה, האם נימא דפטור מכיון דלא זכה בהפירות מארצו, כיון שאין הפירות שלו אלא זכה מהפקר.

[וועיין ברש"י (שמות כ"ג י"ט) שחייב בבכורים. ועוד עיין בחזון איש (ערלה ס"י י"א סק"ח), ומובא בדרך אמונה פ"ב מבכורים ה"א]. ועוד עיין בגור אריה ורא"ם (משפטים שם).

וכתב בדרך אמונה (באור הלכה ה' בכורים פ"ב הי"ד) דהא איתא ברמב"ם (שם) בלוקח פירות תלושין מחבירו, ואחר כך לוקח הקרקע, חייב בבכורים, דהשתא מיהת הוה 'מן האדמה אשר נתת לי', ומקור דברי הרמב"ם בירושלמי (פ"א ה"ח).

אם כן הכי נמי בשביעית חייב בבכורים, דהרי הקרקע כבר שלו ואם כן כשלוקח הפירות חייב בבכורים. [וכ"כ במשך חכמה משפטים הנדפס מחדש].

להדליק נר מבעוד יום

הנה אדם שרוצה להדליק נרות ביום טוב שיהא לו אור בבין השמשות של סוף הרגל. והנה אסירא ליה דהרי עושה מלאכה מיום טוב לצורך ספק חול.

והשתא יש לדון אם מבעוד יום יכול לסגור החלונות בביתו ויהא חושך ואז ידליק ביום טוב ויהא לו אור גם לצורך יום טוב וגם לצורך בין השמשות.

א. לבשל שנית ביום טוב

הנה כתב בחזון איש (אור"ח מועד ס"י קכ"ד) בהערות לפסחים דף מ"ו ב' ד"ה תוד"ה רבא דמי שיש לו אוכל מבושל מערב יום טוב עבור יום טוב, ועכשיו רוצה לשומרו למוצאי יום טוב, יכול למיעבד הכי, ויבשל עכשיו תבשיל אחר לצורך יום טוב. [והרי חזינן דרשאי לילך דרך רשות הרבים כשנושא משא לצורך יום טוב, אף שהיה יכול לילך דרך כרמלית].

אבל אם כבר בישל ביום טוב לצורך יום טוב אינו יכול להמלך ולהשאירו למחר ולבשל עכשיו תבשיל אחר.

ודייק לה מהמבואר (ס"ו תקי"ג ס"ג א' ומשנה ברורה שם ס"ק י') שאין להתיר אם בישל מין אחד בשתי קדרות, אע"פ שאוכל קצת מכל אחת מהם, כיון שטעם שתי הקדרות הוא שוה, אם כן כל מה שטעם משתיהן יכול לטעום מאחת, נמצא שהקדרה השניה אינה מתבשלת כי אם לצורך

מלאכה לפני "המבדיל"

הנה יש לעיין בעומד לאחר צאת הכוכבים ביום טוב ועדיין לא אמר "ברוך המבדיל" האם מותר לעשות מלאכה של אוכל נפש לצורך זמן שעדיין יהא לפני שיאמר המבדיל.

הנה יש לומר דשרי, דהוה ליה כעושה מלאכה ביום טוב לצורך יום טוב.

ואף דבעשיית מלאכה בבין השמשות דסוף היום טוב, כתב הגרע"א (גליון ס"י תצ"ה ס"ג א', גנ"י רעק"א ס"י כ"א, חי רעק"א נדרים ס"י ב' ד"ה מה) להחמיר,

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

קדושת בתי מקדש מעט

בהמונות הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

אודות הדברים בגליון האחרון, קבלנו תיאור דברים מאת גבאי ביהכ"נ 'היכל יצחק' קרית-ספר, הגאון הרב נתן פלד שליט"א: לכבוד העלון החשוב והמחזק 'קדושת בתי מקדש מעט'. חיילכם לאורייתא ויה"ר שיפוצו מעיינותיכם חוצה.

ישר כח על המאמר החשוב שהבאתם בשבוע שעבר, בעניין בניית בית הכנסת ע"י יהודים יראי שמים למען 'קדושת בתי מקדש מעט'! האמת, שבביהמ"ד שלנו "היכל יצחק" קרית ספר, בשנה האחרונה בנינו ארון קודש מהודר לתפארה עפ"י כל ההידורים שישנם ושייכים בארון קודש כיאה לפאר ולרומם בית ה', והשתדלנו כמה שיותר שאת בניית הארון עצמו יהיה ע"י אברכים יראי שמים כמה שניתן, בהבאת ארה"ק לביהכ"נ והעלאתו על המדרגות בכדי שיתעסקו כמה שיותר וכמה שניתן אברכים יראי שמים.

וכן בבניית בית הכנסת הסמוך אלינו של 'קהילת סלבודקה', את יציקת הבטון הראשונה עשו אברכים בהיכנסם עם מגפיים לתוך הבטון, והכל בכדי שיסודות הבנין יעשה ע"י צדיקים יראי שמים. בברכה נ. פ. ביהכ"נ 'היכל יצחק' קרית-ספר.

בהמשך למה שהבאנו בשבוע שעבר בעניין בניית בית הכנסת על אדני הקודש ועל האחריות המוטלת עלינו בשמירת קדושת ביהכ"נ, ברצוננו להביא חלק משיחת חיזוק ממרן ראה"י הגרא"ל שטיינמן זצ"ל שנאמרה בחנוכת הבית לבית הכנסת חניכי הישיבות רוממה - ירושלים:

...דבר אחד צריך לדעת, כי כמו שזה דבר גדול אם עושים בית כנסת, צריך לדעת ג"כ האיך 'לקיים' את בית הכנסת. הדבר הראשון שצריך לדעת כי יש מקומות שלמרות שהיו בתי כנסיות חשובים מאד אבל היו דברים שגרמו להחרוב אותם ח"ו, ממילא לא מספיק רק שילמדו תורה, ובודאי זה הדבר הכי גדול, אבל יש לפעמים מחלוקת וזה יכול להרוס את הכל, ולדאבוננו בהרבה מקומות אם יש רק דבר טוב, השטן עושה מחלוקת, ואם יש מחלוקת כבר לא שווה והכל הולך לטמיון, ובודאי מקווים שאין כאן ח"ו, וצריך לקבל על עצמכם כל האנשים שנמצאים כאן בקבלה גמורה שלא לעשות שום דבר שיבוא לידי ריב, ואם יש ריב כל אחד צריך לוותר, ואז לא יהיה ריב. זה אחד מהכללים.

עוד דבר הוא, שצריך להיזהר מלדבר דברים בטלים, אם מדברים דברים בטלים בבית הכנסת כתוב בזוהר הקדוש ובעוד כמה מקומות מאד חמור על זה, שהוא נמצא בתוך פלטרין של מלך, ארמון המלך, והולך ועושה נגד רצונו, לכן בבית הכנסת זה יותר חמור מאשר סתם מקום. וממילא זה דבר מאד טוב שיעשו עד כמה שאפשר שלא יריבו ולא ידברו דברים בטלים וכ"ש לשון הרע ורכילות, וזה מה שמקיים את המקום אם רוצים שהדבר יתקיים. ואז באמת תהי' השפעה גדולה שבמקום הזה אם לומדים זה לימוד אחר, והתפילה היא תפילה אחרת, ועל כל כלל ישראל זה ישפיע. והרי חז"ל (קידושין מ) אומרים שצריך לחשוב תמיד שכל העולם הוא חציו חייב וחציו זכאי ואם עושים דבר טוב זה משפיע לטוב וח"ו להיפך, א"כ כל מה שישפיע כאן לטוב יש לזה השפעה גדולה מאד, וכל אחד ואחד יזכה שע"ז שהוא מתנהג כמו שצריך הוא ישפיע כאן שיתרומם ויתקדש שם שמים, וע"ז כל אחד ואחד יזכה הוא ומשפחתו וכל כלל ישראל יזכו שיהי' להם את הגאולה הפרטית וממילא נזכה גם לגאולה האמיתית לגמרי ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. (ימלא פי תהלתך עמ' לא - לב)

בירורי הלכה

אמנם בשו"ת בנין ציון (סימן ט) כתב דאין איסור בנטיעת אילנות בסמיכות לביהכ"נ ומכ"ש כשכבר נטעו שלא לעקור. וכמו"כ בשו"ת משיב דבר (סימן יד) כתב אין לנו לבדות מלבנו איסורין שלא נמצא בתלמוד ע"ש. והגרצ"פ פראנק בשו"ת 'הר צבי' ח"א (סימן ע"ד) מביא מהגאון האדר"ת שהקשה דלכאורה מהמהרי"ט (הובא במג"א בס' קנד) מבואר דלא כרעק"א שכתב, גן ופרדס שבסביבה אע"פ שפתוח לביהכ"נ אין בה קדושה. וה'הר צבי' רוצה ליישב ע"פ ה'בנין ציון' דלעיל דמהמהרי"ט איירי בנטוע כבר דאין צריך לעקור, אמנם דוחה זאת דמהמהרי"ט משמע שמנהגם היה לנטוע אילנות בסמוך לביהכ"נ שבסו"ד כתב 'כדרך כל האילנות והפרדסים שאצל הבתי כנסיות שאינם בכלל העזרות'.

[וע"ש שכתב עוד, שכשנוטעים אילנות במדרכה ומגיעים על יד ביהכ"נ, אין איסור להמשיך לנטוע האילנות, דניכר לעין שלא ניטעו אלא לצורך נוי הרחוב ולא בשביל ביהכ"נ, וכל אלה שהזכירו איסור לא אמרו אלא כשהנטיעות הם בחצר ביהכ"נ משא"כ ככה"ג שזהה על המדרכה השייכת לרחוב ולא לביהכ"נ].

והוסיף מו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א: שידוע שהחזו"א חשש לרעק"א.

ובענין ששיחת עשבים בביהכ"נ בחג השבועות:

כתב הרמ"א בס' תצ"ד ס"ג: ונוהגין לנטוע עשבים בחג השבועות בבית הכנסת והבתיים זכר לשמחת מתן תורה. ובמשנ"ב סק"י כתב, שהיו שם עשבים סביב הר סיני כדכתיב 'הצאן והבקר אל ירעו' וכו'.

נטיעת אילנות בסמיכות לביהכ"נ נחשבת עשבים בביהכ"נ בחג השבועות הרמב"ם פ"ו מהל' ע"ז הל' ט-י כתוב: הנוטע אילן אצל המזבח או בכל העזרה בין אילן סרק בין אילן מאכל אע"פ שעשה אותו נוי למקדש ויופי לו ה"ז לוקה שנא' לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך אשר תעשה לך, מפני שזה היה דרך ע"ז נוטעין אילנות בצד מזבח שלה כדי שיתקבצו שם העם. ואסור לעשות אכסדראות של עץ במקדש כדרך שעושים בחצרות אע"פ שהוא בנין ואינו עץ נטוע, הרחקה יתירה שנא' כל עץ, אלא כל האכסדראות והסככות היוצאות מן הכתלים שהיו במקדש של אבן היו ולא של עץ. וכותב הראב"ד: א"א, לשכת העץ, בית היתח. בימה שעושים למלך בשעת הקהל, לשעתה היתה, וכן גוזזטרא שהקיפו בעזרת נשים בשמחת בית השואבה לשעתה היתה. [ומקשים על הראב"ד דבפ"א מביה"ב ה"ט תירץ באופן שונה דכתב שם: לא אסרה תורה כל עץ אלא אצל מזבח ה' והיא עזרת כהנים משער ניקנור ולפנים אבל בעזרת נשים ובהר הבית מותר. ובמשנת חיים ביאר שישנם ב' הלכות א. מהלכ' ע"ז ובה אסור אף בעז"נ אבל לשעה מותר ב. מהל' בית הבחירה ובה רק בעזרת כהנים אסור וגם לשעה].

ובהגהות רבי דוד ערמאה על הרמב"ם כותב: ונלע"ד דאפילו אצל בית הכנסת אסור מדרבנן, אבל אכסדראות דאפילו במקדש אינן אלא מדרבנן משום גזירה בביהכ"נ מותר. והביאו הגרעק"א בהגהותיו לשו"ע (סי' ק"נ) וכ"כ המהר"ם שיק.

לעילוי נשמת רבן של כל בני הגולה מרן שר התורה רבי שמריהו יוסף חיים בן רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוקלה"ה

לרפואת הג"ר אלחנן בן שרה סימון, הג"ר מנחם מנדל בן שרה בילה, מזכה הרבים הג"ר אברהם בן שרל, הג"ר ראובן בן טלאת, רפאל בן רייזל. ולישועת שרה אסתר בת מיכל מישל ויונה בן שרה אסתר. ולעילוי נשמת ה"ה מרת רוחמה רחל בת הג"ר יוסף ע"ה.

והמג"א כתב, נוהגין להעמיד אילנות בבית הכנסת ובבתים זכר שבעצרת נידונו על פירות האילן ויתפללו עליהן. ובמשנת יעקב כתב דלכאורה יש להעמיד אילני מאכל. אמנם בחת"ס (דף רפח ע"ב) כתב בתו"ד, נוהגין להעמיד אילני סרק בביהכ"נ כי בשבועות נידונים על פירות האילן, כי עצי פרי הם נגד הצדיקים ובעלי מעשים טובים ואילני סרק הם בבחינת עמי הארץ עושים מסעד בית ה' לדבעי רחמי אתכליא על עליא (פירוש: יבקשו אשכולות הענבים רחמים על העלים דאילמלא העלים לא מתקמים האשכולות) והם מחזיקי תורה ועתידים אילני סרק שיטענו פירות וכו'.

קוראים נותבים

ובמשנ"ב שם כתב, הגר"א בטל מנהג זה, משום שעכשיו הוא חוק העמים להעמיד אילנות בחג שלהם. ומו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א הדגיש שכונת המשנ"ב שהגר"א ביטל את מנהג האילנות ולא את מנהג העשבים המוזכר ברמ"א. ובערוך השולחן כתב, בדורות שלפנינו ביטלו האילנות והעשבים מטעמים שידעו הגדולים שבדור. וכע"ז כתב האגרות משה דלדעת הגר"א אין לשטוח אפילו עשבים. מאידך דעת הגר"י קניבסקי והגרש"ז אויערבאך והגר"ש אלישיב, שמותר לשטוח עשבים דאין העשבים בכלל חוק העמים. [הדברים נכתבו ע"י י.ס. כולל נחלת משה, ב"ב]

ושמעתי מהרב אביגדור שפירא שליט"א שהנה התרגום יונתן בן עוזיאל בפר' ואתחנן (ה', ה') עה"פ 'כי יראתם מפני האש' מתרגם ארי דחלתין מן קדם קל מימרא דהשם דמשתמע מזו אשתא, פירוש הפחד לא היה בעיקר מן האש אלא מקול השי"ת שנשמע מתוך האש. והנה במסילת ישרים פרק כ"ד כתב, וכבר מצאנו שהמלאכים הגדולים והרמים חרדים ורועשים תמיד מפני גאות השם וכו' ובכל שעה שנגלית השכינה על איזה מקום שיהיה, יהיה רעד ורעש ורוגז, הוא מה שאמר הכתוב ארץ רעשה גם שמים נטפו מפני השם, ואומר לוא קרעת שמים ירדת מפניך הרים נזלו, כל שכן בני האדם שראוי שירגזו וירעשו בידעם שלפני ה' הם עומדים תמיד ונקל להם לעשות דבר שאינו לפי רוממות כבודו יתברך שמו וכו' זאת היא היראה האמיתית שראוי לאיש החסיד שתהיה על פניו תמיד ולא תזוז ממנו. ובנפש החיים הרי כתב שקיום התורה היא היראת שמים והוא האוצר המחזיק את התורה בלב האדם ולכן במתן תורה חייב להיות האש הגדולה כי תורה מתקיימת רק מתוך יראת השם וכן בשעה שאדם מתיישב ללמוד צריך להתבונן מעט ביראת השם לטהר הלב, וכך צריך ללמוד תורה כנתינתה מתוך יראת השם. ובפרט כשעוסקים בתורה בבית המדרש או בבית הכנסת ראוי ללמוד מתוך יראה ולא לשבת רגל על רגל, עיין בבן איש חי פרשת יתרו אות ט' שכתב וגם בתפילת דמיושב יזהר שלא יסמוך לאחוריו ולא לצדדין ולא יפשוט רגליו ולא ירכיבם זה על גבי זה אלא ישב באימה וכבוד. וכל המרבה בכבוד התורה והתפילה וביראה מפני השוכן בבית הכנסת ובית המדרש יזכה לקנין תורה אמיתי ותלמודו יתקיים בידו בס"ד.

לעורכי הגליון "קדושת בתי מקדש מעט" שלום רב.

מצו"ב מכתב מרגש שנתלה על דלת ביכ"נ ידוע במודיעין עילית לחיזוק שמירת הדיבור בעת התפילה, ע"י יהודי נכבד שאשתו תחי' זקוקה לרחמי שמים, יצוין כי בתחתית המכתב המקורי מופיע שמו של הבעל [מתושבי העיר וממתפללי ביהכ"נ]

לפני כמה שנים, עת שכן ידירנה היה בנאב של כנסת נפשות ליו, פלטי יחד עם אחריהם בכונין שנקבל על עצמנו לא לזכר כשעת התפילה וכוונת, גדולי ישראל אף והיטורף בסוכות מיוחד בידו לעודד אות חנינין. לענין הרב, בן יודירנה הלק' לעולם ולאחר זמן מה נשוכח מעט הקבלה.

כמראה שבשמיניי שם עליו רבינו גדולה על שנתכח הגיון וכנסת שאחרי שחיי' וזקוקה לרחמי שמים, אזי פנת אליהם בתחנונים לקבל ישוב וביה' שאח כה לזכר גרועה התפילה כלל מתחילתו ועד סופו ויהי זה לזכרו לכל הקהילה בכלל גליונות אירם לזכר בת נעמי שמחה בתוך שאר חילי ישראל בפרט

המבקש מהציבור להתחזק עבור אשתו, אולם היות ולא ידוע לי אם הוא מעוניין שיתפרסם שמו, על כן שלחתי לכם צילום של המכתב ללא שם הכותב. שם האשה מרים לאה בת נעמי שמחה בתושחי"א, בתפילה שיעמוד לה לזכות לרפו"ש.

סיפור השבוע

באמת, ואז הקב"ה גם יתן לך. אבי שאל, מה לקבל, נטילת ידים, כיבוד הורים, ור' מרדכי אמר, לא לדבר בתפילה. אמר לו אבי, זה מאד קשה לי, לא לדבר עם החברים, אז הוא אמר לו דווקא בגלל שזה קשה לך תקבל על עצמך ותראה את הישועה שלך. מספר אבי, אכן, עברתי להתפלל בבית כנסת אחר, בלי החברים שלי, כדי לא להיכשל, ואחרי שנה זכיתי בחסדי שמים לבני הבכור. (עלון דרשו)

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

פרקי אבות

על פי דברי מרן רבנו הגראי"ל שטינמן זיע"א

גליון 6 – שבועות – נשא תשפ"ב – פרק ו'

תורה לשמה

שמעתי מהגרי"א רפפורט שליט"א שפי"א הצביע לו רבנו על הספר קרבן אהרן על התורה כהנים, ואמר לו זה ספר של אהבת תורה, שהמחבר יגע להסביר את דרכי הלימודים וכיצד לומדים כל דבר, אפי' שלכאוף אין בזה סבראות אלא זה תורה לשמה להבין ולהשכיל. **אוהב את הבריות**

השמחה שלא נפגמה

לישיבת גאון יעקב במרכז העיר בבני ברק מצטרפים ללימודים ולתפילות, תלמידי חכמים מסלטה ושמנה של בני ברק התורנית יש שקוראים להם "זקני תלמידי חכמים" יש שקוראים להם "אנשי תפילה" כך או כך הישיבה רוויה באברכים צעירים ומבוגרים שנמשכים כפרפרים אל האור הישיבתי, הם כאילו רוצים להישאר צמוד לספסלי ישיבה, נכנסים ללמוד בבוקר או אחרי צהרים, לפני התפילה או לאחריה או לסדר מוסרי הם יודעים את המושג שאברהם אבינו מצוין בו - "זקן ויושב בישיבה". ואכן לפני תקופה לא ארוכה, כאשר עלינו בגרם המדרגות לביקור קצר בישיבת גאון יעקב, פגשנו את אחד מהם ת"ח לא צעיר הגראי"מ שליט"א שהוא מהדמויות שהמושג ישיבה הוא נשמת חייו (ובודאי יכעס על שרמזנו את שמו בראשי תיבות) והוא אמר לנו, אני רוצה לומר לכם כמעט מילה במילה מה שמרן ראש הישיבה דיבר כאן לפני כמה שנים בעת 'סדר קבלת התורה'. ומניין לי שאני אומר לכם כמעט מילה במילה, כי כבר חזרתי על כך עשרות פעמים אם לא מאה פעמים ויותר, באוזני מי שרצה לשמוע דברי אלוקים חיים שיצאו מפי היהודי הזקן בדורנו שלדידיה הפעילות של חיים ומוות, היו מדודים רק על פי לימוד תורה ועשיית רצון אלוקים חיים.

הוא נכנס להיכל. באותה שנה עדיין יכול היה לדבר בעמידה על רגליו. ואמר בקצרה ממש. בקול חודר וקצת תקיף. וכדרכו שלפעמים דיבר על מושגים גדולים של מלאכי השרת, שאולי הוא היה שידך אליהם. ואלו דבריו.

"היום בלילה לא הולכים לישון, נשב כולם בעזה"י ונלמד כל הלילה, מדוע? כדי לכפר על החטא של כלל ישראל – של אבותינו שלא באו להר סיני אלא ישנו, והיו צריכים להמתין להם, לחכות להם. לכן כדי לכפר על זה, לא הולכים לישון ולומדים כל הלילה. נכון שלא אנחנו עצמנו חטאנו, אבל כיון שכלל ישראל חטא, ואנו, היום 'כלל ישראל' ואנו מתקנים את מה שעשו כלל ישראל.

ויש כאן שאלה. צריך להבין. אם יש חופה והחתן הגיע ועומד לפני הכניסה תחת החופה, ועומדים וממתנים, והכלה לא באה. יוצאים ומחפשים ומגלים כי היא לא התעוררה מהשינה, מעירים אותה, והיא אכן ממחרת ובאה בשמחה, תגידו, וכי זה לא פוגע בשמחה או פוגם משהו בשמחה של החתן – מה שהכלה לא באה בשעה המיועדת, הרי בודאי מקלקל משהו לשמחת החתן.

אבל אצל הקב"ה אנו מוצאים כביכול, שבכל מקום שמוזכר המעמד הגדול של נתינת התורה – שמחה גדולה, והכי גדולה "ביום חתונתו וביום שמחת ליביו" "שמחת ליבו" - זה מתן תורה" כך אומרים חז"ל, זה כביכול היום השמח ביותר להקב"ה בעולמו, היינו שלא הפריע לו כלל וכלל מה שעם ישראל לא הגיעו, והשמחה הייתה הכי גדולה שאפשר באותו יום הגדול של העולם - בנתינת התורה לישראל במעמד הר סיני.

כאן שתק שניה. ודיבר נחרצות: והדבר הזה בא ללמד אותנו. דברי חז"ל אלו הם בשבילנו. ללמד ולהשכיל אותנו, שאם יש שני חברים טובים, וקרה מה שקרה, שאחד פגע בחברו, שזה לא ישנה שום דבר. לא יקלקל באהבה והידידות ביניהם, כמו ששום דבר לא קרה בחברות ביניהם. שישאר אותו דבר כמו שהיה קודם. סיים את דבריו, קם והלך.

מושגים שמרן דלה ממעיינות מעמד מתן תורה. אגב. בדרכו לכיוון היציאה, שמעתי יהודי תלמיד חכם לוחש לו: הנה לראש הישיבה יש רוח הקודש. מרן הסתכל עליו בתמיהה, והיהודי הסביר את דבריו: כי ראש הישיבה אמר בדיוק מה שהייתי צריך לשמוע. מרן חיד קלות.

צריך לכבדו

סיפר הרה"ג ר' דוד ברורמן שליט"א שפי"א הגיע למסור הרצאה בבית כלא, וראה בחור ישיבה משוחח עם עבריין גדול במחלקת הרוצחים של הבית כלא, והתפלל אבל לא היה נעים לו לשאול אותו על כך, ביציאה ראה שהוא מחכה לטרמפ ולקח אותו לבי"ב, ואז סיפר לו הבחור שהוא נולד להורים פושעים שנמצאים בכלא ושלחו אותו בגיל שנתים למשפחה אומנת ולכן גדל כחרדי, ולא היה לו כ"כ קשר לאביו, ולאחרונה למד עניני כיבוד אב ולכן התחיל לבקר את אביו, אבל מרגיש רע עם זה ורוצה להפסיק לבא.

אמר לו ר"ד בא נעלה למרן הגראי"ל ונשאל אותו. וכך נכנסו להגראי"ל ואמר לבחור יאני מקנא בך, שאני כבר יתום 70 שנה ואין לי מצות כיבוד אב ולך יש", תמשיך לבא ולכבד את הצלם אלוקים של אבא שלך אתה לא צריך לשוב ולעריך אותו אלא לעשות מעשה כיבוד גרידא והבחור המשיך ללכת ולאט לאט אביו התקרב ליהדות עד שחזר בתשובה שלימה.

אוהב את הצדקות

שח לנו ראש כולל נכבד, היה יהודי שהתעסק קצת בביזנעס בצורה לא מסודרת, ונתן לי התחייבות להחזיק אברך או שתיים, וכל פעם השתנה, שלפעמים היה לו, ולפעמים לא. פי"א ישבתי איתו בשיחה רצינית על כך, והתחמם לבו, וחתם שותפות עם מרן זיע"א, היה זה באדר תשעו שכבר רבנו היה בשארית כחותיו וחתם בקושי עצום עמו על השותפות.

בערב ת"ב קורא לי הגביר ונותן לי צק על סכום גדול מאוד, [סכסם שמעולם לא נתן בצק] ואומר לי בהתרגשות שמאז החתימה ראה ברכה בעמלו, וזכה לתת סכום זה, אבל הוא מבקש עצה מרבנו כיצד יזכה שימשיך לתת כאלו נתינות.

ואמר לי רבנו לאחר מחשבה, שאף אחד לא ידע שהוא נתן, [ושאל האם גם אשתו לו, ואמר רבנו אם זה שייך מבחינת המציאות עדיף כך], ומאז כל שנה נותן סכום גדול מאוד בלי ידיעת אף אחד חוץ ממנו והראש כולל. ולימים ספרתי את זה לעוד אנשים גבירים ואימצו הנגה זו, וכך דבריו של רבנו עושה פירות.

וכן כולל נכבד ישנם קבוצה של גבירים שלאור הוראת רבנו מחזיקים אותם בתנאי שאף אחד לא ידע, ועד כדי כך שהיה הכנסת סי"ת לשם לא הסכימו לבוא כדי שח"ו לא ידעו על כך.

להארות הערות והוספות: 0527680034@okmail.co.il

בסוד שיח

מדברי מרן הגר"א זצ"ל על גדלות מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל [חלק ד']

מרן חטיא

שמעתי מרבינו שאמר, שאני רואה בהרבה ספרים שכותבים שהגר"ח"ק האיר להם את העינים, ונאמר עליו הכל צריכים למרי חטיא. (נהריות י"ד א').

להיות טוב

(אב תשע"ד) סיפרתי לרבינו שהדפיסו כמה אלפים רבים ספר דרך אמונה חלק ד' על הלכות שביעית [להגר"ח"ק שליט"א] ומחולק חנים ללומדי שביעית בכל זאת המכירות לא ירדו, אמר רבינו מלעשות דבר טוב לא מפסידים.

סיפרתי לרבינו ששאלתי להגר"ח"ק כשדופקים בדלת ומבקשים לקנות דרך אמונה ח"ד, האם לומר להם שאין צורך לקנות, יש חלוקה מיוחדת בחינם לאלה שלומדים שביעית, אמר הגר"ח"ק מה השאלה זה מצות חסד. הוסיף רבינו מה שנתן הגר"ח"ק את ספרי קה"י לאחותו הרבנית תח"י, וכן מה שנתן את ספרו שקל הקודש להג"ר דב וינטרוב זצ"ל להדפיסו עם עוד ספרים על קדוה"ח, [הנקרא פועל ה'] מפני כל זה זכה הגר"ח"ק לכל מה שזכה.

יהיה לו תירוצים אחרים

היתה שנה שהגאון רבי אליהו מן שליט"א שאל כל שבת את הגר"ח"ק קושיות של אילת השחר על התורה, והגר"ח"ק תירץ לו תירוצים. אמר רבינו לרא"מ אף שכבר שאלת מאילה"ש עה"ת שנה אחת, אתה יכול לשאול שוב שנה אחרת, ולהגר"ח"ק יהיו תירוצים אחרים. (שם)

חי את דבריו

אמר רבינו: הגר"ח"ק גדל אצל החזו"א כאביו, לכך בכל דבר חי את דבריו. **ופ"א** (פר' שלח, תשס"ה): שאלו את רבנו (ר' י"א לורנץ) עפ"י הגמ' (ב"ב) שאמרו פסק בשם אדם גדול, ולא שזה נכון, אלא אמר כן כדי שיקבלו ממנו - וא"כ - איך אפשר לסמוך על דברי אדם, שאומר דבר בשם החזו"א, אולי הוא אומר בשם עצמו, והוא בטוח כ"כ עד שאומר בשם החזו"א. וענה רבנו: נכון, אתה צודק, אם האדם האומר הוא אחד כזה שלא משקר בדברים אחרים, אפשר להאמין שגם כאן אומר אמת. ואפי' אם אומר כדי שיקבלו ממנו - אם הוא אדם חזק בהלכה, ורגיל לפסוק בדברים קשים, ייתכן שגם עתה אומר שזה בשם אחר כדי שיקבלו ממנו, א"כ אם אתה סומך עליו אישית, שגם אילו היה הדבר בשמו היית מקבלו - קבל. ואם לא - אל תקבל. למשל הגר"ח"ק - הוא לא אוהב מעצמו כפוסק בהלכה, ואם הוא אומר בשם החזו"א - בוודאי שלא אומר כן כי אוהב כך בעצמו, והוא גם נאמן שאכן שמע מהחזו"א, הואיל והיה בקרבתו, וגר אצלו, ולא אוהב מפסקי עצמו, וא"כ עדותו ברור שהיא נאמנה.

ר' חיים יבין אותי

(פר' צו, תשס"ג): [ביקשו מרבנו להשתתף בבר מצווה לנכדו של הגר"ח קניבסקי, וענה רבנו]: זה משא כבד מדי עבורי, לסחוב גם חבילות של בר-מצוות, גם סידור קידושין זה יותר מדי עבורי, אמנם ר' חיים זה אחרת והוא בודאי ראוי שאבוא לשמחות שלו, אבל מצד שני הוא גם יבין אותי מדוע אינני בא... (רשימות הרה"ג ר"י ארנון שליט"א)

צער נורא על כבודו

מספר הרה"ג רמ"י שניידר שליט"א בגליון עטרת תפארת: כשהוציא מרן לאור את ספרו הנפלא "ארחות יוסר", והביא באות ב', בשם החזו"א שגדר דברים בטלים, הוא, שאם מדברים עשרה רגעים כבר צריך להיות איכפת לו, וכן כ בשם הגר"א לבאר מש"כ באבות "מיעוט" שיחה, דהכונה שחייב לדבר מעט, שאם לא כן תתבלבל דעתו עליו, ע"ש במתיקות הדברים.

שלח אחד [שאין ראוי להזכיר את שמו] מכתב חריף מאד, היתכן כזה דבר, וקרא רבינו את המכתב, ומיד נתאדמו פניו, בצורה חריגה מאד, וכך ישב בצער נורא, כמה שעות - בלי גוזמא! ובאמצע אומר לי בהאי לישנא - ער זאגט מוסר צו רבי חיים אף ביטול תורה!?! פ"י האם הוא אומר לרבי חיים מוסר על ביטול תורה... וכמדוני שהוסיף, דער מתמיד פון דור... שרבי חיים הוא המתמיד של הדור, וכמתמה על שוטה שחושב שאיכפת לו ביטול תורה יותר מרבי חיים...

עוקב אחרי מעשיו

עובדה מופלאה סיפר הרה"ג ר' שלום בער סורוצקין שליט"א שהתרחשה לפני הרבה שנים, "היה מכתב שכתב רבינו הגר"ח"ק זיע"א, עם בקשה לנדיב מסוים שיתרום סכום עצום למען ישיבת עטרת שלמה. אלא שאני בעניי, בעקבות שהכרתי את הבן אדם, סברתי שבדרך הטבע אין לזה סיכוי, וזה לא טוב שהוא כתב את הסכום העצום ההוא, כי חששתי שהנדיב יסרב לכזה סכום. אבל רבי חיים השיב: שהוא לא משנה כי ככה יצא משמים. באותו מכתב כתב רבינו שתי הבטחות של ברכה לאותו נדיב, אם הוא אכן יתרום בע"ה את הסכום שנקב. הבטחה לביתו שתזכה לילדים, וגם הבטחה שהוא יצליח למכור את העסק שלו. כאמור אני חשבתי שאין לזה סיכוי. אבל רבינו הקדוש כבר רשם את הסכום ולא ידעתי מה לעשות. הייתי באותו זמן אצל מורי ורבי מרן ראש הישיבה הגר"א זצ"ל שטיינמן זצ"ל ושאלתי אותו, אז הוא אמר לי את המילים הבאות: 'אם הוא אמר שככה יצא משמים אני לא אתערב בזה, כבר שלושים שנה אני עוקב אחריו וכל מילה שלו מכבדים בשמים'. הוסיף ואמר לי מרן ראש הישיבה זצ"ל, שהיה פעם סיפור שבעל ההפלאה בירך משהו לעשירות ואכן היתה לו עשירות מופלגת, אבל כל בניו יצאו לתרבות רעה והתבוללו ה"י. לפיכך אמר לי שאבקש מרבינו שיוסיף ברכה שיהיה לנדיב נחת. ואכן, מיד רבינו הוסיף ברכה גם לנחת, אבל את הסכום הוא סירב לשנות. יצאתי לאמריקה לאותו נדיב עם קצת חשש, אבל אכן הוא נתן את מלוא הסכום שכתב מרן זצ"ל. ולא זו בלבד, ויהי תשעה חודשים מיום ליום - מאותו היום בדיוק - ויהי לה בן. ברם, ההבטחה השנייה לא התקיימה. והוא לא הצליח למכור את העסק שרצה למכור. אחרי תקופה ארוכה שהוא לא הצליח למכור, השאלה הועברה לקדוש פנימה, שהרב בירך שבע"ה הוא ימכור והוא לא מצליח למכור. ולתדהמת בני הבית הרב השיב: 'הוא מכר'. לא ידעתי אנה אני בא, אני מתקשר אליו שוב, והוא אומר לי לא מכרת!?! תמימה שהתבררה עד מהרה... הנוהג שם בארה"ב, עפ"י הגדולים דשם הוא שהעסקים המיועדים לגויים, עקב העבודה בשבת עושים שותפות אמיתית עם גוי, שהוא בעל החנות בשבת, וביום חול קונים מאתו את חלקו. שבועיים אחרי שהוא תרם את הכסף לישיבה, הוא עשה את המכירה הזאת, אצל אחד מן הגדולים דשם, והוא אפילו לא זכר את זה. אבל הברכה של רבי חיים שהוא ימכור את העסק כבר נתקיימה בשמיא.

צריך להיות עד ביאת המשיח

(חשוון תשע"ה) אמרתי לרבינו שהגר"ח"ק בירכו שיאריך ימים ושנים עד מאה ועשרים ויותר, הגיב רבינו ק"ו שהוא צריך להיות עד המשיח הוא צדיק יסוד עולם.

(תשע"ד) רבינו בירך את רבינו הגר"ח קניבסקי שיהיה בריא לפחות עד מאה ועשרים, סיפרתי זה להגר"ח"ק אמר שהברכה הזו מכוון גם על רבינו. (צדיק כתמר יפרח)

שונה הלכות

כשמרן הגר"ח"ק שליט"א כתב את השונה הלכות, ביקש מכמה ת"ח שיעברו ע"ז, ורבנו עבר על הלכות שבת, והגר"ח"ק מודה לו על כך בהקדמה. (מנחת תודה עמ' קצ"ח)

ברור לך כאחות

שמעתי מרבינו שכששואלים שאלה להגר"ח"ק מקבלים מיד תשובה טובה וברורה בכ"מ, ועליו נאמר מה שכתוב בגמ' שבת דף קמ"ה ב' אמור לחכמה אחותי את, אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך, וכו'.

תורה לשמה

טבת תשע"ו הזכרתי בפני רבינו תאריך בר מצוה של רח"ק, אמר מיד רח"ק לומד תורה לשמה שזה דבר גדול, ולומד בהתמדה גדולה. צדיק כתמר יפרח)

תפיסה מהירה וזכרון נפלא

רבינו הראה לי ספרו של הגר"ח"ק דעת נוטה, והסביר לי שהוא כאשר מגיע לו מכתב צריך לעי' בזה היטב כדי להשיב, ואם יתחיל לעי' לא יגמור כל כך מהר, אבל הגר"ח"ק יש לו תפיסה מהירה וזכרון נפלא, והוא בור סיד שאינו מאבד טיפה, ולכן הוא יכול לענות מהר. (צדיק כתמר יפרח)

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 46 | סיון תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

הרגתי את חותני

כגבאי צדקה, לאותו נפטר היה ידיד הלא הוא רבי שמואל קוק ז"ל, שהיו נאהבים ונעימים בחייהם, שעבדו במחיצה אחת במשך שלשים שנה. לפתע ראיתי שידידו זה פורש מן ההלוייה, שהייתה בתחילת דרכה, אינו מלווה את חברו המנוח לבית עולמו כראוי, וכמקום זה נכנס לחנות פרחים שהייתה בסמוך, כדי לקנות עציץ...

חשכתי בלבי: הכך ינהג ידיד לחברו הקרוב שהטיב עמו בחיי, ולא יגמול עמו חסד של אמת? כלום אינו יכול למצוא שעה אחרת לקנות את העציץ, והוא צריך לקנותו בעת ההלוייה דוקא? כדי לא לעבור על הכתוב (ויקרא יט, יז) "הוכח תוכיח את עמיתך", נגשתי אליו והוכחתי על פניו ואמרתי לו: "ילמדני ואדע גם אני, הלא שנים היית רע כאח למנוח, ומדוע פרשת מהלוייתו כדי לקנות עציץ?"

הסביר לי אותו יהודי ואמר: מזה שנים מטפל אני במצורע אחד והוא מת אתמול, מטעמים מוכנים החליטו הרופאים – שאינם יהודים – לשרוף את כל בגדיו וחפציו, שבתוכם היה זוג תפילין. התקוממתי בכל לבי שישפרו את התפילין, ואז סוכס ביני לבין הרופא, שעד שעה שנים עשרה בצהרים, אביא עציץ, והתפילין יונחו בתוך העציץ העשוי חרס, ויגנוו בתוך האדמה כדן. מוכרח הייתי, לרוץ ולקנות את העציץ על מנת לקבור את התפילין.

מאז – הוסיף ואמר רבי אריה – קבלתי על עצמי לדון כל אחד לכף זכות... ("ילקוט אהבת ישראל").

(זכות הדן)

הוא בוכה מרות, הושיט לו ר' אריה כוס של מים וניסה בפעם נוספת להרגיעו.

אז גילה האב. מביתנו נעלמו כספים מדי פעם בפעם, חשדי נפל על החזנות שהתגוררה עמנו כי ידה בדבר, והטחתי בה דברים קשים, נעלמה החזנות ואמרה כי חושד אני בכשרים, אולם כשהכספים נעלמו חרשים לבקרים, אמרתי לאשתי עלינו לעשות סוף לענין כספים ממשיכים להיעלם, כיצד קורה הדבר, כננו הקטן הן צדיק וישר הוא, כך איני חושד הרי אני יודע ומכיר אותך זה שנים רבות ביושרך ובאמונתך, אין זאת אלא שידה של אמך במעל, ועתה עלייך להחליט או היא או אני, אם היא לא תעזוב את ביתנו מיד אזי אני עוזב את הבית, נוצרה מתיחות רבה בבית, ובלית ברירה נאלצה אשתי להכניס את אמה למושב זקנים, למחרת היום נפטרה חותני, אללי לי מה עשיתי מה גרמתי כיצד אוכל עתה להסתכל בפני אשתי.

בעמל רב עלה בידי ר' אריה להרגיע את האב, הוא ייעצו שיעלה לקברה של החזנות ויבקש סליחותה ומחילתה על שחשד בה לשווא, אף הבטיחו שיקח דברים עם אשתו להפיס דעתה לכל תיטור לו איבה בגין מה שאירע עם אמה, ואכן ר' אריה שוחח עם בני הזוג ועשה מאמצים רבים להפג המתח שנצמד ביניהם וליישר את ההדורים עד שהתפייסו.

ובמעמד זה סיפר רבי אריה לזין כיצד הגיע למדרגה זו.

לברר את המעשה מהנחשד ולא להשאיר בלבך את החשד

היה זה בהלוייתו של רבי אליעזר ריבלין זצ"ל, מנקיי הדעת שכירושלים ששימש

על הצדיק הירושלמי רבי אריה לזין זצ"ל מסופר שהשתדל תמיד זכות על כל אחד ואחד מישראל, ובמקרים חמורים באמת היה אומר "וכי ידוע לנו הכל על פלוני" או שהיה מעדיף לשתוק. בספר "שבעים פנים לתורה" מספר רבי שמחה רוז על אחד התלמידים בת"ת "עץ חיים". שראוהו מפזר כסף רב, מנהל הת"ת הרב ניסן אהרן טיקוצ'נסקי מספר ניגשתי ושאלתי אותו "כספים אלה שבידך מניין הם לך". והוא משיב לי בתירוץ הרגילים "חסכתי מצאתי" וכיו"ב, החלטתי להיוועץ ב"משגיח הרוחני" של הת"ת בר' אריה לזין.

קרא ר' אריה לנער וביקשו שיכנס לחדרו, משכנסם הילד קיבלו ר' אריה באהבה ובחיוך נטל את כף ידו של הילד, והזך כדי ליטופה אמר לו "אני מכירך לא מהיום, יודע אני כך שאינך מסוגל להוציא דבר שקר מפיו, ואם כן גלה לי את האמת מניין לך הכספים הרבים, יודע אתה מארה מצויה בממוץ, הכל חומדים אותו אף אני חומד ממוץ, ולכולנו ישנה 'חולשה' לכסף וכולנו מורים היתר לעצמנו להשיגו ולו באיסור, אם תגלה לי האמת מניין לך הכספים יסולח לך שהרי 'מודה ועוזב ירוחם'".

הדברים הללו שנאמרו לנער בניחותה ובקול שליו ורגוע, חדרו עמוק לליבו של הילד, והוא גילה כי מדי פעם הוא שולח ידו בארנק אביו נוטל משם כספים, וביקשתי מר' אריה שיאמר לאב את שגילה לו, אכן משסיפר ר' אריה את הדברים לאשורם השתטח האב על הרצפה וחל לצרוך "אוי לי הרגתי את חותנתי".

נדהמנו ניסינו להרגיע את האב, אולם הוא ממשיך לבכות ולילל "אריה לי מה עשיתי רוצח אני". לא הבנו על מה הוא שח ועל מה

ברדי הוי עובדא

קיבלתי את דבריה ואמרתי לה שזה פשוט לא יתכן.

והנה באותה שבת נגשתי לרב כדי לשאול אותו שאלה ואז הוא אומר לי: אתה יודע ששלחתי את השיעור המדובר ביום חמישי בבוקר? נדהמתי ואמרתי לו שאמר לי שהרב לא שלח, והתברר שכנראה אשתי צדקה ופשוט השיעור נשמט מהמייל.

ייש"כ על הקובץ הנפלא
המעורר והמחזק מידי שבוע.
חיילכם לאודייתא.

במשך למעלה משנה וחצי.

והנה שבוע אחד דיברתי עם הרב ואמר לי שישלח לי שיעור אבל בפועל הגיע יום חמישי ושישי והשיעור לא הגיע. הייתי במתח והמתנתי עוד אך לבסוף השיעור לא הגיע ולא יצא עלון באותו שבוע. לקחתי את זה קשה וחשכתי לעצמי הרי אני כ"כ טורח עבור העלון ומדוע הרב לא מתחשב בזה, ואולי אפסיק לטרוח ולהוציא את העלון, ניסיתי לדונו לכך זכות ולא כ"כ הצלחתי. אשתי אמרה לי שאולי הרב שלח את העלון במייל וזה פשוט לא עבר לקלדנית, אך לא

מספר אברך מהמרכז: בס"ד זכיתי להתקרב לרב גדול שליט"א ואני מפיץ מידי שבוע בעלון מיוחד את שיעוריו הנפלאים, וכך הצורה שאני עושה, אני כותב מידי שבוע את השיעורים שהרב מסר בשבת בביהכ"נ והקלדנית שולחת אותם לרב במייל, הרב עובר עליהם מתקן ומוסיף ומחזיר לקלדנית את השיעור בחזרה, וכך מצטברים אצלי שיעורים ומידי שבוע אני שולח את אחד השיעורים לעימוד. לפעמים כשאין לי שיעור מתאים אני מבקש מהרב שישלח לקלדנית שיעור פלוני כדי להדפיסו השבוע. ובס"ד כך אני עושה מידי שבוע

שאלה לדיון בשולחן שבת

שכני עבר על פני עם המכונית נופף לי לשלום, ולא עצר לי

באחד הימים צעדתי לביתי, עם סלים כבדים בידי, כשהייתי במרחק עשר דקות הליכה מביתי, פתאום אני מבחין בשכני, הנוהג במכוניתו, כשהוא מנופף לי לשלום. הוא ראה את הסלים הכבדים שאני נושא, ואינו עצר לי. התרגזתי מאוד על שכני היקר, מה קרה לו, והרי הוא רואה אותי נאנח, הוא לא יכול לעצור לי לשניה, ולהקפיץ אותי לביתי...

תשובה לשאלה מעלון קודם

קניתי חבילת ביסקוויטים, ויהודי מכובד התיישב לאכול מהחבילה

התברר לתדהמתי שהיהודי הזה, הוא צדיק גדול, פשוט כל חבילת הביסקוויטים שלי, היו מונחים בשקית שלי, עד עכשיו חשכתי שאני הצדיק הגדול שאיני מגיב כלום, עכשיו ראיתי, שאותו יהודי פשוט אכל את הביסקוויטים שלו, ולמרות שאני התיישבתי לידו והתחלתי לנגוס מהחבילה שלו, לא הגיב כלום...

(ווי העמודים)

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת : k.gilyonot@gmail.com
כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

גליון זה נתנדב ע"י ע. ב. ו.
לע"נ לב העברי יא"צ א"י אור
ומלא העומר יא"צ ג' אייר
להצלחה בכ"ע וכל מילי
דמיטר

שבועות תשפ"ב גליון קג שנה ג

מליצי יושר

זרע שמשון

רבי שמשון חיים
ב"ר חנמן מיכאל נחמני זצ"ל
הבטיח למי שילמד בספריו:
תשלומי חן וחסד ושלמא רבא
מן שמיא ועיניכם תראנה בנים
ובני בנים כשתילי ויתום סביב
לשולחכם. חכמים ונבונים
ובתים מלאים כל טוב, גם עושר
גם כבוד לא יסופו מזרעכם וכו'.
בני חיי ומנוגי סבי'.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל ביקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית כוחותיו:
מי שישתדל בהדפסת ספרי אהיה לו
למליץ. וכ"כ הגה"ק רבי צדוק הכהן
מליובלין ז"ל: הבטיח הטאון שיעשה
טובה לכל המשתדלים ורמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור. וכן היה באמת
שעשה טובה לסולם.
(הקדמה למלא העומר)

אבני גזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בורנשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:
אם ילמדו בספרים שלי,
אחיה למנוח ולעזר גם אחר פטירתי
ממש כמו בחיים.
(ארץ צבי להגה"ק מקו"י גלוב עה"ת
עמוד רמ"ב) וכ"כ השם משמואל:
ובטח יהיה למליץ יושר
למיישימים בה

ילקוט סופר

רבי יוסף לייב ב"ר אליעזר
זוסמאן סופר זצ"ל
כתב בצוואתו למי שילמד או יפרסם ובידיו
אני אסיב עמכם להמליץ טוב בעדכם
לפני אל חי, ואם יבואו על קברי
יתפללו ויאמרו איזה מזמורי תהלים
ג"כ אשתחוה גם אני לפני שומע
קול בכיות עמו ישראל ברחמים
ואצטרף תפלות עמהם
לשוב להם כל הימים

לב העברי

רבי עקיבא יוסף
ב"ר יחיאל שלעזינגר זצ"ל
כתב בצוואתו
בקשתי שטוחה שישתדלו
להדפיס ספרים שלי, ואני
תפילה להש"ת, צעק לבי אל ה'
בין בחיי בעוה"ז, ובעוה"ב אם
יהיה בכוזרי, אקוה שלא להיות
כפוי עובה ח"ו, ובעולם האמת
אקוה כי לא יבדשו בי תומכי.

אתון דאורייתא

רבי יוסף
ב"ר יהודה ענגיל זצ"ל
העיד חתנו הגאון רבי יצחק
מנחם מארנשטערן זצ"ל
בהספדו
רבינו בטרם עלה השמימה
הבטיח כל מי שייסייע בהדפסת
החיבורים שלו יהיה לו למליץ
יושר בעולם העליון

בן לאשרי

רבי יצחק ב"ר אשר
אנשיץ הברמן הרב
מרעננה זצ"ל כתב בספרו:
הנינו מסר מודעה טהחלתי להתפלל
בלי גדר בכל יום על כל אלה שייעיי
בספרי, וינידו בשמי דברי תורה
לאחרים שיושעו מכל צרה
שצריכים ישועה בעוה"ז ובעוה"ב.
וכל הלומד בספרי חכה לירוש',
והצלחה בכל טוב. בזה ובכא
יסנולה גדולה בבית לכל הדברים.

חזון יחזקאל

רבי יחזקאל ב"ר מרדכי
זלמן אברמסקי זצ"ל:
הגיד שלום איין זצ"ל בעת
הספדו בשעת הלוייה הכרית:
נצטדתי מנאת רבינו זצ"ל לפרסם.
שהבטיח שימליץ טוב לכל מי
שילמדו בספריו, וכן ימליץ טוב
לכל מי שיפיץ את חידושי תורתו.
(ורבות אפרים אורח ח"ב עמוד
רמ"ח, מלך ביפ"ח פרק מ"ב).

די שטערקסטע סגולה פאר אלע פראבלעמען

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב? פארוואס גייט מיר אזוי שווער מיט פרנסה? פארוואס האב איך צער גידול בנים?
פארוואס קען די דאקטער מיר נישט העלפען? פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען
הייראן
וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, פלאצקע גאון, אבני גזר, ילקוט סופר, לב העברי, רבי יוסף ענגיל, רעננה רב,
און ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר
פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

לע"נ הרבנית שינא רחל ב"ר יעקב מסקולען ע"ה יא"צ ב' סיון

וויאמר לקוצרים ה' עמכם. קשה מדוע דוקא לקוצרים אמר בועז זה הלשון של "ה' עמכם". ויש לתרץ בדרך רמז, דהנה אמרו (סוכה מט:): שהצדקה נקראת "זריעה", וגמילות חסדים נקראת "קצירה", דכתיב "זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד". עוד אמרו שם: אין הצדקה משתלמת אלא לפי גמילות חסדים שבה. ולפ"ז נמצא, דהנותן צדקה בסתר ובעת צורך העני ובלי שיתבייש העני ע"י שאינו יודע ממי נוטלה, זה נקרא גמילות חסדים, ונקרא "קצירה".

והנה כתבו המקובלים, שהנותן צדקה מייחד את האותיות של שם הוי"ה ב"ה, יד העשיר הנותן ויד העני המקבל הם רומזים לב' אותיות ה', [דחמש אצבעות שביד רומזים לאות ה'], הזרוע של העשיר שפושט כדי ליתן את הצדקה לעני רומז לאות ו', הפרוטה שנותן רומז לאות י'.

אמנם כל זה רק במי שנותן הצדקה מידו לידו של העני, וזה נקרא "זריעה", ולא "קצירה", כיון שזה צדקה מבלי גמילות חסדים, שהיה העני מתבייש בה. אך מי שקוצר, היינו שאינו נותן הצדקה ליד העני ממש, אלא נותנה ליד גבאי, הרי הוא גורם ב' פעמים יחוד אותיות השם, הראשון כשנותנה ליד הגבאי, והשני כשהגבאי נותנה לעני, ולכן יש לו בכך שכר כפול שגורם יחוד למעלה ולמטה.

ולכן בועז אמר דוקא לקוצרים שהם נותני צדקה בסתר, דהוי צדקה עם גמילות חסדים שנקראת "קצירה", "ה' עמכם", שהואיל שהם גורמים יחוד ה', הם גורמים שהקב"ה ישפיע עליהם טובה, כדאמרינן דכשיש גמילות חסדים בצדקה משתלם שכרם, דהשפע בעולם בא ע"י שיש יחוד למעלה ולמטה, וזה מה שאמר להם "ה' עמכם", שיהיה יחוד ה' עמכם שיבוא לכם השפע.

לע"נ הגה"צ ר' חיים אברהם דובער ב"ר שניאור זלמן לעווין זצ"ל
(המלאך) י"א צ"א שבוועת

וילך איש מבית לחם יהודה במדרש רות (ר"ר א' ה): "וילך איש", יחיד? והרי להלן הוא אומר "סוסייהן פרדיהן וגמליהם", אלא על שיצאו מארץ ישראל לחו"ל, לא ייחס הכתוב ממונם.

ונראה ביאור הדברים, דהנה במדרש תנחומא (ריש במדבר) איתא: כתיב "צדקתך כהררי אל" (תהלים לו: ז), צדקה שאתה מביא לעולם מפורסמת כהרים הללו, "משפטין תהום רבה", משפט שאתה עושה בעולם, כתהום רבה, מה תהום רבה בסתר אף משפטין בסתר, ע"כ. ויראה ביאורו, כי לפי גודל חובתו ית' עם, משתעשע הקב"ה עמו וכל המשתעשע עם בנו בהיותו עושה רצונו של אביו, כמו שפירש רש"י (ריש פרשת מסעי): משל למלך שהיה בנו חולה והוליו למקום רחוק לרפאותו, כיון שהיו חוזרין התחיל אביו מונה כל המסעות. אמר לו כאן ישננו כאן הוקרנו, כאן חששת את ראשך, עכ"ל.

והנה פרסום טובת הבן, מורה אהבת בנו שמשגיח על פרטי עניניו, לכן אמר "והשקית את העדה ואת בעירם", שהתורה חסה על ממונם של ישראל, כי רבים יתפעלו מצער זולתו בהיותם בצרת הגוף או סכנה, כמו דכתיב (משלי יו: יז) "אח לצרה יולד". ואולם בעיני ממון לא יתפעל מהיזק חבירו, לכן הזהיר "ואהבת לרעך כמוך", שתשתתף עמו הן במקרי גופו או במקרי ממונו להשכיל להטיב לזולתך. [וזה שהכתוב מדגיש "ואת בעירם", להורות אהבת הקב"ה, דמשגיח גם על פרטי ענינים שלנו].

לכן הצדקה מפרסם הקב"ה, כי הוא ית' יש לו נחת רוח מזה במה שהבן מטיב דרכו ויוכל להטיב לו, כי אין המניעה מצדו. משא"כ המשפט הוא בסתר, שידוע שכל מה שיוסיף האדם להזכיר צרת אהובו - יותר מצטער, וקשה עליו להזכיר, ומקצר ואינו מדייק בסדור הענין על נאות, וכל זה מורה חיבתו ית' אצלינו.

ולזה אמרו דעל שיצאו מארץ ישראל לחוץ לארץ, לא ייחס הכתוב ממונם, והוא מובן עם מה שאמרנו, שע"י שרע בעיניו ית' בהיותם עושים שלא כהוגן לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ, לא הראה להם לחבב אותם להזכיר כל הפרטים, רק מה שהיה ההכרח להזכיר. (קומץ המנחה במדבר).

ויהי ביתך כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהודה מן הזרע אשר יתן ה' לך מן הנערה הזאת. יובן כי סימן לדבר דזה היה כמעשה אבות, אשר בתחילה חשבו כי זרע הוא הבכור, וא"כ היה אז מוכשר לצאת ממנו חוסר מלוכה, ונתהפך הדבר כי התגבר עליו פרץ, כמו שכתוב "מה פרצת עליך פרץ" (בראשית לח: כט). כמו כן בתחילה חשבו שהגואל יהיה פלוני אלמוני, ואח"כ נתהפך הדבר והתגבר עליו בועז. [וזה "כבית פרץ", היינו ככל המעשה שאירע אצל פרץ שהיה הוא השני, אלא שקדם לבסוף את זרע, כמו כן נעשה בזיווגך].

ולהיות שהנשמות הגבוהות דרכן לצאת בדרך פגם קצת, לכן לא יהיה עוד הרהור בדבר על מה עשה ה' ככה להוציא חוסר גוע משיחנו ממואב אשר לא יבאו בקהל, כי אדרבה לפי גודל קדושת הנשמה היה צריך יותר שיצא

עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו!

פאר א נדבה פון \$180 פאר גליון מליצי ישר וועט מען מוידע זיין ביי די צייגים פון די **פלאצקע גאון** - ווארשא, **אבני נזר** - סוכאטשוב, **ילקוט סופר** - פאקש, **לב העברי** - הר הזיתים, **ר' יוסף ענגיל** - ויען, **בן לאשרי און חזון יחזקאל** - הר המנוחות אז איר האט מקיים געווען די צוואה, און יעצט איז די צייט פאר זיי מקיים צו זיין זייערע הבטחה!

געדענקט "מקח בלייבט מקח"!

סיפור:

שמעתי מרח"ה רויט"ב הי"ד ששמע מהישיש ר' יוסף שמואל נ"י מאוסטילא שהיה כבר בן צ"ו שנה, ובהיותו אברך, הלך רגלי לליובאוויץ וישב אצל הצמח צדק נ"ע חצי שנה.

וסיפר לו ר' יוסף שמואל, ששמע על דבר הידוע שמדפיסי סלאוויטא הרבנים נכדי הרה"ק ר' פנחס קאריצער נדונו במכות, שסיבת הדבר היה כך: בעת שהתחילו להדפיס ש"ס דפוס ווארשא, והר"ש ארגעלבראנד לקח הסכמת הג"ר עקיבא איגר והחידושי הרי"ם, ומדפיסי סלאוויטא ערערו שאסור לשום מדפיס להדפיס ש"ס חדש עד שימכרו הם הש"ס שהדפיסו, ושני הצדדים היו להם רבנים המחזיקים בימינם, ורגזה הארץ מהתלונות שהדפיסו ופירסמו כל צד על שכנגדו, ובתוך התלונות של הסלאוויטער היתה תלונה אחת שהחידושי הרי"ם לקח בעד הסכמתו שלוש אלף רובל כסף, ושהגאון ר' עקיבא איגר לעת זקנתו, שלמה בנו (הג"ר שלמה איגר בעל גליון מהרש"א) הטא את לבבו.

וכשסיפרו את הדבר לפני הבית יעקב שהיה דר באיזביצא, אמר: אם אמת שהחידושי הרי"ם לקח בעת הסכמתו שלוש אלף רובל כסף, בוודאי שזה הש"ס ללמוד בו. ועל דבר הג"ר עקיבא איגר, הנה הוא מבחינת סנהדרין הנקראים "עיני העדה", וחוששני להם שיענשו בעד זה.

בתוך זמן המחלוקת נתגלגל הדבר שבאי כח הסלאוויטער שלחו מברק (דילוג רב) להמלך, ושלמו בעד זה אלף רובל כסף, וזה דבר חוק ומשפט אז, שאם שלחו למלך מברק בסכום גדול כל כך, היו מחוייבים לעורר את המלך אפילו משנתו, וכוונתם היתה רק להדגיש נחיצות המברק שימסרוהו תיכף להמלך, אך לדאבון קרה שבבוא המברק היה המלך ישן, והקיצו אותו משנתו, והיטב חרה לו עליהם, על כן הענישם בעונש מלקות. ופלא היה שבפסק דין שלהם נכתב שנעשו על שפגמו בעין המלוכה (-עיני העדה), והבן גדולת הצדיקים זי"ע. (בן לאשרי ח"ג אות נ"ט).

נוספים הבאים עם שתי הלחם לחובת היום, אם גם בכגון זה תוקעים ושרים רק פעם אחת.

בדרך פגם כמבואר בספר הגלגולים להאר"י ז"ל, וזה "אשר ילדה תמר ליהודה" שהיה ג"כ בדרך פגם ואיסור כלתו שעתידה התורה לאסור. והחליטו שבדאי יהיה כן "מן הזרע אשר יתן ה' לך מן הנערה הזאת", כי לפי הטבע לא היתה מוכנת לילד (ע' רות רבה ז' ט'), וא"כ הלידה היה בנס נפלא אשר אין להרהר עוד כי הוא שלא כדת האמור בתורה.

לע"נ הג"ר שאל"ב"ר מנחם מענדל ברוס זצ"ל י"א צ"א שבוועת

וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק. ובמכילתא (והובא ברש"י) שהיו נרתעין לאחריו י"ב מיל כאורך מחניהם. והקשה הרוקח (סי' קע"ח) וז"ל: איך אמרו דע"י קול הדיבור חזרו לאחוריהם י"ב מיל, הרי יצאו מתחומן, [והרי בשבת נתנה התורה]. ויש לומר דהואיל ועננים מקיפים אותם, הוי כמחיצות בני אדם, וכאילו לא יצאו, עכ"ל.

אבל לדידי פשוט דלא נקרא מחיצה, שהרי כל שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה. ובגמ' סוכה (דף כג.) אמרו בעשה סוכתו בספינה, דאי יכולה לעמוד ברוח מצויה של יבשה, ואינה יכולה לעמוד ברוח מצויה של ים כשר. ונשמע מזה, דאם עשה מחיצה במקום שאין רוח מצויה כלל, ואילו היה שם רוח מצויה דיבשה דעלמא היה נופל, לא היה חשיב מחיצה. דכי היכי דבים לא אזלינן בתר מקום שהמחיצה עומדת, דברוח מצויה דמקום זה אינה יכולה לעמוד, רק בתר רוח מצויה דעלמא. הכי נמי להיפוך, כיון שברוח מצויה דעלמא אינה יכולה לעמוד, לא חשיבה מחיצה. וביבמות (דף עב.) אמרו, דבמדבר לא נשבה רוח צפונית כי היכי דלא נבדור ענני הכבוד, וא"כ הוי מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח צפונית המצויה דעלמא, ולכן אינה מחיצה. (אבנ"ז א"ח סימן רע"ח).

תקיעות במוסף של עצרת. לפי מסקנת הגמ' (סוכה נה.) מבואר, דביום שיש בו שני מוספין כגון שבת ר"ח, תוקעים ושרים רק פעם אחד. אבל האבנ"ז (א"ח סימן כ"ח) נסתפק מה הדין אם יש שני קרבנות: מוסף, וקרנן נוסף לחובת היום - כגון בעצרת, דמלבד המוסף, יש קרבנות

נוספים הבאים עם שתי הלחם לחובת היום, אם גם בכגון זה תוקעים ושרים רק פעם אחת.

וז"ל: קיימא לן דיום שיש בו ב' מוספין או ג', אומרים שיר אחד ותקיעות פעם אחת לכל המוספין. ונסתפקתי בעצרת, שמלבד המוסף, מקריבין פר ושני אלים ושבעה כבשים עולות ושני כבשים שלמים לחובת היום עם הלחם, אם צריכין תקיעות בפני עצמן. דמקרא של אב"י רב אשי (סוכה שם) לא מפיך אלא בזה וזה מוסף (-מוסף של שבת ומוסף של ר"ח), דתוקעים ושרים רק פעם אחד. אבל אלו שהם קרבנות משונים, דאלו באים למוסף ואלו באים לחובת היום, יש לומר שאין שייכים זה עם זה, ותוקעין ומשוררין לאלו בפני עצמם ולאלו בפני עצמם וכו', וצ"ע לדינא.

שפע תפילין - געווינט 7000 קעש!

רעדט נישט מיט תפילין שיקט אייער טעלפאן נאכער נאמען, איר גייט אטאמאטיש אריין אינעם גורל mytefillin@gmail.com 716-232-2494

" כוונתו דככתב בפרשת במדבר, וז"ל: רצה הוא ית' להסיר לעז ושמן פסול מזרע יעקב, שאמר "אם בגופם שלטו, בנשותיהם לא כל שכן". ולזה בא האות, כי אמרו חז"ל (ע"ז נד): הבא לב העיריה בדין שלא תתעבר, רק עולם כמנהגו נוהג, ושומים שקלקלו עתידים ליתן את הדין, הנה כי כן רצה הקב"ה להראות עוצם קדושת ישראל איך שמרו גדר הערובה הגם ששלטו בגופן, לזה בא המופת שהריבוי היה שלא בטבע, ולא עבד רחמנא ניסא לדבר שהוא בדרך איסור. וזהו "וכאשר יענו אותה", אז יש לחוש שיתחזק הלעז אם בגופם שלטו בנשותיהם לא כן שכן, לזה נתן הקב"ה לב להרבותם שלא בטבע, ואחר שיד ה' עשתה זאת שילדו ששה בכרס אחד, בודאי זרע קדוש וטהור הוא.

לע"נ הג"ר יעקב מאיר בן הג"ר בצלאל אלטר זצ"ל יא"צ י"ג סיון
וירא העם וינעו ויעמדו מרחוק. איתא במדרש
 (ילקוט שיר השירים רמז תתקפ"ד): בכל דיבור
 ודיבור שיצא מפי הקב"ה, יצאה נשמתו של
 ישראל, שנאמר "נפשי יצאה בדברו", ובטללי
 תחיה החזירו. ודקדקו המפרשים לאיזה תכלית
 היה יציאת נשמתו ולהחיותם אחר כך, הלא
 בכח ה' לקיים נשמתו, והיפלא מה' דבר.
 ונראה לומר בזה בהקדם לבאר דברי המדרש
 (הובא באותיות דרבי עקיבא): אמרו ישראל
 לפני הקב"ה הראני דוגמת עולם הבא, הראה
 להם את יום השבת. ויש לבאר הענין, דהנה
 כתבו הספרים ענין נכבד על דרך העבודה לבאר
 מה שאמרו חז"ל (חולין קט:): "כל מה דשרא לן
 רחמנא, אסר לן כותיה", דעיקר שלימות
 העבודה הוא על ידי ניגוד היצר, ועל דרך
 שאמרו חז"ל (תורת כהנים קדושים): אל יאמר
 אדם אי אפשי בבשר חזיר, רק יאמר אפשי
 ואפשי. והנה בדבר שהאדם לא הרגיש בו טעמו,
 לא יצויר תשוקה אליו, לכך היה צורך שימצא
 היתר שיהיה דוגמת האיסור, ומתוך כך יוכל
 האדם לומר אפשי, ואעפ"כ יעשה רצון קונו.
 ולפי"ז יש לומר דהנה מבואר בספח"ק, דמעלת
 הצדיקים הוא דאינם מכוונים אף לשם שכר
 עוה"ב, רק לעשות רצון ה'. והנה נגד עונג גשמי
 עוה"ז, שהוא דבר כלה ונפסד, אינו כל כך
 עבודה שלא לכוין בעבודה לשם הנאה גשמי.
 אלא העבודה העליונה של הצדיקים הוא כי
 אינם מכוונים גם לשם שכר עוה"ב שכר רוחני
 שהוא לאין שיעור, ועם כל זה מכוונים לשם ה'.
 אמנם אם הצדיקים לא טעמו מעולם טעם
 עוה"ב, לא יחא נחשב עבודתם שהם מכוונים
 לוותר על טעם זה, על כן בקשו ישראל ואמרו
 לפני הקב"ה "הראני דוגמת עולם הבא", שעל
 ידי כך נדע מה הוא התשוקה לזה, ואחר כך
 נתגבר על תשוקה זו ונעבוד את ה' שלא על
 מנת לקבל פרס, והראה להם את יום השבת.
 ובזה יבואר מה שפרחה נשמתם בעת מתן
 תורה, דרצה הקב"ה להראות להם בחינת
 דביקות עוה"ב, ממש רגע, כדי שירגישו ויבינו
 מה זה שכר עוה"ב ויהיה להם תשוקה גדולה
 לשכר כזה, ועם כל זה יתגברו על ניגוד זה,
 ויעבדו לשם ה', ואז יהיה עבודתם בשלימות
 הראויה.

ליסות ש.ב.ב. נ"ו מ.ב.ג.להפקד ב"ש"ק בקיבוץ ובניקל

מדוע אומרים זמן מתן תורתנו בשבועות, הלא מתן תורה היה בז' סיון.
 המג"א (ריש סימן תצ"ד) הקשה, איך אומרים "זמן מתן תורתנו", הלא ר'
 יוסי דפוסקים כוונתה סובר דמשה הוסיף יום אחד מדעתו, וקבלת התורה
 היה בז' בסיון, ובגמרא (שבת פז.) אמרו דהקב"ה הסכים לדעת משה
 שהוסיף יום אחד.
 ונראה לומר המכוון בזה, דעכ"פ "זמן מתן תורתנו" בזמנו, היה בז' בסיון,
 [ורק אח"כ] משה הוסיף מדעתו יום אחד, ומדויק לשון הש"ע דכתב "זמן"
 מתן תורתנו, ולא "מתן תורתנו", דבזמנו היה [הזמן המיועד למתן תורה]
 ו' סיון. (שו"ת ר' עקיבא יוסף או"ח סי' שכ"ז).

לכבוד עורך גליון מליצי יושר

הבאתם בגליון ס"ט פרשת נח מזה שסיפר הבן
 לאשרי, דהאבנ"ז איזה שבועות קודם פטירתו
 אמר להגבאי שלו פתאום בזה הלשון:
 שמעו נא מעשה, הגאון רבי אבישל מפרנקפורט
 דמייין, פעם אחת שמע קול צחוק והוללות אצל
 החלון, וראה שעומדים שם נערים עם נעוה
 ומשחקים כדרך אשכנז הפרוצה, ואמרו להם:
 "תלכו מכאן!" ולא רצו, ואמרו להם: "תלכו
 לגמרי". ומתו במיתת משונה רח"ל. הנה יש
 קטרוג בשמים על זה. ואני אומר שהצדק אתו,
 כי הוא בפלפולו ברא עולמות, וכל העולם לא
 נברא אלא לצוות לזה, וכיון שהם מבטלים אותו
 מלימודו ועבודתו, מזה הם עושים בעולם שלו.
 והבאתם שמה בהערה מת"ח שהעיר, שרואים
 מכאן חומר הדין של ב"ד של מעלה, דהרי
 הרה"ק ר' אבישל פרנקפורט נסתלק שנת
 תקכ"ט, והמעשה שמוזכר כאן שנדרש האבנ"ז
 מב"ד של מעלה להצדיק ר' אבישל, היה קודם
 פטירתו בשנת תר"ע. הרי שנתעורר טענה על ר'
 אבישל מאז וחמשים שנה אחר הסתלקותו. וזה
 לא היה ביום היא"צ של ר' אבישל, דר' אבישל
 נסתלק י"א תשרי, ואילו האבנ"ז נסתלק י"א
 אדר, והמעשה היה סמוך לפטירת האבנ"ז, ע"כ.
 הנה מי אנכי לחלוק על ת"ח הנ"ל אבל מוזכר
 בספרים דבכל שנה ושנה ביומא דהילולא של
 הצדיק, הוא מתעלה מהיכל להיכל, ואז מעיינים
 שוב בדינו אם ראוי הוא להתעלות לדרגה יותר
 בגן עדן, ולכן צריך לומר קדיש ושאר דברים
 טובים כדי שיהיה לו עליה, אבל סתם באמצע
 השנה אינו מסתבר לומר דב"ד של מעלה היו
 מעיינים בדינו של הרה"ק ר' אבישל
 מפרנקפורט, עד שהוצרך האבנ"ז להיות מליץ
 יושר בעדו.
 אלא נראה לענ"ד דמעשה שהיה כך היה, אחר
 מאה וחמשים שנה, אותם הנערים שמתו מכח
 הקפדה של ר' אבישל, היה להם תיקון, לכן היה
 להם הזדמנות להתייצב לפני ב"ד של מעלה
 ולבקש משפט על מה שעשה להם ר' אבישל,
 ולכן הוצרך האבנ"ז להיות מליץ יושר בעדו.
 רב תודות על הגליון הנפלא בכל שבוע ושבוע,
 וזכות הצדיקים יגן בעדכם ובעד כולנו להתברך
 בכל מילי דמיטב.

י.ב. בלומינגראוו

בן א"י הנמצא בחור'ל ביר"ט שני והוא מוחל האם
יש להעדיפו על בן חור'ל. אם בן א"י מוחל והוא
 נמצא בחור'ל ביר"ט שני, נראה לי שצריך לכבד הבן
 א"י למול, מאחר שאפשר למול בלא דחיית יו"ט,
 וקצת סמך ממה שכתב השערי תשובה (סימן
 תצ"ו סק"ו) בשם נחפיה בכסף) דבן חור'ל לא ימול
 בא"י ביר"ט שני, ע"ש.

ואין לומר דאיכא חשש ולזול יו"ט [שני] בזה, דזה
 אינו, דאינו ניכר [דמכבד מוחל של א"י משום דזה
 יו"ט שני], דיאמרו שהם כבדו למוהל הזה מחמת
 חשיבות דארץ ישראל. (שו"ת ר' עקיבא יוסף
 או"ח סי' של"ז).

לע"נ ר' קלונימוס קלמן ב"ר משה נפתלי ז"ל

ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה
בחר סיני (במדבר ג:א). אמרו (סנהדרין יט:): כל
 המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב
 כאילו ילדו, ומעין זה בסוטה (דף יב.). ועיין בשו"ת
 חכם צבי (סי' צ"ג) הביא הך דכאן, ודן מזה דהנולד
 על פי ספר יצירה חשוב ישראל לצרפו לעשרה,
 דמה המגדל כמוליד וחשוב בנו, כל שכן המוליד
 ממש ע"פ ספר יצירה דהוי כזרעו וחשוב זרע
 ישראל, ע"ש.
 ולדברינו (גבורות שמונים אות נ"ב) דהמוליד דבר
 הוא שלו, א"כ ישראל המוליד אדם ע"פ ספר
 יצירה, הוא שלו, וראוי להיות דינו דין עבד כנעני
 דקניו גופו לישראל, ודו"ק. ואין להקשות דא"כ
 בנו נמי יהיה גופו של אביו ואמו שהולידוהו, דזה
 אינו דשם גזה"כ הוא [דאינו קניו לאביו ולאמו
 כעבד כנעני], דאל"כ לא משכחת ישראל זולת דור
 המדבר הראשון, דמאז והלאה כיון שקנויים
 למולידהם, הויין להו עבדים כנעניים.
 וגם מדאין יכול להחרים בנו, דנלמד מקרא (ערכין
 כח.), על כרחך דאינו שלו. וכן מדאיצטריך קרא
 שחייב למול בנו, תיפוק ליה [דחייב למול בנו]
 מפאת מילת עבדיו, [ועל כרחך דבנו אינו קניו
 לאביו ולאמו כעבד כנעני], אבל במוליד ע"פ ספר
 יצירה, דליכא גילוי [דאינו קניו לו], שפיר נראה
 דהוא קנינו.

וע' שו"ת הרשב"א (ח"ד סי' קצ"ז) באשה שנולדה
 בעיר נרבונא, ונתרבתה ונתגדלה בעיר מרשיליא,
 ונכתב בגט "פלוגיתא דאיתילידת במרשיליא".

וכתב הרשב"א דזה חשיב דשינה שם העיר, כיון דמרשיליא אין זה מקום
 שנולדה. והוסיף הרשב"א וז"ל: ושייתוף שם "ילד" אינו ענין כאן לגיטין,
 ואין אנו משתמשין בשמות בגיטי נשים אלא בשם הנחתו הראשונה, עכ"ל.
 וכונתו דמה דהשם "ילד", הוא שם משותף גם למגדל, דלפעמים נקרא גם
 המגדל - מוליד, אין זה ענין לגיטין, שאין משתמשין בשמות בגיטין אלא
 כפי הנחתם הראשונה, לא כפי עניני השייתוף אשר בהם. (גליוני הש"ס
 סנהדרין יט:).

לע"נ הרה"ק ר' ישעיה נפתלי הירץ ב"ר דוד מדינבן זצ"ל יא"צ י"ד סיון

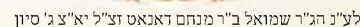
הגבל את ההר וקדשתו. יש לפרש לפי אומרים (סוכה נב.) צדיקים נדמה
 להם יצה"ר כהר. וידוע מזהר (ח"ב קסג.) דיצה"ר נברא לטובת בני אדם,
 דע"י שלא ישמעו לפיתויו, יזכו למעלה רמה. וגם ע"י שאין שומעין לו,

ג אבל בספר יו"ט שני כהלכתו (פ"ב הערה א') מביא בשם הגרש"ז אויערבאך שאסור להעדיף
 ביר"ט שני לקחת מוחל בן א"י, כיון דזה ולזול לי"ט, כיון שבהעדרה זו מראים שלבן א"י הוא
 חול.

ב דומה לזה כתב בקדושת לוי (דרוש לשבועות), וז"ל: מחשבת הבורא ודיבורו כביכול
 'קדשתם היום ומחר' שהיה ר' סיון, עשה רושם לדורות וכו', לדורות נתגלה שמחת התורה
 ב' בסיון זמן מחשבתו ודיבורו של הקב"ה. ולכן אנו אומרים ב' סיון "זמן מתן תורתנו",
 שלדורות מקבלים הארת נחיתת התורה ב' בסיון, שהיתה אז במחשבתו ודיבורו כביכול ליתן
 התורה.

וכן כתבו המפרשים (בחולין צא:): בהא דאמר ליה ה"ס שהוא היצה"ר ליעקב אבינו ע"ה כשנאבק עמו "שלחני כי עלה השחר" דהגיע זמני לומר שירה, דכיון דתפקידו הוא לפתות בני אדם לעבירה, והם לא ישמעו לו, וכשישלים תעודתו יכול לומר שירה. אך מעולם לא היה מי שיפתה אותו כל כך ולא ישמע לו כיעקב אבינו, כדכתבנו בפרשת וישלח שה"ס כשנאבק עם יעקב אבינו, היה חוגר אז כל שארית כחו וכל טצדקי להכשיל ח"ו את יעקב אבינו ע"ה באיזה הרהור עבירה עכ"פ, ולא יכול לו, ולכן אז הגיע זמנו לומר שירה, שאז השלים תעודתו באופן היותר מועיל. וזה כוונת הכתוב "הגבל את ההר" היינו יצה"ר שנמשל להר, שלא תשמע לו, אז "וקדשתו" דיתקדש היצה"ר עצמו ויוכל לומר שירה, כמאמר החכם: אין גבורה כהפיכת השונא לאוהב. דבזה מהפך חשוכא לנהורא ומיריא למיתא.

פוקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים. עיין פירוש הטור שהביא דעת הראב"ע והרמב"ן, וצ"ע וכולם דחוקים מאד. ואולי יש לומר שהוא בסוד הגלגול, ויפורש כך: "פוקד עון אבות על בנים" שנשמת האב החוטא תתגלגל בבנו אם מת ואשתו הרה, ואז אפי' יהיה צדיק, יהיה "צדיק ורע לו" מחמת חטאים שעשה בגלגול ראשון. ואם לא אירע אופן כזה, יפקוד "על שלשים", היינו שנשמתו תכנס בבן בנו וירצה עונו. ואם גם הבנים כבר זקנים ושוב אינם מולידים, אז "ועל רבעים" דיתגלגל בבן בן בנו שכבר הוא דור רביעי, באופן שמשפטי ה' צדק, שרק החוטא סובל.

מארץ מצרים מבית עבדים. הנה כל מקום שנאמר "בית", כל יוצאי חלציו בכלל, ואפילו אם מת (ע' תוס' גיטין כא:). והנה "בית עבדים" פירושו שכל יוצאי חלציו של עבד הם בכלל העבדות, ואין עבד יוצא משם לעולם לחרות. וכמו "בית ישראל", שיוצאי חלציהם הם ישראלים. וכן "בית אהרן", ו"בית הלוי", דיוצאי חלציהם הם כהנים ולויים. אבל ב"ראה ה'" , לא נאמר "בית" (תהלים קל"ה), דאין זה מחייב שיוצאי חלציהם יהיו כמותם. (הקדמה לחזו"י סנהדרין).

עומר התנופה ושתי הלחם. תנן בסוכה (דף נה:): משמר שזמנו קבוע הוא מקריב תמידין נדרים ונדבות ושאר קרבנות צבור. ונתקשו המפרשים מדוע לא מנתה המשנה גם עומר התנופה. ובמשנה למלך (פ"ד כלי המקדש ה"ה) הקשה כן על הרמב"ם, וז"ל: לא ידעתי אמאי לא כתב הרמב"ם ג"כ "עומר התנופה" שהיו מקריבין בט"ז בניסן שהיה מתחלק לכל המשמרות. והנה בלישנא דמתני' לא קשיא מיד, משום דהתנא באומרם "באימורי הרגלים" שפירושו מה שאמור ברגלים, כלל הכל: קרבנות הרגילים ושתי הלחם ועומר התנופה, אך להרמב"ם קשה למה לא כתב ג"כ עומר התנופה, עכ"ל.

וז"ל, דהעומר אינו קרבן של חג, אך קרבן שיש להקריבו בט"ז ניסן, משא"כ שתי הלחם שהוא קרבן של חג. ולכן לא חשיב הרמב"ם העומר בין הקרבנות של הרגלים שיהיו כל המשמרות שוים בו, משום דהעומר אינו קרבן של רגל, רק דין הוא שיהיה קרב ביום ט"ז, כמו לחם הפנים שהוא קרב בשבת, משום שהעומר אינו מקרבנות החג, אך דין הוא ביום ט"ז.

בניסן.

י' הערך לנו שם חידש תיזק וזל": נלענ"ד דבר חדש, שהעומר באמת לא הקריב רק המשמר הקבוע כמו מוסף שבת, שהרי מה דשוין כל המשמרות באימורי הרגלים אחיא ממה דכתיב "ואחד שערך לכל ישראל" (דברים י"ח); דרשנין בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד, ולכן לא שייך זה רק לענין קרבנות שעיקרן ביום ראשון, דהיינו עולת אשון ושלמי חגיגה דעיקרן ביום ראשון, שמה היום דחייבין להראות בעזרה. אבל העומר שזמנו ביום ראשון של חוה"מ אינו בכלל זה, שהרי ביום הזה אין ישראל נכנסין בשער אחד, שאדרבה ביום הזה הותר להם לשוב בבקר עד קודם הקרבת העומר לביתם, ואצ"פ שהיו שוין המשמרות במוספין של חוה"מ ג"כ, היינו טעמא דיתאשקל על המוספין זה לזה, והיו שוין בעולת אשון ושלמי חגיגה שנקרבו על ימי הרגל כיון שאלו הם הקרבנות שגבולל כל ישראל באו לירושלים, ולכן בשתי הלחם שיוין כיון שנקרב ביום שבו נאספו כל ישראל, אבל העומר שזמנו ביום שהתירה התורה לישראל לשוב לאהליהם, אין זה בכלל "אימורי הרגלים", אלא שהו' למוסף שבת ולשאר קרבנות שאינם בשביל הרגל, ולכן לא חשב ליה התוספתא וגם הרמב"ם בהנך של המשמרות שוות בזה.

^ה אבל התוס' ר"ד (יומא לט.) כתב, על הא דאמרו שם שנשתלחה ברכה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, וז"ל: נקט הני משום שהיו מתחלקין לכל המשמרות ברגלים ואפ"ה היו

ודבר זה חיונן משינוי הכתובים בין עומר ושתי הלחם, דבעומר כתיב "ממחרת השבת יניפנו", ולא נזכר כלל ענין של "מקרא קדש", ואילו בפרשת שתי הלחם כתיב "והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה לפני ה' על שני כבשים קדש יהיו לה' לכהן, וקראתם בעצם היום הזה **מקרא קדש** יהיה לכם". גם בפרשה פינחס בקרבנות המועדים לא נזכר עומר והכבש כלל, ואילו שתי הלחם כתוב שם "וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועתיכם מקרא קדש יהיה לכם". ומזה נראה שהעומר אינו קרבן של חג, אך קרבן שיש להקריבו בט"ז ניסן, משא"כ שתי לחם הוא קרבן של חג.

והנה תניא בתוספתא (הוריות פ"ב ה"ד): שתי הלחם קודמות לכבשים, העומר קודם לכבש הקרב עמו, זה הכלל הבא בגין היום קודם לבא בגין הלחם. וכן אמרו בהוריות (דף י"ג): עומר קודם לכבש הבא עמו, שתי הלחם קודמים לכבשים הבאים עמהם, זה הכלל דבר הבא בגין ליום קודם לדבר הבא בגין לחם, ע"כ. הרי דעומר הוא דבר הבא בגין היום, וא"כ זה קרבן של חג, ולא קרבן שיש להקריבו בט"ז ניסן. ויש לתרץ, דאין הכוונה דהעומר בא בגין היום של יו"ט, אלא בא בשביל היום של ט"ז ניסן.

והנה יש להעיר מה שאמרו בתוספתא ובהוריות שם, דכבש הוא "דבר הבא בגין לחם", ואילו במנחות (דף טו.) אמרו להיפך: "לחם גלל כבש, ואין כבשים גלל לחם", ונראה, דבמנחות מיירי לענין **עבודת** הקרבת הקרבן, ועל זה אמרו דהלחם טפל להכבש, כיון שעיקר העבודה נעשית בהכבש. ואילו בהוריות מיירי מה **המחייב** של הבאת הקרבן, ועל זה אמרו דבא בשביל הלחם. (חז"ל שבת קלא:).

סגולת אריה"ק כהדרכת הרב"צ מ'אראך זצ"ל

**אריינברענגען ידאט חטא אין אייערע קינד
דורך א שטיין ביי קברי צדיקים.**

וואס טוהט מכוון דורות ישרים:

א. ת"ח וירש' וואס טוהט עס ארץ.
אסאך יאהרן צו העלפן אירע.
וועט עס טוהן פאר אייער יאשועה
פרייהאט. בנאמנות האנטרענשעל

יֵעָרֵעַ נִאֲמָעוּ אִיזָא בִּאֲחֻנְדֵּרֶע שְׂטִיין. בִּאֲחֻנְדֵּרֶע עֲבֹדָה און תַּמְלוֹת פֶּאָר אַ לענעווער צייט. אַלעס ווערט געטון מיט דרויס

איבערגעגעבענקייט מיט כחנה, במתנות, אזוי האט עס די ריכטיגע כח.

• **ה'שדרייבט די נאנצע נוסח אויפן שטיין סיי פאר מען באקט די חלות און סיי נאכרעם אזוי ווי אלע שיטות די שטיין בלייבט אין רעם**

• מוזאום די תפילה 18 מאל אויפן שטיין ביי די ריכטיגע צייטען.

דוקא איך רעם מקובלדיגע אופן פון **מבן ודדות ישרים** ווערט מען די עם הערש מקיים די
ווענטער פון אהרין אויפן הארץ **יכר הלב** [-אנציהען זיין הארץ צו איינזעהן]. שווערן לב
לפנים לערנען [-די שיינע מענטשן]. תורה כללים [-העססע אסע האנטער]
מ'וועט עס געבען פון מעשר

פאר פרעזידענט דאמסקוס-טקסט מ'זאגט דאס וואס ער וויל

doroveshtarim@gmail.com 917-635-3883

נוסעים אנחנו אי"ה לפקוד הציון של בעל הילקוט סופר זי"ע לרגל יומא דהילולא כ"ב סיון להזכיר התומכים והמסייעים להוציא לאור הגליון, ולקיים בזה מה שכתב בצוואתו וז"ל:

"ואם יבואו על קברי, אשתחווה אני לפני שומע קול בכיית ואצטרף תפילתי עמהם לטוב להם כל הימים"

גם בדעתינו לפקוד הציונים של בעל מלא העומר - ווארשא, אבני נזר - סאכטאשוב, הג"ר יוסף ענגיל - ויען, להזכיר המסייעים להוציא הגליון

עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו!

מתחלקין לכולן, עכ"ל. הרי להדיא דגם בעומר כל המשמרות שוים בו. וצ"ל דנחלקו בזה הרמב"ם והתוס' רי"ד.

הרה"ק רבי מנחם מענדל ב"ר יוסף מרימנוב זי"ע אמר :
 בעבודי בחיים אני מנענע עם כל העולמות, ולאחר פטירתו טובה למי שידליק נר לטובת נשמתו (ספר מנחם ציון).
 התפרסם ע"י הרה"ח המפורסם ר' מרדכי יצחק שאמעט שליט"א

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת נשא תשפ"ב

פלא הנזירות והשבת

מה כל כך מפליא?

על ידי השי"ת: "איש או אשה כי יפלא" - הוא עושה דבר מופלא.

להרחיק עצמו מן העבירה

והנה, המעיין בספרי הקדמונים המדברים אודות מעלת הפרישות יראה, שעיקר עניינה של מעלה זו הוא להקנות לאדם שליטה עצמית, את היכולת לומר "לא", כדי שיוכל להתגבר על תאוותיו ולהימנע ממאכלות אסורות ושאר איסורים. התורה מצפה מהאדם להרגיל את עצמו לפרוש מתאוות, גם אותן המותרות לו על פי דין, מכיון שבכך הוא שומר את עצמו מלבוא לידי איסורים ממש.

למשל, אדם שרגיל להיכנע לתאוותיו ולאכול כל מה שעומד לרשותו במקרה ביתו, הופך למעשה לעבד, הוא משועבד לתאוות האכילה, והוא אינו מסוגל לשלוט בעצמו ולהימנע מלאכול את כל אשר רואות עיניו. מכיון שאדם זה מעולם לא חיזק את שרירי השליטה העצמית שלו, אם בבוא העת הוא יעמוד בפני נסיון של מזון בעל כשרות מפקפקת, יתכן ותאוותו תגבר על יראת השמים שלו, והוא כבר ימצא דרך להתיר לעצמו את המאכל הנחשק.

זו הסיבה שכאשר רעייתו של מרן הסבא מסלבודקה זצ"ל היתה מגישה את הקינוח, הוא היה אוכל חלק ממנו ומחמיא לה על טעמו הנפלא, אולם הוא לא היה מסיים את מנתו. הסבא זצ"ל גם אף פעם לא טעם מאכלים מתובלים בטעמים מיוחדים; הוא נהג לומר שהמשמעות של אכילת מאכלים מעין אלו היא להיכנע לתאוות, שהרי ניתן להפיק את אותה התועלת בלי התבלינים הנוספים הללו.

שליטה עצמית בדיבור ובקריאה

כך גם בכל הנוגע לדיבור. מי שמעולם לא הרגיל את עצמו לסגור את הפה, לא יצליח להתאפק מלדבר דיבורים אסורים כאשר הוא יוצב בפני נסיון. ישנם אנשים שסיגלו לעצמם את ההרגל לנהל שיחות ארוכות

"איש או אשה כי יפלא לנדר נזיר להזיר לה" - כך פותחת התורה את פרשת הנזיר (במדבר ו, ב). מילה זו, "יפלא" היא מילה יוצאת דופן בתורה, ועל אף שהפירוש המקובל של המילה "הפלאה" היא "לומר בפירוש" (נזיר לד, א), מכל מקום המעיין באבן עזרא יראה שהפירוש הנ"ל הוא רק משמעותה המשנית של מילה זו, וכי הפשט הפשוט של "יפליא" הוא "יעשה דבר פלא". אם כן, לפי דרכו של האבן עזרא, הפסוק מתפרש כך: איש או אשה אשר יעשו דבר מופלא ויוצא דופן, לקבל עצמם נזירות.

וכאן עלינו לעצור לרגע ולשאול את עצמנו: מה כל כך מפליא כאן? במבט ראשון לא נראה שיש בפרשה זו משהו יוצא דופן במיוחד. בסך הכל על הנזיר להיזהר שלא להיטמא למת, לא לאכול ענבים ולא לגזור את שער ראשו, אולם מלבד זאת התורה אינה מזכירה שום פעולה או כל עבודה אחרת המוטלת על כתפיו של הנזיר, ואם כן, נשאלת השאלה: מה כל כך מדהים בנזיר הזה?

למעשה, התשובה כבר כתובה בדברי האבן עזרא: "כי רוב העולם הולכים אחר תאוותם" - ראשית כל עלינו להבין כי עצם ההימנעות מדברים המותרים, זהו כבר דבר-פלא. במידה רבה, רוב בני האדם נמשכים אחר תשוקותיהם, אחרי האינסטינקטים שלהם, ומשכך, כאשר מגיע אדם ומקבל על עצמו תכנית הכוללת התגברות על התאוה, ומחליט לפרוש מדברים המותרים, זהו בהחלט דבר יותר דופן, והתורה מתייחסת לזה כאל דבר מופלא.

בפרט באותם הימים, כאשר יין היה חלק מהתפריט היומי - היין אצלם היה כמו מים, כולם שתו אותו בארוחות היומיומית - אם נמצא אדם שהוא מספיק חזק כדי לשחות נגד הזרם ולקבל על עצמו את מעלת הפרישות, שמהותה היא ללמוד לומר "לא", ובכך לבנות את "שרירי הלא" שלנו, אכן ראוי לשבח המיוחד הניתן

פרישות מסוג אחר

עם זאת, כאשר נלמד את נושא הפרישות קצת יותר לעומק, נגלה שישנה סיבה נוספת לכך שהנזיר מגביל את עצמו בכל הנוגע להנאה ולהתעסקות עם העולם הזה. הרעיון הזה עשוי להישמע מחדש עבור רבים מכם, אולם למעשה ענין זה מהווה את הסיבה העיקרית לכך שהתורה רואה בנזיר אדם פלאי.

כאשר בעל החובות הלבבות מבאר את ענין הפרישות ב"שער הפרישות" שלו, הוא ניגש לענין בצורה שונה מזו שהתבארה עד כה. אין הכוונה שהוא חולק על שאר המחברים - בוודאי ובוודאי שכל מי מבין מהי התורה, מבין שענין הפרישות כפי שהתבארה כעת היא חלק מהותי מהתורה, אולם בחובות הלבבות מבואר ענין נוסף, פן אחר של עבודת הפרישות. החובות הלבבות מבאר כי מהותה של הפרישות היא, להימנע מעיסוקים ומדברים העלולים למלא את דעתך במחשבות זרות.

נדל"ן יקר-ערך

החובות הלבבות מסביר שאדם הגיע לעולם הזה על מנת למלא את דעתו במחשבות אודות השי"ת. זהו תפקידו החשוב ביותר בחיים, וככל שְׁתַּפְּנָה יותר מקום עבור ה' בתוך שכלך, כך תגדל יותר ויותר, כי גדולתו של האדם נמדדת כפי השיעור שראשו תפוס במחשבות אודות ה'.

זוהי שאיפה מרוממת ומפוארת, שמתוארת על ידי שלמה המלך בספר משלי (כד, ד) באופן הבא: "וְכִדְעַת חֲדָרִים יִמְלֹאוּ כָּל הוֹן יָקָר וְנָעִים" - על ידי דעת, תוכל למלא את חדרי שכלך ברהיטים יקרים ונעימים. פירושו של דבר הוא, שהשכל שלנו הוא הדירה היקרה ביותר שאי פעם תִּמְצָא, ולכן כל סנטימטר של נדל"ן זה חייב להיות זמין עבור הדברים החשובים באמת. אם אתה שוכר משרד בעשרת אלפים דולר לשבוע, אינך יכול להרשות לעצמך לבזבז אפילו חלק קטן מאותו שטח יקר באחסון דברים מיותרים. השכל שלנו חייב להיות פנוי מכל סוג של ריהוט מיותר, כדי שנוכל להכניס פנימה חפצים בעלי ערך אמיתי.

הון יקר ונעים

על אילו חפצים מדובר? אין סוף לרהיטים יקרי הערך שיהודי ירא שמים חייב להעביר אל תוך ראשו. הרהיט הראשון: ציור בהיר של בריאת העולם. בראשן חייב להיות ציור מפואר של בריאת היקום, כפי שהיא מתוארת בתחילת ספר בראשית. עליך לדמיין כיצד הבריאה כולה התהוותה יש מאין. מה חבל שאנשים אינם מבינים עד כמה חשוב הוא הציור הזה, כי גם

בטלפון; הם יושבים ומדברים ומדברים ומדברים, וגם אם אינך מדבר כלל דיבורים אסורים, אבל פרישות אין כאן; אין לך שליטה עצמית, וברגע שאין לך שליטה עצמית, מי יודע לאילו מחוזות של דיבורים מרושעים עוד תגיע?! לעומת זאת, מי שמצליח לפרוש מדיבור מיותר, ולהגביל את עצמו גם בדיבורים מותרים, יכול לראות את עצמו כאיש פלאי - זהו אדם מזהים!

גם פרישות בקריאה היא משהו יוצא דופן! קריאה היא אחד הדברים הטובים ביותר שאפשר לעשות, אם אך עושים זאת כמו שצריך, אולם כאשר יש לאדם הרגל לקרוא, הוא עלול לקרוא דברים שהוא אינו אמור לקרוא. הנה לנו אדם היושב בחדר ההמתנה במשרדו של הרופא, ועל השולחן הקטן יש ערימה של עיתונים. זה יותר גרוע מערימה של זבל סוסים, אך חרף זאת הוא מרים עיתון ומתחיל לעלעל בו, משום שהוא לא התרגל לומר לעצמו: "לא!" ולכן כאשר הוא ניצב בפני נסיון, הוא עומד אובד עצות, שכן הוא חלש מכדי להתגבר על עצמו.

פרישותו של הנזיר

לכן כדאי לנו לתרגל שליטה עצמית בכל תחום, כדי ששכלנו ישלוט על גופנו, וכך, כאשר תגיע שעת נסיון באיסורים או בכל תחום של עבודת ה', לא ניכנע ליצרנו, כי השכל הוא השולט.

במידה רבה, אלה הם חיייו של הנזיר; שורשה של המילה "נזיר" הוא "זר" - נפרד, כי זהו מרכיב חשוב בנזירותו - הוא נמנע מדברים מיותרים. כמובן שהוא חי חיים נורמליים. יש לו משפחה וחברים, הוא הולך לכולל או לעבודה, אולם במידה מסוימת הוא חי חיים של התנזרות. אסור לו לשתות יין ומשכך הוא אינו יכול להשתתף במסיבות, ואפילו בסעודות רגילות, הוא חייב להימנע מיין וענבים. אסור לו להשתתף בהלוויות ולפקוד את בית הקברות. ולכן, במובנים רבים הנזיר מוגבל במגעיו עם העולם; הוא לא יכול להיות חברותי מדי, החיים החברתיים שלו מוגבלים, ובכל מקום אליו הוא נקלע הוא מעט חריג בנוף החברתי, הוא זה שעומד לעצמו בצד, מבלי להיות מעורב לגמרי עם כולם.

הנזיר חי חיים של פרישות על מנת להתרחק מן העבירה, וזוהי מעלה גדולה כפי שמתואר בספרים. ככל שהאדם מרשה לעצמו להנות מדבר מסוים, כך הוא משתעבד יותר ויותר אל אותו הדבר, ובכך הוא מכניס את עצמו לסכנה גדולה. לכן חשוב מאוד לכל אחד לעבוד על מידה זו של פרישות, שכן על ידה האדם הופך לבעל שליטה עצמית - וזוהי אחת הסיבות לכך שאנו רואים בנזיר אדם מופלא ויוצא דופן.

התופס את מחשבותיך מונע מהציורים היפהיים להיכנס פנימה. זהו חוק בטבע הבריאה, ששני עצמים אינם יכולים לתפוס מקום אחד בו זמנית.

הנזיר המופלא

יסוד זה, כותב החובות הלבבות, הינו המרכיב החשוב ביותר בעבודת הפרישות. מהותה של ההימנעות מדברים מיותרים היא, לנקות את הראש מדברים בלתי נחוצים. למשל, מי שמתאהב בתחביב כלשהו או באיזה עניין אחר, ואינו מרגיל את עצמו להתנזר גם מדברים המותרים - אין כל ספק בכך שהוא לא יצליח להתרכז בעניינים ובערכים החשובים באמת.

וכאן אנו חוזרים אל הפסוק בו פתחנו, "אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִפְלֵא", הם עושים מעשה מופלא ומדהים. הנזיר מקבל על עצמו תוכנית של הימנעות מהמותר, לא רק בגלל שהוא רוצה ללמוד שליטה עצמית ולהישאר הרחק הרחק מהחטא; זה בוודאי חשוב ביותר, אבל זה לא כל העניין. גדולתו של הנזיר היא בכך שכעת הוא מתחיל בתהליך של ניקוי הדעת מכל הרהיטים הזרים המבלבלים את שכלו, מה שהופך את הראש לצפוף מדי עבור השלמות. וכתוצאה מהתנזרות זו, הנזיר מסוגל לעשות דבר מדהים - הוא לא רק נזיר, אלא הוא נזיר לה', שכלו מופרש למען השי"ת. כעת הוא מאפשר לשכלו לחשוב על העניין החשוב ביותר בחיים, על הקדוש ברוך הוא.

מפסידי השלמות

המסילת ישרים, בדברו בענין מפסידי הזהירות, שהם המעכבים את האדם מלהשיג שלמות בעולם הזה, כותב שקיימים שלושה מפסידים עיקריים. הראשון ביניהם היא החברה הרעה - על האדם להיזהר עם מי הוא מתחבר. אדם שגדל בסביבה הלא נכונה - רחמנות עליו. אם אתה מתחתן עם האדם הלא נכון, ההשפעה השלילית הזו עלולה לשבור אותך. אם אתה יושב בבית הכנסת ליד האדם הלא נכון, הוא יהרוס אותך גם שם. גם בחור הלומד בישיבה, אם החברותא שלך מעוניין לכלות את חייך לריק על ידי שיחה בטילה, תיזהר ממנו. הסביבה בה נמצא האדם היא חשובה מאוד - ולכן היא נמנית בין שלושת מפסידי הזהירות והשלמות.

מפסיד נוסף הוא השחוק והלצון, להיות לץ, אחד שלא לוקח שום דבר ברצינות. הלץ הוא אדם שתמיד משתטה, תמיד מדבר יותר מדי. יש גם את השוטים שמסתובבים כל היום עם מכשירי נגינה, ומקשיבים למוסיקה כל היום. אנשים שתמיד מתרוצצים בחיפוש אחר "זמנים טובים" כאלו ואחרים.

כשאתה לומד ספר במדבר או דברים, אתה זקוק לציור הזה בראשך, כי התורה כולה מבוססת על זכירת אותם פסוקים ראשונים המתארים את בריאת העולם.

אבל זהו רק אחד מני רבים מרהיטי הפאר שעליך להעביר אל חדרי שכלך. עליך להכניס פנימה גם ציור של יציאת מצרים, וכפי שמצוה אותנו התורה בצורה מפורשת: "לִמְעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" (דברים טז, ג). ישנם המסתפקים במס שפתיים, אותו הם משלמים על ידי הזכרת יציאת מצרים בוקר וערב, ואחר כך הם שוכחים מהעניין כולו, אך מי שמבקש לבנות לעצמו אחוזה מלאה בחפצים מענגים, מנסה ככל האפשר לקבץ את הציורים הללו במחשבתו בצורה קבועה, ולכן הוא מודע תמיד ליציאת מצרים.

מתן תורה הוא עוד רהיט בעל ערך רב. הרמב"ם (באגרת תימן) כותב שזכירת מעמד הר סיני צריכה להיות החשובה מבין כל מחשבותינו, וזה לשונו: "וראוי לכם... שתגדלו בניכם על המעמד ההוא הגדול ותספרו בתוך קהל ועדה גדולתו והדורו... וגדלו המעמד ההוא על כל גדולה כמו שגדלו הקדוש ברוך הוא". לא רק בחג השבועות; ביום שלישי רגיל, בשעת אחר הצהריים, כדאי לכל אחד לצייר במחשבתו כיצד קולו של הקב"ה רועם מהר סיני.

פינוי-בינוי

מכיון שישנם כל כך הרבה ציורים, כל כך הרבה רעיונות וערכים שעלינו להעביר אל שכלנו, לכן חשוב מאד שנפנה מראשנו כל חפץ בלתי מיותר העלול להשליט אי סדר, ולתפוס את מקומם של הדברים החשובים באמת. אם לא נפנה מקום, לא נוכל להכניס פנימה את החפצים הנפלאים, בעלי הערך האמיתי, שמקומם בראשנו.

כל אחד יכול להתחיל במשימה זו כבר היום. מי שחפץ להפוך לאדם מרום, יכול, בצאתו מבית הכנסת לאחר תפילת מנחה, לקבל על עצמו החלטה: "בעודי פוסע מדלת בית המדרש ועד לפינת הרחוב, אשקיע את הדקה הזו כדי לצייר במחשבתי את בריאת העולם". אכן, דקה אחת של חשיבה אינה הרהיט היקר ביותר, אבל זוהי בהחלט התחלה טובה.

אם לא תשים לב לכך, אם לא תחליט באופן מכוון לחשוב על בריאת העולם, מה יקרה בפועל? ברגע שתצא מדלת בית הכנסת, אתה כבר חושב על ארוחת הערב אותה אתה עומד לאכול בעוד דקות ספורות. או שאתה חושב איזו מחשבה אחרת, גם היא חסרת ערך, כגון על הוויכוח שהיה לך עם השכן. הריהוט הזול הזה

טרדות בלתי-פוסקות

איננו מדברים כעת על בטלנים, אלא על אנשים טובים, יהודים חרדים לדבר ה', אנשים ונשים, בחורי ישיבות ובנות סמינרים. אנחנו מודאגים לגבי עצמנו, ודאגתנו הגדולה ביותר היא שעלינו להיות אנשים חושבים. אנחנו זקוקים לזמן, וכן לשטח פנוי בשכלנו, שיהיה בו מקום למחשבות החשובות באמת.

להיות אדם חושב הוא דבר נצרך ביותר, אך כאשר אין מקום בראש, החיים נשטפים והולכים להם. ניקח לעצמנו דוגמא: יהודי שעובד מתשע עד חמש. בסיומו של יום העבודה הוא רץ מיד הביתה ואוכל. בדרך הביתה, מוחו עסוק במחשבות על עניינים כאלו ואחרים, כל מיני דברים חסרי תועלת. ברגע שהוא מסיים את ארוחת הערב, מיד יש לו עיסוק נוסף. הוא צריך לסדר משהו ברכב, או שמא עליו לעיין בקטלוג החדש שהגיע בדואר, שכן הוא זקוק לשעון-יד חדש או למקדחה טובה יותר. כל כך הרבה דברים בלתי חשובים לחשוב עליהם! ולבסוף הוא צריך ללכת לישון. מזל טוב! בזבזת עוד יום. מתי תהיה לך הזדמנות לעצור ולחשוב על מה שבאמת חשוב?

למי אנחנו מתפללים?

אין לי ספק שיהודי זה מתפלל שלש תפילות ביום, אולם מהי תכליתה של התפילה? עלינו לדעת על מה אנחנו מתפללים. כולם עסוקים כל כך בלהתפלל, עד שאין זמן לחשוב על הקב"ה!

אני נוהג תמיד לספר את הסיפור אודות רבי לוי יצחק מברדיטשוב, שפעם הורה לשמש שלו לגשת אל הבימה, לתת דפיקה חזקה ולהודיע הודעה חשובה. השמש ניגש ודפק בחזקה, כולם הפסיקו את התפילה, והשמש הכריז: "הרבי רוצה שכולנו נדע שיש בורא לעולם". זו היתה ההודעה.

יש שיצחקו מהודעה זו, אולם למען האמת זוהי הודעה שחשוב מאוד להודיע אותה בכל בית כנסת. בעיצומה של התפילה צריך להכריז שאנחנו מתפללים לה', כי אנחנו עסוקים מכדי לחשוב על כך. אנשים מתפללים והם לא חושבים על מה שהם אומרים, הם אינם חולמים על מה מדובר כאן.

אפשר להוכיח זאת כאן ועכשיו. אשאל אתכם שאלה: האם הודיתם לה' היום על אור השמש? אתם מן הסתם חושבים לעצמכם: "אור השמש? על מה הוא מדבר? לא זכור לי דבר כזה". אגלה לכם משהו, הברכה הארוכה ביותר בסידור כולו, עניינה הוא הודאה על אור השמש! "יוצר אור ובורא חושך... ברוך אתה ה' יוצר

מתוך נסיון לתת הכשר לעיסוק הזה, באמריקה מצאו לזה שם מהודר, "המרדף אחר האושר", אבל האמת היא שזהו מרדף אחר השחוק והלצון. אמריקה כולה היא שחוק ולצון. זו הסיבה שכאשר פוסעים במורד הרחוב, ניתן להבחין בכך שכולם צוחקים בו זמנית. הרחוב כולו! כל השוטים צופים באותה תוכנית, וכולם פורצים בצחוק בו זמנית. רחוב שלם של אנשים טיפשים השומעים את אותה הבדיחה באותו רגע. השחוק והלצון! אמריקה כולה מכלה את חייה לריק בצחוק חסר תוכן.

המפסיד השלישי

אמנם, כותב המסילת ישרים, ככל ששני מפסידים אלו הינם קשים, המפסיד השלישי הוא קשה עוד יותר. ומהו? "הטיפול והטרדה", להיות עסוק מדי. להיות עסוק מכדי לחשוב, זו הבעיה הגדולה של החיים. מדוע זו בעיה גדולה? מה הופך דבר זה למסוכן ביותר מבין כל שלושת המכשולים לשלמות?

התשובה היא, שהבעיה בלהיות עסוק היא לא בגלל שזה מעסיק אותך, אלא בגלל שזה מעסיק את הראש שלך. ומי ששכלו עסוק בענייני עולם הזה, לעולם לא יהפוך לאדם גדול. עלינו להיות חיים של הבנה, של חשיבה. האדם מוכרח להיות חופשי מטיפול וטרדה אם חפץ הוא לעשות מעצמו משהו.

כשאנחנו מדברים על ניקוי הראש מלהיות עסוקים בחיינו, הכוונה אינה שעל האדם להפוך לבטלן, לאחד שאינו מעוניין לעבוד, אלא מעדיף להיות באיזה מרתף, ולחיות מתמיכות ממשלתיות. לא. איני מדבר על הבטלנים הללו. שכלו של אדם כזה, עליכם לדעת, אינו פנוי, אדרבה, מוחו עסוק יותר מכל אדם אחר. הוא עסוק בכל התסכולים שלו, בכל המאוויים והרצונות שלו. המוח שלו מלא בכל מיני דברים שלא אמורים להיות שם.

האם אינכם רואים את הבטלנים שמסתובבים ברחוב עם מכשיר נגינה ממנו בוקעת מוסיקה רעשנית, או אלה שנוסעים במכוניות. במשך היום כולו, הם אינם שומעים דבר מלבד מוסיקה נבובה, משום שראשם ריק מתחומי העניין היקרים של החיים, ולכן הוא מלא בשטויות והבלים. הם מאזינים למוסיקה אותה שרים כל מיני טיפוסים שפלים בעלי אישיות רדודה, נטולי עקרונות, שכל יומם סובב סביב שירה ריקה מתוכן ואידיאלים מטופשים. הלזה יקרא חיים? האם זהו הרהיט המתאים לחדרי דעתך?

זה בכל מקום, אני אומר לכם שזה בזבז זמן. זה עוד משהו שתופס מקום בשכל, בחדרי הדעת היקרים.

להתגבר על העומס

העצה היא לא להתעסק בדברים בלתי נחוצים. בדברים טובים - כן, היו מעורבים בכל הדברים הטובים, אבל הפרישו את דעתכם, ככל הניתן, מדברים בלתי נחוצים. עזבו אותם ואל תתנו להם למלא את דעתכם.

זו הסיבה שהטיפול והטרדה, להיות עסוק מכדי לחשוב, הוא הקושי הגדול ביותר בחיינו, ועלינו להתגבר עליו. וכך מסביר החובות הלבבות את התוצאה יקרת-הערך ביותר של הפרישות - באמצעות עבודת הפרישות, האדם מפנה מקום בראשו למה שחשוב ביותר. הוא מפנה מקום לה'.

זוהי עבודתו של הנזיר, וזה מה שהופך אותו לאדם מופלא ומדהים - הוא קיבל על עצמו תכנית כיצד להתגבר על הבעיה העיקרית של האדם, ובאמצעותה הוא פינה מקום בראשו להיות איש נהדר ומופלא.

נזירים בני ימינו

וכעת נשאלת השאלה, מה אנחנו יכולים לעשות עם הלימוד הזה? במה זה נוגע אלינו? הלא איננו יכולים לקבל נזירות, מי שיעשה כך יהיה תקוע במצב זה מכיון שהוא אינו יכול להקריב את קרבנות הנזירות. אז מה כן נוכל לעשות? היכן ההזדמנות שלנו לעשות דבר "פלא-דיג", להיות אנשים מופלאים כמו הנזיר, וליצור לעצמנו מוח בלתי עמוס, הפנוי למחשבות שיביאו את האדם לגדולה אמיתית?

וכאן אנו מגיעים להיבט של חיינו, שהוא ביטוי חשוב ביותר של היסוד שדיברנו עליו כעת - השבת! בשבת קדש ניתנת לעם ישראל הזדמנות להפוך לנזירים - יום אחד בשבוע, האומה כולה נפרדת מהעולם הזה; אנחנו מרוקנים את ראשו מהדברים הבלתי חשובים ומתחילים להתעסק בהשגת מעלת ה"איש כי יפליא" - להיות אנשים מופלאים.

יום של התנזרות

אם היו מבקשים מאיתנו "להמציא" את העיסוק הראוי ליום השבת, יתכן והיינו חושבים על כל מיני עיסוקים מרגשים ומעניינים. אחרי הכל, אנחנו חוגגים

המאורות". "או ווה, באמת לא חשבנו על זה". פירושו של דבר הוא שאנשים אינם חושבים על מה שהם אומרים. לא היתה להם הזדמנות לחשוב, כי הם עסוקים מדי בלהתפלל ולהתנוועע, ואינם פנויים לעצור לרגע ולחשוב על מה שהם אומרים.

הסחות מזיקות

ומחוץ לבית הכנסת, בוודאי שדעתו של האדם מוסחת תמיד. מדהים להיווכח כיצד מוחותיהם של בני אדם מוסטים מהתפקיד האמיתי שלהם בחיים. כמי שיוצא לו לשוחח עם מאות אנשים, אני מבחין ללא הרף כיצד לכל אדם יש דאגה או דאגות שמסיחות את דעתו ואינן מניחות לו לחשוב על הדברים החשובים באמת. כמעט תמיד מדובר בעניינים בלתי חשובים, אשר נשלחו על ידי הקב"ה כדי לנסות את האדם.

אתה נוסע בכביש הראשי, ובצידי הדרך ישנם כל מיני אטרקציות שעלולות להוריד אותך מדרך החיים. הם קורצים אליך וקוראים לך להתעסק עמם. תתעסק עם כסף. תתעסק בהרפתקאות. תתעסק עם הרכב שלך, עם קניות, עם דאגות. תתעסק בלריב אם אחרים. כל מיני עיסוקים עומדים בצד הדרך כדי לגרום לך לעצור ולסטות מהכביש.

כאן יש מבצע משתלם, כאן יש אירוע מהנה. בן דוד שלישי שלח לך הזמנה לחתונה, והחתונה מתקיימת בעיר הנמצאת במרחק כמה קילומטרים. האם אתה באמת חייב ללכת לחתונה? הרי הוא אפילו לא יידע שלא הגעת. אל תתן לעצמך לרדת מהכביש הראשי!

האיש החכם יודע שעליו לנסוע הישר אל היעד, ומשכך, הוא ממשיך לאחוז בהגה, מסתכל קדימה על הכביש, ומתעלם מכל הסחות הדעת שקורצות אליו מהצד. אם אתה מתעניין באיסוף בולים או מטבעות, או שאתה אוהב נסיעות וטיולים, הרי שהשכל שלך מתעניין בכל מיני ערוצים שונים, והעניינים החשובים ביותר בחיים מוזנחים.

ישנם אנשים שמשתתפים בקורסים בהם לומדים "הערכה למוסיקה"; הם לומדים כיצד להעריך מוסיקה. לפני כן לא היה אכפת להם במיוחד, אבל כעת הם למדו להעריך מוסיקה. הם לומדים להעריך משהו שהם לא צריכים. אפשר להסתדר יפה מאוד בחיים מבלי לדעת כיצד להעריך מוסיקה. למרות העובדה שמלמדים את

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שער אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקנייני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

הוא מאת ה'. אחרי שתי דקות היא עוברת לחשוב על העולם הבא. שבת היא מעין העולם הבא, והיא חושבת על כך שאם היא לא היתה מכינה את האוכל לפני שבת לא היה למשפחתה מה לאכול - וזה מזכיר לה להתכונן לקראת העולם הבא. היא יושבת ונהנית מהסעודה הדשנה, אבל במקביל היא מפתחת את שכלה.

שבת כל השבוע

אחת התועלות החשובות ביותר של חשיבה בשבת היא, שהשבת נועדה להיות דוגמא לשבוע כולו - מנוחת הנפש של השבת צריכה להמשיך אל תוך השבוע. כוונת השי"ת היתה שהשבת תשמש כהכנה לקראת השבוע הבא אחריה, כך שגם כאשר יחזור האדם לחנותו ביום ראשון, לאחר שהסתיימו עשרים וארבע שעות הנזירות, הוא יגיע אל ימות השבוע כאשר רוחה של השבת, רוחה של הנזירות, שורה במחשבותיו.

השאלה שמוטל עלינו לענות עליה כעת היא, מבין כל המחשבות בהן עסוק האדם במשך השבת, מהן המחשבות החשובות ביותר שעל ידן נוכל ליטול עמנו את ה"מנוחה שלמה" של השבת אל תוך השבוע שלנו? כיצד לוקחים את "דעת השבת" הזו אל ששת הימים הבאים?

דאגות מסנוורות

הגמרא (ברכות מג,ב) אומרת כי "פסיעה גסה נוטלת אחד מת"ק ממאור עיניו של אדם". האדם הולך מהר כאשר הוא מודאג או לחוץ, הוא חושש לאחר לתור או להפסיד את האוטובוס, ולכן הוא ממהר. על כך אומרת הגמרא שכל פסיעה מהירה מחלישה את עיניו ופוגמת בראייתו. גם מבחינה מדעית זה נכון; עובדה ידועה היא שלחץ ועצבנות מזיקים לעיניים - תשאלו כל מומחה עיניים.

במשך כל ימות השבוע אנשים עסוקים בהתרועצויות. כל דבר הוא מקרה חירום: "אני חייב לתפוס את הלקוח הזה", או "אני חייב לעשות שיחת טלפון" - הם מודאגים מהפרנסה שלהם, מדברים נוספים, והם מסתובבים אפופי חרדה ועצבים. בכל פעם שאדם מתיישב כדי להשיג משהו ברוחניות, צצה בראשו מחשבה נוספת - יש כל כך הרבה לעשות! כולם בחרדה והדבר משפיע השפעה פיזית על מאור העיניים.

אולם ראייה כאן פירושה יותר מאשר ראייה פיזית; זה מחליש גם את העיניים הרוחניות שלך. אתה כבר לא רואה את האמת; אתה כל כך מבולבל עד שאתה רואה רק חזיונות תעתועים. אתה מסוננוור מכל הפסיעות הנמהרות והדאגות שלך, ואתה חושב שאתה נמצא

את הנס הגדול ביותר בהיסטוריה של העולם - בריאת העולם יש מאין! אולי כדאי שנתאסף יחד ונירה זיקוקים. אולי נערוך כל מיני משחקים ותחרויות, דברים שיראו באופן פומבי כמה מרגש וחשוב הוא היום הזה.

אולם אנחנו רואים שלקב"ה היו תכניות אחרות - הוא קבע שהשבת תהיה יום של מנוחה. בשבת - אתה מרותק לביתך. אינך יכול ללכת למשרד. אי אפשר להתעסק בחשבונות ובמס הכנסה; אי אפשר אפילו להתעסק עם הנזילה שתחת כיור המטבח. כל הדברים שמעסיקים את ראשיהם של בני אדם, יורדים מסדר היום בשבת.

מה זה שבת? שבת פירושה התנזרות. זה התרגום של שבת - לשבות ולהימנע. פירושו של דבר הוא שהשבת ניתנה לנו כדי שתהיה לנו "מנוחה שלמה", הזדמנות לפתח את שכלנו.

הרוצה לנצל את השבת כפי כוונת השי"ת, הדבר ידרוש ממנו התבוננות מרובה והרבה תרגול - צריך לדעת על מה לחשוב - אבל זה מה שמצופה ונדרש מאיתנו. ישנם כל כך הרבה דברים שבמשך השבוע דעתך היתה מדי מוסחת מכדי לחשוב עליהם, וכעת זו ההזדמנות שלך להיות נזיר.

סעודה של חשיבה

השבת מלאה בהזדמנויות לחשוב. תחשוב בזמן שאתה הולך לבית הכנסת, וגם כשאתה יושב בבית הכנסת. כך גם בסעודות השבת. "אין משיחין בשעת הסעודה" - כולם יודעים שאין זה בריא לדבר בזמן שאוכלים. אנשים הולכים לעולמם בגלל שהם מדברים בזמן האכילה.

בזמן שאתה לועס את מאכלי השבת, זוהי הזדמנות פז לחשוב. רעייתך משוחחת עם הילדים, הילדים מדברים בינם לבין עצמם, ויש לך את הרעיונות שלך, אותם השמעת פעמים רבות, ולבני המשפחה כנראה כבר נמאס לשמוע אותם, אז תוכל לחזור עליהם במחשבתך, ובאופן מעמיק יותר בכל פעם. אתה חושב על יציאת מצרים או על הבריאה - אלו הם שני הנושאים הגדולים של השבת - ויש כל כך הרבה דברים נוספים לחשוב עליהם.

כך גם לגבי אם המשפחה היא חושבת על המן, שזכר לזה אנו בוצעים על לחם משנה, כדי להזכיר לנו את נס המן אשר הגיע במנה כפולה לכבוד שבת. למרות שהיא בילתה שעות רבות במטבח הרוחת, כשהיא מבשלת ומכינה את מטעמי השבת, היא חושבת על הלקח של המן, שכל מאכלי השבת - החלה והדגים והעוף - הכל

ואז מגיעה השבת, והיהודי מקבל בחזרה את ראייתו. בליל שבת קדש, היהודי לומד בטחון מהו. כמובן, עבור מי שאינו מרגיל את עצמו בכך, שום דבר לא יעזור. אך ככל שתשקיעו בזה יותר מחשבה, כך תגיעו להכרה ברורה יותר שה' יתברך ברא את העולם יש מאין, ושהוא ממשיך לברוא אותו בכל רגע ורגע, והכל נמצא תחת שליטתו. אין מקום לדאגה כלל וכלל.

אתה הולך לעבודה? אתה רק מתנהג כאילו אתה מתפרנס, אולם האמת היא שהשי"ת הוא זה שמפרנס אותך. הקב"ה מוביל את ההיסטוריה, וכל פרט ופרט מחיינו נמצא תחת שליטתו המוחלטת, וכל מה שנועד לקרות יקרה בין אם תדאג לגבי זה ובין אם לא. שום דבר אינו מתרחש מבלעדי רצונו יתברך, אז ממה אתה מודאג? ממה אתה מתרגש? הכל יסתדר, כי הקב"ה הוא בעל הבית.

עבודה: עם הגוף, לא עם השכל

כמובן, איננו באים לשלול את חובתו של האדם למנוע כל סכנה העלולה לבא עליו. בוודאי שהאדם מחוייב לנהוג בזהירות, וכך הוא רצון הבורא. עליך להיזהר לא להניח צעצועים על המדרגות, באופן שהעוברים שם עלולים למעוד ולהחבל. אל תנהג בחוסר זהירות! אל תיגע בעיניים ובפה שלך לפני ששטפת ידים עם מים וסבון. תתרחק מאנשים מצוננים - היזהר שלא ישתעלו על ירך ויעבירו אליך את החיידקים שלהם. אין ספק שעל כל אחד ואחד לעשות את כל הדברים הללו.

כך גם בנוגע להשתדלות בפרנסה! אין שום בעיה לעבוד במרץ, אבל תעבוד עם הגוף, ותדאג שהשכל שלך לא יתבלבל. תעשה מה שצריך לעשות בלי להתרגש מזה. היצמד לעבודתך ואל תדאג. חבל לדאוג שלא לצורך, על דברים שבין כך אינם בשליטתך! הקב"ה אומר, "בני יקירי, השלך עלי יהבך, תן לי לשאת את המשא הכבד, אני אטפל בכל דאגותיך".

נזר אלקיו על ראשו

כאשר יהודי מנצל את השבת על מנת לחיות ברוע ובצורה הגיונית, בכך הוא יוצר דוגמא לימות החול; הוא מקיים "זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" בכל ימות השבוע. בכך שהשבת שלנו היא "שבתדיג", אנו לומדים לחיות כך בכל יום. אנחנו תמיד רגועים ומרוכזים כדי שנוכל לזכור את מטרות החיים, את מטרות הבריאה, את מטרות קיומנו. מנוחת הנפש של השבת נמשכת אל ימות החול, ואנו זוכים לענוה על ראשינו את כתרו של הנזיר כל ימי חיינו.

בשליטה - אך המוח שלך מלא ב"עולם הזה", ואתה כורע תחת העומס.

היא מאירת עינינו

ובכן, "מאי תקנתי?" מהי התרופה? כך שואלת שם הגמרא. איך אפשר לתקן את הנזק שנגרם מהמרדף התזזיתי אחר הפרנסה? אומרת הגמרא: "להדריה בקדושה דבי שמי" - מחזירים את מאור העיניים על ידי קידוש. כאשר האדם שומע קידוש, זהו הדבר שמשקם את ראייתו.

במבט ראשון, התרופה הזו נשמעת מוזרה. איך זה עובד? יש הנוהגים להסתכל בכוס הקידוש או בנרות השבת - טוב מאוד, מצוין. אבל אנחנו צריכים לדעת מה אנחנו עושים. מה יש בקידוש שמחזיר לאדם את הראייה?

התשובה היא כך; השבת מזכירה לנו את העובדה שפעם לא היה יקום; היה רק "אין", והקב"ה יצר הכל יש מאין. "וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי" - ה' אמר, והדבר נהיה במציאות. זהו אחד היסודות הגדולים שהשבת מלמדת אותנו - אין דבר בעולם חוץ מדבר ה'.

בכל רגע ורגע, העולם ממשיך להתקיים רק משום שכך הוא רצון ה'. הקב"ה לא ברא את העולם ואח"כ עזב אותו. לא! בכל רגע ורגע, הקב"ה אומר, "יהי עולם", ורק כך ממשיך העולם להתקיים. אם ה' היה חוזר בו ממילתו, העולם כולו היה הופך שוב ל"אין", לריק אחד גדול. פירושו של דבר הוא, שאין שום דבר ביקום כולו מלבד הקב"ה!

ולכן בשבת, כאשר אתה מכניס את הרעיונות הללו של קידוש אל תוך ראשך, ואומר "וַיִּכְלּוּ הַשָּׁמַיִם" - העולם נברא יש מאין, כעת אתה כבר זוכה לדעת חדשה. אתה מתחיל להבין את היסוד העצום והחשוב הזה, שהכל נברא יש מאין, ובכך אתה מחזיר את מאור עיניך. הקב"ה ברא הכל, והוא עכשיו מנהל את כל ענייני העולם. שום דבר אינו קורה ללא השגחתו, אז לשם מה עלי לדאוג? "תשאירו לי את כל הדאגות", אומר השי"ת, "אתם תשבו ותהנו מהנוף".

הוא בורא ומנהיג

מי שחי במרוצת ההרגל, כסוס שוטף במלחמה - הסוס אינו עוצר אף פעם כדי לחשוב להיכן הוא רץ - מי שחי כך כל השבוע, מי שממשיך לרוץ ולרוץ, עלול להביט אל מאורעות העולם הזה כאל מקרים, שיש בהם סיבה ומסובב. שכלם עסוק מכדי לעצור ולשים לב ליד ה' המכוונת את חייהם על כל צעד ושעל.

שתי הלחם

מעלת שתי הלחם / למוד דיני שתי הלחם
זכר לשתי הלחם / קצור הלכות שתי הלחם

מעלת "שתי הלחם"

יום הבכורים

א. חג השבועות נקרא בתורה "יום הבכורים".

פרש רש"י שנקרא בכורים על שם שתי הלחם, שהם מנחת חטים הראשונה מהתבואה החדשה.

ויש מפרשים שנקרא יום הבכורים על שם שהוא זמן תחלת הבאת הבכורים, אף המושך הפסוק "בהקריבכם מנחה חדשה לה'" לפל המפרשים הפונה לשתי הלחם.

משמע שעקר חג השבועות הוא על ידי הקרבת שתי הלחם.

מצות היום

ב. בכל המועדים יש מצוה מיוחדת לאותו מועד. אבל בחג השבועות אין מצוה מעשית לכל יחיד, אלא הקרבת שתי הלחם היא המצוה המיוחדת של החג.

וכן בפרשת אמר כתוב את המצוות המיוחדות של כל המועדים, ובחג השבועות כתוב את מצות שתי הלחם. משמע ששתי הלחם הם מצות היום.

מביאים מנחה

ג. בגמרא ראש השנה טז. כתוב: מפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת, מפני שעצרת הוא זמן פרות האילן, אמר הקדוש ברוך הוא הביאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי

שיתברכו לכם פרות האילן.

פרש רש"י ששתי הלחם שיכים לפרות האילן כיון שהם מתיירים להביא בכורים, או לפי הדעה שחטה נחשב עץ.

מבאר פאן שעל ידי הקרבת שתי הלחם, זוכים בדיון על פרות האילן.

משפיעים תורה

ד. ידועים דברי השל"ה שביום מתן תורה דנים על פרות האילן - הם הנשמות הפורחות מאילנו של הקדוש ברוך הוא. ולכן העולם נדון ביום זה על התורה שנתנה בו האם בטלו ממנו, ולא השלימו בתורה ובמצוות פראוי.

והעצה לזפות בדיון שביום הזה הוא על ידי הקרבת שתי הלחם, כמו שמפרש בגמרא הנ"ל!

השפת אמת כותב שכמו שהנביאים קבלו את נבואתם מהר סיני, כך בכל שנה מקבל כל אחד מ ישראל בשבועות את כל מה שעתידי להקין ולחדש בתורה, ובמשך השנה מוציא כל אחד מהכח אל הפעל. ולכן בעצרת נדונים על פרות האילן, שהם החדושים שיוצאים מהתורה שנקראת עץ חיים.

ולפי הגמרא הנ"ל גם הדיון הזה כפיה חדושי תורה הוא יחדש, תלוי בהקרבת שתי הלחם!

באלו הקריבנו לפני

ה. כל ישראל מיחלים ומצפים שנוכה בשנה

זו שייבנה בית המקדש ונקריב שתי הלחם.

אף אם ח"ו לא נוכה בשנה זו ולא נקריב את שתי הלחם, אם כן יחסר לנו את עקר מצות היום של חג השבועות, וכן יחסר את הזכות בדיון על פרות האילן על נשמות ישראל ועל חדושי התורה, וצריך לעשות כל מה שאפשר כדי שיחשב לנו כאלו הקריבנו שתי הלחם.

מוכא בגמרא ששאלה זו שאל אברהם אבינו את הקדוש ברוך הוא: "בזמן שאין בית המקדש קים מה תהא עליהם?" וענה לו: "כבר תקנתי להם סדר קרבתות, בזמן שקוראין בהן מעלה אני עליהם כאלו הקריבום לפני, ואני מוחל להם על כל עוונותיהם".

ואם כן צריך לקרא בשבועות את פרשת שתי הלחם והקרבתות שעמיהם כדי שיחשב כאלו הקריבנו, כמו כל הקרבתות.

למוד דיני שתי הלחם

ו. והנה, פרשת התמיד אומרים כל בקר, ועל ידי זה נחשב כמו הקרבה. וכן את קרבתות מוסף של שבת, ראש חודש ויום טוב מזכירים בתפלת מוסף, ונחשב כמו הקרבה.

אבל בחג השבועות מזכירים בתפלת מוסף רק את קרבתות המוסף, ולא מזכירים את שתי הלחם והקרבתות שמביאים עמיהם. וכבר הקשו פנ הראשונים והאחרונים ותרצו בכמה אופנים.

וכן בכל המועדים קוראים בתורה את קרבתות המוסף ונחשב כמו הקרבה. אבל בחג

אפשר לעשות שתי לחמים בצורת שתי הלחם, ופשיביא אותם לשלחן בסעודת היום, יבאר לבני ביתו בקצור את דיני שתי הלחם, ויחשב להם כאלו הקריבו. וכן יקמו בזה את מנהג הרמ"א.

למעשה

א. לומר את פסוקי התורה בפרישת אמור (ויקרא כ"ג ט"ו-כ"א), וכן ללמד את דיני שתי הלחם, ולבון לקים בזה "ונישלמה פרים שפתינו".

ב. לעשות זכר לשתי הלחם על ידי הבאת שתי לחמים בסעודה, או לעשות לחם ארז עם ד' ראשים.

פרטים נוספים בעמוד 4

שני תבשילים בליל פסח זכר לפסח וחגיגה. והובא מנהג זה באחרונים.

וכתבו הפוסקים לעשות את הלחם מחטים, כמו שתי הלחם.

מי שלא נהג לאכל חלב ובשר בסעודה אחת, ראוי להביא שתי לחמים יפים ומתבלים ביותר באמצע הסעודה, שיהיה נכר שעושה זכר לשתי הלחם לקים את דברי הרמ"א. או שיברך על לחמים מיוחדים שאינו מברך עליהם כל השנה.

מנהג נוסף

ח. כתבו הראשונים שנהגו הנשים לעשות בשבועות לחם ארז עם ארבע ראשים זכר לשתי הלחם, ועוד טעם. ומוכא מנהג זה בפוסקים.

השבועות קוראים רק את קרבנות המוסף, ולא את שתי הלחם והקרבנות שעמם.

ויוצא שלא מזכירים כלל בחג השבועות את שתי הלחם, ואין 'נישלמה פרים שפתינו'. לכן ראוי מאוד לכל אחד לומר וללמד את סדר הקרבת שתי הלחם שיחשב כמו הקרבה, וכן פתבו גדולי האחרונים שראוי לומר. ומוכא סדר ההקרבה בכמה ספרים.

או שאפשר לפחות לקרא את הפסוקים שבפרישת אמור.

זכר לשתי הלחם

ז. ברמ"א באר את המנהג לאכל מאכלי חלב בשבועות, כיון שעל ידי שאוכלים חלב ובשר באותה סעודה צריכים להביא שתי לחמים על השלחן, והשלחן הוא כמו מזבח, ויש בזה זכר לשתי הלחם. וכמו שעושים

קצור הלכות שתי הלחם

לצורך למוד ההלכות בחג השבועות כמו שכתוב "נישלמה פרים שפתינו"

פסוקי התורה - ויקרא פרק כג

- (טו) וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את-עמר התנופה שבע שבתות תמנינה:
(טז) עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה':
(יז) ממושבתיכם תביאו לחם תנופה שתי עשרונים סלת תהינה חמץ תאפינה בפורים לה':
(יח) והקרבתם על-הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר בן-בקר אחד ואילם שנים יהיו עלה לה' ומנחתם ונסכייהם אשה ריחניחת לה':
(יט) ועשיתם טעיר-עצים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים:
(כ) והניף הכהן אתם על לחם הבכרים תנופה לפני ה' על-שני כבשים קדש יהיו לה' לכהן:

מצות הבאת שתי הלחם מתחלקת לששה חלקים:

חלק א' - הכנת הסלת.

חלק ב' - הכנת הלחמים.

חלק ג' - התנופה.

חלק ד' - הכבשים לשלמים.

חלק ה' - החטאת והעולות.

חלק ו' - האכילה.

ג. קרבנות שתי הלחם: שתי לחמים, שני כבשים לשלמים, פר שני אילים ושבעה כבשים לעולה, ושעיר לחטאת (בפרישת אמור).

מרכיבי שתי הלחם: סלת וימים. ואין בהם שמן ולבונה.

השעור: שני עשרונים סולת - עשרון לכל לחם.

הגדל: כל לחם הוא מלבן בארז שבעה טפחים, על רחב ארבעה טפחים. (לעבי אין שעור).

פתיחה

אלו הם קרבנות הצבור שמקריבים בחג השבועות:

א. קרבן תמיד.

ב. קרבנות מוסף: שני פרים, איל אחד, שבעה כבשים לעולה, ושעיר לחטאת (בפרישת פנחס).

חלק א' - הכנת הסלת

שתי הלחם באים מחטים מבחרות, מהתבואה החדשה.

א. השדה - בחרים את השדה המבחרת ביותר, בארץ ישראל. חורשים וזרעים בצורה מיוחדת.

ב. קצירה - קוצרים את החטים שנגמר בשולם.

ג. ברירת החטים - בחרים מכל התבואה שלל סאים חטים, המבחרים ביותר.

דשים, זורים, בוררים ועושים שלל מאות שיפה וחמש מאות בעיטה.

ד. טחינה - טוחנים בריחים של גרוסות.

ה. נפו - מנפים בשתיים עשרה נפות, עד שישארו שני עשרונים סלת מבחרים.

ו. קניה - הקדש קונים (את החטים או את הסלת), מכסף של תרומת הלשכה.

חלק ב' - הכנת הלחמים

הכנת הלחמים נעשית בערב יום טוב (בשנה זו - תשפ"ב - בערב שבת).

א. מדידה - מביאים שני כלים במדת עשרון, מניחים בכל כלי שאור שיכול לחמץ עשרון סלת, ומוסיפים סלת עד שיתמלאו הכלים (בלי גדש).

ב. לישה - לשים כל עשרון בפני עצמו, במים פושרים, וממתנים שיחמיץ.

ג. עריכה - עורכים כל לחם בצורת מלבן, בארד שבועה טפחים ורחב ארבעה טפחים. מוסיפים בצק מרבע בארבעה קרנות הלחם, כל קרן בגובה ארבע אצבעות. יש אומרים שהחלות צריכות להיות שוות.

ד. קטוף - מורחים את פני החלות במים.

ה. אפייה - אופים כל חלה בפני עצמה, בתנור שבעצה, בלי דפוס, עד שיאפו היטב.

ו. שמירה - אחרי האפייה צריך לשמור את החלות היטב עד למחרת שלא יפסלו. דהינו: שלא ישמאו, ולא יתעפשו, ולא יתיבשו, וכן שלא יחסר מהם כלום, ולא ישברו.

חלק ג' - התנופה

התנופה בשתי הלחם נעשית אחרי הקרבת קרבן התמיד וקרבת המוספין.

א. הבאה - מביאים את שתי הלחמים, וכן שני כפשים זכרים בני שנה לשלמים.

ב. תנופה ראשונה - מניפים את שני הכפשים חיים, יחד עם שתי הלחמים.

צורת התנופה: הפהון שזכה להניף עומד במזרח העזרה ופניו למערב. מעמיד לחם בצד כל כפש, מניח שתי ידיו מתחת הכפשים, ומגביה הכל יחד. מוליך ומביא לארבע רוחות, מעלה ומוריד.

חלק ד' - הכפשים לשלמים

לאחר התנופה מקריבים את שני הכפשים לשלמים.

א. שחיטה וזריקה - שוחטים את שני הכפשים בצפון, ומקבלים את דמם. מוליכים וזורקים במזבח שתי מתנות שהן ארבע. אם נשאר דם, שופך לים.

ב. הפשט ונתוח - מפשיטים את העור מהכפשים, מוציאים את האמורים, חותכים את החזה ואת השוק של רגל ימין.

ג. תנופה שנייה - מניפים את החזה והשוק של שני הכפשים, עם האמורים.

צורת התנופה: הפהון שזכה להניף עומד במזרח העזרה ופניו למערב. מניחים על ידיו את החלבים, ועליהם מניחים את החזה והשוק, ועל החזה והשוק את יותרת הכפד ושתי הפליות, ועליהם את האליה. מוליך ומביא לארבע רוחות, מעלה ומוריד.

יש אומרים שגם בתנופה השנייה מניפים את שתי הלחמים.

ד. הקטרה - מקטירים את האמורים של שני הכפשים על המזבח. הקטרת האמורים מתירה את בשר הכפשים באליה, וכן את שתי הלחם.

ה. מנחת נסכים - מקטירים את מנחת נסכים של שני הכפשים על המזבח. לפל כפש עשרון סלת כלול בשלל לוג שמן.

חלק ה' - החטאת והעולות

השעיר - מקריבים את שעיר החטאת.

העולות - מקריבים את הפר, שני האילים ושבעת הכפשים לעולה.

מנחת נסכים - מקטירים את מנחת הנסכים של עשר העולות.

נסוף היין - מנסכים בספל שבמזבח את היין של שני הכפשים והעולות, בזה אחר זה. שלל לוג לכפש, ארבע לוג לאיל, ושש לוג לפר.

שירת הלויים - הלויים עומדים על הדוכן ושרים שיר של יום מיוחד לקרבת שתי הלחם. ויש אומרים ששרים שיר של מוסף.

בזמן שירת הלויים הפהנים תוקעים בחצוצרות ג' פעמים תר"ת.

חלק ו' - האכילה

חלקה - הפהון הגדול נוטל חלה אחת, ואת החלה השנייה מחלקים לפהנים של כל המשמרות, וכן את הבשר של שני שעירי החטאות, והבשר של שני הכפשים לשלמים.

הכנה לאכילה - כל פהון מכין לעצמו את החלק שקבל בבשר ובחלב, בצורה חשובה וטעונה.

ב. אכילה - שתי הלחם, בשר שעירי החטאות ובשר כפשי השלמים הם קדשי קדשים, ונאכלים לזכר פהנה בעזרה ליום ולילה עד חצות.

ג. סדר האכילה - בסדר ההקרבה. ולפון אכילת שתי הלחם קודמת לאכילת השלמים שבאים עמם.

קרבת שתי הלחם			
שני כפשים לשלמי ציבור		שתי הלחם	
			
שעיר עזים	שבעה כפשים	שני אילים	פר אחד
			
לחטאת	לעולה		

מוסף חג השבועות			
שעיר עזים	שבעה כפשים	איל אחד	שני פרים
			
לחטאת	לעולה		

זמני כניסת השבת

ירושלים: 7:05
בני ברק: 7:21
חיפה: 7:14

פרשת נשא - שבועות

הביכורים הניתנים לכהן

במאמר זה נרחיב אודות מצות הביכורים שהוזכרה בפרשה ועל ידי כך נבאר את שייכות הפרשה לשבועות שחל בדרך כלל סמוך ונראה, וכל זה לאור מה שנתבאר במאמר הקודם במעלת הרוממות.

והנה לשנתבונן נראה שהכוהנים מקבלים בדרך כלל **בשר** דווקא כמתנות כהונה בבית המקדש.

על אכילת בשר כתב רש"י (שמות פרשת בשלח פרק טז פסוק ח) וז"ל: "בשר לאכל - ולא לשובע, **למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשובע**. ומה ראה להוריד לחם בבקר ובשר בערב, לפי שהלחם שאלו כהוגן, שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו שלא כהוגן, שהרבה בהמות היו להם. ועוד, שהיה אפשר להם בלא בשר, לפיכך נתן להם בשעת טורח, שלא כהוגן".

הרי שאכילת בשר היא אכילה אך לא לשובע, לעומת אכילת לחם שהיא לשובע.

הביכורים לעומת זה היו מז' המינים שרובן משביעים (כמו חיטה ושעורה שוודאי משביעים הם וגם על יין ותמרים אמרו בברכות (יב, ב. לה, ב) שהם "משביעים" ועל השמן אמרו שהוא "מזין"), נראה ששבועות נקרא חג הביכורים, גם משום שאז היו מביאים את החיטים החדשים (שבשבועות מקריבין שתי הלחם שהוא המתיר של 'חדש' במקדש, הרי שזהו הזמן של תבואת חיטים חדשה) אותם היו מביאים לכהן.

והנה אמרו חז"ל (פסחים סח, ב) "א"ר אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מ"ט יום שניתנה בו תורה הוא", והאריכו בזה המפרשים, ויסוד דבריהם היא שתורה היא בחינה הצריכה להיות חלק מהחיים עצמם, גם של הגשמיות. היא איננה דבר נפרד שהוגים ולומדים אותה רק בבית המדרש, ולכן לכו"ע בעניין 'לכם' להראות שהיא חלק מחיינו. ולפיכך נראה שזהו סמל הביכורים, בשונה מבשר שקיבלו הכוהנים שאכילתו אינה נחוצה כ"כ, שם הוצרכו לאכול כולו לה', בגדר קדשים משולחן גבוה קזכו, (ברם גם בזה ישנו שילוב בין גשמיות לרוחניות. אלא ששם מדובר בעבודת הכוהנים הצריכה להיעשות לשמה של אכילת קדשים, דבר המתבטא בזמן אכילתן המוגבל ליום ולילה או לכל היותר ליומיים, בשונה מביכורים שהוא מאכל כוהנים רגיל¹, אך הביכורים הם סמל לשילוב של תבואה, שהוא דבר גשמי הנצרך לאדם לחייו ביום-יום, ומי"מ הקדישוהו על ידי הגשה

"וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל אשר יקריבו לכהן לו יהיה" (ה, ט).

וכתב רש"י (ה, ט): "וכל תרומה וגו' - אמר רבי ישמעאל וכי תרומה מקריבין לכהן, והלא הוא המחזור אחריה לבית הגרנות. ומה תלמוד לומר אשר יקריבו לכהן, אלו הבכורים, שנאמר בהם תביא בית ה' אלהיך, (שמות כג, יט). ואיני יודע מה יעשה בהם, תלמוד לומר לכהן לו יהיה, בא הכתוב ולמד על הבכורים שיהיו ניתנים לכהן".

הביכורים שונים הן מתרומות ומעשרות. בעוד שבתרומות ומעשרות הכהן צריך ללקט בדרך פחות מכובדת, בבית הגרנות (כש"כ רש"י עה"פ "אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל"), הרי שביכורים מקבל הוא דרך כבוד, כשישראל בא אליו לירושלים ונותן לו את התרומה בבית המקדש.

חילוק נוסף הוא שבתרומות ומעשרות אין קדושת מזבח, לעומת ביכורים שיש בהם דין "הקרבה", שהיא הגשה לקרן דרומית של המזבח וטעון תנופה כמבואר במסכת כלים (א, ו) וז"ל: "עשר קדושות הן ארץ ישראל מקדושת מכל הארצות ומה היא קדושתה שמביאים ממנה העומר והבכורים ושתי הלחם מה שאין מביאים כן מכל הארצות".

ובמשנה אחרונה כתב: "והא דנוהג בה מצות התלויות בארץ לא חשיב קדושה לארץ אע"ג דחשיב קדושה לאדם המקיימן וכו' אבל קדושת הארץ אינה אלא מה שמקריבין מתבואתה **למקדש**", עכ"ל.

עוד דבר מיוחד מצינו בביכורים הוא היותו **הקרבן היחיד הנאכל כולו לכהנים**, בעוד שבשאר הקדשים חלק הולך למזבח או כולו, כאן הכל יורד והולך לכהנים. ובהמשך יתבאר בע"ה.

עוד יש לציין שחג השבועות נקרא בתורה גם חג הביכורים על שם הביכורים, וכפי שכתב הרע"ב שהוא משום שמותר להקריב ביכורים רק החל מחג השבועות, כפי שקרבן שתי הלחם מתיר החדש במקדש, כך חג השבועות מתיר את הבאת הביכורים, ויש להבין את שייכות מצוות הביכורים לחג זה דווקא.

החילוק בין מתנות כהונה שהם "בשר" לביכורים שהם "פירות"

¹ פירוש רבי עובדיה מברטנורא על רש"י (עמר נקא) במדבר פרשת נשא (ה, ט): "וכל תרומה", אמר ר' ישמעאל וכי תרומה וכו' עד אלו הבכורים שנאמר בהם תביא בית ה' ואיני יודע מה יעשה בהן, הא כתיב קרא בהדיא בפר' קודם בכורי כל אשר בארצם וכו' לך יהיה. וי"ל דהכי קאמי' אעפ"י שכתבו שם שיהו לכהן איני יודע אם הן שלו חולין גמורין שיוכל לקדש בהן את האשה דסד"א יתא בהן צד קדושה הואיל וכת' התם ואשר יביאו לה' לכך כתב מקרא זה אשר יקריבו לכהן שיהו נותנים לו ויוכל לקדש בהן את האשה".

בפשטות מבינים בדברי הגמרא הללו שיצר הרע הוא כח חזק ו**כנגדו** ברא הקב"ה תורה שהיא תבלין, עמו ניתן לנצחו. אמנם במבט מעמיק יותר בסוגיא נראה שאין זה כך. יש לשים לב למשל המובא בדברי הגמרא: "בני, כל זמן שהרטיה זו על מכתך, אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך, ורחוץ בין בחמין בין בצונן ואין אתה מתיירא, ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה נומי". כל עוד ישנה רטייה (שהיא התורה), **אוכל ושותה ורוחץ**, כלומר, גם העניינים הגשמיים מקבלים ממד רוחני, ולא רק שהם אינם מזיקים, אלא הם אף תורמים ומוסיפים לעבודתו הרוחנית של האדם כלשון הגמ' בסופה: "ואם אתה רוצה אתה מושל בו, שנאמר: 'ואתה תמשל בו'". משל למה הדבר דומה? לסוס פראי חזק ורב עוצמה, ובהעדר הכוונה שועט הוא בפראות ויוצר הרס וחורבן בעולם, אך כשיש עליו רוכב שמכוונו כהלכה, אדרבה, הוא יכול לנצלו לדברים חיוביים ועצומים.²

הספורנו (בראשית ג, א) ביאר בפרשת בראשית שהיצר הרע מורכב מבי' עניינים: כח המתאווה וכח הדמיון, וז"ל: "וכבר אמרו זכרונם לברכה שהיה סמאל רוכב עליו, והוא שהכח המתאווה המחטיא יעשה זה באמצעות הכח המדמה המוביל אליו דמיוני התענוגים החומריים, המטים מדרך השלמות המכוון מאת האל יתברך. כי אמנם הכח המתאווה עם דמיוני התענוגים המובילים אליו הם מצווים לכוחות הגשמיות הפועלות, ומחטיאים כוונת ורצון האל יתברך, כשלא יתקומם עליהם הכח השכלי וימחה בהם, כאמרם זכרונם לברכה עינא ולבא סרסורי דחטאה (ירושלמי ברכות א, ה), אשר על זה הזהיר באמרו "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" (במדבר טו, לט)".

כח המתאווה היא התשוקה הבורעת באדם. גם לתורה זקוקים לתשוקה זו שבלעדיה אין חשק וטעם בלימוד וכפי שביאר ר' צדוק הכהן זצ"ל בספרו פרי צדיק (בראשית לראש חודש מרחשון) שכן זה נצרך ללימוד תורה וז"ל: מנוול נקרא יצר הרע של תאוות אשת זנונים וכמו שאמרו בגמרא (שבת קנ"ב א) אשה חמת מלא צואה וכו' והעצה משכוהו לבית המדרש שימשוך החשק לדברי תורה **שלתכלית זה נברא היצר שהוא החשק להיות חמידו דאורייתא** וכמו שיהיה לעתיד שיושאר היצר להיות חמידו דאורייתא כמו שמובא במדרש הנעלם (זוהר ח"א קל"ח א) **דאלמלא יצר הרע חדותא דשמעתתא לא להוי** וכן אמרו בתנחומא (בראשית ז') אמר הקדוש ברוך הוא אתה עושה אותו רע וכו' שה' יתברך ברא היצר הרע יצר חשק לדברי תורה שיהיה חדותא דשמעתא. וזהו משכוהו לבית המדרש מקום חידוש הלכות תורה שבעל פה עכ"ל. ומטעם זה לא ביטלוהו אנשי כנסת הגדולה כפי שכתבו המפרשים.

במקביל גם כח הדמיון הוא חיוני ללומד התורה, משום שהוא **המעוף** שיש לאדם, כדי לשאוף גבוה מכח דמיונו הרואה ומצפה להגיע למרחקים (וגם נצרך בכדי שיוכל **"לדמות מילתא למילתא"** ואכמ"ל).

הרי שבי' כוחות אלו נרתמים לקדושה, הם כוח עצום המביא את האדם אל רום המעלה. נמצא אפוא שלומד התורה החייב

לקרן המזבח, והכהן אוכלו כשאר חולין. כך שיש בו שילוב גם של "להי" וגם של "לכס", כפי השילוב הנחוץ בחג מתן תורה, כשתורה משלבת בין הרוחניות והגשמיות ומרוממת את שניהם גם יחד. דבר זה בא ללמדנו על הרוממות שהתורה נותנת לנו בכך שגם הדברים הגשמיים הנחוצים לנו מתעלים ונהפכים לחלק מעבודת ה' שלנו.

וזה מה שרבי יוסף היה אומר (פסחים דף סח:): **רב יוסף ביומא דעצרתא אמר: עבדי לי עגלא תלתא. אמר: אי לא האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא?** וכתב רש"י:

אי לאו האי יומא - שלמדתי תורה ונתרוממתי - הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף, ומה בני לבינים

כלומר לימוד התורה "מרומם" את האדם כלשון רש"י ומשום כך הכין עגלא תילתא, שהוא דבר גשמי, להראות ענין זה גופא שהתורה מרוממת לא רק את הנפש אלא גם את הגוף עד שנהפך לאיש אחר, ולשם כך הכין מטעמים שהגוף נהנה ממנו, להדגיש שהתורה הופכת גם את הגשמיות של האדם לרוחני. לאור דברינו זה גם המסר של ביכורים המשלבים גשמיות ורוחניות בחדא מחתא, במובן הזה שמצד אחד כולו נאכל על ידי הכהן ככל שאר מאכלו ובכל זאת הוא קדוש יותר מתרומות ומעשרות, דבר שבא לידי ביטוי בהקרבתו למזבח. דבר זה דומה ממש לשילוב של תורה שהיא מצד אחד קדושה יותר מכל שאר העניינים, ומנגד הופכת את הגשמיות הפשוטה ביותר של האדם לרוחניות.

לאור זאת יובן היטב הקשר בין פרשת ביכורים לפרשת נשא, משום שהרי כל הפרשה עוסקת בעניין הרוממות, וגם הביכורים הם סמל ומופת לרוממות, ובפרט שעיקר החידוש שלשמה נשנית פרשת הביכורים בפרשתנו הוא מה שניתנים לכהן בדווקא (כפי שביארו חז"ל), משום שעל ידם ניווכח איך אפשר להפוך דבר גשמי לגמרי (פירות שאין בהם קדושה) ולהפכו לרוחני-ע"י אכילת הכהן, דבר המשותף למצות הביכורים וללימוד התורה וכנ"ל.

תורה ויצר הרע

נראה להוסיף בזה ביאור.

נאמר בקידושין (ל, ב):

"ת"ר: ושמתם - סם תם, נמשלה תורה כסם חיים; משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו, ואמר לו: בני, כל זמן שהרטיה זו על מכתך, אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך, ורחוץ בין בחמין בין בצונן ואין אתה מתיירא, ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה נומי; כך הקדוש ברוך הוא אמר להם לישראל: בני, בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה - אין אתם נמסרים בידו, שנאמר: הלא אם תטיב שאת, ואם אין אתם עוסקין בתורה - אתם נמסרים בידו, שנא': לפתח חטאת רובץ, ולא עוד, אלא שכל משאו ומתנו בכך, שנאמר: ואלו תשוקתו, ואם אתה רוצה אתה מושל בו, שנאמר: ואתה תמשל בו".

² הדברים מפורשים בדברי הגר"א באבן שלמה פ"ד אות א' ב' ג' ד' וז"ל: א: כמו שהשמרים הם שימור ליין כשהוא שוקט על שמריו וכו' כך יצה"ר בזמן שהוא כפוף ליצר טוב מועיל לשוב העולם וכו' ב:ועיקר העבודה ביצה"ר ג: כל עסקי העולם הזה ותאותיו וכו' הוא מן הטחול וכו', אבל בצדיקים מן הטחול הוא שמחה של מצוה. עכ"ל.

התורה אסרה להקטיר שאור ודבש על המזבח. אמנם דווקא בשבועות מקטירים גם שאור שהם שתי הלחם שהם חמץ וגם דבש (שהכוונה למתיקות הפירות, כמש"כ רש"י שם) הדבר מעורר פליאה.

לדברינו נראה, השאור מסמל את כח הדמיון של יצה"ר המנפח כל דבר מעבר לפרופורציה, כשם שהשאור מנפח את העיסה, והדבש שהוא "ערב" מסמל את כח המתאווה התאב לדברים ערבים. ולפי זה נראה שבעוד שעל המזבח צריך להרחיק את היצה"ר (כשמזבח מסמל את כח העבודה, כמו תפילה, ששם עדיף "בצום ובכ"י" ובביטול התענוגות³), אך שבועות מסמל את כח התורה וצריך לקרבו וכדברי הגר"א דעיקר העבודה היא ביצה"ר וכפי שהסברנו שבי' עניינים אלו, שהם תאוה ודמיון, נצרכים מאד ללימוד התורה ובלעדיהם לא שייך דרגה בלימוד התורה. לכן דווקא בשבועות הם רצויים על גבי המזבח.

ללמדה בשמחה וחשק, מגיע לשמחה ולחשק דווקא מכח היצר הרע וממילא כו"ע מודו בעצרת דבעין נמי לכם כמש"כ. סמל זה בא לידי ביטוי גם בביכורים, שלמרות היותם קדושים, הקרבן ניתן **כולו לכהן** ואין צורך להפריד חלקים מסוימים ממנו לשמים, היות ובחינה זו כולה קודש, שכאשר היצר הרע בא במגע עם התורה הקדושה, נהפכים כוחותיו לקדושים ונעלים, וכלשון המס"י (שער הקדושה): **"והנה האיש המתקדש בקדושת בוראו אפילו מעשיו הגשמיים חוזרים להיות ענייני קדושה ממש, וסימניך אכילת קדשים שהיא עצמה מצות עשה, ואמרו ז"ל (ספרא): כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים וכו'".**

- כן המאכל והמשתה שהאיש הקדוש אוכל, עילוי הוא למאכל ההוא ולמשתה ההוא, וכאילו נקרב על גבי המזבח ממש", עכ"ל.

איסור הקטרת שאור ודבש על המזבח מלבד בשבועות כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה' (ויקרא ב, יא)

³ יש להוסיף דבר מעניין שבאותה הפרשה שהתורה אסרה להקריב **שאור ודבש** על המזבח, בניגוד לזה הוזכר **יכול קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבת מלח ברית אלוקיך מעל מנחתך על כל קרבן תקריב מלח"ו** (ויקרא ב, י"א) כלומר שיש מצוה להקריב **מלח** בכל קרבן. לדברינו נראה שמלח הפוך מתכוונות השאור ודבש בתרתי: **א:** לשעצמו אין בו טעם ואינו ראוי לאכילה אלא שכל תכליתו רק למתק את הקדירה ולהטעימה (נפק"ם הלכתית מצאנו במסכת ביצה (לז). לגבי דין עירוב לדעת ר"י שמלח ומים שבעיסה בטיילין לעיסה והם כרגלי בעל העיסה), שזה היפך כח המתאווה שעומד כדבר בפני עצמו, המלח מבטא את הביטול של התאוה באופן שהוא רק נועד כאמצעי ביטול לעיקר הדבר, דהיינו הקרבן המסמל את עבודת השם. **ב:** תכונת המלח היא **לפלוט ולהוציא** ולכן מולחים את הבשר להפליט ממנו את הדם. הרי שתכונתו להוציא את **הפנימיות** של הדבר היפך כח הדמיון של השאור המנפח בחיצוניות מעבר למציאות האמיתית, לעומתו המלח מתעסק באמת כלומר בהפלטת הפנימיות ולכן הוא רצוי על גבי המזבח.

עניני בנימין-מבט על הפרשה

מפי אאמו"ר הרב בנימין דזאלאשינסקי שליט"א

בגמ' מגילה לא: איתא: תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, ושבמסנה תורה קודם ראש השנה. מאי טעמא? אמר אביי ואיתמא ריש לקיש: כדי שתכלה השנה וקללותיה. עכ"ל.

ובתוספות שם כתבו שנהגו להפסיק גם בפרשת במדבר וז"ל: ומטעם זה אנו קורין במדבר סיני קודם עצרת כדי שלא להסמיך הקללות שבבחוקותי לעצרת. עכ"ל.

לפי דברי התוס' יצאו שתמיד תפסיק פרשת במדבר קודם עצרת, ויש למצוא רמז בפרשת במדבר לחג השבועות.

ידוע מאמר חז"ל "קוב"ה וישראל ואורייתא חד הוא" ויש להבין היכן מתבטא ענין זה. עוד איתא בחז"ל שמעמד קבלת התורה דומה לחופה וקידושין בין הקב"ה וכלל ישראל (כמאמר חז"ל עה"פ "תורה צוה לנו משה וכו' מורשה- אל תיקרי מורשה אלא "מאורסה"). גם בכאן יש להבין מה ביטוי של קשר נישואין זה.

ואשר יראה- ובוה יובן הקשר לפרשת במדבר- שהרי פרשת במדבר עוסקת **במנין** כלל ישראל. מנין כלל ישראל הוא סי' ריבוא. כמו כן האותיות בתורה הם סי' ריבוא- אות אחת כנגד כל איש מישראל. מתבאר מזה שבמתן תורה לא רק **קיבלנו** את התורה כדבר חיצוני אלא **נהיינו חלק מהתורה** עצמה. והלא התורה היא גם (ובעיקר) שמותיו של הקב"ה א"י כבר זכינו להבין איך "קוב"ה וישראל ואורייתא חד הוא" וגם זכינו להבין שדרך קבלת התורה נהיינו חלק מהתורה וממילא התמזגנו כביכול עם קוב"ה נתן התורה כחופה וקידושין. והנה המשמעות העמוקה של להיות חלק מהתורה זה בעצם להיות חלק מתכלית הבריאה וכשם שהאותיות שבתורה מתחלקות למילים וצירופי מילים בעלי משמעות שונה כך גם כביכול כל איש מישראל מחובר לתפקיד המיוחד לו בו במקום שהוא חקוק בתורה. דבר זה אמור לחזק את היהודי שגם אם לעיתים אינו מובן לו מה תפקידו באותו העת ובאותו המקום עם כל הניסיונות הנגזרים ממנו, כל זה משום שזה תפקידו המיוחד בספר תורה שהיא משל הקדמוני-קדמונו של עולם. ויתכן גם שזה עומק כוונת המדרש המתאר איך שמשם רבינו ראה בעת עלותו למרום את רבי עקיבא דורש כתרי אותיות ולבסוף נסרק במסרקות של ברזל, וכששאל על כך אמר הקב"ה "שתוק! כך עלתה גזרה מלפני". מה עומק שייכות מעשה זה לקבלת התורה? לדברינו הדבר בא ללמדנו שקבלת התורה יצרה מצב שכלל ישראל הוא חלק מהתורה שהיא תיקון העולם וממילא עלינו להיות שמחים בייסורים ולדעת שכשם שמהאותיות התורה מתחברות מילים ולבסוף כל הספר כולו כך כל יהודי זוכה לקדש שם שמים בעולם ועל ידו מתחבר כל ספר התורה ליחידה אחת כמו שאמרו חז"ל "אתם עשיתם אותי ליחידה אחת בעולם".

לעלוי נשמת

מרת ממטשי ע"ה בת הרב
בינמין הי"ד דזאלאשינסקי

ת.נ.צ.ב.ה.

תחום שבת • במקומות נופש

לקראת שבתות הקיץ הבעל"ט,
הננו לעורר על הצורך בזהירות מאיסור יציאה
מחוץ ל'תחום שבת'

מתחמי נופש

מתחמי נופש רבים נמצאים מחוץ לעיר או ישוב [כדוגמת אורט חב"ד צפת, מלון כינר גליל, מלונות ים המלח, מור אכזיב, כפר נופש דור, ומקומות רבים נוספים], בהליכה קצרה של כ-10 דקות מחוץ למתחם עלולים לצאת מחוץ ל'תחום שבת'.

הליכה לטיול מחוץ הישוב

השוהים בתוך ישובים ויוצאים לטיול מחוץ הישוב, [ולדוגמא ביציאה מהמושב בית חלקיה, קוממיות, יסודות, צפת, מירון והישובים הסמוכים, וכן בישובים רבים נוספים] עליהם להזהר לא להתרחק מהישוב ששוהים בו בשבת יותר מ'תחום שבת'.

הליכה מישוב לישוב

כשיוצאים מהישוב ששוהים בו בשבת, והולכים לישוב סמוך שחלקו נמצא בתוך התחום [ולדוגמא מחשמונאים למודיעין עילית, מחזון יחזקאל לקוממיות, מישעי לבית שמש, מגבעת אולגה לחדרה, ובעוד ישובים רבים] אין להמשיך וללכת בישוב שהגיעו אליו מעבר לאלפיים אמה, ואף שחלק מהישוב שהגיעו אליו נמצא בתוך התחום, אין זה מתיר את ההליכה בכל הישוב שהגיעו אליו.

0722-722-909

מענה הלכתי בענייני תחום שבת ועירוב תחומין

ניתן להשתתף בעירובי התחומין שהונחו על ידינו במקומות רבים ברחבי הארץ, ע"י זיכוי מראש בטל' הנ"ל

'ערבתי' ע"ר 580660900 | טל: 0722-722-909 | פקס: 0765-10-22-55 | מייל: a0722722909@gmail.com

- לשותפות בזיכוי הרבים, ניתן לתרום דרך מכשירי 'קהילות' מס' קופה 1883, או במענה הטלפוני שלוחה 6 -

בשורה משמחת להורים ומחנכים

**בסייעתא דשמיא יצא לאור
הקונטרס המיוחד:**

'החינוך בדורינו'

**ממרחק הגאון רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א
ראש ישיבת 'יד אהרן'**

הקונטרס דן בצורה נרחבת ויסודית, במגוון רחב של נושאים אקטואליים בחינוך הילדים, מתוך משנתו העמוקה והבהירה של רה"י שליט"א. בין הנושאים הנידונים:

יסודות וכללי החינוך / בנייה פנימית / יסודות בית יעקב / דרכי ההתמודדות עם דור של 'חוצפא יסגא' / התמודדות עם נסיונות דורנו / דרך החינוך לצניעות / יסודות החינוך בשנות הנערות / קשר בין הורים לילדיהם / גיל ההתבגרות / מניעת נשירה / השפעות חברתיות / שמחה בעבודת ה' / חיבור לתפילה ועוד...

לפרטים ונקודות הפצה: 052-7155596 | 2715559@gmail.com

ירושלים: ספרי הישיבה | רוממה 052-7677159 | הר נוף 050-4168810 |
גבעת שאול 052-711654 | נווה יעקב 052-7155596 | בית וגן 053-3198600

גבעת זאב: 054-8414768 **קרית ספר:** 053-3153964 **ברכפלד:** 053-3161664

בני ברק: משפ' הרבסט, רח' בן פתחיה 20 קומה ג' 052-7110293

0296*

מוקדא לרר מוסדו

מוקדא לרר מוסדו
מוקדא לרר מוסדו
מוקדא לרר מוסדו
מוקדא לרר מוסדו
מוקדא לרר מוסדו

מוקדא לרר מוסדו
מוקדא לרר מוסדו
מוקדא לרר מוסדו
מוקדא לרר מוסדו
מוקדא לרר מוסדו

מוקדא לרר מוסדו
מוקדא לרר מוסדו
מוקדא לרר מוסדו
מוקדא לרר מוסדו
מוקדא לרר מוסדו

מוקדא לרר מוסדו
מוקדא לרר מוסדו
מוקדא לרר מוסדו
מוקדא לרר מוסדו
מוקדא לרר מוסדו

מוקדא לרר מוסדו
מוקדא לרר מוסדו
מוקדא לרר מוסדו
מוקדא לרר מוסדו
מוקדא לרר מוסדו

חדש ומרתק מבית קלזכור
מיני קורס טלפוני:

'סיפוק בלימוד'

7 כללים ליצירת 'סיפוק ונהנה' בלימוד התורה!

הדרכה מיוחדת לכבוד שבועות, מלאה בפרקסיקה, עם הוראות ברורות כיצד ליישם, ולראות תוצאות מידיות בסייעתא דשמיא.

להאזנה ל'מיני קורס' חייגו עכשיו:

02-6449396

שלוחה 6

המיני קורס זמין חנים למשך 72 שעות בלבד!
(לאחר מכן הגישה למיני קורס תהיה אך ורק בתשלום)

בין הנושאים במיני קורס החדש:

כיצד ניתן ליצור חוויה מענגת מסדר 'חזרות' קבוע, עם חשק עז להתמיד בו ללא הפסקה?

מה הם הסיבות שגורמות לנו ל'חוסר סיפוק בלימוד' ואיך להתגבר עליהם?

כיצד ניתן באמצעות פעולות פשוטות להכניס מתיקות ללימוד שלנו, ושל הילדים שלנו?

מהו סודם של גדולי ישראל שהצליחו להיות 'מרותקים' לגמרא שעות רבות, ואיך ניתן ללכת בדרכם?

לקבלת פרוספקט מורחב על 'תוכנת קל-לזכור' יש לשלוח בקשה למייל
k026449396@gmail.com

לפרטים נוספים, להצטרפות, ולהאזנה לסיפורי הצלחה

חייג עכשיו: 02-6449396

בן נהג מדר

הפריש בערב שבועות

104

ש"ח

לועד הרבנים לכל הישועות

כדי שהם יחלקוהו בשליחותו לאלפי משפחות
עניים הגונים ת"ח ועמלי תורה מכל רחבי הארץ

בס"ד, ערב חג השבועות

מצו"ב 104 ש"ח כסגולת הר"ח פאלג'
להצדקה ההגונה שע"י ועד הרבנים
חיים קניבסקי

דס"ד, יום חן הסיוע
מצו"ב ק"ה ס"ה עבור מנחת שיועו
[כסגולת הר"ח פאלג' ס"ה] להצדקה ההגונה
שע"י ועד הרבנים, מיוזם קניבסקי

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לענייני צדקה בארה"ק

ניתן לתרום לועד הרבנים גם בכל עמדות "נדרים פלוס / קהילות"